

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Česká zemědělská
univerzita v Praze

Disertační práce

LEADER 2007 – 2013: realita nebo fikce (analýza projektů v rámci Opatření Realizace místní rozvojové strategie)

LEADER 2007 - 2013: reality or fiction (an analysis of the projects
carried out under the Implementation Measures of the local development strategy)

Autor: Ing. Jiří Průša

Školitel: prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

© 2022 ČZU v Praze

Poděkování

Děkuji mému školiteli prof. PhDr. Michalu Lošťákovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky, ochotu a spolupráci při psaní této disertační práce.

Obsah

1 Úvod	7
2 Cíl práce.....	9
3 Metodika.....	11
4 Teoretická východiska	13
4.1 Různá pojetí venkova jako prostoru zájmu práce	13
4.4 Vybrané teorie regionálního rozvoje a jejich projekce do rozvoje venkova	20
4.3 Přístup Leader.....	26
4.3.1 Vývoj přístupu Leader.....	26
4.3.2 Základní principy (prvky) přístupu Leader.....	31
4.3.2.1 Princip „Strategie místního rozvoje podle jednotlivých oblastí (území)“	34
4.3.2.2 Princip „Přístup zdola nahoru“	35
4.3.2.3 Princip „Partnerství veřejného a soukromého sektoru“	37
4.3.2.4 Princip „Inovace“	42
4.3.2.5 Princip „Integrované a víceodvětvové akce“	48
4.3.2.6 Princip „Vytváření sítí“	49
4.3.2.7 Princip „Spolupráce“	51
4.3.3 Efektivnost a hodnocení účinnosti přístupu Leader.....	52
4.4 Realizace institucionálně zabezpečeného rozvoje venkova po roce 1989 v České republice	55
4.4.1 Místní partnerství v ČR a Národní síť Místních akčních skupin ČR	60
5 Vstupní rámec výzkumu v disertační práci	62
6 Analytická část	63
6.1 Metodická poznámka – testování nové metody	63
6.2 Teritoriální členění projektů podle krajů	65
6.3 Členění projektů podle Os	70
6.4 Členění projektů podle Opatření.....	75
6.5 Členění projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (oborové třídy projektů)	81
6.6 Uplatnění principů inovativnosti ve zkoumaných projektech	91
6.6.1 Uplatnění principů inovativnosti ve zkoumaných projektech dle klasifikace projektů podle jednotlivých Opatření.....	93
6.6.2 Uplatnění principů inovativnosti ve zkoumaných projektech rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (oborové třídy projektů)	97
6.7 Členění projektů dle právní formy žadatelů.....	105
6.8 Členění projektů dle financování	109
6.9 Zhodnocení inovativnosti projektů v přístupu Leader (shrnutí).....	117
7 Závěr.....	120

8 Seznam citovaných zdrojů.....	125
--	------------

9 Přílohy.....	139
-----------------------	------------

Příloha 1: Počet projektů (inovatивních a neinovatивních) podle žadatelů - právní subjektivity - krajské uspořádání.....	139
Příloha 2: Počet projektů rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu ve vztahu k inovativnosti – krajské uspořádání.....	142
Příloha 3: Rozdělení projektů dle výše finanční podpory – krajské uspořádání.....	150

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1: Sedm klíčových principů (prvků, rysů) přístupu Leader; Zdroj: Přístup Leader - základní příručka, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006.....	32
Obrázek 2: Místní akční skupina; Zdroj: Přístup Leader - základní příručka, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006.....	41
Obrázek 3: Osm přístupů Leader; Zdroj: Prezentace – R. Lukesch 2003.....	47
Obrázek 4: Obrázek 4: Leader+ 2004-2006 a podpořené místní akční skupiny; Zdroj: NS MAS 2013.....	56
Obrázek 5: II. kolo výběru MAS do PRV 2007 - 2013 Zdroj: NS MAS 2013.....	58
Obrázek 6: II. kolo výběru MAS do PRV 2007 - 2013; Zdroj: NS MAS 2013.....	58
Obrázek 7: II. kolo výběru MAS do PRV 2007 - 2013; Zdroj: NS MAS 2013.....	59
Obrázek 8: Vybrané MAS do PRV 2007 - 2013; Zdroj: NS MAS 2013.....	59
Obrázek 9: Seznam MAS k 1. 4. 2018; Zdroj: NS MAS 2018.....	61
Obrázek 10: Vybrané MAS do PRV 2007 - 2013; Zdroj: NS MAS 2013.....	66
Tabulka 1: Rozdíl mezi přístupy "shora dolů" a "zdola nahoru"; Zdroj: Pike, Rodriguez-Pose, Tomaney, 2006.....	36
Tabulka 2: Členění partnerských organizací; Zdroj: MZe, Příručka programu Leader ČR podle iniciativy EU LEADER „Propojování akcí hospodářského rozvoje venkova“.....	42
Tabulka 3: Dopad implementace prvků přístupu Leader na efektivitu, účinnost a udržitelnost; Zdroj: ÖIR 2003 a ECA 2010a.....	52
Tabulka 4: Seznam MAS čerpajícím podporu z PRV 2007 - 2013: vlastní zpracování; Zdroj: NS MAS, ČSÚ, SZIF 67	
Tabulka 5: Přehled specifik jednotlivých Opatření dle metodiky MZe, vlastní zpracování Zdroj: PRV 2007 - 2013..	71
Tabulka 6: Rozdělení projektů dle Os; vlastní zpracování.....	75
Tabulka 7: Rozdělení projektů dle počtu vybraných předložených Podopatření – krajské uspořádání; vlastní zpracování.....	76
Tabulka 8: Zastoupení projektů v rámci jednotlivých Opatření (ID 1 – ID 16) – krajské uspořádání; vlastní zpracování.....	80
Tabulka 9: Rozdělení projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (oborové třídy projektů ID 1 – ID 40); vlastní zpracování.....	83
Tabulka 10: Počet a procentický podíl vybraných projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 17, ID 19, ID 32, ID 39) – krajské uspořádání; vlastní zpracování.....	85
Tabulka 11: Počet a procentický podíl vybraných zemědělských projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 1, ID 2, ID 3, ID 4, ID 5) – krajské uspořádání; vlastní zpracování.....	87

Tabulka 12: Počet a procentický podíl vybraných projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu vytvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 20, ID 38) – krajské uspořádání; vlastní zpracování	88
Tabulka 13: Počet a procentický podíl vybraných projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu vytvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 23) – krajské uspořádání; vlastní zpracování...	88
Tabulka 14: Počet a procentický podíl vybraných projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu vytvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 31) – krajské uspořádání; vlastní zpracování...	89
Tabulka 15: Počet a procentický podíl vybraných projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu vytvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 14, ID 24, ID 36, ID 37) – krajské uspořádání; vlastní zpracování	89
Tabulka 16: Počet a procentický podíl podpořených projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu vytvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (oborové třídy projektů ID1 – ID40); vlastní zpracování	90
Tabulka 17: Počet a procentický podíl inovativních a neinovativních projektů; vlastní zpracování.....	93
Tabulka 18: Počet inovativních a neinovativních projektů vybraného Opatření (ID 15) – krajské uspořádání; vlastní zpracování	94
Tabulka 19: Počet inovativních a neinovativních projektů vybraného Opatření (ID 1) – krajské uspořádání; vlastní zpracování	95
Tabulka 20: Počet inovativních a neinovativních projektů vybraného Opatření (ID 5) – krajské uspořádání; vlastní zpracování	96
Tabulka 21: Počet a procentické zastoupení projektů rozdělených dle Opatření a Podopatření (ID 1 – ID 16) ve vztahu k inovativnosti; vlastní zpracování	96
Tabulka 22: Zastoupení inovativních a neinovativních projektů v oboru Podnikání (ID 38) - krajské uspořádání; vlastní zpracování	99
Tabulka 23: Rozdělení vybraných zemědělských projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu (ID 1, ID 2, ID 3, ID 4, ID 5) ve vztahu k inovativnosti; vlastní zpracování	100
Tabulka 24: Počet vybraných zemědělských projektů rozdělených dle detailní identifikované třídy (ID 2, ID 3, ID 5) zaměření projektu ve vztahu k inovativnosti – krajské uspořádání; vlastní zpracování	101
Tabulka 25: Počet vybraných projektů se zaměřením na cestovní ruch rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu (ID 36, ID 24, ID 14) ve vztahu k inovativnosti – krajské uspořádání; vlastní zpracování	102
Tabulka 26: Počet všech projektů rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu dle intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 1 – ID 40) ve vztahu k inovativnosti; vlastní zpracování.....	103
Tabulka 27: Počet inovativních a neinovativních projektů dle žadatelů (právní subjektivita); vlastní zpracování	105
Tabulka 28: Rozdělení inovativních a neinovativních projektů dle sektoru zastoupení v MAS – krajské uspořádání; vlastní zpracování	106
Tabulka 29: Rozdělení projektů dle finanční podpory; vlastní zpracování	111
Tabulka 30: Počet projektů dle jednotlivých žadatelů (právní subjektivita) v porovnání s finanční alokací; vlastní zpracování	113
Tabulka 31: Počet „měkkých a tvrdých“ projektů ve vztahu k výši finanční podpory; vlastní zpracování	114
Tabulka 32: Počet projektů rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu (ID 1 – ID 40) ve vztahu k finanční alokaci; vlastní zpracování.....	115
Tabulka 33: Rozdělení inovativních a neinovativních projektů v rámci krajů; vlastní zpracování	118
Tabulka 34: Počet projektů (inovativních a neinovativních) podle žadatelů - právní subjektivita - krajské uspořádání; vlastní zpracování	139

Tabulka 35: Počet projektů rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu ve vztahu k inovativnosti – krajské uspořádání; vlastní zpracování142

Tabulka 36: Rozdělení projektů dle výše finanční podpory – krajské uspořádání; vlastní zpracování150

Seznam použitých zkratk

Zkratka	Vysvětlivka
CLLD	Komunitně vedený místní rozvoj
ČSÚ	Český statistický úřad
EK	Evropská komise
EÚD	Evropský účetní dvůr
EUROSTAT	Statistický úřad EU
ES	Evropské společenství
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development - EAFRD)
IROP	Integrovaný regionální operační program
LEADER	Liaisons Entre Actions de Développement de l'Économie
MAS	Místní akční skupina (Local Action Group – LAG)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OPZ	Operační program Zaměstnanost
OPŽP	Operační program Životní prostředí
PRV	Program rozvoje venkova
SAPARD	Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)
SPL	Strategický plán Leader
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond

1 Úvod

Předkládaný text disertační práce je reakcí na zvláštní zprávu Evropského účetního dvora (EÚD)¹ z roku 2010 (Evropský účetní dvůr, 2010), ve které se zabýval výkonností Místních akčních skupin (MAS)² při plnění Strategických plánů Leader v období 2000 – 2006, s konečnými výdaji realizovanými v roce 2009. Podle nálezu EÚD byl přístup Leader v tomto období prováděn způsoby omezujícími potenciální přidanou hodnotu³ „prvků Leader“, zejména bylo konstatováno netransparentní a neobjektivní rozhodování při přidělování jednotlivých grantů. EÚD na základě svých zjištění předpokládal, že i v období 2007 – 2013 bude vývoj podobný, a že MAS při realizaci přístupu Leader nemusí opět naplňovat jako základní principy.

Důvodů, proč se zabývat problematikou, zda přístup Leader v praxi své realizace skutečně odpovídá zamýšleným principům, na nichž by měl být utvořen, je několik. Přestože v mnoha případech MAS používaly osvědčené postupy, aplikace přístupu zdola nahoru byla omezená, a to zejména u těch MAS, které udělily většinu grantů svým vlastním členským organizacím. Stejně tak potenciální přidané hodnoty partnerství nebylo dosaženo u MAS, v jejichž rozhodování měly hlavní roli místní orgány. Jen několik MAS bylo schopno v rámci svých strategií a projektů prokázat příklady inovace nebo interakce mezi různými sektory. MAS se nezaměřovaly na dosažení cílů svých místních strategií.

Dále byly ve zvláštní zprávě EÚD zjištěny nedostatky v řádnosti finančního řízení MAS, které konkrétně udělovaly granty projektům bez náležitých ohledů na efektivnost.

¹ Evropský účetní dvůr (EÚD) je nezávislým externím auditorem EU a v této funkci chrání zájmy daňových poplatníků Unie. Ačkoli nemá zákonem dané pravomoci, snaží se zlepšit způsob, jakým Evropská komise spravuje unijní rozpočet. O využívání finančních prostředků EU podává pravidelné zprávy.

² Místní akční skupina (MAS) představuje místní společenství složené ze subjektů, které zastupují veřejné a soukromé místní socioekonomické zájmy (skupiny občanů, neziskové organizace, subjekty soukromé podnikatelské sféry, subjekty veřejné správy, obce, svazky obcí apod.), přičemž na rozhodovací úrovni nesmí ani veřejný sektor ani žádná z jednotlivých zájmových skupin představovat více než 49 % hlasovacích práv. MAS navrhuje a provádí strategii místního rozvoje v souladu s čl. 32- 35 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti, Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova a Evropském námořním a rybářském fondu, o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1083/2006. MAS může mít formu partnerství s právní subjektivitou, kdy se partneři spojí v rámci vytvoření společné struktury, nebo může mít formu partnerství bez právní subjektivity v rámci organizační složky právnické osoby na základě smluv mezi touto právnickou osobou a partnery. MAS v ČR sdružuje Národní síť Místních akčních skupin České republiky, z.s., jež je partnerem na národní úrovni pro spolupráci s dalšími subjekty, jejichž činnost se dotýká rozvoje venkova.

³ Přidaná hodnota – přínos generovaný přístupem Leader, jako je např. lepší identifikace místních potřeb a lokálních řešení, větší zapojení ze strany místních zainteresovaných stran a větší prostor pro inovace.

Postupy nebyly vždy transparentní a dostatečně neprokazovaly, že MAS se rozhodovaly objektivně a bez střetu zájmů.

Vzniká zákonitě otázka, zda opravdu, jak EÚD předpokládal, budou v realizaci přístupu Leader existovat stejné problémy v následujícím programovém období 2007 – 2013? Na tuto otázku se bude snažit v českém kontextu poskytnout odpověď tato disertační práce. Její ústřední výzkumnou otázkou je, zda v období 2007 – 2013 byly v České republice v rámci přístupu Leader, který je spojen s rozvojem venkova, naplňovány principy, na nichž je tento přístup založen, nebo, jak předpokládala zvláštní zpráva EÚD, nadále bude existovat rozdíl mezi záměry vloženými do tohoto přístupu v rozvoji venkova a jejich vlastní realizací? Případ České republiky poskytne odpověď na otázku, zda přístup Leader v ČR generoval v letech 2007 – 2013 podobné nedostatky, které byly ozvěnou problémů, na něž EÚD upozorňoval již ve své zvláštní zprávě z roku 2010. Z textu zprávy je patrné, že Komise EU a členské státy nebyly dostatečně náročné a spolu s MAS nesou určitou odpovědnost za omezení potenciálu přidané hodnoty přístupu Leader a nepodnikly dostatečné kroky k omezení nákladů a rizik.

Tato disertační práce se tedy soustředí na otázku, zda i více než deset let po ukončení předchozího auditu EÚD přetrvávaly v přístupu Leader stále tytéž nedostatky. Znamenalo by to, že i v programovém období 2007 – 2013, které bylo pro Českou republiku prvním programovým obdobím s plným využitím přístupu Leader v rozvoji venkova, nedošlo (minimálně v ČR) k podstatné změně. Vzhledem k termínu zpracování práce nebyla žádná časová možnost vyhodnotit ze stejného pohledu i programové období 2014 – 2020.

2 Cíl práce

Cílem této disertační práce, je, jak naznačil její úvod, zjistit, zda v rámci daného Opatření IV. 1.2 Programu rozvoje venkova ČR v období 2007 – 2013 (Realizace místní rozvojové strategie) byly podpořené projekty v souladu s přístupem Leader (v souladu s hlavními principy definujícími tento přístup). To umožní reagovat na kritiku obsaženou ve zvláštní zprávě EÚD z roku 2010 ohledně nenaplnování principů přístupu Leader. Tak práce hodlá přispět k veřejné vylíčitelnosti (angl. public accountability) rozvojových aktivit a jejich podpory vázané právě na přístup Leader. Bude především zkoumáno, zda projekty realizované MAS generovaly přidanou hodnotu ve smyslu lokálních řešení v místě identifikovaných skutečných potřeb dotčených oblastí vedoucích k aktivaci potenciálů jejich dalšího rozvoje a zda tato přidaná hodnota byla obsažena v inovativnosti výstupů, výsledků a dopadů realizovaných projektů (jak dalece naplnily podpořené projekty výzvy k jejich inovativnosti). Kromě toho bude také zkoumáno, jak podpořené projekty v letech 2007 - 2013 v ČR naplňovaly i některé další principy přístupu Leader. Tyto principy, mezi něž patří kromě inovativnosti i spolupráce, vytváření sítí, integrované mezisektorové (multisektorové) projekty, utváření místních strategií rozvoje, partnerství veřejného a soukromého sektoru či fungování zdola nahoru, budou představeny v dalším textu. Tak bude možno potvrdit nebo zamítnout prognózu ÚED o tom, že se budou opakovat stejné problémy jako z předchozího období (2000 - 2006).

Dalším z dílčích cílů práce je prostřednictvím analýzy projektů ve vybraných MAS vysledovat, jaké byly hlavní faktory úspěšnosti projektů podpořených v rámci Opatření IV. 1.2. Programu rozvoje venkova ČR v období 2007 – 2013 ve vybraných MAS a jak tyto faktory úspěšnosti korelují se vstupními principy přístupu Leader.

Obecně je tedy cílem této disertační práce zjistit (za využití nově použité metodiky), zda v realizovaných projektech s podporou zdrojů vázaných na přístup Leader v letech 2007 – 2013 byla generována skutečná přidaná hodnota založená na přístupu zdola nahoru a na naplňování strategie místního rozvoje, zda byly utvářeny inovace či byly podporovány interakce (spolupráce a utváření sítí) mezi odvětvími nebo soukromým a veřejným sektorem (charakteristické prvky přístupu Leader), ale také zda se projekty lišily nebo nelišily od projektů financovaných z jiných programů EU, což znamená, zda dané

projekty přinesly požadovaný efekt, nebo zda došlo k tzv. efektu mrtvé váhy, a projekty mohly být realizovány i bez grantové podpory poskytované (vázané na) přístup Leader.

3 Metodika

Výzkum, na kterém je založena tato disertační práce, se bude týkat 11 599 podpořených projektů v rámci Opatření IV 1.2 Programu rozvoje venkova ČR v období 2007 – 2013 prostřednictvím 112 MAS v ČR. Celá disertační práce je rozdělena do dvou částí.

V první, teoretické části práce bude využita sekundární analýza odborných knih, článků a dokumentů k pojednávané problematice. Jako metoda pro tuto část je tedy použito studium dokumentů pojaté jako systematické využití textových materiálů za účelem výzkumu (Giddens, 1989), a to s cílem formování konceptuálních rámců, v nichž se bude pohybovat následující empirický výzkum.

Ve druhé, praktické části bude provedena obsahová analýza všech projektů podpořených MAS prostřednictvím Programu rozvoje venkova 2017 - 2013, Osy IV, Opatření 1.2. Všechny tyto projekty budou podrobeny obsahové analýze v propojení s tzv. intervenčním hermeneutickým vyšetřováním, které využívá některé principy intervenčního heuristického vyšetřování, které přibližuje Kabele (1999).

Důvodem použití této nové metody je skutečnost, že jiné výzkumné techniky používané při hodnocení projektů jako jsou přehledové studie, dotazníková šetření, rozhovory, případové studie, diskusní skupiny či návštěvy míst realizace projektů, které navrhuje manuály hodnocení projektů financovaných ze zdrojů Evropské unie (European Commission, 2001) nejsou vhodné pro analýzu tak rozsáhlého souboru projektů (přes 11 tisíc). Navíc, výhodou obsahové analýzy studovaných dokumentů (projektů) je oproti vyjmenovaným jiným technikám nízká finanční nákladnost a umožnění kvantifikace původně nekvantifikovatelných údajů. Klíčovým bodem empirického přístupu je hermeneutika, neboť interpretuje texty (Maříková a kol., 1996). Jednou z koncepcí kvalitativního výzkumu, vyvinutou v 80. letech 20. století je tzv. objektivní hermeneutika, jejímž cílem je odhalit objektivní struktury za subjektivními významovými strukturami. Splnění cíle zprostředkuje nasbíraný materiál. Jelikož se jedná o interpretaci textů, je zřejmé, že se bude prostřednictvím interpretace jednat o zásah do zkoumané reality (bude se jednat o určitý druh sociálního konstruktivismu). Proto je v názvu použito i slovo intervenční upozorňující na fakt uvědomění si toho, co intervence do reality znamenají. Obsahová analýza využitá v intervenčním vyšetřování bude mít několik fází. Po

prozkoumání textů projektů a rozřídění dat o jednotlivých podpořených projektech bude tzv. konceptuálně vytvořen systém kategorií (sledovaných proměnných) pro systematickou klasifikaci (kódování), do kterých budou příslušné texty analyzovaných projektů zařazovány. Specifické určení kategorií zabrání vzájemnému překrývání a jednoznačně postihne celou sledovanou problematiku. Pro samotné měření (operacionalizaci) definovaných kategorií se bude vycházet z anotace projektu, jež je součástí všech projektů. Ta popisuje a vystihuje podstatu zaměření celého projektu. Na základě stanovených a operacionalizovaných kategorií bude vytvořen kódovací klíč. Vlastním kódovacím značením reflektujícím interpretaci textů projektů pak dojde k vytvoření komplexního klasifikačního systému, pomocí kterého bude po vyhodnocení zřejmé, zda došlo k naplňování principů Leader, zda přidaná hodnota byla generována na bázi partnerství nebo měly na přidělování grantů rozhodující vliv pouze orgány místní správy, zda docházelo ke snížení rizika efektu tzv. mrtvé váhy (situace, kdy by byl dotovaný projekt zcela nebo zčásti realizován i bez grantové podpory) a zda byla prokázána interakce mezi jednotlivými sektory. Akcentováno bude, jak byly v projektech přítomny inovativní prvky, protože Leader byl zamýšlen jako inovativní přístup, čemuž by měly odpovídat i strategie jednotlivých MAS. Ty by měly podněcovat rozvoj venkova tak, aby na problémy vzniklé či vznikající reagoval inovativně. V případě MAS může být brána za inovativnost například taková činnost, která není poskytována jinými programy nebo místními orgány (blíže viz 6. Analytická část, 6.1. Metodická poznámka – testování nové metody). Konceptualizace v tomto výzkumu vychází z principů charakterizujících přístup Leader (viz oddíl 4.3) a detailního zaměření projektů.

Samotné vyhodnocení a interpretace textu bude prováděna autorem práce. Avšak pro dosažení co nejvyšší tzv. vnitřní reliability bude kódování textů projektů prováděno vždy třemi proškolenými výzkumníky/výzkumniceři tzv. kodéry. Je to z důvodu, aby bylo dosaženo co nejvyšší shody při kódování proměnných (resp. jejich zařazování do stanovených kategorií) ve fázi přípravy dat pro další zpracování. Fáze zpracování (s pomocí statistických programů) včetně interpretace je vykonávána autorem této práce.

4 Teoretická východiska

4.1 Různá pojetí venkova jako prostoru zájmu práce

Venkov je specifickou částí společnosti, kde se prolínají různorodé přírodní, hospodářské a sociální prvky. Jednotná definice venkova neexistuje, a liší se u různých autorů s ohledem na vybraná kritéria, popřípadě účel, pro který byla vytvořena. Diskuse o přístupech k vymezení či definici venkova jsou vedeny po dlouhou dobu a, jak uvedl Gilbert (1982), rurální geografové ji hledají neúspěšně od začátku 20. století. V této souvislosti Cloke (2006) zmiňuje, že dochází k nepochopení toho, jak by měly být definovány a aplikovány koncepty, na kterých je ruralita (a s ní spojené definování venkova) postavena.

Jeden z pohledů je vnímání venkova jako venkovského prostoru, jímž se rozumí venkovské osídlení a volná krajina, souhrn zemědělské půdy, lesů, vodních ploch, intravilánů, venkovských sídel, polních cest a místních komunikací (Slepička, 1981). Tato definice venkova vychází z jedné z nejstarších a nejvýznamnějších relací, a to relace města a venkova (Woods, 2011). Venkov je v tomto pojetí vymezen jako to, co leží za hranicemi města (Kurtz, Craig 2009). Maříková a kol. (1996) definuje venkov jako obydlený prostor mimo městské lokality, tradičně charakterizovaný orientací na zemědělství s nižší hustotou osídlení, odlišným způsobem života, většinou spojeným s přírodou, ale také jinou sociální strukturou ve srovnání s městem. Perlín (2009) venkov charakterizuje jednak jako nezastavěná území, tak i zastavěná území malých sídel – vesnic, pro něž je charakteristická nižší intenzita sociálně-ekonomických kontaktů a nižší hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty, které se ve venkovském prostoru pohybují. Tyto definice jsou založeny na schopnosti pozorovatelnosti a měřitelné povahy. Často bývají označovány jako deskriptivní definice venkova dle pojetí Halfacre (1993) a dominují v případech, kdy je nutné pojmut rozsáhlé území s typickými venkovskými znaky, které městu chybí (Hruška, 2014).

Jiný pohled vnímání venkova znamená oprostít se od deskriptivních přístupů k venkovu, nenahlížet na něj optikou strukturálních a demografických proměnných (Bell, 2007), ale chápat ho jako soubor obrazů či sociálních reprezentací, které více či méně utváří jednotliví aktéři a skrz ně je venkovu připisován význam (Alexander, 2003). Takové chápání venkova lze obecně přiřadit k tzv. kulturnímu obratu v sociálních vědách a

k sociálnímu konstruktivismu (Cloke, 2006). Pojetí venkova jako sociální reprezentace vychází z teorie sociálních reprezentací (Moscovici, Duveen 2000) a Halfacree (1993) uvádí, že je venkov představován jako konstruovaná kategorie vznikající ze vzájemné interakce a reflexe jednotlivých aktérů diskurzivních polí. Jones (1995) rozeznává čtyři typy takových diskurzů a to laický (obecně sdílený), populární, jež je vytvářen médii a jinými kulturními strukturami, dále profesionální, kam se řadí výpovědi a jednání těch, kteří se tímto prostorem zaobírají z hlediska své práce a poslední je akademický. Pospěch (2014) pak rozšířil sledování proměn sociálních reprezentací o expertní diskurz a diskurz veřejné politiky po roce 1989. Diviš (2005) definici venkova doplňuje o vlastní identitu venkova, což znamená, že venkov by měl být chápán v jeho komplexnosti se zahrnutými všemi atributy, které se v něm vyskytují (ne pouze jako abstraktní konstrukt, který ze své podstaty musí abstrahovat od některých atributů). Znamená to, že venkov lze chápat jako krajinu s vesnicemi, obyvatelstvem, charakteristickými činnostmi (zemědělství, lesnictví apod.), životním stylem, vesnickými tradicemi a specifickou atmosférou spojenou s blízkostí přírody. Vnímání vlastní identity venkova je způsob, jímž se jedinec nebo skupina jednotlivců definuje, pocítuje svou existenci, jedinečnost, o kterou se opírá, když si uvědomuje nebo vymezuje sama sebe ve vztahu k jiným (Chromý, 2002). Venkov také znamená vymezený prostor, ve kterém žijí lidé s typickým životním stylem a s charakteristickým vnímáním vlastní identity (Kučera, Kuldová, 2006).

Pro venkov byla vždy charakteristická zemědělská výroba a lesní hospodářství (příp. i rybářství), jež tvořily základ jeho ekonomiky. Vlivem poválečného vysídlení Němců, kolektivizace a politiky „vyrovnání města a venkova“ docházelo k rozpadání tradiční venkovské společnosti, čemuž napomohly i změny na počátku devadesátých let. Ty také vedly ke zhroucení obrazu venkova svázaného se zemědělstvím (Pospěch, 2014). Začalo docházet k nástupu tržních vazeb, které se přímo podílely na proměně (až destrukci) původní regionální a rurální identity (Delín a Pospěch, 2016). Znamená to, že prostřednictvím ekonomických procesů prochází dnešní venkov fází hledání nové vlastní identity, což by mělo být implicitně obsaženo i v realizaci přístupu Leader. Mění se způsob života a hodnotové konfigurace, zvyšuje se podíl městské populace stěhující se do příměstských obcí a zvyšuje se také význam venkovské turistiky. Dochází k tzv. restrukturalizaci venkova, charakterizované proměnami venkova v oblasti ekonomiky, zaměstnanosti, využívání půdy, sociálních a kulturních reprezentací vázajících se k venkovu (Cloke a Goodwin, 1992). Někteří autoři, jako např. Woods (2011)

restrukturalizaci hodnotí jako nerovnoměrnou, protože řada venkovských oblastí si stále zachovává produktivistický charakter spojený se zemědělstvím.

Proces restrukturalizace venkova je formulován prozatím nejvíce na celostátní úrovni stejně jako politiky rozvoje, které jsou na venkov směřovány, avšak objevují se již i lokální reakce na tuto restrukturalizaci, kde je velké očekávání vkládáno právě v přístup Leader, avšak s vědomím, že se bude jednat o časově dlouhodobý proces (Buller, 2000). V ČR je nejviditelnějším projevem procesu restrukturalizace venkova prudký útlum zemědělské výroby po roce 1989 (Spěšná et al. 2009). Hruška a Konečný (2011) se zmiňují o nárůstu konzumní funkce venkova, což znamená posílení rezidenční a rekreační funkce venkova. Nové aktivity spojené s venkovem mohou spoluvytvářet novou identitu venkovských regionů a vést až ke komodifikaci a marketizaci venkova, znamenající tržní valorizaci venkovských míst, venkovského životního stylu a dalších atributů „venkovskosti“. Úroveň komodifikace závisí na schopnosti připsat venkovu určité významy a hodnoty, které lze tržně zhodnotit (Delín, Pospěch, 2016). Venkov je tak v procesu jeho restrukturalizace chápán jako kulturně ekonomická kategorie (zde je odkazováno na koncept kulturní ekonomiky (Ray, 1998), která je tvořena souborem obrazů či sociálních reprezentací, které více či méně záměrně utváří jednotliví aktéři a skrze něž je venkovu připisován význam ve vztahu k ekonomickým aktivitám na něm provozovaným. Takovéto konstruktivistické chápání venkova umožňuje studovat venkov jako pojem, kterému různí aktéři připisují různé významy. Tyto pak aktivně prosazují a zhodnocují na trhu prostřednictvím marketingu venkova. To vede k vytvoření lokální kulturní ekonomiky, tedy trhu, na němž se obchoduje s dědictvím, významy, tradicemi a obrazy venkovského regionu (Kneafsey, 2001).

4.2 Vymezení venkova na základě kvantifikovatelných charakteristik

V České republice (a obecně v celé Evropské unii) se nejvíce používá typologie regionů NUTS 3⁴ původně utvořená v rámci Organizace pro ekonomickou spolupráci. Ta je aplikovaná při práci s regiony při vymezení venkovských oblastí v rámci Společné

⁴ NUTS 3 Jednotný systém klasifikování územních statistických jednotek (NUTS – Nomenclature of Units for Territorial Statistics – Nomenklatura územních statistických jednotek) pro shromažďování, zpracování a harmonizaci regionálních statistik EU, sociálně-ekonomické analýzy regionů, vymezení regionální politiky EU. NUTS 0 – Česká republika jako stát (administrativní jednotka), NUTS 1 – území celé České republiky (neadministrativní jednotka), NUTS 2 – sdružené kraje, tzv. regiony soudržnosti (neadministrativní jednotky), NUTS 3 – kraje (administrativní jednotky). Do 31. 12. 2007 byly v systému NUTS vedeny také okresy a obce. Od 1. 1. 2008 byly tyto jednotky převedeny do systému LAU.

zemědělské politiky a Programů rozvoje venkova. V rámci regionální politiky se nejvíce používá původní rozlišování regionů na převážně městské, smíšené a převážně venkovské. Pro vymezování venkovských obcí se používá od roku 2008 vymezení na úrovni obcí (LAU 2)⁵ jako území obcí do 2000, případně 3000 obyvatel. Velikost obcí do 2000, resp. 500 obyvatel byla původně použita také jako tzv. demarkační čára pro dotace z Programu rozvoje venkova a ze strukturálních fondů. Nevýhodou dříve existujících kvantitativních typologií venkova byla navzájem obtížná porovnatelnost dat, na nichž jsou vytvořeny, a jejich struktury, a v případě individuálního přístupu k vymezování venkova na národní úrovni také obtížná porovnatelnost dat s jinými státy a s celou Evropskou unií. Aby nedocházelo ke zkreslení kvantitativních metodologií vymezování venkova používané na úrovni NUTS 3, došlo k vytvoření nové metodologie (OECD⁶, 2009).

Původní typologie dle OECD a EUROSTAT⁷ byla založena na hustotě obyvatelstva na úrovni obcí (LAU 2), kdy venkovský region je vymezen jako:

- převážně venkovské regiony, kde více než 50 % obyvatel regionu žije ve venkovských obcích (pro tento účel definované jako obce s méně než 150 obyvateli/km²)
- významně venkovské regiony, kde ve venkovských obcích žije 15 – 50 % obyvatel regionu
- převážně městské regiony, kde ve venkovských obcích žije méně než 15 % obyvatel regionu.

Podle této definice ovšem nebylo bráno v úvahu obyvatelstvo, které žije v hustě osídlených oblastech. Vymezení proto bylo doplněno o vliv velikosti městských center:

- město, které má více než 200 000 obyvatel, znamená to více než 25 % obyvatel regionu, způsobí, že se z převážně venkovského regionu stane region smíšený
- město, které má více než 500 000 obyvatel, znamená to více než 25 % obyvatel regionu, způsobí, že se ze smíšeného regionu stane region převážně městský.

V České republice byl tak podle této původní typologie OECD pouze jeden region převážně městský (kraj Praha) a jediný region převážně venkovský (kraj Vysočina). Všechny ostatní kraje patřily mezi regiony významně venkovské (smíšené).

⁵ LAU (Local Administrative Units) je systém vytvořený jednotně v EU pro podchycení územních struktur regionálního charakteru a pro potřeby statistiky regionů. Má dvě úrovně LAU 1 (okresy) a LAU 2 (obce).

⁶ OECD Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj).

⁷ EUROSTAT European Statistical Office (Statistický úřad EU).

Podle nové typologie EK se pro místní úroveň obcí se nyní používá pravoúhlá síť buněk o rozloze 1 km². Populační síť je vytvořena ze statistických dat, která jsou k dispozici či desagregací údajů za obec (LAU 2) a primárně směřují k určení tzv. městských klastrů (městských oblastí). Pro vlastní identifikaci městských oblastí (městských klastrů) je rozhodující:

- výběr síťových buněk s hustotou více než 300 obyvatel/km²
- seskupení zahrnující diagonální návaznost těchto buněk s hustotou nad 300 obyvatel/km²
- pouze takové seskupení síťových buněk představující osídlení s více než 5000 obyvateli.

Výsledkem na místní úrovni je, že 32 % obyvatelstva EU žije ve venkovských rastrových buňkách (tj mimo tzv. městské klastry) a oproti metodice OECD je lépe vyvážené rozmístění jednotlivých kategorií. Vzrostl počet venkovského obyvatelstva v hustě osídlených zemích a snížil se počet venkovského obyvatelstva v řídko osídlených zemích s rozlehlými administrativními jednotkami.

V této nové typologii pro regionální úroveň platí princip tří kategorií, založených na podílu obyvatelstva ve venkovských rastrových buňkách (buňky nedefinované jako městský klaster:

- převážně městské regiony mající podíl obyvatelstva ve venkovských rastrových buňkách menší než 20 %, kam spadají Praha a Středočeský kraj
- smíšené regiony mající podíl obyvatelstva ve venkovských rastrových buňkách mezi 20 % a 50 %, kam spadají Karlovarský, Ústecký, Liberecký, Královéhradecký, Jihomoravský a Moravskoslezský kraj
- převážně venkovské regiony mající podíl obyvatelstva ve venkovských rastrových buňkách větší než 50 %, kam spadají Plzeňský, Jihočeský, Vysočina, Pardubický, Olomoucký a Zlínský kraj.

4.3 Kontext rozvoje venkova a Česká republika

Dlouhodobé působení civilizačních, přírodně geografických, ekonomických, kulturních a náboženských podmínek způsobilo odlišnosti venkovských společenství nejen v rámci kontinentů (Majerová, 2009). V ČR, ale i v celé EU představuje venkov (při

aplikaci modernistických východisek) převážně oblast méně rozvinutou s četnými problémy reflektujícími specifika venkova. Je proto snahou států odstranit nebo alespoň zmírnit kumulativní regionální disparity, zvýšit životní úroveň obyvatel a zachovat životaschopnost venkovského prostoru.

V rámci EU začalo být zřejmé, že bude nutné zavést taková Opatření, která nebudou podporovat pouze zemědělce na venkově, ale že pomoc musí být cílena na venkovské oblasti jako takové, a to jak na regionální, tak především na lokální úrovni. Znamená to hledání jednoduchého řešení založeného na rovnováze mezi znalostmi a zdravým rozumem. Tento postup během svého působení ve funkci výrazně „průkopnický“ doporučoval eurokomisař Raymond Mac Sharry⁸ (Vahl, 2018). Ten zastával názor, že problémy mohou být podobné na celém světě, a fungující řešení na jednom místě má velkou šanci, že může fungovat i na jiném místě. Může se jednat o tzv. přenositelnost řešení. Na podporu rozvoje venkovských oblastí včetně rozvoje zdrojů příjmu, bylo možné části aktivit přemístit z městských oblastí přímo na venkov, anebo podporovat přímo vznik nových aktivit, což je považováno za více inovativní. Proto se ve venkovských oblastech aplikují postupy „zdola nahoru“, nikoli „shora dolů“. Ty jsou založeny na otevřené spolupráci místní správy s občanskou společností a vytváření společenských sítí a vztahů na místní úrovni.

V případových studiích OECD (Strategie mikro-regionů, Mexiko 2003; Baskicko Španělsko, Extremadura Španělsko, jezero Balaton Maďarsko, Kréta Řecko a Toskánsko Itálie, 2005) na základě „place-based“⁹ politiky pro rozvoj venkova byly zkoumány problémy, se kterými se většina venkovských regionů v současné době potýká (ve srovnání s městskými oblastmi). Hlavními problémy, k nimž by měla směřovat Opatření k jejich řešení, jsou zpomalení nebo úplné zastavení vylidňování venkova, ovlivňování politiky s dopadem na venkov s cílem zvýšení účasti veřejnosti a posílení úlohy občanské společnosti, budování kapacit ve venkovských oblastech, vytváření nových pracovních míst a podniků, ochrana životního prostředí, zlepšení situace žen a mladých lidí, podpora nadnárodní spolupráce a šíření inovací. Výsledky zmíněných studií shodně ukázaly nedostatky týkající se otázek úrovně inovací v rozvoji venkova. Tlak na inovace je důležitý s ohledem na skutečný inovativní obsah projektů a je spíše konstantním podnětem

⁸ Raymond Mac Sharry – první eurokomisař pro zemědělství a rozvoj venkova 1989 – 1993.

⁹ Place-based (svázané s místem).

k hledání nových a odvážných řešení, odlišných od „vyšlapaných cest“ (Wade, Rinne 2011).

Venkov čelí důsledkům různých Opatření, jež jsou často protichůdná a negativně tím ovlivňovala rozvoj venkova. Například pravidla pro zemědělské subjekty v nových členských zemích EU, zejména dvourychlostní dotační systém, byl do roku 2013 nastaven tak, aby zemědělci těchto zemí nebyli v rámci celé EU či světa příliš konkurenceschopní. V péči o krajinu bylo nedostatečné financování komplexních pozemkových úprav, které jsou jedním z nejdůležitějších funkčních nástrojů péče o krajinu. Dalším příkladem problematického institucionálního uspořádání v rozvoji venkova ČR bylo bezohledné zabírání kvalitních půd fotovoltaickými elektrárnami, kdy dochází nejen k estetickému zhoršení vnímání krajiny, ale také k degradaci kvality půdy pod fotovoltaickými články (Binek a kol., 2011). V neposlední řadě je problematickým místem rozvoje venkova i posilování infrastruktury obcí. V českém prostředí se toto posilování infrastruktury paradoxně jeví jako „černá díra“, neboť se neustále investuje, ale výsledky nejsou příliš zřetelné (Binek a kol., 2011).

Z výše uvedeného je patrné, že podmínky nastavené EU „shora“ (tedy příliš obecně) nejsou a v kombinaci s projevy specifik českého prostředí často ani nemohou být naplněny. Nastavení politiky rozvoje venkova se děje striktně podle určitých daných pravidel, přitom by se však v řadě případů lépe uplatnil tzv. „selský rozum“ (pojem pocházející právě z venkova a tradičně byl pro přístup k venkovu charakteristický).

V případě rozvoje venkova je nejtěžší posoudit jeho přiměřenost (Binek a kol., 2011). Lošťák a Hudečková (2010) hovoří v této souvislosti o uplatňování konceptu „governance“, jež znamená decentralizaci politické koordinace na regionální a místní úrovni a současně napomáhá demonstrovat to, jak může být místní a regionální politika tvořena efektivně. Böcher (2008) se zamýšlí nad konceptem „governance“, jež odráží post-moderní paradigma rozvoje venkova. Podle Woods (2008) je pro „governance“ (tj. spravování venkova) typický přechod od rigidně hierarchických organizací k volnějším polycentrickým uskupením.

Na utváření venkova a jeho rozvoj má bezpochyby vliv i globalizace, přinášející významné kulturní, sociální a ekonomické změny, kterým musí venkovské regiony čelit. K tématu globalizace se vyjadřuje Barca a kol. (2012), který uvádí, že důsledkem globalizace je fakt, že lokality (a jejich vzájemné interakce) se staly důležitějšími pro růst ekonomiky a prosperitu. Vlivem globalizace se prostor stává „více kluzkým“, což vysvětluje Markusen

(1985) odkazem na to, že kapitál, zboží, lidé a myšlenky se přemisťují mnohem jednodušeji než dříve, ale zároveň mají tendenci koncentrovat se ve velkých aglomeracích.

4.4 Vybrané teorie regionálního rozvoje a jejich projekce do rozvoje venkova

Teorie regionálního rozvoje představují ucelený systém, pomocí něhož lze vysvětlit působení základních faktorů, subjektů, mechanismů a dalších souvislostí regionálního rozvoje. To znamená, že mohou být aplikovány i k rozvoji venkova. Smyslem teorií regionálního rozvoje je tak stanovení hierarchie rámců, vývojových tendencí, identifikace a podchycení mechanismů a procesů regionálního rozvoje, pochopení role hlavních subjektů, včetně míry jejich autonomie, vazeb a pozice, ze které aktéři vnímají a interpretují realitu (Wokoun a kol., 2008).

Zájem o problematiku regionálního rozvoje i rozvoje venkova se neustále zvyšuje, přičemž příčiny tohoto zájmu jsou dvojího typu. Jednak vnitřní (které jsou dány omezenou kapacitou aktérů a skupin účastnit se ekonomických aktivit), způsobené např. výraznými regionálními rozdíly v nezaměstnanosti, výši mezd nebo ve strategiích (Bock, 2016). Vstup do EU a čerpání podpor ze strukturálních fondů se naopak řadí mezi druhé typy příčin, a to vnější příčiny.

Přestože se teorie regionálního rozvoje vyvíjejí desítky let, tradičně bývají děleny do dvou skupin na teorie konvergenční a divergenční (Martin a Sunley, 1998). Klíčovým rozdílem mezi oběma skupinami teorií je rozdíl mezi diferenciacními a nivelizačními mechanismy. Zatímco konvergenční teorie přikládají větší význam mechanismům vedoucím k regionální rovnováze, divergenční teorie zdůrazňují převahu diferenciacních tendencí směřující k regionální nerovnováze. Zároveň zde platí, že konvergenční teorie pracují v zásadě s daleko delšími časovými horizonty než teorie divergenční. Jiné dělení teorií regionálního rozvoje nabízí členění na induktivní a deduktivní, anebo teorie zdůrazňující stranu poptávky a nabídky (Markusen, 1985). Přestože je dělení regionálních teorií na teorie konvergenční a divergenční velmi hrubé, je dělením základním.

V oblasti regionální politiky jsou tři rozdílné metodologické přístupy k regionálnímu rozvoji – liberální, keynesiánský a institucionální. V rámci liberálního přístupu je diskutováno především ideální působení volného trhu a vztah k zásahům prostřednictvím finanční podpory mobility za prací, přičemž se zvažují i negativní sociální a demografické důsledky této intervence. Keynesiánský přístup je nejméně přijímaný,

kritizuje bezbřehé působení volného trhu a uznává rozsáhlé státní intervence pro vyrovnávání regionálních disparit. Posledním přístupem je institucionální, který zdůrazňuje utváření institucí racionální dohodou na úrovni stát – region. Tento přístup je v současnosti nejvíce přijímaný, akcentující inovativnost vycházející z endogenních zdrojů pro rozvoj regionu (Wokoun, Mates 2006; Blažek, Uhlíř 2011). Institucionální teorie, které jsou i v teoretických východiscích této práce, se zaměřují zejména na způsoby, jakými je možné napomoci vzájemné interakci a učení jednotlivých aktérů a jak zvýšit jejich reflexivitu. Podle Nelson (1998), který je čelním představitelem institucionální ekonomie, existují tři problémové oblasti v rozvoji regionu. Jedná se o oblast technologie a technologických inovací, pojetí firmy a nakonec oblast institucí, jejichž prostřednictvím lze objasnit příčiny regionálních nerovností.

Příkladem institucionální teorie je teorie výrobních okrsků, jejichž autory jsou italské ekonomové Bagnasco, Becattini a Brusco. Jejich teorie vychází z analýzy způsobu organizace výroby, fungování trhu práce a aktivity místních institucí v tzv. „třetí Itálii“, což byly oblasti severu Itálie nepatřící mezi tradiční průmyslové oblasti. V poválečném období ovšem tyto regiony zaznamenaly velký hospodářský růst, založený na úspěchu malých, intenzivně vzájemně kooperujících firem. Konkrétně Bagnasco (1977) jako první poukázal na tento hospodářský růst způsobený pospolitostí místních komunit, pocitu sounáležitosti s místní kulturou a tradičními hodnotami místních obyvatel. Hlavním předpokladem teorie výrobních okrsků bylo odštěpení specializovaných činností v rámci jedné firmy do samostatných podniků. Výhodou je pak pružná reakce na měnící se poptávku, a současně dosahování úspor vysokou specializací. Kromě toho zde funguje i specifický trh práce, rozdělený na dva segmenty. Segment vysoce kvalifikovaných zaměstnanců pracujících na živnostenské listy a segment nízce kvalifikovaných zaměstnanců, který je zaměstnán na krátké úvazky anebo dohody o provedené práci. V důsledku rozdílných sazeb na sociálních odvodech a daních pak může dojít i k částečnému zvýšení příjmů podniků. Teorie výrobních okrsků přináší větší flexibilitu výroby, ale i flexibilitu fungování trhu práce, dezintegraci velkých firem a rozvoj subdodavatelství od menších firem. V případě rozvoje venkova by to znamenalo proměnu institucí (pravidel hry) směrem k diverzifikaci aktivit. Tuto teorii však nelze zevšeobecnit, protože v rámci analýzy byla nedostatečně věnována pozornost skutečným příčinám úspěchu italských regionů. Podle Cooke a Morgan (1993) se v praxi může tato teorie uplatnit vytvořením vhodné, široce chápané infrastruktury jako jsou vzdělávací a rekvalifikační kurzy, instituce

poskytující „reálné“ služby, a že alespoň část zkušeností „flexibilních firem a regionů“ bude přenosná do jiného kulturního prostředí, což je v případě přístupu Leader jeden z jeho předpokladů (přenositelnost projektů jako příkladů dobré praxe do jiných teritorií). Bohužel organizace flexibilních firem a regionů se navzájem natolik odlišují, takže není možné v plné míře převádět zkušenosti z italských regionů do oblastí, kde tradičně dominují velké firmy a korporace, a kde chybí tradice malého a středního podnikání. Z části se dá ale využít obecných principů „flexibilních regionů“, které se ve většině z nich opakují, takže je lze považovat za jeden z předpokladů úspěchu regionální ekonomiky (Blažek, Uhlíř, 2002). Podle Piore a Sabel (1984) to v praxi znamená, že mezi konkurujícími firmami dochází k určité formě spolupráce a vyšší míře inovace, která pramení z intenzivnější výměny informací a dovedností vázaných na oborovou specializaci místních firem.

Sítě kontaktů a těsných vazeb mezi podniky a dalšími organizacemi působícími v daném regionu zvyšují schopnost podniků mobilizovat zdroje a informace a pružněji tak reagovat na změny. Proto dalším prvkem současných institucionálních teorií regionálního rozvoje je důraz kladený na vzájemnou spolupráci celé škály místních a regionálních aktérů (což je jedním z principů přístupu Leader), založených na vzájemné důvěře. Jak uvádí Granovetter (1991), míra důvěry je klíčovou charakteristikou ekonomiky a je tvořena opakovanými a úspěšnými interakcemi. Tyto sítě (networks) pak představují vlastní infrastrukturu tržních mechanismů, do nichž (sítí) jsou ekonomické subjekty zapojeny, „zakořeněny“. Harrison (1992) uvádí pojem „zakořenění“ jako něco pozitivního a žádoucího, neboť vytváření vztahu důvěry je spojeno vzájemně výhodnou spoluprací firem. Grabher (1994) dokonce hovoří o „vykořeňování“, které je způsobeno nedostatkem místních vazeb a závislosti na kontaktech kontrolující aktéry mimo region.

Diskuse o institucionálních charakteristikách regionů, sítích kontaktů, zakořenění a jejich použití v regionální politice vykrytalizovaly ve druhé polovině 90. let do nové školy nebo směru, pro který se vžil název teorie učících se regionů. Výsledkem těchto teoretických debat byla shoda, že zdrojem úspěchu, rozvoje a konkurenceschopnosti jsou vědomosti, schopnost učit se a vytváření kulturního klimatu, které napomáhá tvorbě inovací, a právě tyto prvky jsou základními stavebními kameny teorie učících se regionů, která patří mezi nejmladší teorie regionálního rozvoje (Blažek, Uhlíř, 2002). Koncept učících se regionů lze považovat za doktrínu regionálního rozvoje, ve které jsou nejvýznamnější Opatření směřována k rozvoji lidského kapitálu a podpoře networkingu

(sítě intenzivních kontaktů založených na důvěře, které koordinují spolupráci) v regionech a mezi regiony. Tím se stává přitažlivým pro tvůrce regionální politiky či regionálního programování, a ne jinak je tomu i v případě rozvoje venkova. Hlavní mechanismy dalšího vývoje vidí teorie učících se regionů v existenci pozitivních zpětných vazeb v oblasti učení, přejímání nových technologií a postupů, v tržní i mimotržní výměně informací a v existenci technologické infrastruktury, jejímiž hlavními subjekty jsou firmy, instituce a regionální inovační systémy (Kulhánek, 2007).

Samotné učení přitom není spojováno jen s vyspělými obory a s vývojem nových technologií, ale se všemi obory včetně tradičních odvětví (Maskell, 1998). Za průkopníka tohoto konceptu je považován R. Florida (1995), který spolu s dalšími autory zdůrazňuje významnost úlohy výzkumu a vývoje, vytváření znalostí a inovací coby hybných sil teritoriální konkurenceschopnosti (Kulhánek, 2007). Koncept učících se regionů vznikl propojením poznatků evoluční a institucionální ekonomie s poznatky teoretiků regionálního rozvoje. Obecnými cíli rozvoje učících se regionů je zvyšování regionální konkurenceschopnosti a blahobytu zdokonalováním kvalifikační úrovně různých regionálních organizací (subjektů) a vytvářením jejich kooperativního modelu chování.

Maskell (1998) považuje za klíčový mechanismus regionální diferenciací rozdílů ve schopnosti učit se a inovovat. Učení a inovace zpravidla neprobíhá izolovaně v jedné firmě na základě jejích vnitřních zdrojů, ale potenciál učit se a inovovat je podstatně ovlivněn formou vztahů mezi firmou a jejím prostředím (Malmberg, 1997). Podle Lundvall (1992b.) je přitom prostředí chápáno nejen jako síť vztahů s dalšími firmami a institucemi, ale i jako obecný rámec pro činnost firmy, tedy institucionální struktura, sociální hodnoty, politická kultura dané země nebo regionu, do kterého je daná země zakořeněna. V tomto kontextu je třeba chápat i vzájemnou blízkost (sociální, kulturní, organizační a prostorovou), přičemž samotná prostorová blízkost nezaručuje inicializaci procesu učení. Jak poznamenává Cooke (1995), novým trendem firem je zjistit, kde se vyskytují znalosti, které by umožnily posílení konkurenceschopnosti firem, a pak se pokouší k těmto znalostem získat přístup buď lokalizací svého výzkumného centra, anebo získáním klíčových místních talentů. Lundvall (1992b.) zmiňuje čtyři základní typy znalostí, a to „Know what“, „Know why“, „Know how“ a „Know who“¹⁰. Cílem regionů by proto mělo

¹⁰ K učení a neustálým inovacím by nemělo docházet jen ve vyspělých oborech, ale ve všech odvětvích a na všech stupních, tj. i na úrovni manuálních pracovníků a i v rámci veřejného sektoru nebo venkova či zemědělství.

být najít a identifikovat schopnosti a dovednosti specificky vázané na jejich území, tzv. identifikovat jejich vztahová aktiva (vazby, vztahy, sítě), podstatná pro fungování místní ekonomiky. V podstatě se jedná o vztahy mezi specializovanými firmami a institucemi, které jsou v řadě případů příčinou úspěchu regionu a jeho schopnosti konkurovat a inovovat (Storper, 1995)

K učení a neustálým inovacím by nemělo docházet jen ve vyspělých oborech, ale ve všech odvětvích a na všech stupních, tj. i na úrovni manuálních pracovníků a i v rámci veřejného sektoru nebo venkova či zemědělství. Učení a inovace zpravidla neprobíhají izolovaně v jedné organizaci, ale závisí i na formě vztahů mezi organizací a jejím prostředím.

Za klíč ke konkurenceschopnosti založené na znalostech a inovacích je často používán termín „Triple Helix“, což je vzájemná spolupráce mezi třemi klíčovými subjekty, a to aktéry soukromého sektoru, veřejnými výzkumnými institucemi a veřejným sektorem (Wokoun a kol., 2008). Regionální politika v tomto pojetí má podporovat regionální inovační systémy, tedy rozvoj vazeb mezi školami, samosprávou a firmami. Malmberg (1997) shrnul tyto typické charakteristiky učících se regionů do tří skupin, a to ekonomické konfigurace regionu (existence většího množství obdobně zaměřených firem, jejichž interakce mohou napomoci výměně informací a nových myšlenek), technologické infrastruktury (existence výzkumných institucí spolupracujících s místními podniky) a kultury a institucí regionu, což je nejproblematičtější skupina (neboť lze obtížně stanovit, jaký charakter by měla mít kultura a instituce regionu, aby došlo k maximalizaci jeho schopnosti učit se a inovovat). Cooke (1995) tvrdí, že kulturní charakteristiku regionu, která je v institucionálních teoriích nesmírně důležitá, lze shrnout do čtyř „I“ a to identifikace (společná identita aktérů), inteligence (dostatek informací a schopnost se učit), instituce (silné podnikatelské asociace a inovační centra) a integrace (dobrá provázanost a koordinace mezi všemi institucemi).

Podle Blažka a Uhlíře (2002) je hlavním přínosem teorie učících se regionů snaha systematicky analyzovat procesy, kterými vzniká a udržuje se v regionech schopnost vytvářet nové poznatky a vědomosti. Schopnost adaptace regionů, schopnost zakomponovat do své struktury nové sítě kontaktů a praktik, které nemají místní původ, předpokládá úspěch v globální ekonomice (Amin, Thrift 1992). Tato schopnost adaptace je spojena s termínem „zakrnění“, kdy dochází ke ztrátě konkurenceschopnosti podniků v daném regionu, která je způsobena tím, že dříve úspěšné podniky v určité době

nezaregistrovaly podstatnou inovaci, a zůstaly tzv. „uzamčeny“ ve svém mentálním a institucionálním prostoru bránícím přijímání novinek. V praxi to znamená, že v určité době úspěšné firmy nebyly schopny odnaučit se včas zažité rutiny a praktiky, které měly spojené s minulými úspěchy (Maskell, Malmberg 1999). Avšak Amin a Thrift (1997) považují závislost na vlastní historii a vývoji místních institucí za zdroj konkurenceschopnosti v podobě existujících vztahových aktivit, sítí kontaktů a institucí. Na druhé straně mohou představovat hlavní překážku dalšího úspěšného rozvoje, pokud nejsou konfrontovány s novými podněty, novými kontakty, nápady a postupy a průběžně adaptovány.

Hudson (1999) uvádí, že teorii učících se regionů bývá vytýkáno, že se jedná o hledání ideálních modelů, místo aby byla větší pozornost věnována procesům, které způsobují vznik zásadně nových technologických inovací. V duchu hermeneutického přístupu převzatého ze sociologie a kulturní teorie někteří autoři (jako např. Murdoch, 1995) dokládají, že není podstatné pouze to, jaké zdroje nebo informace jsou v regionu přítomny nebo jaké zdroje a aktéry je možné pomoci místních sítí kontaktů zmobilizovat, ale zejména to, jaké významy jsou jednotlivým institucionálním aktivům přisuzovány (Blažek, Uhlíř 2002). Podstatné je tedy, jakým způsobem nově vzniklé významy ovlivňují ustálené postupy jednání, rutiny a praktiky a zda se vzájemné kontakty a interakce odlišných názorů a postupů stanou impulsem k reflexi, reinterpetaci a změně ustáleného způsobu jednání (Amin, 1998).

Co se týká venkovských oblastí, některá díla naznačují, že jsou vnímány jako oblasti bez inovací ve srovnání s jejich městskými protějšky (Dargan et al. 2008). Tento názor jiní (jako např. Bock - 2016) zpochybňují a identifikují venkovské regiony jako ty, které navzdory strukturálním nevýhodám, jako je špatná dostupnost zdrojů a oddělení od trhů a sítí, vyvíjejí kreativní řešení pro existující výzvy a mají hnací sílu potřebnou pro rozvoj a implementaci inovativních projektů. Rozvoj venkovských oblastí vyžaduje přístup, který přesahuje technologické a ekonomické zaměření a klade větší důraz na zlepšení kvality života venkovského obyvatelstva. Samotné technologické inovace totiž nemohou vyřešit problémy stárnutí populace, nízké hustoty obyvatelstva zhoršené odlivem mladých lidí a oslabenou ekonomickou aktivitou. Proto se začíná mluvit také o sociálních inovacích. Ty představují možnosti, které nejen přispívají k řešení výzev a budoucího rozvoje regionů/venkova, ale zapojují místní obyvatele do návrhu těchto řešení. Jak uvádí Wokoun a kol. (2008), změna je možná jen „zevnitř“, tedy na straně samotných aktérů a nikoli „osvíceným“ zásahem zvenčí.

4.3 Přístup Leader

4.3.1 Vývoj přístupu Leader

Přístup Leader (akronym pro francouzské sousloví „Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale“, což lze volně přeložit jako „vazby mezi akcemi pro rozvoj venkova“) je svým způsobem metoda chápaná jako postup vedoucí a umožňující dosažení cílů politiky EU pro rozvoj venkova a realizovaná „zdola nahoru“ oproti dlouhodobě zavedenému postupu „shora dolů“. Nestává se však antagonistickou podobou dlouhodobě existujícího fungování místních samospráv. Přístup Leader je naopak vhodným doplňkem jejich působení v cílených aktivitách pro obnovu a rozvoj obcí. Záměrem je najít skryté potenciály v dané geografické oblasti a za využití místních zdrojů dosáhnout udržitelného rozvoje, a to prostřednictvím podpory vazeb mezi hospodářstvím venkova a územním rozvojem (ENRD, 2014a).

Dejmková a kol. (2013) uvádí, že metoda Leader je založena na zdůrazňování principu partnerství a spolupráce místních aktérů, kteří společně přispívají k rozvoji venkova. Čepelka (2001) připomíná, že vznik přístupu Leader lze vysledovat na konci 80. let minulého století, kdy se v rámci EU stále vedly diskuse o podobě intervencí strukturální politiky, které roku 1988 vyústily v rozhodnutí o změně přístupu k rozvoji venkova na teritoriální a endogenní model. Jeho cílem je snaha o maximální podporu a rozvoj inovací s využitím teoretických východisek překrývajících různorodé aspekty geografie, ekonomiky, sociologie a politologie (Ray, 2000). Všechny tyto nové zásady a principy byly v roce 1988 přijaty v novém dokumentu „Budoucnost venkovské společnosti“ (Future of Rural Society).

Od té doby docházelo k zavádění tzv. Iniciativ společenství, z nichž na rozvoj venkova byla zaměřena právě Iniciativa Leader. Nástrojem Iniciativy Leader byly MAS¹¹, prostřednictvím kterých iniciativa usiluje o to, aby mohla venkovským společenstvím

¹¹ MAS (Místní akční skupina) je buď obecně prospěšná společnost podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších předpisů, občanské sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, zájmové sdružení právnických osob podle § 20, písm. f) zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Místní akční skupinou nemůže být obchodní společnost, občanské sdružení podle § 829 zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, svazek obcí.

MAS podle čl. 62 nařízení Rady Evropského společenství č. 1698/2005 uplatňují při místním rozvoji partnerský přístup, navrhují ucelenou strategii místního rozvoje, resp. Strategický plán Leader a odpovídají za jeho provádění. Vybírají projekty, které budou v souladu se Strategickým plánem Leader v rámci PRV financovány.

nabídnout způsob, jímž by se jednotliví aktéři života na venkově stali nejen předmětem, ale především aktivním účastníkem rozhodování o budoucím vývoji a podobě rozvojové politiky. Leader vede společenské a hospodářské činitele k tomu, aby společným úsilím přispívali k takové produkci zboží a poskytování služeb, které budou utvářet a udržovat přidanou hodnotu v dané geografické oblasti (Partnerství ke zlepšení procesů Leader, 2015).

Jako první byl v roce 1991 představen pilotní program Leader I (1991 - 1993), zaměřený na vytváření sítí posilujících schopností a kapacity rozvoje venkova. Tento program byl řízen přímo z evropských struktur a teritoriálně byl zaměřený na oblasti s počtem obyvatel do 100 000 (Tomšík, 2009). Leader byl využíván pro MAS jako zdroj cenných vědomostí a informací, jehož prostřednictvím dostaly venkovské oblasti možnost získat přímý přístup k fondům EU. Poskytl venkovským společenstvím nástroje, které jim umožnily sehrát aktivní roli při utváření vlastní budoucnosti (Přístup Leader: Základní příručka, 2006). Během pilotního ověření programu Leader I bylo zjištěno, že nedocházelo k výměně zkušeností a Leader I ani významně nepřispěl k mezinárodní spolupráci. Pouze nepatrné množství jednotlivých projektů MAS vykazovalo znaky navázání mezinárodní spolupráce, a to v oblasti výměny zkušeností, přenosu inovací, společných marketingových akcí aj. (Wade a Rinne, 2011).

Na základě těchto závěrů a zkušeností s implementací programu Leader I Evropská komise (dále EK) zařadila do následného programu Leader II (1994-1999) projekty mezinárodní spolupráce, kde byl zaveden mechanismus, umožňující zainteresovaným stranám řádně se před zavedením programu do praxe připravit. Koordinaci činností a poskytování informací prováděla tzv. Evropská observatoř¹², která vydávala v té době 3x ročně podpůrné materiály ve formě (pod názvem) Leader+ Magazine. Ten byl zdrojem informací o projektech provedených nebo prováděných v rámci iniciativy Leader+ obsahující i případové studie včetně tzv. „Flash News“¹³. Na základě analýzy výsledků působení programu Leader II se o něm Ray (2000) vyjadřuje jako o „fenoménu Leader“ se čtyřmi základními rysy. Prvním je, že se jedná o novou formu intervencí, protože nastavené využívání čerpání přidělených veřejných prostředků je z vnějšku regulováno

¹² Evropská observatoř byla založena EK pro poskytování obecných informací o všech aspektech Leader.

¹³ Flash News = Krátké zprávy poskytující pravidelně zprávy o tom, co se na úrovni EU děje nového v oblasti rozvoje venkova. Tyto zprávy informují o činnostech Leader a o zajímavých publikacích. Jsou dobrým východiskem pro toho, kdo chce být informován o iniciativě Leader. Obsahují též interaktivní oddíl, kam se mohou vkládat příspěvky, a každý se může stát abonentem.

minimálně a je kombinováno s hledáním dalších zdrojů v soukromém a dobrovolnému sektoru, přičemž samotná finanční podpora projektů není vysoká. Van Meyer (1997) přirovnal čerpání těchto prostředků k čerpání v homeopatických dávkách, připomínající mikroúvěrové financování, s tím rozdílem, že mikroúvěry jsou určeny pro pomoc těm nejchudším z chudých, kdežto program Leader se zaměřuje na zlepšení výkonnosti venkovských oblastí s důrazem na nejvíce zaostávající. Yunus (2003) jako zakladatel využívání mikroúvěrů v rozvojových aktivitách říká, že to nejsou lidé, kdo není hoděn úvěrů, ale jsou to banky, které nejsou hodny lidí, tak v případě Leaderu by se dalo říct, že lidé neexistují pro správu, ale správa existuje pro lidi (Wade, Rinne, 2011). Druhým rysem je, že Leader je v mnoha ohledech postmoderní formou intervence. Je nazýván dítětem EK s prvkem anarchismu (podobně jako post-modernismus rozbíjí zažité modernistické představy a východiska i přístup Leader rozbíjí zažité mechanismy spravování venkovských území) pronikající do návrhů a realizací rozvojových aktivit, které však byly byrokratickými kontrolami ve druhé fázi implementace programu Leader částečně utlumeny. To vedlo ke vzniku třetího významného rysu a to metafoře Leaderu jako pan-evropské laboratoře rozvoje venkova. Tento nový styl intervence přijatý EK se podílel na utváření obecných pokynů pro využívání finančních prostředků v zaostávajících oblastech. Jak uvádějí Wade a Rinne (2011), venkovské oblasti EU s nejnižším HDP na obyvatele (v porovnání s celostátními průměry) mají obvykle nejvyšší nezaměstnanost, nejsilnější migraci do měst a celkově je pro ně typické stárnutí obyvatel. Příklady z různých zemí, které nabízejí zcela odlišný rámec správy, ukazují, že program Leader často přispíval k zahájení prvních kroků na cestě k trvale udržitelnému rozvoji venkova v nejzaostalejších venkovských oblastech. V této souvislosti se objevily srovnávací studie v oblasti rozvoje venkova prezentující příklady tzv. nejlepší praxe. Posledním, čtvrtým rysem pak byla přenositelnost přístupu Leader do zemí, které se připravovaly na vstup do EU (ale i přenositelnost zkušeností mezi členskými zeměmi EU) a jeho možnost využití při tvorbě strategie rozvoje venkova. Politika přístupu Leader spočívající v orientaci na místo (lokalitu) tzv. „place-based“ se opírá o dostatečnou mobilizaci lidských zdrojů prostřednictvím MAS, a to jak v místní správě, tak v rámci občanské společnosti. Wade a Rinne (2011) ve srovnávací studii dokumentují, že na místní úrovni mají jednotlivci často dobré nápady, ale chybí jim know-how (znalosti a vědění) a sociální sítě k jejich uskutečnění. Nedisponují také dostatečnými informacemi, které by jim umožnily přístup k finančním mechanismům a prostředkům, přestože jsou požadované částky poměrně

skromné. Model MAS úspěšně eliminoval tyto překážky, podobně jako mikroúvěry otevřely nové perspektivy ve venkovských oblastech v Africe, Asii a Latinské Americe. Existuje mnoho společných stavebních bloků mezi představami vtělenými do původních programů Leader a mikroúvěry. Mezi ně patří důvěra, zodpovědnost a přesvědčení, že místní znalosti jsou cenné. Přístup programů Leader a mikroúvěry se mohou také vzájemně doplňovat a podporovat skupinovou a individuální iniciativu související s „místními šampióny“, (tzv. local champions).

Přestože byla Leaderu přisuzována velká důležitost a byl považován za velice vhodný nástroj k rozvoji venkova, podíl prostředků vynaložených v EU na Program Leader (t.j. v letech 2007 – 2013) je ve srovnání s celkovým objemem prostředků, určených pro oblast regionálního rozvoje, zanedbatelný (Van Meyer 1997). Ve srovnání s ostatními programy vázanými na fondy EU byly náklady na Iniciativu Leader v rámci rozpočtu EU v podstatě marginální (Wade, Rine 2008)¹⁴. To ukazuje, že Leader může být implementován levně, jen je potřebné správně využít tzv. nehmátatelný kapitál, jenž je vázaný na lidi a jejich aktivity, kteří jeho prostřednictvím chtějí posílit místní rozvoj a věří, že rozvoj se může realizovat na základě místních iniciativ.

V období 2000 – 2006 probíhala již „třetí generace“ programu Leader pod názvem program Leader+, pokračující ve své úloze laboratoře zaměřené na podporu vývoje a testování nových přístupů k udržitelnému rozvoji. Dne 20. září 2005 Rada Evropy schválila nové nařízení o podpoře pro rozvoj venkova na další programové období (2007 – 2013)¹⁵. Od roku 2007 se již nejedná o Iniciativu EU ležící mimo hlavní struktury národních programů, ale Leader byl do národních a regionálních programů rozvoje venkova integrován jako jedna z jejich Os. Stal se tak součástí hlavního proudu evropské politiky rozvoje venkova. To znamená, že Leader byl souběžně s řadou dalších Os rozvoje venkova začleněn do vnitrostátních a regionálních programů pro rozvoj venkova podporovaných EU, a to jako Osa IV v programech rozvoje venkova členských států EU (Ministerstvo zemědělství – Program rozvoje venkova, 2013). V tomto období musel každý program pro rozvoj venkova obsahovat prvky (principy) přístupu Leader proto, aby

¹⁴ V programu EU pro rozvoj venkova pro období 2007 – 2013 představují přibližně 5% celkových výdajů. EU investovala 1 500mil. EUR do iniciativy Leader II a 2 105mil. EUR do iniciativy Leader+. Podíl EU navíc zvyšují veřejné a soukromé příspěvky, takže celkový rozpočet iniciativy Leader+ je 5 047mil. EUR. Pokud jde o programové období 2007 – 2013, bylo pro rozvoj venkova přiděleno 69.750mil. EUR. (Průvodce programem Leader- Závěrečná zpráva nadnárodního projektu Leader, Wade, Rine 2008).

¹⁵ Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 ze dne 20. září 2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova - EZFRV (Úřední věstník L 277, 21. 10. 2005).

mohly být realizovány strategie místního rozvoje uplatňující přístup „zdola nahoru“. Přinejmenším 5 % z EU prostředků na každý program muselo být rezervováno pro Leader (jakožto oddělenou „Osou Leader“ v rámci daného programu). Tento procentní podíl byl pro členské státy EU-10¹⁶ zaváděn postupně, což pro ně znamenalo, že muselo být použito z prostředků EU původně určených na program Leader v období 2007–2013 v průměru 2,5 % vzhledem k tomu, že s přístupem Leader mají méně zkušeností než původní členské země EU. Členské státy nebo regiony vybíraly MAS na základě jejich navrhovaných strategií místního rozvoje. V rámci každého programu bylo financováno budování kapacit a podpora nutná k přípravě těchto místních strategií, provozní náklady struktur MAS a provádění strategií místního rozvoje, stejně tak projekty spolupráce mezi jednotlivými MAS.

Před vlastním zavedením přístupu Leader upozorňovala Evropská perspektiva územního rozvoje (CEC, 1999), že dosavadní názor na to, že venkov je homogenní území se stejnými faktory pro rozvoj, neodpovídá realitě v EU. Naopak je zřejmé, že evropská realita venkova je různorodá s rozmanitostí lidí a komunit, přírody, krajiny a činností. V důsledku toho představují možnosti rozvoje a trendy venkovských oblastí významné rozdíly, pro jejichž rozvoj je třeba použít různé prostředky a různé politiky (Kis, 2012). Podle Szörényiné (2005) právě vysoká míra diferenciací ve venkovských oblastech přispěla k vývoji charakteristického evropského modelu venkova se zavedením politik zdola nahoru.

Základním „stavebním kamenem“ přístupu Leader je důvěra v místní komunity, jejichž utváření a rozvoj může pomoci řešit problémy, jimž jsou vystaveny. Jak uvádí Kis (2012), vyžaduje to ovšem budování kapacit v rámci venkovské populace a umožnit tak participaci na jednotlivých aktivitách. V podstatě jde o vytvoření a rozvoj sociálního kapitálu ve prospěch celé komunity. Je důležité zdůraznit, že úspěch místního rozvoje je silně ovlivněn horizontálními a vertikálními vztahy mezi zúčastněnými stranami (Kis 2012).

V programovém období 2014 - 2020 byla významnou změnou možnost uplatňovat multidimenzionální přístup v rozvoji venkova, neboť EK přistoupila k reformám kohezní politiky a Společné zemědělské politiky v podobě legislativních úprav týkajících se Evropských strukturálních a investičních fondů (Evropský zemědělský fond pro rozvoj

¹⁶ Tzv. páté rozšíření EU o 10 nových členských států, které přistoupily k EU v květnu 2004 (Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko).

venkova, Evropský fond pro regionální rozvoj, Evropský sociální fond, Evropský námořní a rybářský fond a Fond soudržnosti) tak, aby bylo možné uplatit jednotnou metodiku pro všechny fondy a v praxi umožnit implementaci komunitně vedeného místního rozvoje (EP 2013, čl. 32). V tomto programovém období byl přístup Leader „povýšen“ na integrovaný nástroj nazvaný „Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD)“¹⁷. Jeho cílem byla snaha o snížení administrativní zátěže a náročnosti, protože metodika provádění CLLD měla být aplikovatelná prostřednictvím všech fondů. Místní strategie rozvoje tak byly podpořeny z různých programů s cílem zajistit integrovaný přístup k rozvoji venkova a posílit sociální začleňování (EK, 2014). Vedení CLLD bylo svěřeno MAS a měl být uskutečňován na základě integrovaných a víceodvětvových strategií místního rozvoje. Tento přístup měl být využit ve venkovském území, konkrétně na území MAS tvořeném správními územími obcí s méně než 25 000 obyvateli, kdy maximální velikost MAS nepřekročí hranici 100 000 obyvatel a nebude menší než 10 000 obyvatel. CLLD je realizován nejen prostřednictvím Společné zemědělské politiky, ale i prostřednictvím dalších operačních programů v rámci Evropských strukturálních a investičních fondů a na ně napojených operačních programů¹⁸. Členské státy se mohly samy rozhodnout, zda budou strategie komunitně vedeného rozvoje na svém území financovat prostřednictvím více fondů nebo pouze jednoho. Toto rozhodnutí je zaneseno v dokumentu s názvem Dohoda o partnerství¹⁹, kde každý stát stanovuje, jak bude využívat Evropské strukturální a investiční fondy za účelem dosáhnout cílů strategie Evropa 2020²⁰. V dokumentu je také uvedeno, zda bude stát aplikovat multifundové financování v případě CLLD a z jakých fondů (ENRD, 2014b).

4.3.2 Základní principy (prvky) přístupu Leader

Základní myšlenkou přístupu Leader je, že vzhledem k rozmanitosti venkovských oblastí se účinnost strategií rozvoje zvyšuje, jsou-li příslušná rozhodnutí na místní úrovni

¹⁷ CLLD - Community-Led Local Development.

¹⁸ V případě České republiky to byl Integrovaný regionální operační program (IROP), Operační program Životní prostředí (OPŽP), Operační program Zaměstnanost (OPZ), Program rozvoje venkova (PRV) (MMR, 2018).

¹⁹ V případě České republiky je Dohoda o partnerství více než dvěstěstránkový dokument, který obsahuje socio-ekonomickou analýzu (infrastruktura, konkurenceschopnost, veřejná správa, sociální začleňování, životní prostředí), ekonomické trendy a potřeby ČR. Na základě této analýzy jsou zde vyjmenovány priority, na které by měly být zacíleny finanční prostředky v letech 2014-2020.

²⁰ Evropa 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění představuje hlavní hospodářskou reformní agendu EU s výhledem do roku 2020. Nahrazuje tzv. Lisabonskou strategii, jejíž časový horizont vypršel rokem 2010.

činěna a prováděna místními subjekty, jsou-li užívány jasné a transparentní postupy, je-li poskytována podpora ze strany veřejné správy a je-li zajištěna technická pomoc potřebná pro přenos osvědčených postupů. Základní rozdíl mezi přístupem Leader a jinými dříve existujícími Opatřeními politiky rozvoje venkova spočívá v tom, že Leader zdůrazňuje jak postupovat při tom, co je potřeba udělat (Přístup Leader: základní příručka, 2006).

Dle již uvedeného nařízení rady EU 1698/2005 (Council of the European Union, 2005) je přístup Leader shrnut v sedmi základních principech (prvcích, rysech), které jsou sice definovány samostatně, ale vnímány musí být společně, jako komplementární sada nástrojů rozvoje venkova.

Obrázek 1: Sedm klíčových principů (prvků, rysů) přístupu Leader;
Zdroj: Přístup Leader - základní příručka, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006

Hlavní přínosy přístupu Leader jsou spatřovány v propojování témat a cílení podpory (integrované projekty jsou efektivnější a úspornější), zapojování partnerů (více spolupráce, lepší využití lidského potenciálu, násobení efektů), inovace (zajistí nutné změny pro adaptaci v měnící se společnosti a prostředí), zacílení na efektivní změnu (regionálně odlišné cíle i postupy uplatňující nástroje: spolupráce, komunikace, finanční

podpora a přenos zkušeností) a také v průběžném monitoringu výstupů, výsledků a dopadů, neboť na místní úrovni je lze dobře monitorovat a předcházet zneužívání prostředků (EC, 2006).

Institut pro výzkum venkova s názvem RUPRI zahájil v roce 2004 novou iniciativu „Iniciativu správy venkova (RGI)“²¹, jejímž cílem byla snaha pochopit, jak se venkovští lidé a instituce rozhodují a jaký je samotný proces řízení rozvoje venkova. Tato nově vzniklá Iniciativa pro správu venkova předpokládala, že efektivní řízení vytváří základy pro zapojení skupin nesusoudých lidí generujících dobré nápady a ve výsledku přinášející konkrétní výsledky včetně rozvoje podnikání, zlepšení komunitní infrastruktury nebo vznik dalších iniciativ. Navíc efektivní řízení přispívá k multiplikaci a udržení úspěchů v dlouhodobém horizontu. Přestože tato iniciativa není evropského původu, jejích osm efektivních zásad řízení venkova se shoduje s přístupem Leader. Jedná se o spolupráci napříč veřejnými, soukromými a neziskovými sektory, spolupráci napříč jednotlivými zeměmi a regiony, trvalou angažovanost občanů (zejména jsou vítány nové hlasy jednotlivců a mládeže), vidění budoucnosti jinak (pohledem zdola nahoru), využití regionálních zdrojů (analýza konkurenčních výhod regionu se zaměřením na silné stránky a identifikaci klastrů²²), posílení kompetencí místních volených zástupců zapojení klíčových zprostředkovatelů, investice místního kapitálu (Stark, 2004).

²¹ Rural Governance Initiative - Iniciativa pro správu venkova je programem Výzkumného ústavu pro venkovskou politiku (RUPRI) založený na University of Missouri-Columbia. RUPRI provádí politiku relevantního výzkumu usnadňující veřejný dialog. Pomáhá tak tvůrcům veřejných politik a programů pochopit dopad na venkov. Přestože mnoho politik nejsou výslovně "politiky venkova", v důsledku mají velký vliv pro venkovské oblasti. RUPRI se zaměřuje na oblasti chudoby, zdraví, podnikání, telekomunikace, sociálních reforem, komunitní informatiky a dalším politickým otázkám.

²² Klastry jsou místní koncentrace vzájemně propojených firem a institucí v konkrétním oboru. Klastry zahrnují skupinku provázaných průmyslových odvětví a dalších subjektů důležitých pro hospodářskou soutěž. Obsahují např. dodavatele specializovaných vstupů, jako jsou součásti, stroje a služby, a poskytovatele specializované infrastruktury. Klastry se často rozšiřují směrem dolů k odbytovým kanálům a společnostem v průmyslových odvětvích příbuzných z hlediska dovedností, technologií nebo společných vstupů. Mnoho klastrů také zahrnuje vládní či jiné instituce, jako např. univerzity, normotvorné agentury, výzkumné týmy či obchodní asociace, které poskytují specializovaná školení, vzdělávání, informace, výzkum a technickou podporu. OECD definuje klastry jako sítě vzájemně závislých firem, institucí produkujících znalosti, přemostujících institucí a zákazníků propojených do výrobního řetězce, který vytváří přidanou hodnotu.

4.3.2.1 Princip „Strategie místního rozvoje podle jednotlivých oblastí (území)“

Hlavním cílem strategie rozvoje území připravované MAS v rámci přístupu Leader je především vyhodnocování problémů a potenciálů regionu se současnými návrhy na další rozvoj daného území pomocí konkrétních Opatření. Strategie místního rozvoje podle jednotlivých oblastí pak znamená, že cílovou oblastí pro provádění politiky se zvolí malé, homogenní, společensky soudržné území, které se vyznačuje společnými tradicemi, místní identitou, pocitem sounáležitosti nebo společnými potřebami a očekáváními. Pokud se taková oblast (území) zvolí za referenční, usnadní se tím rozpoznání místních předností a slabin, hrozeb a příležitostí, vnitřního potenciálu a určení hlavních překážek udržitelného rozvoje. Přístup podle jednotlivých oblastí (území) znamená ve své podstatě místní přístup.

Jak uvádí Moseley (2003), rozvoj venkova může být úspěšně realizován pouze na místní úrovni. Uvedl pět důvodů, proč by tomu tak mělo být. Jedná se o místní rozmanitost, venkovské problémy jsou v lokalitách vzájemně propojené, místní identifikaci a mobilizaci, přidanou hodnotu místních zdrojů a obranu proti globalizaci. Tento autor dále dodává, že místní rozvoj venkova je rozvojem odvíjejícím se od venkovské kultury. Podle Walsh (1996) místní rozvoj neznámá pouhé snižování intervencí z centrálních institucí utvářejících politiky rozvoje, ale jde o radikální reakci, která se snaží dosáhnout nových cílů prostřednictvím multidimenzionality, integrace, koordinace, subsidiarity a udržitelnosti. V tomto kontextu navrhl tři specifické, ale vzájemně propojené úkoly místního rozvoje. Jsou jimi překonání selhání trhu, zlepšení místních kapacit a usnadnění místní působnosti. Ve vztahu k místnímu rozvoji reflektujícímu specifika jasně vymezených území se předpokládá, že v něm aplikovaný přístup Leader bude fungovat lépe než jiné přístupy, neboť umožňuje, aby rozvojové činnosti byly voleny tak, aby uspokojovaly skutečné potřeby a zároveň vedly ke zvyšování místní konkurenceschopnosti a participace místních lidí.

Zvolená geografická oblast (území) musí být pro realizaci přístupu Leader dostatečně ucelená a musí nabízet dostatečné nezbytné množství vlastních lidských, finančních a hospodářských zdrojů na podporu udržitelné strategie místního rozvoje. Tato oblast se nemusí zeměpisně shodovat s předem stanoveným územním uspořádáním samosprávy. Definice „místní oblasti“ není ani univerzální, ani statická. Naopak, podléhá vývoji a prochází změnami v závislosti na širších ekonomických a sociálních okolnostech, roli zemědělství, hospodaření s půdou a environmentálních faktorech, stejně tak i v

závislosti na obecném povědomí o venkovských oblastech (Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006). Úspěšnost naplnění samotné strategie pak podstatnou měrou záleží na zajištění jejího financování. Proto by reálnost vytýčených cílů v návaznosti na pravděpodobnost úspěchu nejen měli, ale musí jednotliví pracovníci MAS kvalifikovaně odhadnout a do strategie v reálném poměru uvést.

4.3.2.2 Princip „Přístup zdola nahoru“

Přístup „zdola nahoru“, o kterém již byly v textu zmínky, znamená, že místní účastníci se v daném území podílí na spravování záležitostí spojených s tímto územím, na rozhodování o strategii a volbě priorit, které mají být v místním území sledovány. O přístupu „zdola nahoru (bottom - up process)“ se hovoří jako o konvergentním přístupu. Je spojen s pojetím spravování („governance“), které zahrnuje široké spektrum aktérů a obrací svou pozornost na spolupráci vládních i nevládních organizací (Goodwin, 1998). Zkušenost ukazuje, že přístup „zdola nahoru“ by neměl být považován za alternativu nebo protiklad k přístupům „shora dolů“ spojeným s fungováním celostátních nebo regionálních orgánů, ale spíše by měla být využívána jejich kombinace a vzájemná interakce za účelem dosažení lepších celkových výsledků²³. Ze všech sedmi principů (prvků, rysů) Leader je princip „zdola nahoru“ nejvýraznější. Mění totiž zažitá paradigma spravování rozvoje venkova (Ray, 2000), protože nahrazuje původní odvětvový přístup spojený s řízením „shora dolů“. Politiky rozvoje venkova, které sledují přístup „zdola nahoru“, by měly být koncipovány a prováděny způsobem, který je nejlépe přizpůsoben potřebám společnosti, kterým slouží. Jeden ze způsobů, jak toto zajistit, je vyzvat místní subjekty, aby se ujaly vedení (Leadership) a zapojily se do správy (governance) a rozvoje svého území. Zapojením místních účastníků se rozumí místní populace jako celek, hospodářské a sociální zájmové skupiny a reprezentace veřejných a soukromých institucí.

Zásadní složkou přístupu „zdola nahoru“, je budování místních kapacit. Zahrnuje zvyšování povědomí, školení, účast a zapojení místní populace při určování silných i slabých stránek, účast různých zájmových skupin při vypracování strategie místního rozvoje, stanovení jasných kritérií výběru vhodných akcí na místní úrovni k realizaci

²³ Vládnutí shora dolů (government) se zabývá formálními institucemi a rolí státu. O tomto přístupu „shora dolů (top - down process) se hovoří jako o divergentním přístupu.

strategie. Účast by se neměla omezovat na počáteční fázi, ale měla by trvat během celého procesu provádění, a tak přispívat k naplňování místní rozvojové strategie, realizaci zvolených projektů, vyhodnocování a učení se pro budoucnost. Aby bylo dosaženo shody mezi účastníky cestou dialogu a vyjednávání, musí postupy zapojování a konzultací probíhat transparentně (Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006). Klíčové pro koncept „governance“ reflektujícího princip „zdola nahoru“ je zapojení různých aktérů. Proto (a zde je již patrný přesah do dalších principů přístupu Leader) jednotlivé MAS musí nejenom spojovat aktéry s odlišnými zájmy, jako jsou aktéři ze sektorů zemědělství, cestovního ruchu, ochrany přírody nebo místních řemesel, ale je třeba vzít v úvahu i jednotlivé sektory, jako je stát, soukromý sektor nebo občanská společnost (Pollermann, 2005).

Tabulka 1: Rozdíl mezi přístupy "shora dolů" a "zdola nahoru";
Zdroj: Pike, Rodriguez-Pose, Tomaney, 2006

Přístup „shora dolů“	Přístup „zdola nahoru“
1. Přístup shora dolů, ve kterém jsou rozhodnutí o oblastech (kde je zapotřebí intervencí), přijímána na národní úrovni.	1. Podpora rozvoje na všech územích s iniciativou vycházející zdola (od místních aktérů).
2. Spravováno národní ústřední správou v rámci celostátního vládnutí (government).	2. Decentralizovaná, vertikální spolupráce mezi různými úrovněmi správy (governance) a horizontální spolupráce mezi EU, veřejnými a soukromými subjekty.
3. Odvětvový přístup k rozvoji (klíčové jsou sektory hospodářství).	3. Územní přístup k rozvoji (lokality, prostředí).
4. Rozvoj velkých průmyslových projektů, které podpoří další ekonomické aktivity.	4. Využití rozvojového potenciálu každé oblasti (území) s cílem stimulovat postupné přizpůsobení místního ekonomického systému a měnicího se ekonomického prostředí.
5. Finanční podpora, pobídky a dotace jako hlavní faktor zájmu ekonomické činnosti.	5. Zajištění klíčových podmínek pro rozvoj ekonomické činnosti.

Podle Lacy (2001) je možná jednou z největších výzev v rozvoji venkova vytvořit a přijmout novou občanskou etiku zdůrazňující a hodnotící trvalou účast místních aktérů na procesu řízení, kdy skutečným testem změny kultury občanské politiky bude udržitelnost v procesu angažovanosti.

Přístupem „zdola nahoru“ se například ve svém výzkumu hodnocení přístupu Leader v Estonsku (2007 - 2013) zabývala Raupeliené (2017), která díky tomuto přístupu hovoří o vzniku velkého počtu nových mikropodniků²⁴. Zároveň ale zmiňuje, že je důležité se věnovat sociálnímu kapitálu a zejména různým věkovým skupinám, neboť existuje hrozba, že mladí lidé mohou být z procesu rozvoje venkova vyloučeni. Obecné výsledky hodnocení z programového období 2007 - 2013 ukázaly, že například v Estonsku spočívá úspěch implementace přístupu Leader především v integrovaném a multisektorovém přístupu, rozvoji společných vizí, rozvoji a návrhu strategií vytvořených na základě spolupráce mezi zástupci různých sektorů a území. Naopak výzkum ukázal, že nejméně akcentován je inovativní přístup.

4.3.2.3 Princip „Partnerství veřejného a soukromého sektoru“

OECD (1990) definovala partnerství jako systém formalizované spolupráce, zakotvené v právně závazných dohodách, nebo ve formálních závazcích pracovních vztahů a vzájemně přijatých plánů mezi institucemi. Hutchinson a Campbell (1998) však poznamenávají, že neexistuje jediná a všeobecně přijatá definice partnerství. Má však společné charakteristické rysy, kterými jsou sdružování zájmů z více než jednoho odvětví, usilování o rozvoj společných cílů a strategie jejich dosažení, sdílení rizik, zdrojů a dovedností a v neposlední řadě je to snaha o vzájemný prospěch a synergii.

Partnerství veřejného a soukromého sektoru představuje subjekty mající potenciál aktivizovat a mobilizovat venkovské oblasti prostřednictvím místních expertů (shareholderů) a místních laiků (stakeholderů) a přispět tak k rozvoji dané venkovské oblasti kde působí. Aktivizace místního partnerství podle Blažka a Uhlíře (2011) znamená příležitost pro aktéry v území spojit své síly, začít se dobrovolně organizovat a převzít nedílnou spoluodpovědnost za rozvoj daného území, protože učící se lidské zdroje a instituce v regionech jsou považovány za jeden z rozhodujících faktorů konkurenceschopnosti.

²⁴ Mikropodnik je definován jako podnik, který zaměstnává méně než 10 zaměstnanců a jehož roční obrat nebo bilanční suma roční rozvahy nepřekračuje 2 mil. €.

Místní partnerství je vnímáno jako komunitní sociální hnutí na venkově, které se aktivně zapojuje do procesu znovuobnovování venkovské společnosti (Woods, 2008). Bývá spojeno s procesy rozvoje charakterizovanými „zdola nahoru“, je sociálně zakotvené a orientované na udržitelnost procesů a přínosů rozvoje, které jsou pod místní kontrolou (High, Nemes 2007). Jak uvádí Sýkora a Matoušek (2008), v případě tohoto partnerství se jedná o skupiny se stejnými či podobnými zájmy, sdílenými hodnotami a vzájemnými interakcemi. Pro jednotlivé aktéry to znamená příležitost spojit své síly, začít se dobrovolně organizovat a převzít spoluzodpovědnost za rozvoj daného regionu, neboť jedním z rozhodujících faktorů konkurenceschopnosti jsou učící se lidské zdroje a instituce působící v daných regionech (Blažek a Uhlíř, 2011).

V případě rozvoje venkova v kontextu EU jde o již vzpomínané MAS. Je to důležitá místní instituce operující s cílem pomoci udržovat a rozvíjet nemateriální aspekty fungování komunity (Stachová, 2008), měla by jednat ve prospěch obyvatel a venkovské oblasti, kterou zastupuje (Schiller, 2011). Pravidelně používá ve svých činnostech neformální sociální interakce a sociální sítě existující v regionu, v němž působí (Boukalová a kol., 2016). Lukesch (2007) charakterizuje MAS jako víceúčelová partnerství pro místní rozvoj poskytující prostor pro realizaci různorodých příležitosti. Moseley (2003) v této souvislosti uvádí, že MAS dělají společensky užitečné věci, které jsou obecně neatraktivní pro trh (např. poskytování služeb v řídké osídlených oblastech), využívají schopností lidí a organizací a aktivně je zapojují do participace na rozvojovém procesu, dávají místním aktérům větší pravomoc ovlivňovat běh věcí.

Úkolem MAS je stanovit a provádět strategii místního rozvoje, rozhodovat o rozdělování finančních zdrojů a spravovat je. MAS soustřeďují a kombinují lidské a finanční zdroje, které jsou k dispozici z veřejného sektoru, soukromého sektoru, občanského i neziskového sektoru, sdružují místní účastníky do společných projektů a více odvětvových akcí s cílem dosáhnout součinnosti, společného vlastnictví a kritického množství zdrojů potřebných ke zvýšení ekonomické konkurenceschopnosti dané geografické oblasti (území). Efektivní provádění strategií a rozvoj daného venkovského prostoru vyžaduje aktivní práci, během níž musí být MAS skutečně angažovány v rozvoji své geografické oblasti (Kis a Szekeresné Köteles, 2010), neomezuje se pouze na distribuci rozvojových fondů (které si MAS samy koordinují). Z výzkumu Varvažovské a Jarkovské (2016) vyplynulo, že občané v ČR mají malé povědomí o existenci MAS, což má zásadní dopad na samotnou podstatu naplňování principů (zásad, prvků) přístupu Leader. Pouze ti

občané, kteří vědí, jaké mají možnosti, z nich mohou těžit. Proto cílená propagace a vzdělávání v oblasti regionálního rozvoje či rozvoje venkova může posílit vzájemné interakci mezi MAS a občany v regionech. O nízké úrovni propagace a vzdělávání hovoří také Yagüe a kol. (2013). Ti prováděli výzkum ve španělských MAS, a to z hlediska funkcí jednotlivých členů MAS. Ve svých průzkumech si stanovili funkce realizované v rámci rozvoje venkova, a to v oblasti projektů, strategie, organizace, marketingu a školení. Dospěli k závěrům, že jednotliví manažeři mají komplexní a vyrovnaný přehled napříč všemi oblastmi, kdežto řadoví členové MAS takový přehled nemají, mají zkušenosti jen s projektovou částí nebo marketingem. Je proto důležité nepodceňovat vzdělávání odborníků rozvoje venkova, po kterých je navíc výrazná poptávka Yagüe a kol. (2013).

Pawłowska (2017) se k budování MAS v Polsku vyjadřuje jako o procesu „domestikace“, protože místní orgány musely přizpůsobit své činnosti v souladu s vnějšími požadavky. Zároveň také konstatuje, že se přístup Leader stal nepochybně hnací silou pro rozvoj partnerství. V rámci partnerství hovoří také o činnostech podle logiky vhodnosti²⁵. To, kdy partnerství začne efektivně pracovat, záleží podle zmíněné autorky na omezení přiměřenosti jejich příležitostí. Upozorňuje, že partnerství musí dosáhnout endogenních změn, tzn. musí nalézt své vlastní cíle a logiku tak, aby byla schopna dosáhnout na zdroje např. z programů EU pouze tehdy, je-li zapotřebí dodatečné podpory. Autorka si pro svůj výzkum v oblasti partnerství stanovila základní otázky a to: Do jaké míry je partnerství inovativní a do jaké míry je partnerství vnímáno jen jako „podivný“ model řízení? Jedná se opravdu o nový způsob spolupráce nebo se jedná jen o nástroj, jak získat finanční prostředky ze spravovaných projektů v rámci přístupu Leader? Její výzkum se konkrétně týkal MAS v podkarpatské oblasti jihovýchodního Polska, kde sice místní MAS, co do procentického zastoupení členů splňují 50% podíl členů ze soukromého sektoru, mají však na druhou stranu nadměrně vysoký podíl jednotlivců mezi těmito členy. To může být důkazem slabosti venkovských nevládních organizací a nadřazenosti místních orgánů v MAS. V rámci rozhodovacích postupů tak může dojít k potlačení participativní demokracie. Studie ukazuje, že konkrétně fungování sledovaných MAS má blíže k modelu liberální demokracie a partnerství v reálném životě ve venkovském Polsku je v rozporu

²⁵ Logika vhodnosti - aktéři se pohybují v určitém institucionálním rámci, který je působením na jejich identity svazuje určitými normami a pravidly, ty pak pomáhají určit, které jednání je v dané situaci vhodné a které nikoli (aktéři jednají tak, aby byli ve shodě se svými normami).

s některými ze základních principů řízení, například když MAS nejsou příliš orientovány na inovativní postupy. To, co se zdá být průlomové, je partnerství na základě platformy, kdy dochází ke sdružování jednotlivců z různých odvětví. Nicméně z přiblíženého výzkumu vyplývá, že i tato výhoda je poněkud zdánlivá, neboť rozhodovací procesy zakotvené v liberální demokracii popírají základní principy partnerství, tj. zohledňování zájmů všech partnerů. Přestože působení místního partnerství bylo výsledkem iniciativy zdola nahoru, to, co bylo pro ně důležité, byly finanční zdroje. Utilitární postoje zúčastněných stran k jejich partnerství jsou ve výsledku dány nedostatkem dalších finančních zdrojů.

Thorstensen a kol. (2016) upozorňuje, že MAS v ČR by se měly více věnovat svému složení. V rámci uskutečněných projektových workshopů uvádí, že jeden ze čtyř respondentů nebyl v rámci MAS spokojený, což může mít negativní vliv na pružnost fungování MAS a naplňování jejich strategií. Ensor a Berger (2009) uvádějí, že flexibilní rozvojové strategie musí být připravovány participativním způsobem, což doplňuje Moser a Ekstrom (2010) tím, že nedostatek legitimacy by mohl bránit provádění adaptačních opatření. Proto by měla být nespokojenost u členů varovným signálem. Thorstensen a kol. (2016) také zmiňuje, že by mělo více zdůrazněno soustředění se na zapojení aktérů s místními znalostmi, s jejichž specifickou kapacitou se pak může předcházet snížení rizik nenaplnění strategií, jež jsou zásadní pro udržitelnost místní resilience a konkurenceschopnost. Jako příklad udává zapojení místních hasičů. O tomto příkladu se zmiňuje také Dostál (2012). Zde je ale potřeba rozlišit tzv. „povinnost a zábavu“, kdy obě tyto součásti fungování místních hasičů mají na venkově místo.

Představený nový způsob přemýšlení o místní komunitě založený na partnerství dobře odpovídá zjištění i dalších autorů jako například Hudečková a Lošťák (2010) nebo Evropský účetní dvůr (2010). MAS mohou být zakládány ad hoc za účelem podpory přístupu Leader nebo mohou být založeny na základě partnerství, která existovala již dříve. MAS s týmem odborníků z praxe a rozhodovací pravomocí představuje model organizace, která dokáže provádění politiky rozvoje venkova vylepšit.

Role a povinnosti MAS se v některých členských státech postupem času též vyvíjely tak, jak vzrůstala míra obeznámenosti s přístupem Leader. MAS určují směr a obsah strategie místního rozvoje venkova a přijímají rozhodnutí o projektech, které mají být financovány.

Obrázek 2: Místní akční skupina;

Zdroj: Přístup Leader - základní příručka, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006

Zkušenost ukazuje, že vzniklo několik typů MAS s těmito společnými charakteristikami jako výsledek různých forem regionálního a vnitrostátního politického a institucionálního uspořádání a také s různou mírou autonomie při schvalování projektů a finančním řízení (ES, 2006).

Na základě složení MAS lze bez ohledu na zdroj financování příslušné organizace učinit následující rozčlenění těchto partnerů:

Tabulka 2: Členění partnerských organizací;

Zdroj: MZe, Příručka programu Leader ČR podle iniciativy EU LEADER „Propojování akcí hospodářského rozvoje venkova“

Soukromý sektor	Veřejný sektor
Hospodářské a obchodní komory, Agrární komora.	Státní organizace (Lesy ČR, Správa NP, Správa CHKO, Národní památkový ústav, organizační složky státu apod.).
Družstva pro společné užívání zemědělského majetku.	Obce a jejich svazky, kraje.
Jiná družstva, obchodní společnosti.	Organizace s podílem veřejných financí > 50 %.
Soukromé vnější sítě.	Sdružení složené z více než 50 % ze zástupců místních samospráv a/nebo státních organizací je považováno za veřejné.
Podniky (zejména malé a střední podniky, velmi malé podniky).	Univerzity, školy, výzkumné organizace zřízené státem.
Jednotlivci.	Vnější sítě (mohou být i na straně soukromé).

4.3.2.4 Princip „Inovace“

Přístup Leader byl koncipován a zamýšlen jako inovativní přístup, proto by měly jednotlivé MAS koncipovat a provádět své strategie způsobem, který by podněcoval a realizoval rozvoj venkova tak, že bude na staré a nové problémy reagovat inovativně. Inovaci je třeba chápat v širším smyslu této iniciativy. V podstatě by se mělo jednat o „inovativní nápady, které by povzbuzovaly místní lidi ke znovuobjevení a zhodnocení vlastní identity“ (Ray, 2000). Z toho důvodu je usnadnění inovací jedním z nejdůležitějších cílů přístupu Leader pro rozvoj venkova. Podle Maříkové a kol. (1996) lze inovace pojímat jako věc, ideu, metodu, jednání chápané jako novota a zároveň i proces implantace novoty, měnící dosavadní sociální situaci. Inovaci lze také chápat jako příspěvek k sociální změně. Podle EK (2006) lze inovace definovat i jako zavedení nového produktu, nového procesu nebo nové organizace či nového trhu.

Shucksmith (2000) uvádí, že deklarovaným cílem EK pro přístup Leader bylo najít inovativní řešení problémů na venkově, které by mohly odrážet, co je nejvhodnější pro konkrétní oblasti a také sloužit jako model pro rozvoj venkova v jiných oblastech. Vedle technických a procesních inovací se mluví o sociálních inovacích. Ty jsou chápány

(Navarro a kol., 2018) jako zlepšení, valorizace a implementace odlišných typů znalostí, vytváření partnerství, zvyšování důvěry místních lidí a podpora projektů spolupráce.

Inovace podporuje diverzifikaci, konkurenceschopnost a nové způsoby řízení. Problematika inovací bývala tradiční součástí sociologické teorie, a to sociologie kultury. V této souvislosti je pojem inovací chápán široce od navozování systémové změny až po dílčí zlepšování činností, podmínek, mechanismů, výsledků, ale i práce ve smyslu vyrovnání rozdílů mezi dosavadní praxí a jinde známými dokonalejšími vzory. Inovace je výsledkem kombinace invence (vynalézavosti), inovační kompetence (tj. schopnosti jedince, skupiny či sociálního systému přizpůsobovat se požadavkům sociální situace inovačním chováním) a inovační motivace, korespondující s ochotou jedince, skupiny či sociálního systému adaptovat se na inovaci a jednat ve shodě s novou situací (Drucker, 1985). Inovační chování je stavěno do protikladu k tradicionalismu, k tradičnímu jednání. Inovační postoj je spojený s přesvědčením, že změna je nejen možná, ale i žádoucí, zatímco tradicionalistický postoj považuje změnu za nežádoucí, ba i nebezpečnou, a to nejen pro její konkrétní obsah, ale již z principu: odmítána není situace, kterou změna přináší, ale samotné narušení tradiční situace (Sociologická encyklopedie, 2017). Podle A. Inkelese (1973) je modernita (oproti tradici) spojena s přesvědčením, že změna je prospěšná a problémy se dají řešit racionálně. S. Eisenstadt (2010) uvádí, že inovacím jsou nakloněny spíše mladší generace a dokonce inovace sama může mít charakter střídání generací nebo generačního konfliktu.

Wade a Rinne (2011), kteří prováděli hodnocení programu Leader ve Finsku, Irsku a v České republice, dospěli k závěru, že konkrétně v ČR byl inovační vliv přístupu Leader hodnocen druhým nejvyšším stupněm. Tento výsledek však neodráží samotnou inovaci v rámci jednotlivých projektů, ale skutečnost, že se jednalo o nový (inovatívni) přístup než o samostatnou inovaci ve smyslu nějakých novostí v jednotlivých projektech. Leader je tak sociální inovace²⁶. V minulosti totiž byla spolupráce mezi veřejným sektorem a podnikateli zcela nemyslitelná, avšak v rámci přístupu Leader spolupráce funguje. Přesto je podle

²⁶ Koncept sociálních inovací je mnohem komplexnější a není tak snadné je posuzovat v rámci hlavního přístupu k inovacím (Moulaert et al., 2005). Sociální inovace neznamená nalézt řešení problémů v jednotlivých venkovských oblastech, ale znamená spíše to, jak řešit nerovnoměrné, ale vzájemně související účinky sociálních změn (Bock, 2016). Moulaert (2008) zdůraznil význam působení institucí na místní úrovni v oblasti podpory sociálních inovací, a to nástroji, zapojujícími místní obyvatele do místních rozhodovacích procesů. V tomto smyslu Neumeier (2011) poznamenal, že nedostatek sociálních inovací je často jedním z nejsilnějších omezení vitality a dalšího rozvoje venkovských komunit, a že sociální inovace by mohly hrát ústřední roli v dalším rozvoji venkovských oblastí.

MAS realizace inovací a nových pilotních projektů nejnáročnější součástí přístupu Leader. Ač je všeobecně známo, že inovace podporují hospodářský růst a jsou zásadní pro zlepšení konkurenceschopnosti regionů, bývají často ignorovány nebo jinak chápány (Pocol a Kasai, 2016).

I Dargan a Shucksmith (2008) uvádí, že v roce 2006 ve Velké Británii většina členů MAS chápaly inovace jako sociální inovace (podpora místních vazeb a kolektivních učebních kultur) a kulturní inovace (zlepšení venkovského prostředí), než technologické inovace. Samotný inovační proces vychází z interakcí různorodých akcí, které jsou koordinované různými aktéry, u kterých může docházet ke konfliktům ať už při vyjednávání potřeb nebo plynoucích ze samotné spolupráce mezi aktéry, způsobený rozdíly v zájmu těchto aktérů. Dopad inovace je pak jak během celého vývoje, tak i po skončení. (Evropská observatoř, 1997).

V průběhu projektu RuDI²⁷ rakouští (Strahl et al., 2010) a irští (Maye et al., 2010) výzkumníci zpracovali případové studie, v nichž ukazují, že přístup Leader ztratil značné množství inovačního a experimentálního charakteru původně existujícího (či zamýšleného) v jeho hlavním proudu. Leader se ve svých aktivitách výrazně rozšířil, ovšem inovace nebyly explicitním cílem v místních venkovských rozvojových projektech. Konkrétně rakouská studie poukazuje na to, že dochází ke střetu správy a inovací, jakožto ke zvýšené administrativní zátěži neumožňující inovativní přístup v důsledku předepsaných požadavků na transparentní využívání místních zdrojů a efektivní realizaci (Strahl et al., 2010). Stejně tak irská případová studie potvrzuje, že nadměrně omezující pravidla snižují inovační prvek přístupu Leader. Získávání finančních prostředků pro inovativní účely projektů se tak stává obtížnější (Maye a kol., 2010). Podle Kassai a Goda (2011) bylo například v Maďarsku vytváření strategií v období 2007 - 2013 uskutečňováno pomocí předepsané elektronické platformy. To mohlo v důsledku způsobit standardizování výsledků, které, ač vedly ke snížení rizik implementace projektů, ve výsledku znamenalo ztrátu prvků inovativnosti. Dwyer (2013) v této souvislosti uvádí, že by v praxi zásadní inovací pro MAS mohlo být využívání podobností a komplementarity mezi různými regiony popřípadě zeměmi. Získání nových hledisek a zjištění již řešených problémů jednotlivých komunit

²⁷ Studie RuDI (ID: 213034) poskytuje důkladnou analýzu návrhů, poskytování a dopadů politiky EU pro rozvoj venkova (včetně programu Leader). Studie kombinuje kvantitativní a kvalitativní přístupy, počínaje kritickým přehledem nejmodernější teorie regionálního rozvoje a koncepčních rámců a přístupů používaných při hodnocení politiky regionálního rozvoje. Ve studii je kriticky přezkoumán společný rámec pro monitorování a hodnocení (CMEF) a základní logika zásahů a dopadů.

mohlo být dosaženo výměnou znalostí zúčastněných stran. Během výzkumu fungování MAS také v Rumunsku dospěli Pocol a Kassai (2016) k závěru, že MAS v zavádění inovací stagnují. Ti, kdož podporují inovace nejvíce, jsou samotní členové MAS. Co však bylo překvapující, byla skutečnost, že manažeři MAS byli označeni jako nejmenší zdroj inovativních řešení pro místní potřeby. Podobné výsledky byly získány při výzkumu provedeném v Polsku. Téměř tři čtvrtiny respondentů (73 %) uvedly, že MAS, do níž náleží, téměř neudělala nic nebo jen v malém rozsahu pro realizaci inovativních koncepcí. A i zde se týkala největší podpora a důvěra pokud se týče inovací, v samotné členy MAS. Důvěra vůči orgánům veřejné moci byla minimální (Psyk - Piotrowska a Kretek - Kaminska, 2013).

Výzkum z období 2007 – 2013, kterým se zabývala Svobodová (2015), zmiňuje, že MAS v ČR nejsou motivovány, aby se zajímaly o inovativnost projektů. Stávají se pouze dalšími administrativními orgány s duplicitou státní správy.

V mnoha zemích museli také příjemci projektů financovaných z programu Leader vypracovávat rozsáhlé formuláře a analýzy, potýkat se s chybnými aplikacemi, což ve výsledku naznačovalo, že postupy jsou příliš komplikované. Problémy byly mimo jiné i v rozhodovacích postupech a v platbách. Samotná evaluace byla zaměřována na popisné monitorování projektů, malá pozornost byla věnována dosaženým cílům jednotlivých místních strategií, které (bohužel) byly v mnoha případech formulovány velmi obecným způsobem (v některých případech by se mohly týkat téměř jakékoli venkovské oblasti). Podle EÚD je přidaná hodnota tvořena MAS. Řídící orgány by měly pouze poskytovat poradenství a podporu MAS, zajistit přípravu odpovídajících právních předpisů, provozních pravidel a stanovit minimální standardy, které jsou vyžadovány, aby došlo k vyhnutí se překážkám a odrazujícím faktorům.

Wade a Rinne (2011) uvádí, že konkrétně ve Finsku, ač je vysoce hodnoceno právě v přístupech inovací v oblasti informačních technologií a poskytování veřejných služeb v nejdlejších venkovských oblastech, bývají někdy regionálními vládními úřady nepodporovány MAS v nejinovativnějších projektech právě z důvodu náchylnosti k rizikům spojených právě s inovacemi.

Problematice inovací se ve svém výzkumu zabýval také Navarro a kol. (2018), konkrétně poukazoval na odklon inovací v praxi v jižní provincii Španělska (Granada) a Itálie (Lecce) v projektovém období 2007 - 2013. Zmiňuje, že v přístupu Leader hrají inovace klíčovou roli (a to zejména v okrajových a periferních oblastech), které v rámci

projektů bývají nazývány sociálními inovacemi a hovoří také o vzniku tzv. „inovačních tříd projektů“ tvořených techniky a podnikateli, kteří jsou schopni formulovat nové inovační projekty pro rozvoj venkovských periferních oblastí. Cílem studie bylo analyzovat projekty předkládané právě jako inovativní. Autor zde odhaluje zde problémy spojené s místním povědomím o roli sociálních inovací, stejně jako úplnou absenci nebo omezení klíčových institucí. Současná forma inovací začala přesahovat technologický pokrok a je nyní častěji považována za proces zlepšení a změny (Fhlatharta a Farrell, 2017), a právě proto je důležité působení aktérů na místní úrovni a podpora takových inovací, které se budou odchylovat od rozhodovací struktury právě prostřednictvím zapojení místních lidí. Dojde k zapojení úspěšných a silných aktérů, kteří dokáží obhájit „novinky“ jako příklady dobré praxe, navzdory zaběhnutému sociotechnickému režimu, v kterém operují (Lošťák at al. 2014).

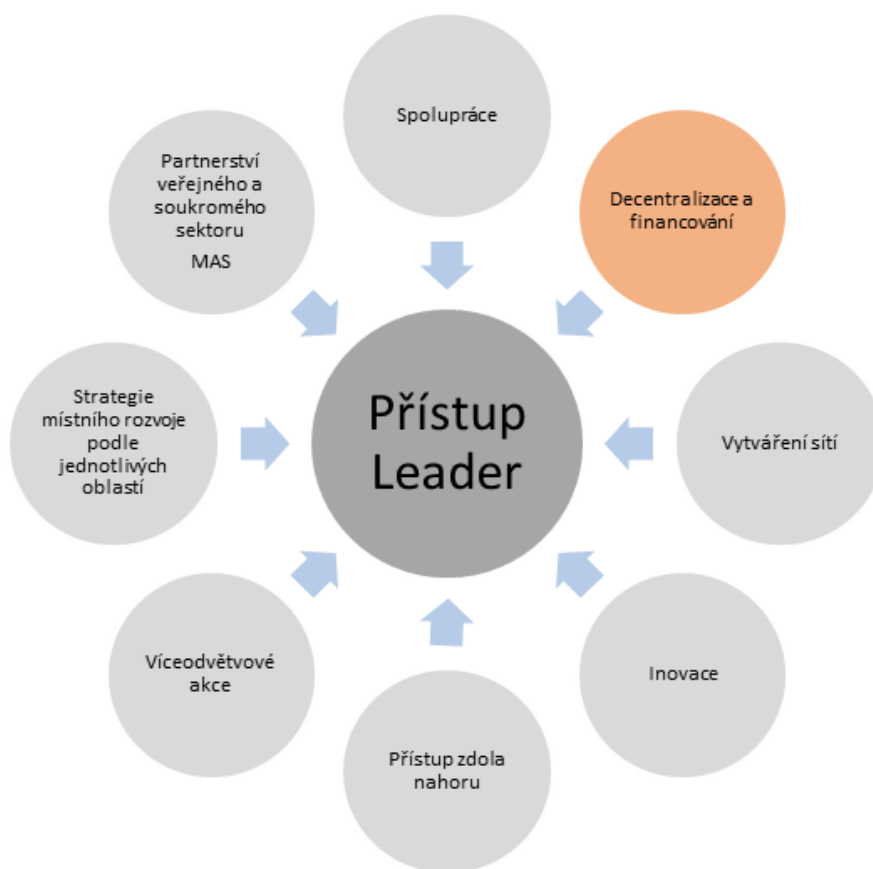
Přestože inovace jsou tedy nedílnou součástí přístupu Leader, neexistuje žádná oficiální definice chápání inovací v tomto kontextu na evropské a regionální úrovni, a proto je ponechána interpretace na místních zúčastněných stranách a aktérech (Navarro a kol., 2018). Labianca a kol. (2016) zmiňuje, že v přístupu Leader se inovace projevují více ve společenských a kulturních termínech než jako technologické případy. Na jedné straně sociální, kulturní a institucionální inovace nedostatečně podporují rozvoj venkova a na druhé straně se objevují obecné obtíže na straně MAS, v nichž se inovace jeví jako příliš složité a mohou být zpravidla omezeny na banální podnikání a běžné (obvyklé) techniky a procesy. Bruchmeier (2000) uvádí na případu Německa, že projekty Leader ukázaly, že jsou jen zřídka inovativní, že byly pouze nové v určité geografické oblasti, ale ne již v celém Německu. Stejně tak Bonfiglio a kol. (2017) poukazuje na územní nerovnováhu v inovacích v programech rozvoje venkova (PRV). Podle posledně zmíněného kolektivu autorů nerovnováha pochází jednak z politického rozhodnutí „shora dolů“ a schopnosti „zdola nahoru“ přilákat a vynakládat finanční prostředky EU.

Zjištěné problémy v mnoha případech souvisí s byrokratickým a neefektivním přístupem regionálních vlád, zpožděnými platbami, nízkou účastí, kontrolou shora dolů a reduktivní interpretace inovací (Navarro a kol., 2018). Zavedení přístupu Leader s jeho sedmi rysy může představovat inovaci při tvorbě politik samo o sobě. Může vyvolat inovační akce cestou původního provádění politiky, která byla přijata. Například přístup „zdola nahoru“ popsany výše může stimulovat myšlenky na nové projekty, kterým se pak může dostat podpory od MAS, protože MAS není vázána pevně danou sadou Opatření.

Přijetí informačních a komunikačních technologií ve venkovských oblastech se může stát významným prostředkem širšího přístupu venkovské populace k inovacím.

Se zaváděním inovací je úzce spojena také efektivita s účinností. O tom hovoří ve svém výzkumu Lukesch (2003) odvolávající se na práci skupiny odborníků, kteří na základě analýzy stovek „inovativních aktivit“ stanovili celkem osm principů (oproti sedmi přibližným na str. 31), na nichž je přístup Leader založen. Tím osmým principem je princip „Decentralizace a financování“. Ačkoli pro vybrané země a oblasti byly pevně stanoveny prostředky určené na financování přístupu Leader, je zřejmé, že rozhodovací pravomoci místních partnerství často přesáhly rámec formálních omezení. Mnozí respondenti z místní nebo evropské úrovně považují právě tento fakt za hlavní inovaci celé iniciativy. Všechny výše zmíněné rysy jsou ve vzájemné interakci a doplňují se, čímž je dosaženo trvalého pozitivního působení na dynamiku venkovských oblastí a jejich schopnosti řešit vlastní problémy.

Obrázek 3: Osm přístupů Leader;
Zdroj: Prezentace – R. Lukesch 2003

4.3.2.5 Princip „Integrované a víceodvětvové akce“

V České republice neexistuje oficiální výklad tohoto prvku přístupu Leader, a proto MAS mají volnost ve výkladu tohoto prvku. Jednotlivé projekty realizované v rámci strategických plánů MAS by měly být založeny na součinnosti mezi subjekty a projekty z různých odvětví místního hospodářství. Jedním z důležitých bodů těchto víceodvětvových akcí je v žádném případě si nekonkurovat, ale naopak, jednotlivé činnosti a aktivity projektů propojovat tak, aby docházelo k rozvíjení potenciálu venkovské oblasti. Tyto víceodvětvové akce obsažené v místních strategiích by pak měly být navzájem propojené a vytvářet sourodý celek. Je to i z důvodu, že Leader není samostatný odvětvový přístup k rozvoji. Jednotlivé strategie místního rozvoje musí mít víceodvětvový základ, aby mohlo být integrováno několik odvětví činnosti dohromady. Samotná integrace může zahrnovat jak akce prováděné v jednom odvětví, tak všechny akce programu, konkrétní skupiny akcí nebo spojení mezi různými hospodářskými, sociálními, kulturními, environmentálními subjekty a zúčastněnými odvětvími, což je považováno za zvlášť důležité (Přístup Leader: Základní příručka, 2006). Proto by měly být na základě tohoto principu jednotlivé místní strategie navrženy a realizovány jako celek, a ne jako samostatné aktivity.

Na základě zkušeností z předchozích programů (Leader II a Leader +) docházelo k problémům s integrovanými rozvojovými strategiemi. Jednotlivým MAS se nedařilo využívat specifického území pro tzv. sjednocující témata. Propojovaly příliš mnoho různých malých místních iniciativ najednou, což vedlo k rozptýlení omezených finančních prostředků do více sektorů (EU Rural review, 2020).

Implementováním principu „integrováných a víceodvětvových akcí“, jak je měly MAS ve svých Strategických plánech Leader, mělo docházet k rozvíjení různých odvětví zejména veřejného sektoru (veřejná správa a bezpečnost, vzdělávání apod.) neziskového sektoru (kulturní a zábavní činnosti, spolková činnost apod.) a podnikatelského sektoru (cestovní ruch, zemědělství). V ČR měly s víceodvětvovými akcemi dobrou zkušenost MAS v rámci spolupráce na společenských, kulturních či sportovních akcích, díky kterým se MAS dostaly do širšího povědomí lidí. Naopak jako špatná zkušenost byly z řad některých zástupců soukromého sektoru považovány náklady vložené do těchto měkkých projektů jako „vyhozené peníze“, které by dotyční využili sami lépe (v rozhodnou chvíli však žádný návrh jiného využití prostředků nezazněl, a ani neusiloval o získání prostředků z tréninkové výzvy) (MAS Cidlina, 2015).

Relativně novým (od roku 2017) konceptem komunitně vedeného přístupu je koncept „ Inteligentních vesnic – Smart willages), který se specifickým způsobem zaměřuje na inovace na úrovni komunity – vesnice. Staví na klíčových prvcích přístupu Leader a současně využívá příležitostí informační a komunikační technologie. Inteligentní vesnice a Leader vyžadují stejné klíčové prvky, jimiž jsou schopnost pružně reagovat na iniciativy komunity na místní úrovni, podpora většího spektra investic, příznivé regulační prostředí a dobrá koordinace. Při aplikování konceptu chytrého venkova je kladen důraz na komunikaci, mezisektorovou spolupráci, inovační a integrované přístupy a silnou míru občanské participace. Leader může pomoci nasměrovat přístup Inteligentních vesnic zvýrazněním a propojováním komunitně vedených inovací, a naopak inteligentní vesnice mají zase potenciál přidat hodnotu Leaderu tím, že tyto inovace dále posouvají směrem ke specifickým místním potřebám. Tato kombinace by mohla zajistit, že komunity budou dále hrát klíčovou roli v rozhodování ovlivňujícím budoucnost jejich území (EC, 2016) Z pohledu implementace budou hrát zásadní roli tzv. inovační zprostředkovatelé, tedy subjekty se znalostí jmenovaného konceptu, které budou aktivně podněcovat zájem o využívání chytrých řešení, budou tato řešení vyhledávat, sdílet a dále propagovat. Vzhledem k partnerství čtyř sektorů (veřejný, soukromý, akademický, neziskový) a dlouhodobé snaze o vyhledávání inovací je v ČR jako inovační zprostředkovatel vhodná právě platforma MAS.

4.3.2.6 Princip „Vytváření sítí“

Vytváření sítí zahrnuje výměnu dosažených výsledků, zkušeností a know-how mezi skupinami působícími v rámci přístupu Leader, venkovskými oblastmi, státními správami a organizacemi, které se podílejí na rozvoji venkova v celé EU bez ohledu na to, zda jsou přímými příjemci podpory v rámci přístupu Leader. Vytváření sítí je prostředkem přenášení osvědčených postupů, šíření inovace a stavění na zkušenostech z místního rozvoje venkova. Sítě vytvářejí spojení mezi lidmi, projekty a venkovskými oblastmi a mohou pomoci překonat izolaci, se kterou se musí vyrovnávat některé venkovské oblasti. Maříková a kol. (1996) definuje sociální síť jako množinu sociálních subjektů propojených směnnými vztahy. Podle Bušíková (1999) lze sociální síť popsat jako strukturu vztahů založených na reciprocitě, která zahrnuje tři nebo více lidí a interakce z ní vzešlé. Lee et al.

(2005) definují sociální síť jako „tok informací, zdrojů a identit, které jsou zapojeny do rozvoje venkova nebo komunit obecně“.

Používání sítí může podnítit projekty spolupráce tím, že se navazují kontakty mezi jednotlivými skupinami účastníci se přístupu Leader. Od roku 2007 hrají významnou roli typy institucionální sítě jako je Evropská síť pro rozvoj venkova (spravovaná EK), dále celostátní síť pro venkov, která je založena každým členským státem. Vytváření sítí spojených s rozvojem venkova bylo a je přednostně zaměřeno pouze na přístup Leader. Od roku 2007 došlo v této souvislosti k rozvíjení činností jako je odborná podpora při provádění praktických činností, příprava publikací o různých aspektech rozvoje venkova, organizace seminářů, analýza činností spojených s rozvojem venkova v zájmu stanovení správných metod, určení vývojových trendů ve venkovských oblastech, provoz internetových stránek a pomoc skupinám činným v přístupu Leader při hledání potenciálních partnerů a zahájení projektů spolupráce. Evropská síť též slouží jako místo setkávání vnitrostátních sítí a orgánů státní správy z každého členského státu tak, aby mohly být zkušenosti sdíleny na úrovni Evropy.

Spoluúčast na tvorbě sítí je povinná pro všechny skupiny účastníci se přístupu Leader, které přijímají finanční podporu EU, ale je vítáno, pokud i jiné skupiny doplňují síť svými vědomostmi a zkušenostmi. Vnitrostátní, regionální a místní síť nebo sdružení skupin Leader byla založena nebo vznikla nějakou méně formální cestou na místní, regionální nebo státní úrovni v některých členských státech (např. síť irských a řeckých skupin), ale i na úrovni Evropy (např. Evropské sdružení Leader pro rozvoj venkova – ELARD, které v roce 2014/2015 předsedala ČR). Důvěra, spolupráce a zapojení se do sdílení v této oblasti mají stále větší význam na rozvoj venkovských komunit (Woolcock, 1998). Je důležité klást důraz na úlohu, kterou hrají místní samosprávy při vytváření vazeb se členy komunity, nevládních organizací a zástupci samospráv s cílem decentralizovat proces plánování a provádění rozvojové politiky (Warner, 2001). Mezilidské vztahy založené na důvěře a zprostředkované sociálními sítěmi umožňují místním společenstvím nejen výměnu informací a znalostí, ale také získávání výhod při vzájemném obchodování jako „tzv. bezhotovostní transakce“ (Warner, 1999).

4.3.2.7 Princip „Spolupráce“

Spolupráce jde nad rámec vytváření sítí a je možné ji definovat jako činnost uvnitř skupiny nebo činnost navenek, jejíž podmínkou je akceptace společných cílů a dobrá vzájemná komunikace. Zúčastněné strany hledají konsensus a dosažení společného zisku, který bude vyšší, než kdyby se snažily individuálně maximalizovat pouze zisk vlastní (Maříková a kol. 1996).

Spolupráce v případě přístupu Leader zahrnuje účast MAS na společném projektu s jinou skupinou působící v tomto přístupu nebo se skupinou, která uplatňuje podobný přístup v jiném regionu, členském státu, nebo dokonce ve třetí zemi. Spolupráce může přispět k posílení místních činností skupin Leader. Může jim umožnit řešit některé problémy nebo přidat hodnotu místním zdrojům nebo podnítit doplňkové akce. Například se v tomto smyslu může jednat o společný marketing skupin Leader v různých regionech, jejichž oblasti sdílejí zaměření na konkrétní produkt, nebo o vytvoření společných iniciativ pro cestovní ruch založený na sdíleném kulturním dědictví (Trantinová, 2015).

V rámci Osy IV Programu rozvoje venkova 2007 -2013 byla spoluprací míněna blíže specifikovaná aktivita a výměna zkušeností mezi MAS v ČR, nebo s MAS v zahraničí. Spolupráce MAS by měla být zahrnuta do strategie daného území, kdy cílem bylo využít zejména přenos nových poznatků a příkladů dobré praxe. Projekty spolupráce by ovšem neměly být pouhou výměnou zkušeností. Měly by zahrnovat i konkrétní společné projekty, pokud možno pod společným rámcem. Jak uvádí Böcher (2005), spolupráce probíhá jak na horizontální úrovni (partnerství na regionální úrovni), tak na vertikální úrovni, kdy se jedná o partnerství mezi regionem a „vyšší“ úrovní. O spolupráci se vyjadřuje jako o prvku, který napomáhá vzniku a akumulaci sociálního kapitálu a sociálních sítí a je spojen se sociálními inovacemi. Spolupráce funguje na bázi důvěry. Na tuto skutečnost výrazně poukázal Putnam (1993) při studii občanské společnosti v Itálii, kdy dospěl k závěru, že čím větší bude důvěra mezi zúčastněnými stranami nebo uvnitř komunity, tím větší bude vzájemná ochota spolupracovat v rámci této komunity. Spolupráce je pak v těchto komunitách disponujících vyšším množstvím sociálního kapitálu jednodušší. Proto vzájemná spolupráce je jedním z rysů přístupu Leader, neboť sám vede aktéry k vytváření důvěry mezi sebou samými a tím vznik spolupráce podněcuje (Van Depoele, 2013). Podle Znebejánka (2013) bez vzájemné důvěry není spolupráce

možná, a proto nelze dosáhnout stanovených cílů jednotlivých aktérů, potažmo celé komunity.

4.3.3 Efektivnost a hodnocení účinnosti přístupu Leader

Výsledky implementace přístupu Leader v programu Leader by se měly podle Nábrádi et al. (2009) posuzovat z hlediska efektivnosti a účinnosti. Samotné finanční nařízení EU stanoví, že rozpočet EU bude využíván s ohledem na zásady efektivnosti a účinnosti. Autoři, jako například Kis (2012) ukazují, že samotný úspěch přístupu Leader je závislý na tom, jak a do jaké míry jsou jeho základní principy a rysy uvedeny do praxe. Zmíněný autor se podrobněji zabýval problematikou efektivnosti a udržitelnosti a na základě provedených analýz hodnocení programů Leader - Leader II (ÖIR, 2003) a Leader + (ECA, 2010a) upozorňuje na skutečnost, že existuje mnoho faktorů ovlivňujících efektivní a účinné přijetí přístupu Leader, tedy s pozitivními výsledky, dopady a udržitelné. Naznačuje také, že uvedení do praxe se nepovede vždy a všude. V tabulce číslo 3 jsou uvedeny faktory, které pozitivně ovlivňují přístup Leader na místní úrovni.

Tabulka 3: Dopad implementace prvků přístupu Leader na efektivitu, účinnost a udržitelnost;
Zdroj: ÖIR 2003 a ECA 2010a

Faktory úspěchu	Bránící faktory
Účinnost	
Prizpůsobivost každému venkovskému socio-ekonomickému prostředí.	Příliš krátká doba implementace.
Schopnost zapojit místní aktéry, správní orgány a podpůrné struktury.	Nepodporující administrativní prostředí.
Schopnost mobilizovat úsilí místních aktérů.	Podobné iniciativy na místní úrovni, které již existují.
Reagovat na drobné aktivity a projekty.	Nadměrná byrokracie, zdlouhavé postupy, dlouhé a podrobné požadované formuláře žádosti o grant, zpožděné platby.
	Nedostatek měřitelných cílů v oblasti strategie, kterou lze dosáhnout pomocí přístupu Leader, uvedeno příliš mnoho záměrů a menší důraz na situaci, která má být dosažena.
	Monitorování zaměřené na podrobné informace o projektech spíše než na dosažení cílů a přidanou hodnotu projektu.
	Místní strategické cíle nebyly rozhodujícím faktorem při výběru projektů.
	Nedostatečné budování kapacit či stimulace k rozvojovým aktivitám.

	Nedostatečné zaměření na dosažení cílů místních strategií.
	Výběr slabých strategií s nespecifickými cíli a nedostatkem jasné intervenční logiky
	Slabý nebo neexistující základ pro monitorování a hodnocení strategií.
Výkonnost	
Snížení rozdílu mezi přístupem shora dolů a místními potřebami.	Příliš krátká doba implementace.
Změna mentality z pasivního na aktivní přístup.	Nezohlednění nehierarchického postupu.
Odpovědnost převedena na místní partnerství.	Slabé a nereprezentativní místní partnerství (postrádá veřejný status).
Přímé a nepřímé účinky na strategické otázky (např. vytváření pracovních míst a nové investice do klíčových odvětví, diverzifikace).	Méně úsilí o maximalizaci efektivity při čerpání dotace (např. cílem je spíše vynakládat prostředky než dosahovat co nejlepších výsledků).
Sdílení zkušeností a podpora osvědčených postupů.	Náklady mrtvé váhy (např. financování již dokončených projektů).
	Poskytování grantů nezávislým projektům a podpora organizátorů při jejich běžných činnostech.
	Monitorování zaměřené na podrobné informace o projektech spíše než na dosažení cílů a přidanou hodnotu projektu.
	Konflikt zájmů, kdy MAS poskytuje granty svým vlastním členům.
	Nedostatečné budování kapacit, animace či stimulační.
	Nadměrná byrokracie, zdlouhavé postupy, dlouhé a podrobné požadované formuláře žádosti o grant, zpožděné platby.
	Většina strategií obsahovala jen několik konkrétních podrobností o tom, jak by se měl zavést přístup Leader.
Udržitelnost	
Nové cesty pro vytváření přidané hodnoty nebo synergie mezi stávajícími vazbami.	Narušení místního partnerství a omezení technické pomoci na konci období.
Budování partnerství na místní úrovni.	Vysoká míra fluktuace klíčových aktérů.
Zvýšená spolupráce s veřejností.	Pokračující dominance veřejných aktérů v místním partnerství.
Integrace ekologických zájmů.	Relativně malý dopad intervence ve srovnání s vlivy jiných faktorů.
Program poskytl evropskou i globální perspektivu, jak realizovat místní rozvoj.	Nedostatečné budování kapacit, animace a stimulační.
	Výběr slabých strategií s nespecifickými cíli a nedostatkem jasné intervenční logiky.

Samotné procesy lokálního rozvoje, kam spadá i rozvoj venkova spojený s přístupem Leader, mohou být ovlivňovány různými úrovněmi institucionálního rámce (Pollerman et al., 2013). Přístup Leader tvoří řadu úrovní, a to jednak v horizontálním smyslu, tzn. mezi prostory, územími, politickými a místními správními strukturami, a jednak ve vertikálním smyslu, mezi místními, regionálními, národními nebo evropskými strukturami (Buller, 2000). Pro hodnocení výkonnosti přístupu Leader existuje model víceúrovňové správy (multi-level governance - MLG), jejíž jednotlivé procesy jsou definovány jako institucionální, regulační a procedurální prostředí. Grieve et al. (2011) uvádí, že v modelu víceúrovňové správy může docházet k výraznému ovlivňování interakcí mezi jednotlivými úrovněmi a institucemi v EU. Proto existují rozdíly v různých zemích. Jak ukazuje Lacquement (2013), v Německu mají státní instituce důležitou roli i na místní úrovni, čímž vznikají dvě úrovně veřejné správy kraj a obec, resp. farnost.

Hodnocením přístupu Leader, zejména pokud se jedná o jeho přidanou hodnotu, se ve své studii zabývali Thuessen a Nielsen, (2014), a to konkrétně ve venkovských a pobřežních oblastech Dánska v programovém období 2007 - 2013. Zaměřili se na hodnocení výše uvedené víceúrovňové správy (MLG) ve vztahu k systému řízení. Jednalo se o analýzu toho, co jednotliví aktéři považují za přidanou hodnotu. Na základě jejich dotazníkového šetření prováděného v pěti dánských MAS dospěli k závěru, že ne všech sedm principů přístupu Leader bylo naplňováno. Konkrétně se jednalo o inovace, kterých bylo vykázáno málo, přestože je přístup Leader podporoval.

O evaluaci jako o periodickém zhodnocení relevantního výkonu efektivity a dopadu projektu ve světle stanových cílů hovoří také High a Nemes (2006). Někteří autoři přesto upozorňují na omezené možnosti hodnocení účinnosti přístupu Leader ve vztahu k zavádění inovací (Dax et al. 2013, Volk & Bojnec 2012, Schnaut et al. 2012). Tyto problémy jsou dány vlivem přístupu shora dolů, a to konkrétně specifickými podmínkami financování nebo působením různých politických vlivů.

Omezené podmínky financování mohou vést až ke ztrátě zájmu jednotlivých aktérů o finanční podporu. Fekete (2014) upozorňuje, že ačkoli některé z těchto problémů jsou v různých zemích podobné, ve východoevropských zemích mají silnější dopad. Konkrétně v Maďarsku bylo vysledováno, že v mnoha případech došlo k odklonění od principů Leader (přiblížených v předchozích kapitolách), a to zejména v důsledku nadměrného vlivu státní správy, zvýšení vlivu politických stran, nadměrné byrokracie, nedostatku provozních finančních prostředků, nízké úrovně inovací a omezeného místního sociálního kapitálu.

Autor dále zjistil, že jednotlivé komunity mají méně důležitou roli, než od nich bylo původně očekáváno, a to opět vlivem přístupu „shora dolů“ na účinnost, výkonnost a udržitelnost. K podobnému zjištění dospěli i ve Španělsku, kde docházelo k přístupu shora dolů (Dargan & Shucksmith, 2008). Přístupy shora dolů tam měly vliv na utváření regionů v důsledku nastavení tematických výchozích hodnot. Podobným příkladem bylo prosazování zemědělských projektů v Rakousku (Dax et al., 2013). Standardní zemědělské projekty byly zasílány prostřednictvím elektronické pošty členům hodnotícího výboru k „tichému“ schválení během velmi krátké doby, a to jednoho až dvou týdnů. Přestože u těchto postupů vzrůstaly obavy ohledně legitimacy tohoto přístupu a posunu rozhodovací pravomoci z místní úrovně na vyšší, vzhledem k administrativním výhodám rozhodovací orgány takové projekty preferovaly (Oedl - Wieser et al., 2010).

Období 2007 - 2013 je přístupem „shora dolů“ zatíženo mnohem více než předcházející období, a to zejména z důvodu omezené volnosti nakládat s financemi na místní úrovni.

4.4 Realizace institucionálně zabezpečeného rozvoje venkova po roce 1989 v České republice

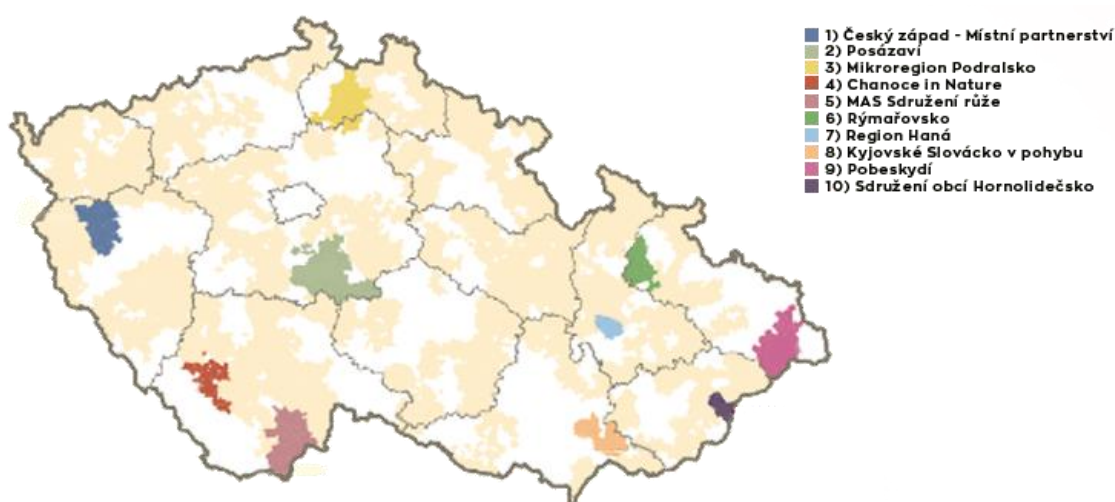
Po roce 1989 došlo v ČR k významným změnám, které zásadním způsobem ovlivnily život na venkově. Docházelo k propadu zemědělství a do té doby u silně vázaného venkova na zemědělství, docházelo ke zhoršování sociální situace venkovského obyvatelstva. Zvýšený ekonomický tlak nutil zemědělské podniky k transformacím, jejichž výsledkem byla redukce zemědělské výroby a snižování stavu zaměstnanců, což mělo za následek postupný ústup zemědělství z venkova. Docházelo k trvalému zhoršování věkové struktury pracovníků a venkov se stával „prázdným“. Začal zaostávat za národním hospodářstvím a docházelo i k poklesu prestiže zemědělství ve společnosti (Drlík, 2007). Nastal proto čas pro opětovnou obnovu. První program Obnovy vesnice byl schválen Vládou v roce 1991. Neexistoval však jednoznačný rámec pro jeho financování, proto zůstal pouze jako strategický dokument a učinil tak první kroky směrem k formalizovanému naplňování přístupu Leader, které se stalo skutečností v roce 2004, tedy v roce vstupu ČR do EU (Wade, 2011). První MAS proto vznikaly už v roce 2002 a 2003. Následně se přístup Leader stal v podmínkách ČR dynamicky se rozvíjícím sociálním hnutím, které v poměrně krátké době působilo v téměř každé venkovské oblasti

ČR (Čepelka, 2008). Masivní rozvoj „leaderovských“ skupin významně ovlivnil Program obnovy venkova (financovaný z národních zdrojů), který byl v ČR realizován v letech 1991 - 2006 (MZe, 2009).

První evropskou zkouškou v uplatňování principů přístupu Leader byl pro ČR předvstupní program SAPARD. Tento program pomáhal zemím vstupujícím do EU v přípravě na Společnou zemědělskou politiku. V rámci něho tak Česká republika poprvé uplatňovala v praxi principy přístupu Leader spadající pod prioritu II-Trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí²⁸. V letech 2000 – 2003 bylo v rámci tohoto programu podpořeno 210 místních rozvojových strategií venkovských mikroregionů (PRV, 2013). Tyto projekty byly podány v souladu s vypracovanou strategií a byly vybírány na místní úrovni (ÚZPI, 2006).

V roce 2004 byl ustanoven „Leader ČR“ (národní program), který přebíral principy evropského přístupu Leader a inspiroval se příklady ze zahraničí. V ročním cyklu (do roku 2008) se opakoval výběr MAS, jejich záměrů a projektů. V letech 2004 - 2006 v rámci realizace Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství došlo k plnému uplatňování principů (tehdy) iniciativy Leader. V programu Leader+ bylo v letech 2004 - 2006 podpořeno prvních pilotních 10 MAS.

Obrázek 4: Obrázek 4: Leader+ 2004-2006 a podpořené místní akční skupiny;
Zdroj: NS MAS 2013

²⁸ Priorita I-Zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, Priorita III-Odborná pomoc (vzdělávání).

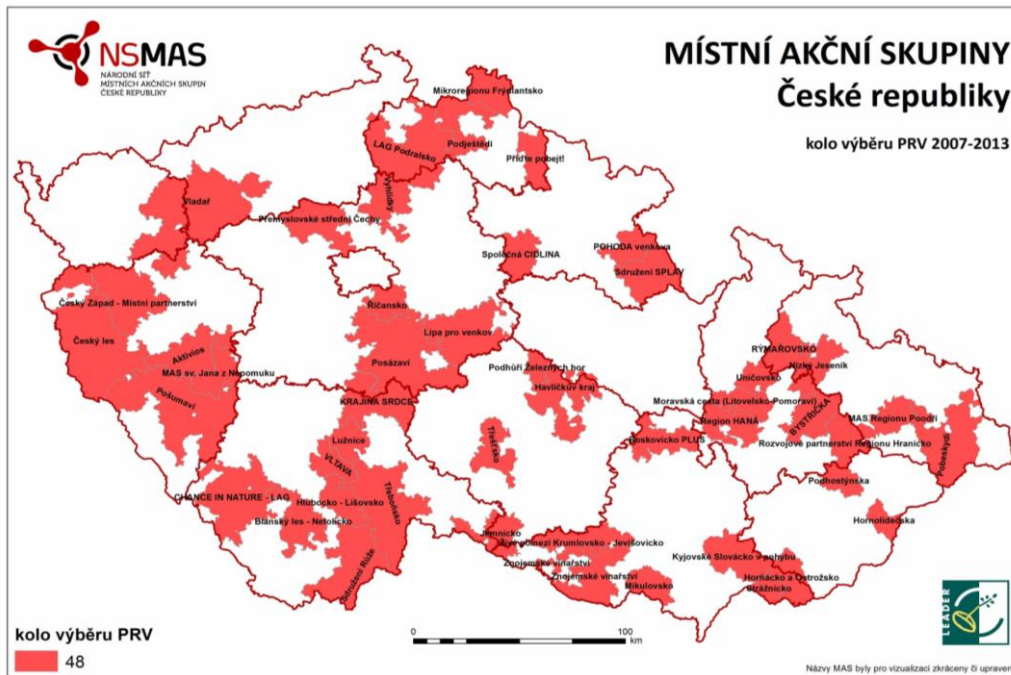
Vzhledem ke zkrácenému programovému období 2004 - 2006 nebylo prováděno střednědobé hodnocení Horizontálního plánu rozvoje venkova (HRDP – Horizontal Rural Development Plan). Z administrace a implementace programu HRDP však vyplynula řada doporučení na úrovni jednotlivých Opatření i na úrovni celého programu.

Přestože iniciativa LEADER+ nebyla v letech 2000 - 2006 pro ČR přístupná, začala se ČR na aplikaci tohoto přístupu v dalším období (2007 - 2013) připravovat s předstihem. Pro mikroregiony a postupně vznikající MAS se vytvářely finanční i organizační podmínky pro rozvoj jejich činnosti a osvojování si potřebných schopností.

V programovém období 2007 - 2013 byl přístup Leader zahrnut do národního Programu rozvoje venkova 2007 - 2013 (PRV), který byl financován z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD – European Agricultural Fond for Rural development). Jednalo se o Osu IV Programu rozvoje venkova 2007 - 2013, jejímž účelem bylo především zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, posílení ekonomického potenciálu a zhodnocení přírodního a kulturního dědictví venkova spolu s posílením řídicích a administrativních kapacit na venkově. Hlavním cílem byla „Realizace místní rozvojové strategie a spolupráce místních partnerství“. Osa IV PRV 2007 - 2013 byla v ČR tvořena třemi Opatřeními, a to Místní akční skupina (IV. 1. 1), Realizace rozvojové strategie (IV. 1. 2) a Realizace projektů spolupráce (IV. 2. 1). Z těchto Opatření pak mohly jednotlivé MAS čerpat finanční prostředky na podporu rozvoje území, kde působí a na realizaci projektů jednotlivých žadatelů působících v daném území své působnosti. Toto období je charakteristické dynamickým rozvojem neo-endogenního modelu rozvoje, který vychází a je založen na využití místních zdrojů, avšak doplňuje své aktivity zdroji vnějšími, aby tyto vnitřní zdroje mohly být plně využity. Je tomu tak proto, že MAS jsou jednak samotnými aktéry rozvoje reprezentujícími místní potřeby a zájmy (horizontální sítě), přerozdělují finanční prostředky z vnějšku, za které jsou plně zodpovědné, a jednak spolupracují s aktéry na vertikální úrovni (vertikální sítě).

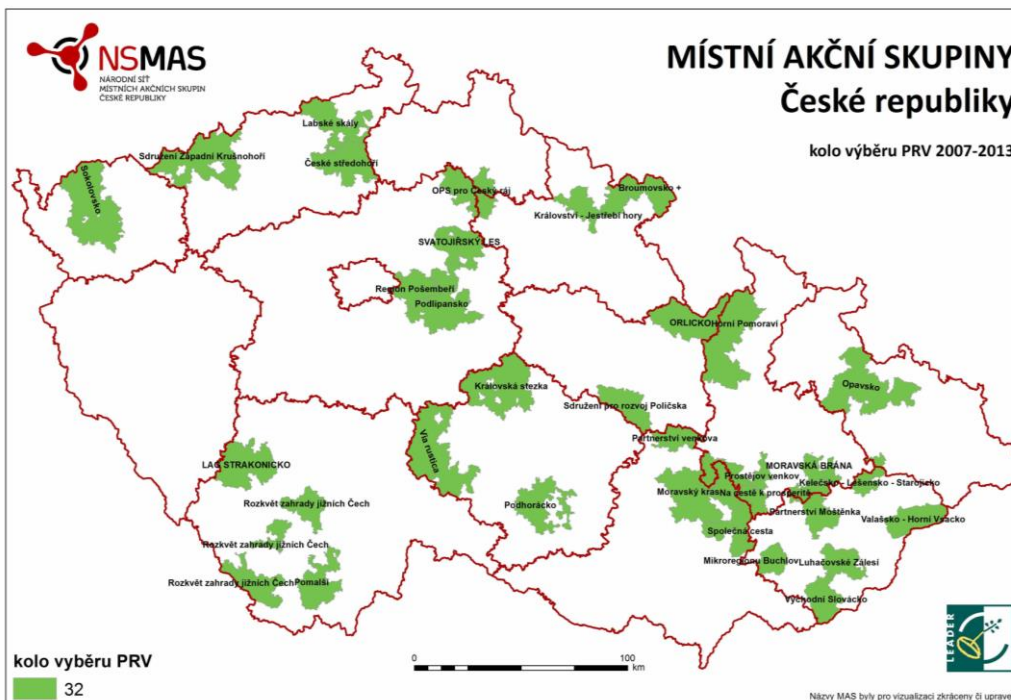
V období 2007 - 2013 se počet podpořených MAS desetinásobně navýšil. V první vlně v roce 2008 bylo podpořeno 48 MAS.

Obrázek 5: II. kolo výběru MAS do PRV 2007 - 2013
Zdroj: NS MAS 2013

Ve druhé vlně mělo být vybráno původně 32 MAS.

Obrázek 6: II. kolo výběru MAS do PRV 2007 - 2013;
Zdroj: NS MAS 2013

Vzhledem k významu přístupu Leader a množství připravených strategických plánů rozhodl tehdejší ministr zemědělství o výběru dalších 32 MAS (MZe, 2009).

Změna nastala v programovém období 2014 - 2020, kdy došlo k možnosti uplatňování multidimenzionálního přístupu v rozvoji venkova (viz CLLD, str. 29 - 30). Novinkou je také to, že CLLD nemusí být aplikován pouze ve venkovském prostředí, ale může být rozšířen i do prostředí městského (CLLD - U) prostřednictvím tzv. „městských MAS“ s cílem posílit vazby mezi městem a venkovem. Opatření se váže na tematický cíl 9 - Podpora sociálního začleňování a boj proti chudobě a diskriminaci dokumentu o strategii Evropy (Strategie Evropa 2020). Jeho účelem je směřovat k vyváženému územnímu rozvoji venkovských oblastí. Opatření v období 2014 - 2020 byla zaměřena na implementaci přístupu Leader prostřednictvím podpory realizace strategie komunitně vedeného místního rozvoje a realizace projektů spolupráce.

4.4.1 Místní partnerství v ČR a Národní síť Místních akčních skupin ČR

Národní síť Místních akčních skupin ČR (dále NS MAS ČR) je sdružením jednotlivých MAS, pracujících přístupem Leader. Jejím posláním je reprezentace MAS ČR na mezinárodní, národní a regionální úrovni, kdy hlavním cílem je jejich podpora činnosti MAS při realizaci jednotlivých rozvojových strategií, rozvoj jejich vzájemné spolupráce a přenosu zkušeností. NS MAS ČR je partnerem pro spolupráci s dalšími institucemi, jejichž činnost se dotýká rozvoje venkova. NS MAS ČR je zastoupena v národních orgánech jako je Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, Monitorovací výbor Programu rozvoje venkova, Celostátní síť pro venkov, Resortní koordinační skupina Ministerstva místního rozvoje, Řídící orgány operačních programů, Rada pro fondy Společného strategického rámce je zastoupena na evropské úrovni v ELARD²⁹, ENRD³⁰ a PREPARE³¹.

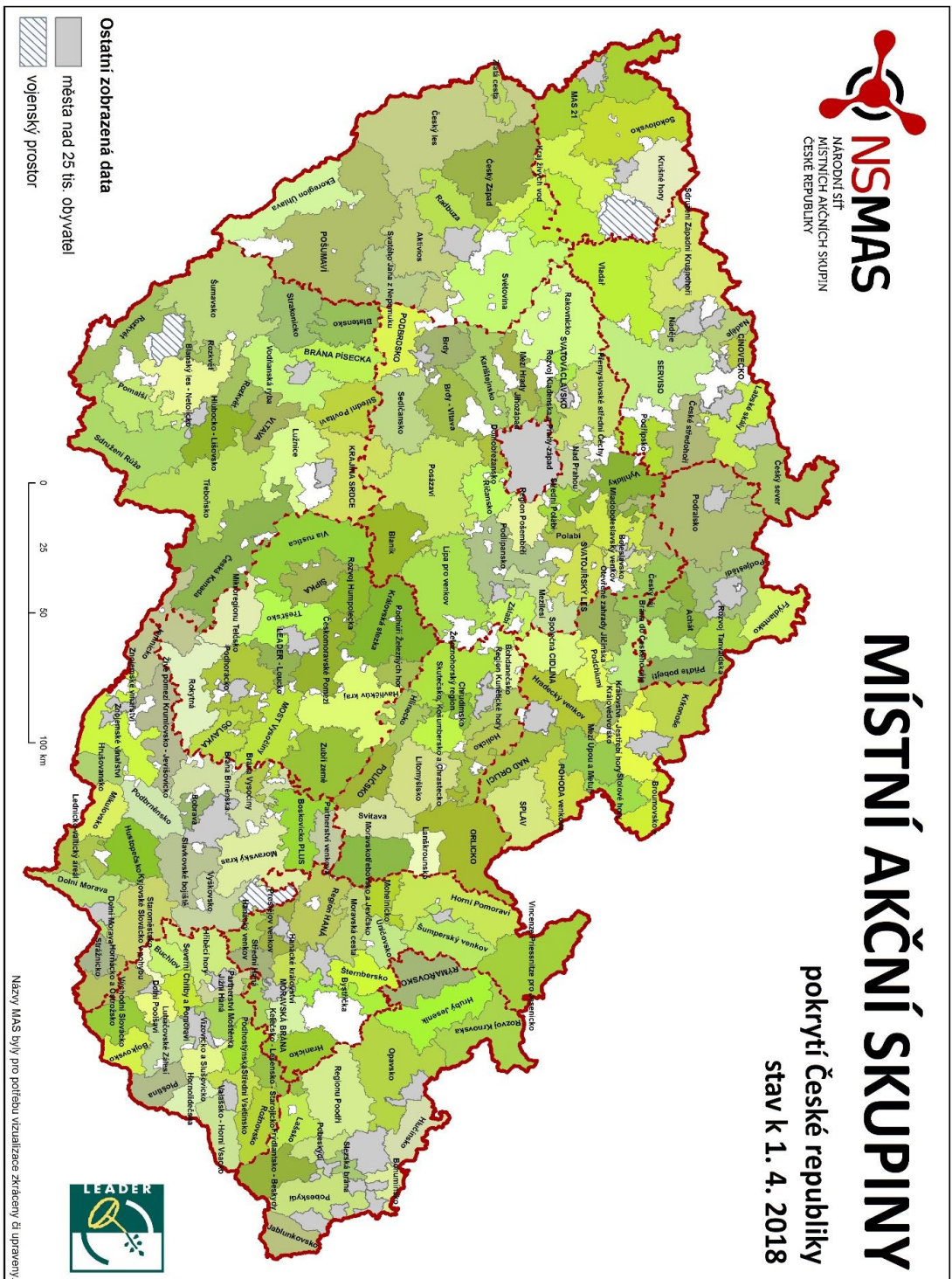
Národní síť rozvoje venkova vznikla u příležitosti Mezinárodní konference o venkovu dne 6. 11. 2005, kterou založilo 23 MAS z ČR. Ve dnech 20. 9. - 22. 9. 2006 proběhla Národní konference o venkovu, kde na základě dohody mezi Národní sítí rozvoje venkova a ostatními MAS proběhla příprava budování NS MAS ČR. Byla založena s registrací občanského sdružení u Ministerstva vnitra ČR dne 12. 4. 2007. K 31. 3. 2021 je v ČR 182 aktivních MAS v ČR, z nichž jen 14 není členem NS MAS.

²⁹ ELARD - European LEADER Association for Rural Development (Evropská asociace pro rozvoj venkova).

³⁰ ENRD - European Network for Rural Development (Evropská síť pro rozvoj venkova).

³¹ PREPARE - Partnership for Rural Europe (Partnerství pro evropský venkov).

Obrázek 9: Seznam MAS k 1. 4. 2018;
Zdroj: NS MAS 2018

5 Vstupní rámec výzkumu v disertační práci

Teoretická část práce položila základ pro zpracování výstupů z hodnocených projektů.

Objektem výzkumu se staly podpořené projekty v rámci Opatření IV. 1.2 Programu rozvoje venkova ČR v období 2007 – 2013 ve vybraných MAS. Toto Opatření bylo zařazeno do Osy IV Leader zaměřené na zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, posílení ekonomického potenciálu a zhodnocení přírodního a kulturního dědictví venkova, spolu s posílením řídicích a administrativních schopností na venkově.

Výzkum v této práci je prostorově zaměřen na všechny MAS, jejichž projekty byly podpořené v rámci Osy IV Programu rozvoje venkova 2007 – 2013, v tomto období uvedené. Toto Opatření navazovalo na Podopatření 2.1.4. (Podopatření typu LEADER+) Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství, s respektováním cílů Lisabonské strategie a Národního lisabonského programu 2005 – 2008 (Národní program reforem ČR).

Podle legislativního rámce odpovídalo čl. 61 – 64 nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře rozvoje venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a prováděcích předpisů. Právní předpisy a závazná pravidla podle příslušných Opatření jednotlivých os I až III byly v rozsahu článků 21, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 41, 48, 49 a 52 nařízení Rady (ES) č. 1698/2005.

Podpora z daného programu v období 2007 – 2013 byla poskytnuta pouze na projekty, které byly v souladu se schváleným Strategickým plánem Leader dané MAS a příslušnými podmínkami nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře rozvoje venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a jeho prováděcími předpisy. Projekty k realizaci byly vybrány na základě předem stanovených bodovacích kritérií dané MAS prostřednictvím její výběrové komise. Všechna Opatření pak byla realizována na základě principů Leader na území působnosti příslušné MAS. Jedním z kritérií výběru bylo i uplatňování inovačních přístupů, na něž je tato disertační práce přednostně zaměřena.

6 Analytická část

6.1 Metodická poznámka – testování nové metody

V této části disertační práce jsou prezentovány výsledky výzkumu provedeného obsahovou analýzou všech podpořených projektů v rámci Opatření IV 1.2. Programu rozvoje venkova ČR v období 2007 – 2013 ve 112 vybraných MAS (viz oddíl 4.4). Využití místního přírodního, lidského a kulturního potenciálu a zvýšení jeho efektivnosti v rozvoji venkova již bylo v minulosti v ČR ověřeno v rámci dvou programů – a to Operačního programu rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství a programu Leader ČR.

Jako metodologický nástroj výzkumu v této práci byla použita kvantitativní obsahová analýza dat spojená s kvalitativním intervenčním hermeneutickým vyšetřováním inspirovaným intervenčním heuristickým vyšetřováním J. Kabeleho (1999). Toto propojení bylo vyzkoušeno jako pilotní (nově navržená) metoda hodnocení projektů. Hodnotící manuály pro PRV totiž doporučují pro hodnocení dopadů projektů metody typu dotazníků, průzkumů, rozhovorů, focus groups, případových studií, analýzy webových stránek projektů. Jmenované metody však nejsou vhodné pro tak velký počet projektů (které analyzujeme), o nichž existují data, a z nichž je každý individuálně popsán. Základním prvkem nově navrhované a v této práci testované metody je hermeneutika interpretující texty v kontextu společenských a kulturních podmínek doby jejich vzniku, o které se zmiňuje Gadamer (2010) jako o interpretační metodě či specifické teorii interpretace (Blažek, Uhlíř, 2002).

Pojem „textu“, který je analyzován, v tomto případě představují písemné informace o jednotlivých projektech dostupných z databáze projektů, jež jsou předmětem interpretačního zájmu (anotace projektů, hodnotící zpráva NKÚ). Přestože se hermeneutickým zkoumáním nemůžeme dobrat skutečné pravdy tak, jak projekty chápali a předkládali jednotliví žadatelé - aktéři, můžeme analýzou v kontextu významů tyto jednotlivé projekty interpretovat. Intervenčním hermeneutickým vyšetřováním opřeným o obsahovou analýzu tak byly prozkoumány projekty v rámci Opatření IV. 1. 2 Programu rozvoje venkova ČR v období 2007 – 2013, kterých bylo celkem 11 599.

Podle Blažka a Uhlíře (2002) má právě hermeneutika uplatnění při studiu regionálních rozdílů v interpretaci místních referenčních rámců a způsobů komunikace

mezi lidmi, jež spoluvytvářejí místní identitu a formují místně specifické rutiny a praktiky, které se následně promítají do jednotlivých kolektivních druhů chování.

Zkoumání jednotlivých projektů bylo rozděleno dle šesti „hledisek“, které mají pro hodnocení projektů specifický interpretační význam. Proto byly jednotlivé projekty hodnoceny dle:

- teritoriálního členění projektů podle krajů
- členění projektů podle Os
- členění projektů podle Opatření
- členění projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (oborové třídy projektů)
- členění projektů dle právní subjekty
- členění projektů dle financování

Vytvořené kódovací schéma respektovalo a řídilo se potřebou zamýšleného zpracování dat, obsažených v analyzovaných textech (anotace projektů, příslušná hodnotící zpráva). Respektovalo požadavky výzkumné techniky obsahové analýzy textů na stanovení kategorií a jejich operacionalizaci. Část kategorií byla dána požadavky, formálně určenými pro zpracování projektů žádajících o podporu v rámci Opatření IV. 1.2 PRV ČR v období 2007 – 2013 (Osy, Opatření, Podopatření, Záměr). Druhá část respektovala principy přístupu Leader (viz oddíl 4.3.2). Pak lze říci, že prvně jmenovaná skupina kategorií (proměnných) pátrá po detailním obsahovém zaměření projektů (cílovém řešení, výsledcích a dopadech naplnění cíle – „hmatatelných“ výstupech projektů), zatímco druhá skupina kategorií (proměnných) pátrá po způsobu naplňování „hmatatelných“ cílů. Tedy chce odhalit „nehmatatelné“ cíle, které jsou kategorizovány v principech Leaderu. Intervenční hermeneutické vyšetřování bylo použito pro detailní analýzu, která odhaluje realitu z obou úhlů pohledu – jaké „hmatatelné“ a „nehmatatelné“ cíle podpořené projekty naplňovaly. Více se ale toto vyšetřování uplatnilo při analýze směřující do polohy „nehmatatelných“ cílů. Posouzení naplněnosti / nenaplněnosti principů, na kterých je Leader postaven a které detailní obsahová analýza příslušných projektů dovolí provést, umožní vynést „rozsudek“ naznačený názvem této práce – je Leader realitou nebo fikcí?

Podstatou bylo identifikovat tzv. přidanou hodnotu, spočívající v generování inovativních přínosů přístupu Leader a reflektující naplňování jeho principů přiblížených

v předchozích kapitolách a vytvářejících prostor pro inovace (Kis, 2012). Bylo též zkoumáno, zda projekty mohou eliminovat tzv. mrtvou váhu, tj. zda realizací projektů nenastala situace, za níž by projekt mohl být realizován i bez grantové podoby poskytované v rámci přístupu Leader (EÚD, 2010).

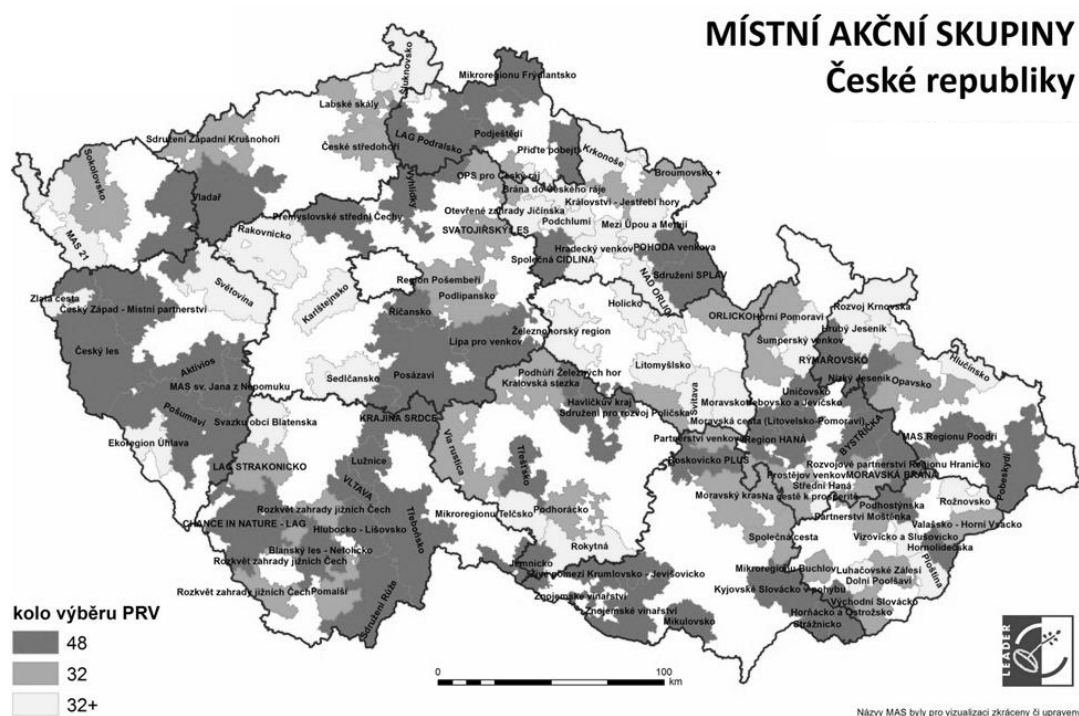
6.2 Teritoriální členění projektů podle krajů

Do Programu rozvoje venkova ČR 2007 – 2013 bylo zařazeno 112 MAS, ze kterých byly podpořené všechny žádosti ($n = 11\ 599$) analyzované v této práci. V rámci prvotního zpracování dat byla každé MAS přidělena klasifikační číselná hodnota od 1 do 112, ke které byly navázány jednotlivé žádosti, aby bylo možno v následujících analýzách sledovat jednotlivé interakce a vazby napříč všemi projekty vztahujícími se k dané MAS. Sledovaných 112 MAS bylo ze všech třinácti krajů ČR s výjimkou Prahy.

Nejvíce projektů bylo podaných v rámci Středočeského kraje a to celkem 1 472, což představovalo celkem 12,7 % ze všech podaných projektů. To, že Středočeský kraj zaujme prvenství v počtu podaných žádostí, se z důvodu největší územní rozlohy a počtu obyvatel tohoto kraje dalo očekávat. Stejně tak i co se týká nejméně podaných projektů, které připadaly na Karlovarský kraj, a to v počtu 258 (2,2 %). Druhým krajem podle počtu podpořených projektů byl Jihočeský kraj s 1 398 (12,1 %) podanými projekty. Ten má přibližně stejnou rozlohou, ale s polovičním počtem obyvatel ve srovnání se Středočeským krajem. Proto nelze jednoznačně vyjádřit, že počet podpořených projektů odpovídal úměrně územní velikosti nebo počtu obyvatel. Charakteristické je to zejména pro Olomoucký a Královéhradecký kraj. Tyto dva kraje, přestože co se rozlohy i počtu obyvatel týče, zauímají přibližně polovinu rozlohy a počtu obyvatel Středočeského kraje, indikovaly cca 10% podíl úspěšně podpořených projektů v rámci všech krajů, což tyto dva kraje řadí mezi nejaktivnější (nejúspěšnější) kraje v počtu úspěšně podpořených žádostí. Z analýzy vyplynulo, že „pomyslný vítěz - nejúspěšnější žadatel“ Středočeský kraj, ač měl nejvíce podpořených projektů, se v přepočtu na počet obyvatel umístil v rámci krajů až na 8 místě, za kraji Jihočeským, Královéhradeckým, Olomouckým, Zlínským, Plzeňským, Pardubickým a krajem Vysočina. Stejně tak to bylo i v přepočtu na územní velikost, kde Středočeský kraj zaujal opět 8. místo za kraji Jihočeským, Královéhradeckým, Olomouckým, Zlínským, Jihomoravským, Libereckým a Moravskoslezským. Z toho lze

usuzovat, že velikost území nemusí hrát klíčovou roli v úspěšnosti. Naopak, a je to zřejmé i z grafického znázornění rozložení hodnocených MAS napříč kraji, že kraje s rovnoměrným pokrytím území byly úspěšnější. Více, než samotná velikost území či počet obyvatel, bylo rozhodující pokrytí co největšího území MAS a postupné schvalování jednotlivých strategií příslušných MAS. S tím pak souvisel následný výběr a zařazení MAS mezi oprávněné žadatele. Z grafického znázornění je patrné, jak docházelo k pokrytí území v čase, což mělo za následek u dříve podpořených MAS větší zkušenost jak s administrací a výběrem projektů v rámci Strategického plánu Leader, tak integrací a rozvojem příslušných MAS, včetně monitoringu, evaluačního hodnocení MAS a samotné propagace, což činilo MAS zkušenější a produktivnější.

Obrázek 10: Vybrané MAS do PRV 2007 - 2013;
Zdroj: NS MAS 2013

Samotné „teritoriální“ členění pak mělo význam z hlediska analýzy zastoupení a počtu podaných projektů jednotlivých regionů. Již zmíněné kraje Olomoucký, ale i Jihočeský a Královéhradecký kraj měly velké územní pokrytí, což je patrné i z počtu MAS vzhledem k velikosti území, a to se mohlo projevit na jejich úspěšnosti. Úspěšnost mohla být také podpořena tím, že zástupci z těchto krajů byli u klíčových vyjednávání daného

programu. To vypovídalo o tom, že příslušné MAS uměly nejen rozdělovat peníze a měly jasnou strategii, ale měly k tomu adekvátně vyškolené personální zajištění, které bylo schopné na jedné straně vyjednávat s řídicím orgánem, a na druhé straně být kompetentní ve vztahu k jednotlivým žadatelům. Podpořené projekty a přes ně distribuované finanční prostředky pak mohly vykazovat přidanou hodnotu oproti centralizované rozdělování, což také v důsledku řadilo právě tyto MAS v rámci celkového hodnocení úspěšnosti na přední příčky v celkovém hodnocení Ministerstva zemědělství ČR v roce 2010.

Tabulka 4: Seznam MAS čerpajícím podporu z PRV 2007 - 2013: vlastní zpracování;
Zdroj: NS MAS, ČSÚ, SZIF

Kraj	ID kód	Název MAS	Počet MAS	Počet projektů	Pořadí krajů v počtu podpořených žádostí	Pořadí krajů ve velikosti území	Pořadí krajů v počtu projektů ve vztahu k velikosti území	Pořadí krajů v počtu obyvatel	Pořadí krajů v počtu projektů ve vztahu na 1 obyvatele	Osa I.	Osa II.	Osa III
Středočeský (ID 2)	12	Lípa pro venkov o.s.	11	1 469 12,7%	1	1	8	1	8	83	1	1 385
	20	MAS Karlštejsko, o.s.										
	27	MAS Podlipansko, o.p.s.										
	28	MAS Říčansko o.p.s.										
	31	MAS Sedlčansko, o.p.s.										
	75	Místní akční skupina SVATOJIŘSKÝ LES, o.s.										
	97	Posázaví o.p.s.										
	99	Přemyslovské střední Čechy o.p.s										
	100	Rakovnicko o.p.s.										
	102	Region Pošembeří o.p.s.										
110	Vyhličky, občanské sdružení											
Jihočeský (ID 3)	23	MAS Lužnice, o.s.	12	1 399 12,1%	2	2	6	5	1	217	0	1 182
	37	MAS VLTAVA, o.s.										
	41	Místní akční skupina Blanský les - Netolicko o.p.s.										
	46	Místní akční skupina Hlubocko - Lišovsko o.p.s.										
	54	Místní akční skupina LAG STRAKONICKO, o.s.										
	68	Místní akční skupina Pomalší o.p.s.										
	72	Místní akční skupina Sdružení Růže										
	76	Místní akční skupina Svazku obcí Blatenska, o.p.s.										
	79	Místní akční skupina Třeboňsko o.p.s.										
	87	Občanské sdružení "CHANCE IN NATURE-LOCAL ACTION GROUP"										
90	"Občanské sdružení MAS KRAJINA SRDCE"											
91	Občanské sdružení Rozkvět zahrady jižních Čech - místní akční skupina											
Olomoucký (ID 12)	2	Bystřička, o.p.s.	12	1 249 10,8%	3	8	3	6	3	186	0	1 063
	14	MAS - Partnerství Moštěnka, o.s.										

	19	MAS Horní Pomoraví o.p.s.																		
	35	MAS Uničovsko, o.p.s.																		
	78	Místní akční skupina Šumperský venkov																		
	83	MAS MORAVSKÁ BRÁNA, o.s.																		
	84	Moravská cesta (Litovelsko-Pomoraví), o.s.																		
	85	Na cestě k prosperitě, o.s.																		
	98	Prostějov venkov o.p.s.																		
	101	Region HANÁ, o.s.																		
	104	Rozvojové partnerství Regionu Hranicko																		
	108	Střední Haná, o.p.s.																		
Jihomoravský (ID 11)	1	MAS Strážnicko, o.s.	9	1 164 10%	4	4	4	3	10	175	8	981								
	10	Kyjovské Slovácko v pohybu																		
	25	MAS Moravský kras o.s.																		
	26	MAS Partnerství venkova																		
	42	Místní akční skupina Boskovicko PLUS, o.s.																		
	59	MAS Mikulovsko o.p.s.																		
	73	Místní akční skupina Společná cesta, občanské sdružení																		
	111	Znojemské vinařství, o. s.																		
	112	Živé pomezí Krumlovsko-Jevišovicko																		
Královéhradecký (ID 8)	6	Hradecký venkov o.p.s.	13	1 142 9,8%	5	9	2	9	2	164	4	974								
	9	Místní akční skupina Království - Jestřebí hory, o.p.s.																		
	17	MAS Brána do Českého ráje, o.s.																		
	43	Místní akční skupina Broumovsko+																		
	53	Místní akční skupina Krkonoše, o.s.																		
	55	Místní akční skupina Mezi Úpou a Metuj																		
	67	Místní akční skupina POHODA venkova																		
	86	NAD ORLICÍ, o.p.s.																		
	92	Obecně prospěšná společnost pro Český ráj																		
	93	Otevřené zahrady Jičínka																		
	96	Podchlumí o.s.																		
	106	Sdružení SPLAV, o.s.																		
	107	Společná CIDLINA, o.s.																		
Zlímský (ID 13)	13	Luhačovské Zálesí, o.p.s.	12	958 8,3%	6	11	1	8	4	152	1	805								
	38	MAS Východní Slovácko																		
	45	Místní akční skupina Dolní Poolšaví, o.s.																		
	48	Místní akční skupina Hornácko a Ostrožsko																		
	49	Místní akční skupina Hornolidečska o.s.																		
	52	Místní akční skupina Kelečsko - Lešensko - Starojičsko, o.s.																		
	56	Místní akční skupina Mikroregionu Buchlov																		
	63	Místní akční skupina Ploština																		
	65	Místní akční skupina Podhostýnska, o.s.																		
	71	Místní akční skupina Rožnovsko																		
	81	Místní akční skupina Valašsko - Horní Vsacko, o.s.																		
82	Místní akční skupina Vizovicko a Slušovicko, o.s.																			
Plzeňský (ID 4)	3	Český Západ - Místní partnerství, o.s.	8	821 7,1%	7	3	11	7	6	37	0	784								
	4	Ekoregion Úhlava, o.s.																		
	33	MAS Světovina o.p.s.																		

	39	MAS Zlatá cesta, o.p.s.																		
	44	Místní akční skupina Český les, o.s.																		
	69	Místní akční skupina POŠUMAVÍ, zájmové sdružení právnických osob																		
	74	Místní akční skupina svatého Jana z Nepomuku																		
	89	Občanské sdružení Aktivios																		
Výsočina (ID 10)	5	Havlíčkův kraj o.p.s.	9	733 6,3%	8	5	12	11	5	79	6	648								
	7	MAS Rokytná, o.p.s.																		
	8	Královská stezka o.p.s.																		
	51	Místní akční skupina Jemnicko, o.p.s.																		
	58	Místní akční skupina Mikroregionu Telčsko, o. s.																		
	80	Místní akční skupina Třešťsko, o.p.s.																		
	94	Podhorácko, o.p.s.																		
	95	Podhůří Železných hor o.p.s.																		
	109	Via rustica o.s.																		
Moravskoslezský (ID 14)	47	Místní akční skupina Hlučínsko	8	727 6,3%	9	6	7	2	13	83	0	644								
	50	Místní akční skupina Hrubý Jeseník																		
	60	Místní akční skupina Nížký Jeseník, občanské sdružení																		
	61	Místní akční skupina Opavsko																		
	64	Místní akční skupina Pobeskydí - zájmové sdružení právnických osob																		
	70	Místní akční skupina Regionu Poodří, o.s.																		
	103	Rozvoj Krnovska o.p.s.																		
	105	Rýmařovsko, o.p.s.																		
Ústecký (ID 6)	21	MAS Labské skály	4	614 5,3%	10	7	10	4	12	79	0	535								
	30	MAS Sdružení Západní Krušnohoří																		
	34	MAS Šluknovsko																		
	88	Občanské sdružení "Místní akční skupina České středohoří"																		
Pardubický (ID 9)	18	MAS Holicko, o.p.s.	7	598 5,2%	11	10	9	10	7	54	1	543								
	22	MAS Litomyšlsko o.p.s.																		
	24	MAS Moravskotřebovsko a Jevíčko o.p.s.																		
	29	MAS Sdružení pro rozvoj Poličska o.s.																		
	40	MAS Železnohorský region, o.s.																		
	62	Místní akční skupina Orlicko																		
	77	Místní akční skupina Svitava																		
Liberecký (ID 7)	11	LAG Podralsko o.s.	4	467 4%	12	13	5	12	9	65	0	401								
	15	MAS "Přid'te pobejt!" o.s.																		
	57	Místní akční skupina Mikroregionu Frýdlantsko																		
	66	Místní akční skupina Podještědí o.s.																		
Karlovarský (ID 5)	16	MAS 21, o.p.s.	3	258 2,2%	13	12	13	13	11	3	0	255								
	32	MAS Sokolovsko o.p.s.																		
	36	MAS Vladař o.p.s.																		
											CELKEM		1 378	21	10 200					

Vysv. Řazení podle počtu projektů a pořadí krajů v počtu podpořených žádostí

6.3 Členění projektů podle Os

Druhým ukazatelem pro analýzu projektů bylo členění všech projektů podle Os³², Opatření³³, Podopatření³⁴ a Záměrů³⁵ tak, jak je stanoveno v článku 4 nařízení rady (ES) 1698/2005. Všechny hodnocené projekty byly zařazeny v Ose IV Leader, jejímž účelem bylo především zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, posílení ekonomického potenciálu a zhodnocení přírodního a kulturního dědictví venkova, spolu s posílením řídicích a administrativních kapacit na venkově. Osa IV Leader ovšem nenabízela nová rozvojová témata, ani formy nebo přístupy, ale nabízela nový přístup z hlediska zapojení místních iniciativ, což byly MAS a jejich přístup zdola nahoru. Ten jako jeden z principů přístupu Leader je pro rozvoj venkova hodnocen jako zvlášť dobrá metoda, neboť má vést k pozitivním efektům, plynoucím ze spojení různých subjektů působících ve venkovském prostoru. Samotné rozdělení alokací mezi Osami odráží politický kompromis řešící „neřešitelné“. Tím je umístění dostatečného množství prostředků tak, aby byly vyřešeny všechny odůvodněné potřeby v rámci každé Osy. Osa IV nepřináší žádná nová témata, ale je tvořena stejnými Osami, jakými je tvořen PRV, kde jde o vyjádření rovnováhy mezi přírodou a životním prostředím (Osa II) na jedné straně, a konkurenceschopností a podnikáním na straně druhé (Osy I a III). Cílem osy IV pak byla samotná realizace místní rozvojové strategie a spolupráce místních partnerství. Toto rozdělení bylo dáno metodikou Ministerstva zemědělství ČR pro tvorbu žádostí z daného programu.

³² „Osa“ – ucelená skupina opatření se specifickými cíli.

³³ „Opatření“ – soubor podopatření, příp. záměrů nebo operací přispívajících k provádění Osy. Na jednotlivé Opatření se předkládá Žádost o dotaci jen v případě, že dané Opatření neobsahuje vymezení dalších Podopatření, případně Záměrů.

³⁴ „Podopatření“ – soubor záměrů nebo operací přispívajících k provádění příslušného Opatření. Na jednotlivé Podopatření se předkládá Žádost o dotaci jen v případě, že dané Podopatření neobsahuje vymezení dalších Záměrů.

³⁵ „Záměr“ – soubor operací přispívajících k provádění příslušného Opatření/Podopatření.

Tabulka 5: Přehled specifík jednotlivých Opatření dle metodiky MZe, vlastní zpracování
Zdroj: PRV 2007 - 2013

Osa I			
Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví			
Skupina Opatření 1			
Opatření zaměřená na restrukturalizaci a rozvoj fyzického kapitálu a podporu inovací			
1	1.1.1.1.	Podopatření	Modernizace zemědělských podniků <i>Dotace je zaměřena na investice do zemědělských staveb a technologií určených pro živočišnou výrobu a pro rostlinnou výrobu. Opatření je dále zaměřeno na uvádění souvisejících produktů prvovýroby na trh a využití a zpracování biomasy pro vlastní potřebu.</i>
2	1.1.1.2.	Podopatření	Spolupráce při vývoji nových produktů, postupů a technologií (resp. inovací) v zemědělství
3	1.1.2.1.	Podopatření	Lesnická technika <i>Podopatření je zaměřeno na pořízení strojů a zařízení pro budování a údržbu lesních cest, stezek a chodníků, meliorací, hrazení bystrin, retenčních nádrží, strojů a zařízení sloužících pro obnovu a výchovu lesních porostů, a stroje a zařízení na výrobu materiálu pro obnovu a výchovu lesních porostů a prvotní zpracování dříví ekologickými technologiemi.</i>
4	1.1.2.3.	Podopatření	Lesnická infrastruktura <i>Podopatření je zaměřeno na výstavbu, modernizaci, rekonstrukci a celkové opravy lesních cest, včetně souvisejících objektů, zařízení upravujících vodní režim v lesích, včetně souvisejících objektů a ostatních infrastrukturních objektů a zařízení sloužících lesnímu hospodářství.</i>
5	1.1.3.1.	Podopatření	Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům <i>Podpora je zaměřena na hmotné a nehmotné investice do zpracovatelských provozů, které se týkají výroby potravin, nebo krmiv určených pro hospodářská zvířata poskytující potraviny. Podopatření navazuje na strategický cíl zlepšení konkurenceschopnosti zemědělskopotravinářského odvětví, zejména se zaměřuje na podporu výkonnosti zpracovatelských podniků, zvýšení jejich konkurenceschopnosti a v neposlední řadě přispěje k řešení nových výzev, tzn. ke zmírnění změny klimatu podporou moderních energeticky úsporných zpracovatelských technologií a k účinnému využívání vodních zdrojů.</i>
Skupina Opatření 3			
Opatření zaměřená na podporu vědomostí a zdokonalování lidského potenciálu			
6	1.3.1.	Opatření	Další odborné vzdělávání a informační činnost <i>Opatření má průřezový charakter a kromě osy I bude využíváno také v rámci témat osy II. Podpora je cílena na vzdělávací projekty zaměřené na získávání, prohlubování a inovaci znalostí a dovedností a šíření informací k jednotlivým Opatřením osy I a II PRV a k cílům Společné zemědělské politiky.</i>
Osa II			
Zlepšení životního prostředí a krajiny			
Skupina Opatření 1			
Opatření zaměřená na udržitelné využívání zemědělské půdy			
7	2.2.4.2.	Podopatření	Neproduktivní investice v lesích <i>Jednorázový příspěvek na neproduktivní investice v lesích na podporu činností vedoucích k udržitelnosti návštěvnosti lesa a bezpečnosti jeho návštěvníků.</i>
Osa III			
Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova			
Skupina Opatření 1			
Opatření k diverzifikaci hospodářství venkova			
8	3.1.1.	Opatření	Diverzifikace činností nezemědělské povahy <i>Opatření je zaměřeno na realizaci jednotlivých podnikatelských aktivit ve venkovských oblastech v rámci diverzifikace činností zemědělských subjektů směrem k nezemědělským podnikatelským činnostem s cílem dosažení výrazného posílení ekonomického potenciálu a zajištění podmínek pro kvalitní život místních obyvatel a stability venkovského prostoru při podpoře zaměstnanosti. Je určen na zahájení a rozvoj činností</i>

			nezemědělské povahy. Je podporována nová výstavba a modernizace decentralizovaných zařízení pro využití obnovitelných zdrojů paliv a energie (biomasy nebo bioplynu) a zařízení pro zpracování biomasy za účelem výroby alternativních paliv (např. tvarovaná biopaliva – pelety, peletky, brikety).
9	3.1.2.	Opatření	Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje Opatření je zaměřeno na podporu zakládání nových a rozvoj existujících podniků nejmenší velikosti – mikropodniků, včetně nových živností v oblasti výroby, zpracování a služeb. Cílem Opatření je především vytváření nových pracovních míst a rozvoj hospodářské struktury nezemědělských aktivit.
10	3.1.3.	Opatření	Podpora cestovního ruchu Opatření rozvíjí aktivity zaměřené na diverzifikaci venkovské ekonomiky rozvojem cestovního ruchu, zejména ve spojení s využitím přírodního a kulturního dědictví oblasti.
11	3.1.3.1	Podopatření	Rozhledny, pěší trasy, vinařské stezky, hipostezky a další tematické stezky Podopatření je zaměřeno na rozvoj aktivit v rámci rozvoje venkovské ekonomiky směrem k činnostem v cestovním ruchu (především venkovské turistice). Dotace je určena na vybudování rozhleden, pěších a lyžařských tras a stezek, vinařských stezek, hipostezek a dalších tematických stezek mimo území lesů.
12	3.1.3.2	Podopatření	Ubytování, sport Podopatření je zaměřeno na rozvoj aktivit v rámci rozvoje venkovské ekonomiky směrem k činnostem v cestovním ruchu (především venkovské turistice), zejména na využití potenciálu zemědělských farem v oblasti agroturistiky. Podporována je zejména výstavba malokapacitních ubytovacích zařízení (ubytovací zařízení, kempy, skupiny chat či bungalovů) a stravovacích zařízení, půjčoven sportovního vybavení a objektů a ploch pro sportovní využití.
Skupina Opatření 2 Opatření ke zlepšení života ve venkovských oblastech			
13	3.2.1.1.	Podopatření	Obnova a rozvoj vesnic Předmětem Podopatření je podpora obcí v oblasti základní dopravní a technické infrastruktury včetně vodohospodářské, zajištění územních plánů a zlepšení vzhledu obcí a tím zlepšení životních podmínek a zvýšení atraktivity pro bydlení, podnikání i relaxaci.
14	3.2.1.2.	Podopatření	Občanské vybavení a služby Dotace je zaměřena na zajištění občanského vybavení a služeb v obcích v oblasti veřejné správy, školství, zdravotnictví, kultury a sociálních služeb, spolkových činností, předškolní a mimoškolní péče o děti, základní obchodní infrastruktury, tělovýchovy a sportu. V zájmu posílení soudržnosti místních obyvatel s místním prostředím je podpora zaměřena také na zajištění zázemí pro aktivity místních společenských, kulturních, zájmových a sportovních organizací a spolků a církví a jejich organizací, které přispívají k zachování tradic a upevňují lokální identitu a mezilidské vztahy.
15	3.2.2.	Opatření	Ochrana a rozvoj dědictví venkova Dotace je určena na vypracování studií nebo programů a na výdaje spojené s udržováním, obnovou a zhodnocováním nebo využitím kulturního dědictví venkova, jako například kulturních památek, památkově významných území, kulturních prvků vesnic a venkovské krajiny, včetně historických parků, zahrad a alejí, a dále na budování, výstavbu stálých výstavních expozic a muzeí s vazbou na místní historii, zajímavosti, kulturní a umělecké aktivity a tradiční lidovou kulturu. Dotace je určena projektům, které slouží, budou sloužit k veřejně prospěšné činnosti a nejsou, budou využívány k ekonomickému prospěchu žadatele či provozovatele.
Skupina Opatření 3 Opatření týkající se vzděl. a inf. hospodář.h subj.,působ. v oblast., na něž se vztahuje osa III			
16	3.3.1.	Opatření	Vzdělávání a informace Podpora je zaměřena na vzdělávání hospodářských subjektů působících na venkově v oblastech podporovaných v ose III (tzn. v oblastech diverzifikace činností nezemědělské povahy, zakládání a rozvoje mikropodniků, venkovského cestovního ruchu, obnovy a rozvoje vesnic, občanského vybavení a služeb a ochrany a rozvoje kulturního dědictví venkova). Účastníci nehradí žádné poplatky spojené s účastí na vzdělávací akci.

Na základě kombinace Osy, Opatření a Podopatření (představených v tabulce č. 5) byly jednotlivým projektům přiřazeny kódy 1 - 16 pro určení třídy projektů, do níž byly zařazeny (a v jakém zastoupení). V Ose IV, odrážející jednotlivé Osy PRV, jsou jednotlivá Opatření a Podopatření na stejné úrovni a není mezi nimi žádná váhová hierarchie.

V rámci začlenění dle jednotlivých Os bylo nejvíce projektů předloženo v Ose III, a to 10 200, což představuje 87,9 % projektů. Zbýlých 11,9 % (1 378) připadlo na projekty v Ose I. V Ose II to bylo pouze 21 projektů (zastoupené 0,2 %). Z tohoto znázornění pak vyplývá, že největší část finanční podpory jde na projekty Osy III zaměřené na diverzifikaci činností směřující k nezemědělským podnikatelským činnostem s cílem dosažení posílení ekonomického potenciálu a zajištění podmínek pro kvalitní život venkovské komunity a stability venkovského prostoru. Při teritoriálním porovnání v rámci jednotlivých krajů byly podpořené projekty Osy III napříč všemi kraji vyrovnané k počtu podpořených žádostí. Naopak, podpořené projekty Osy II, které byly zaměřeny na podporu činností vedoucích ke snížení negativních dopadů na lesní prostředí, jako byla např. ochrana biologické rozmanitosti či ochrana kulturních a přírodních památek, byly pouze ze šesti krajů. Z toho pouze Jihomoravský kraj měl podpořených osm projektů, kraj Vysočina šest projektů a Královéhradecký kraj čtyři projekty. Pardubický, Zlínský a Středočeský kraj měl po jednom projektu. Ostatní kraje v této Ose žádný podpořený projekt neměly. V Ose I měly podpořené projekty již všechny kraje, nicméně byl zde nepoměr ve vztahu k velikosti samotných krajů a celkovému počtu podpořených projektů. V porovnání s největším Středočeským krajem, který měl pouze 83 podpořených projektů v Ose I, měl právě Královéhradecký kraj vzhledem ke své velikosti 164 projektů. Nad 150 projektů měl pak ještě Zlínský, Jihočeský a Jihomoravský kraj. O tom, že kraj Královéhradecký patřil v tomto programovém období k jednomu z nejúspěšnějších krajů, vypovídá právě skutečnost, že tento kraj jako jeden ze šesti krajů realizoval projekty ve všech Osách v rámci Osy IV, čímž plnil cíle Opatření této Osy³⁶. V rámci všech Os bylo původně plánováno realizovat 5 000 projektů, načež byl plán násobně překonán. Všechny podpořené projekty navíc nesměly zakládat veřejnou podporu³⁷ a pro všechna Opatření a

³⁶ Osa IV Leader je osou metodickou a je uskutečňována prostřednictvím realizace cílů jednotlivých opatření Os I – III. Hlavním přínosem osy IV Leader je způsob, jakým jsou akce rozvoje venkova realizovány a vzájemně propojeny.

³⁷ Veřejná podpora – je podpora poskytovaná v jakékoli formě zemí EU nebo ze státních prostředků, která narušuje nebo může narušit hospodářskou soutěž tím, že zvýhodňuje určité podniky nebo určitá odvětví výroby, musí být, pokud ovlivňuje obchod mezi zeměmi EU, neslučitelná s vnitřním trhem. Pro případ státní

Podopatření v rámci Osy IV. 1.2 platila kritéria přijatelnosti dané příslušnou metodikou Ministerstva zemědělství (MZe, 2012). Přestože si PRV kladl za cíl podporu trhu práce formou vytváření pracovních míst, a při předkládání jednotlivých projektů byl také jedním z hodnotících indikátorů přijatelnosti, v rámci podpory daných projektů již podmínkou nebyl. V rámci Osy IV bylo celkově plánováno 400 nově vytvořených pracovních míst, což na republikovou působnost MAS je zanedbatelný poměr. V hodnocení jednotlivých projektů nebylo sledováno, zda pracovní místa byla vytvořena pouze účelně pro zvýšení bodového ohodnocení, a jestli pracovní místa byla zachována po skončení projektu, zda tedy nešlo pouze o tzv. „umělou zaměstnanost“. Z hodnocení z celostátních údajů (EX-post hodnocení Programu rozvoje venkova ČR, 2016) vyplynulo, že zaměstnávání a vytváření nových pracovních míst bylo omezené, přestože jedním z důvodů cíle Osy IV byla podpora zaměstnanosti. Došlo k vytvoření pouze 267 nových pracovních míst (NKÚ, 2016), čímž nedošlo ani ke splnění indikátoru vytvoření nových pracovních míst. V případě těchto vytvořených pracovních míst se případně mohlo jednat o krátkodobý, ne dlouhodobý efekt podpory pracovních míst. V pravidlech pro hodnocení, jak byla nastavena v rámci jednotlivých Os a Opatření, byla totiž nastavena povinná preferenční kritéria tak, že váha těchto kritérií nastavena nebyla. Tam patřilo i vytvoření pracovních míst. Jednotlivá preferenční kritéria si mohla každá z MAS hodnotit dle vlastního uvážení (MZe, 2012), což pak v praxi znamenalo, že jednotlivé MAS si mohly nastavit vlastní preferenční kritéria včetně bodové škály povinných preferenčních kritérií³⁸. Tím se mohlo stát hodnocení pouze formálním, a nastavená kritéria pak neměla eliminační charakter, a nezvýhodňovala vhodné projekty žádoucím způsobem.

podpory existují čtyři kumulativní kritéria: - podpora je poskytována státem nebo státními zdroji; - zvýhodňuje jeden nebo více podniků (je zde selektivní výhoda); - podpora narušuje nebo může narušit hospodářskou soutěž; - ovlivňuje obchod mezi zeměmi EU.

³⁸ Preferenční kritéria – bodově jsou povinně u každé Fiche zvýhodněny skutečnosti:

- vytvoření každého nového trvalého pracovního místa na plný úvazek
- uplatňování inovačních přístupů
- víceodvětvové navrhování a provádění projektu založené na součinnosti mezi subjekty a projekty z různých odvětví místního hospodářství
- zaměření dopadů projektu na mladé lidi do 30 let
- zaměření dopadů projektu na ženy.

Tabulka 6: Rozdělení projektů dle Os; vlastní zpracování

Název Osy	Počet projektů	%
Osa I - Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví	1 378	11,9
Osa II - Zlepšení životního prostředí a krajiny	21	,2
Osa III - Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova	10 200	87,9
Celkem	11 599	100,0

6.4 Členění projektů podle Opatření

Samotné členění podle jednotlivých Opatření a Podopatření odráží strategie, které si jednotlivé MAS vytýčily. Avšak z představeného uspořádání je pouze patrné, jak byly jednotlivé projekty obecně zaměřeny. Bylo to dáno tím, že Osa IV Leader kopírovala jednotlivé Osy Programu rozvoje venkova (PRV, 2013). Pro detailní analýzu nemají specifickou vypovídací hodnotu, která by blíže definovala samotné zaměření projektu. Toto členění je příliš obecné, protože se jednotlivé projekty mohou vztahovat v rámci Opatření téměř k jakékoli venkovské aktivitě. Při hodnocení zaměření není také zřetelné, zda se neobjevil tzv. „efekt mrtvé váhy“ tzn., jestli by mohl být některý z realizovaných projektů financován z jiných zdrojů.

Nejvíce projektů (již nikoliv podle Os, ale podle jednotlivých Opatření, viz tabulka č. 5) a to 6 786 (58,8 %) bylo zaměřeno na obnovu a rozvoj vesnic, občanské vybavenosti a služeb. Z toho vyplývá, že největší roli při přípravě vlastních Strategických plánů Leader měly právě obce, které dokázaly využít zkušeností z jiných dotačních programů pro svůj rozvoj. Z těchto podpořených projektů pak 4 685 bylo zaměřeno na budování infrastruktury a zlepšení vzhledu obcí a 2 101 projektů bylo směřováno na občanskou vybavenost a služby. Obě tato zaměření mohla vést ke zlepšení vzhledu obcí, zlepšení životních podmínek a také zvýšení atraktivity pro bydlení, podnikání či oddych a volný čas. Ve vztahu k přístupu Leader mají ale jinou pozici, přestože jsou to projekty z jednoho Opatření. Projekty zaměřené na budování infrastruktury jsou projekty, v nichž lze obtížně hledat „leaderovský přístup“, neboť jsou to projekty primárně zaměřené na technickou infrastrukturu. Naopak u projektů občanské vybavenosti a služeb, vzhledem ke svému zaměření na školství, zdravotnictví, kulturu, sociální služby, spolkové činnosti,

mimoškolní vzdělávání, sport apod. lze jejich podporou nehmátatelných forem kapitálu (sociální kapitál, lidský kapitál) aplikaci přístupu Leader zaznamenat. Je to právě důvěra v místní komunitu, jejíž budování může napomoci vyřešit vlastní problémy jednotlivých území, což je jeden ze základních prvků přístupu Leader. Jak uvádí Kis (2012), budování kapacit v rámci populace a umožnění participace na jednotlivých aktivitách v podstatě rozvíjí sociální kapitál ve prospěch celé komunity. V tabulce č. 7 jsou pak znázorněny počty podpořených projektů vybraných Opatření a Podopatření ve vztahu k teritoriálnímu zastoupení jednotlivých krajů. Jde o projekty v 1. až 5. pořadí výskytu a projekty se zaměřením na vzdělávání (jsou uvedeny pro to, že novost přístupu předpokládá přípravu pro jeho zavádění zdola nahoru).

Tabulka 7: Rozdělení projektů dle počtu vybraných předložených Podopatření – krajské uspořádání; vlastní zpracování

Kraj	Počet obyvatel	Počet projektů	Občanské vybavení a služby	Projekty obnovy a rozvoje vesnic	Ochrana a rozvoj dědictví	Modernizace zemědělských podniků	Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje	Vzdělávání Osa III	Vzdělávání – Osa I a II
Středočeský	1 291 816	1 469	648	266	275	66	50	17	0
Moravskoslezský	1 226 602	727	254	171	97	74	38	8	0
Jihomoravský	1 168 650	1 164	475	141	160	94	70	15	4
Ústecký	826 764	614	256	132	82	67	14	5	0
Olomoucký	637 609	1 249	472	208	129	150	166	1	0
Jihočeský	636 611	1 399	535	290	125	190	146	11	0
Zlínský	587 693	958	364	187	54	122	143	0	0
Plzeňský	572 687	821	382	115	146	31	49	24	0
Královéhradecký	552 946	1 142	436	188	141	149	121	21	0
Pardubický	516 440	598	270	126	29	51	71	1	0
Vysočina	511 207	733	314	129	96	59	78	4	0
Liberecký	438 594	467	182	76	74	53	19	1	0
Karlovarský	301 726	258	97	72	45	0	19	4	0
Celkem		11 599	4 685	2 101	1 453	1 106	984	112	4

Zde opět dominovaly kraje Královéhradecký, Olomoucký a Jihočeský, u kterých lze oproti kraji Středočeskému nebo Moravskoslezskému usuzovat, že podle počtu podpořených projektů právě v oblasti podnikání a zemědělské činnosti mohlo docházet v těchto krajích k implementaci principu Leader právě samotnou možností místního

partnerství rozhodovat o využití podpory pro dané území, čímž byly posíleny principy rozhodování „zdola nahoru“ a místní rozvojové strategie. Naopak ve Středočeském kraji lze podle převahy projektů zaměřených na rozvoj obcí usuzovat na silnou orientaci na obce a jejich následný vliv v MAS oproti soukromému sektoru, což je dáno i samotným složením jednotlivých MAS v těchto krajích.

Třetím nejvíce podporovaným Opatřením byla ochrana a rozvoj dědictví venkova. Těchto projektů bylo podpořeno 1 453, což představovalo 12,5 % ze všech podaných projektů. Finanční prostředky v tomto Opatření byly primárně určeny na projekty spojené s udržováním, obnovou, zhodnocováním nebo využitím kulturního dědictví venkova, jako například kulturních památek, památkově významných území, kulturních prvků vesnic a venkovské krajiny, včetně historických parků. Dále byly určeny na výstavbu stálých výstavních expozic a muzeí s vazbou na místní historii, zajímavosti, kulturní a umělecké aktivity a tradiční lidovou kulturu včetně vypracování studií. Tyto podpořené projekty by měly sloužit k veřejně prospěšné činnosti a neměly by být využívány k ekonomickému prospěchu žadatele či provozovatele. Proto také složení jednotlivých MAS odpovídá poměrnému zastoupení veřejného, podnikatelského a neziskového sektoru (včetně podnikatelů v zemědělství).

Čtvrté místo v počtu podaných žádostí zaznamenalo Podopatření modernizace zemědělských podniků. V poměru zastoupení podpořených projektů pro zemědělské organizace nebo fyzické osoby pracující v zemědělství je zřejmé, že při tvorbě Strategických plánů Leader to nebyli ti, kteří tuto rozvojovou strategii tvořili. Přestože v rámci Podopatření „Modernizace zemědělských podniků“ bylo podáno 1 106 projektů, což je jen 9,5 % z celkového počtu projektů, je toto Podopatření poměrně širokospektrální ve vztahu k analyzovaným hodnoceným projektům. Zahrnuje jednak investice do zemědělských staveb, ale také investice do technologií pro živočišnou a rostlinnou výrobu, včetně uvádění produktů prvovýroby na trh a zpracovávání biomasy pro vlastní výrobu. V rámci „zemědělských“ Opatření bylo 181 (1,6 %) projektů zaměřených na přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům. Tato podpora byla zaměřena především na hmotné a nehmotné investice do zpracovatelských provozů, které se týkaly výroby potravin nebo krmiv. Tímto směrem zaměřené a podpořené projekty by měly řešit problematiku oblasti, jako jsou nízká produktivita práce a nízký podíl produkce s vyšší přidanou hodnotou. Z hlediska teritoriálního zastoupení opět dominovaly Jihočeský, Královéhradecký a Olomoucký kraj, kde bylo podpořeno projektů nejvíce. Opět to

vypovídá o schopnosti jednotlivých MAS zapojit tuto skupinu do projektové činnosti a tam podporovat místní partnerství (neobsaženo v tabulce č. 7 pro nízkou četnost).

Další podporovanou skupinou projektů z Osy III byly projekty zaměřené na zakládání podniků a jejich rozvoj, konkrétně na zakládání nových a rozvoj existujících mikropodniků, včetně nových živností, vytváření pracovních míst a rozvoj nezemědělských aktivit. Těchto projektů bylo podáno 984 (8,5 %).

V celkovém poměru podpořených projektů v 1. – 5. pořadí podle četnosti výskytu v rámci jednotlivých krajů to vypovídá o tom, že MAS byly mnohem častěji orientovány na obce a veřejnou správu než na podnikatelský sektor. Obecně je projektová činnost spojena s výraznou administrací, s čímž ať již obce nebo neziskové organizace problém nemívají, neboť je to zdroj jejich příjmů, se kterým mají zkušenosti. Naopak, podnikatelskou sféru tato administrativa zatěžuje, a v případě, že jednotlivé MAS nevytvoří pro jednotlivé podnikatelské subjekty informační podporu, zájem upadá. Je to spojeno i s následným monitorováním projektů a potenciálními kontrolami, z čehož podnikatelský sektor mívá obavy.

Přestože hlavním cílem tohoto Opatření bylo především vytváření pracovních míst a rozvoj hospodářské struktury nezemědělských aktivit, tak vzhledem k tomu, že nedošlo k naplnění tohoto nezávazného indikátoru vytvoření pracovních míst v rámci celé Osy IV (EX-post hodnocení Programu rozvoje venkova ČR, 2016), lze předpokládat i v této Ose nízkou zaměstnanost, o čemž vypovídá i jednotlivé zaměření projektů. Bohužel zaměstnanost v rámci tohoto Opatření nebyla evidována. Z hlediska územního uspořádání bylo nejvíce podpořených projektů z Jihočeského, Olomouckého, Královhradeckého a Zlínského kraje. Naopak největší kraje jako Středočeský a Moravskoslezský byly v těchto projektech nejslabší.

Další podporovanou skupinou (dalším v pořadí počtu projektů v rámci jednotlivých Opatření), byly projekty zaměřené na podporu cestovního ruchu, kterých bylo celkem podáno 777 (6,8 %). Ty byly primárně zaměřeny na rozvoj venkovské ekonomiky spojené zejména s venkovskou turistikou.

Ostatní Opatření a Podopatření byla projekty oslovována jen v řádech desítek, což z jejich celkového počtu 1 199 projektů představuje méně než 1 % pro každé příslušné Opatření.

Zvláštní pozornost, přes malou četnost výskytu, věnujme „vzdělávacím“ projektům. Na podporu získávání, prohlubování a inovaci znalostí a dovedností a pro lepší orientaci a

přípravu jednotlivých žadatelů - hospodářských subjektů³⁹ působících na venkově v podporovaných oblastech v rámci Osy III (tzn. v oblastech diverzifikace činností nezemědělské povahy, zakládání a rozvoje mikropodniků, venkovského cestovního ruchu, obnovy a rozvoje vesnic, občanského vybavení a služeb a ochrany a rozvoje kulturního dědictví venkova) bylo určeno Opatření zaměřené na vzdělávání a informace. V něm bylo celkem vykázáno 112 takových projektů (1 %). Vzhledem k tomu, že přístup Leader je v ČR „relativně novým“ přístupem, úspěšná implementace Opatření ke zlepšení kvality života na venkově a diverzifikace hospodářství na venkově vyžaduje rychlejší a dokonalejší přístup k aktuálním informacím a doplnění potřebného vzdělání (kvalifikace) hospodářských subjektů. V tomto smyslu 112 podpořených projektů se jeví jako nedostatečné. Z hlediska zastoupení jednotlivých krajů byl i takto malý počet rozdílný. Nejvíce v tomto Opatření podpořených projektů v rámci svých podaných projektů měl Královéhradecký, Jihočeský, Zlínský a Olomoucký kraj, které, ač měly celkově méně podaných projektů v této Ose, vzdělávacích projektů měly více. Stejně tak tomu bylo i u dalšího vzdělávacího Opatření „Další odborné vzdělávání a informační činnost“ pro Osu I, která se vztahovala na podporu znalostí, a to zejména zákonného hospodaření vztahujícího se k nárokům na přímé platby, přidávání hodnot zemědělským produktům, včetně zavádění systémů jakosti, zavádění nových výrob, výrobních metod a technologií v oblasti zemědělství, potravinářství a lesnictví. Přestože toto Opatření bylo průřezové a vztahovalo se i k Opatření Osy II, kromě Jihomoravského kraje, který měl 4 projekty, zaměřené na vinařství, jiné takové neměly.

Jak ukazuje další tabulka č. 8, vzhledem k tak nízké podpoře vzdělávacích projektů se nedá usoudit, že toto Opatření se jakoukoli měrou podílelo na zvýšení nebo kvalitě podpořených projektů v ostatních Opatřeních. Vzdělávací projekty (a projekty předávající informace) měly iniciovat a podporovat vznik tzv. klíčových místních talentů. Podle velkého počtu podpořených projektů se dá usoudit, že žadatelé byli úspěšní, ale ne zásluhou aktivit Opatření pro vzdělávání. Významné byly v této oblasti mnohaleté zkušenosti samotných obcí, svazků obcí a MAS s programováním rozvoje a s přípravou a realizací projektů v lokalitách.

³⁹ Hospodářskými subjekty rozumíme pouze osoby zapsané v obchodním rejstříku, osoby, které podnikají na základě živnostenského oprávnění nebo jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů, fyzické a právnické osoby, které provozují zemědělskou výrobu a jsou zapsány v evidenci zemědělských podnikatelů a obce podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů.

Tabulka 8: Zastoupení projektů v rámci jednotlivých Opatření (ID 1 – ID 16) – krajské uspořádání; vlastní zpracování

	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Modernizace zemědělských podniků (ID 1)	66	190	31	0	67	53	149	51	59	94	150	122	74	1 106
%	6,0%	17,2%	2,8%	0,0%	6,1%	4,8%	13,5%	4,6%	5,3%	8,5%	13,6%	11,0%	6,7%	100,0%
Spolupráce při vývoji nových produktů, postupů a technologií (resp. inovací) v zemědělství (ID 2)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Lesnická technika (ID 3)	8	6	0	0	0	3	7	3	9	0	11	14	0	61
%	13,1%	9,8%	0,0%	0,0%	0,0%	4,9%	11,5%	4,9%	14,8%	0,0%	18,0%	23,0%	0,0%	100,0%
Lesnická infrastruktura (ID 4)	6	8	0	0	0	0	0	0	5	4	2	0	0	25
%	24,0%	32,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	16,0%	8,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům (ID 5)	3	12	6	3	12	10	8	0	6	73	23	16	9	181
%	1,7%	6,6%	3,3%	1,7%	6,6%	5,5%	4,4%	0,0%	3,3%	40,3%	12,7%	8,8%	5,0%	100,0%
Další odborné vzdělávání a informační činnost (ID 6)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	4
%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Neproduktivní investice v lesích (ID 7)	1	0	0	0	0	0	4	1	6	8	0	1	0	21
%	4,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	19,0%	4,8%	28,6%	38,1%	0,0%	4,8%	0,0%	100,0%
Diverzifikace činností nezemědělské povahy (ID 8)	4	7	14	3	8	3	10	4	4	15	4	3	9	88
%	4,5%	8,0%	15,9%	3,4%	9,1%	3,4%	11,4%	4,5%	4,5%	17,0%	4,5%	3,4%	10,2%	100,0%
Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje (ID 9)	50	146	49	19	14	19	121	71	78	70	166	143	38	984
%	5,1%	14,8%	5,0	1,9	1,4	1,9	12,3	7,2	7,9	7,1	16,9	14,5	3,9	100,0
Podpora cestovního ruchu (ID 10)	49	34	26	3	13	22	9	3	4	36	26	21	16	262
%	18,7%	13,0%	9,9%	1,1%	5,0%	8,4%	3,4%	1,1%	1,5%	13,7%	9,9%	8,0%	6,1%	100,0%
11 - Rozhledny, pěší trasy, vinařské stezky, hipostezky a další tematické stezky (ID 11)	32	4	12	3	9	8	9	13	0	16	13	4	13	136
%	23,5%	2,9%	8,8%	2,2%	6,6%	5,9%	6,6%	9,6%	0,0%	11,8%	9,6%	2,9%	9,6%	100,0%

Ubytování, sport (ID 12)	44	30	16	9	16	16	39	26	19	53	44	29	38	379
%	11,6%	7,9%	4,2%	2,4%	4,2%	4,2%	10,3%	6,9%	5,0%	14,0%	11,6%	7,7%	10,0%	100,0%
Obnova a rozvoj vesnic (ID 13)	266	290	115	72	132	76	188	126	129	141	208	187	171	2 101
%	12,7%	13,8%	5,5%	3,4%	6,3%	3,6%	8,9%	6,0%	6,1%	6,7%	9,9%	8,9%	8,1%	100,0%
Občanské vybavení a služby (ID 14)	648	535	382	97	256	182	436	270	314	475	472	364	254	4 685
%	13,8%	11,4%	8,2%	2,1%	5,5%	3,9%	9,3%	5,8%	6,7%	10,1%	10,1%	7,8%	5,4%	100,0%
Ochrana a rozvoj kulturního dědictví venkova (ID 15)	275	125	146	45	82	74	141	29	96	160	129	54	97	1 453
%	18,9%	8,6%	10,0%	3,1%	5,6%	5,1%	9,7%	2,0%	6,6%	11,0%	8,9%	3,7%	6,7%	100,0%
Vzdělávání a informace (ID 16)	17	11	24	4	5	1	21	1	4	15	1	0	8	112
%	15,2%	9,8%	21,4%	3,6%	4,5%	0,9%	18,8%	0,9%	3,6%	13,4%	0,9%	0,0%	7,1%	100,0%
Celkem	1 469	1 399	821	258	614	467	1 142	598	733	1 164	1 249	958	727	11 599
%	12,7%	12,1%	7,1%	2,2%	5,3%	4,0%	9,8%	5,2%	6,3%	10,0%	10,8%	8,3%	6,3%	100,0%

6.5 Členění projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (oborové třídy projektů)

Vzhledem k tomu, že se samotní žadatelé prostřednictvím svých zástupců, komunit, činností, ale nakonec i samotná přírodní krajina, v níž působí, vyznačují různorodostí a rozmanitostí, na což už před samotným zavedením přístupu Leader upozorňovala Evropská perspektiva územního rozvoje (CEC, 1999), byla pro hodnocení jednotlivých projektů zvolena vlastní tzv. „oborová klasifikace projektů“ na základě detailního zaměření. Samotní aktéři (autoři projektů) žádosti předkládali na základě „Fiche Opatření“⁴⁰, vymezující oblast podpory s cílem, ale i případnými dopady, které mají naplňovat realizované projekty dané Fiche. Ty musely odpovídat cílům vymezeným v rámci Strategického plánu Leader (SPL) a musely naplňovat účel Opatření/Podopatření, který byl uvedený v popisu Opatření/Podopatření. Protože tyto informace byly pro samotnou analýzu prováděnou v této práci příliš obecné, byla vytvořena oborová klasifikace, podle které je možné přesněji určit samotné zaměření projektu a konkrétní využití finančních prostředků. Na základě této navržené klasifikace, mající oporu v hermeneutickém intervenčním vyšetřování, lze rozpoznat, zda jednotlivé projekty využily příležitosti, které žadatelům MAS poskytly a zda byly některé žádosti projektově zaměřené na věci obecně pro trh neatraktivní, např. poskytování služeb v řídké osídlených oblastech apod, což od

⁴⁰ Fiche je stručný popis navržených opatření stanovených MAS v souladu se SPL (Strategický plán Leader)

přístupu Leader očekává například Moseley (2003). Takové záležitosti by pak měly vhodně doplňovat úsilí o obnovu a rozvoj obcí a přispívat tak i k rozvoji zemědělství a péči o přírodu a krajinu.

Z toho plyne, že v této práci analyzované podpořené projekty MAS by měly sledovat „hlavní cíl MAS“, a to posilování rozvojových efektů venkovských obcí a podporu efektivnějšího uplatňování nástrojů rozvoje venkova. Přestože se hovoří o hlavním cíli, nejedná se o jeden cíl, ale v rámci MAS se jedná o aktivity zaměřené na všestranný rozvoj území, to je na skupinu cílů. Proto bylo možné velice obtížně identifikovat konkrétní přínos jednotlivých činností, na což upozorňovala i studie zadaná Ministerstvem zemědělství ČR (EX-post hodnocení Programu rozvoje venkova ČR, 2016). Studie uváděla, že Osa IV má sice pozitivní vliv na rozvoj venkova ČR, který ale nelze přesně určit z důvodů překrytí působením aktivit jiných subjektů. Stejně tak nebylo prokázáno v dostačující míře předávání osvědčených postupů a navíc chyběl i mechanismus, který by zajistil, aby všechny podpořené MAS plně pracovaly metodou Leader. Při ex-post hodnocení Osy IV v této Ministerstvem zemědělství zadané studii se využívalo metod rozhovorů a osobních konzultací se zástupci krajů, obcí a MAS, dotazníkové šetření, rešerše programových dokumentů včetně Strategických plánů Leader, dokumentace EU i MAS. Bylo uvažováno také o vypracování případových studií metodou Outcome Harvesting⁴¹, která se uplatnila jako kvalitativní deskriptivní metoda pro Ex-post hodnocení Programu rozvoje venkova ČR za období 2007 - 2013, a také projektů podpořených např. z ERDF⁴² nebo ESF⁴³. V případě MAS se ovšem ukázala jako nevhodná, neboť cílem metody bylo identifikovat konkrétní nezamýšlené přínosy určitého

⁴¹ Metoda Outcome Harvesting - Metoda „sbírající“ výsledky (změny v chování, vztazích, činnostech, aktivitách, politikách nebo praxi jedince, skupiny nebo organizace) projektu autora Ricarda Wilson-Grau (Wilson-Grau, R.; Britt, H.: Outcome harvesting, 2012). Jedná se o evaluační přístup, kde evaluátoři identifikují, formulují, ověřují (verifikují), analyzují a interpretují výsledky v programovém kontextu v případě, kdy příčina a důsledek nejsou zcela zřejmé. Výsledek = změna v chování, vztazích, činnostech, aktivitách, politikách nebo praxi jedince, skupiny nebo organizace.

⁴² ERDF (European Regional Development Fund) - Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF) je objemem peněz největším ze strukturálních fondů EU. Prostředky jsou určeny na investice do výroby vedoucí ke tvorbě nových pracovních míst a na investice do dopravní, vzdělávací, sociální a zdravotní infrastruktury. Podporuje rozvoj místního potenciálu (místní rozvoj a rozvoj malého a středního podnikání v problémových regionech), výzkum a vývoj a investice zaměřené na životní prostředí.

⁴³ ESF (European Social Fund) - Evropský sociální fond je strukturální fond EU. Jeho prostřednictvím se realizují cíle politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Podporuje rozvojové projekty v oblastech zaměstnanosti a lidských zdrojů (například rekvalifikace, sociální integrace, vzdělávání apod.) Svých cílů dosahuje mimo jiné posilováním sociálních programů členských států EU, podporou projektů napomáhajících rizikovým skupinám obyvatel (mladí nezaměstnaní, zdravotně postižení), podporou rovných příležitostí na trhu práce a podporou zlepšování mobility pracovních sil v rámci EU.

projektu, pomocí nichž šlo komplexně zhodnotit projekt a jeho zasazení do prostředí. V případě MAS se ale nejednalo o klasické projekty, ale šlo o soustavnou činnost, která byla velice různorodá. Nebylo proto možné identifikovat neplánované konkrétní přínosy těchto činností, neboť aktivity MAS byly zaměřeny na všestranný rozvoj území, nikoli na jeden konkrétní cíl.

Z toho důvodu pro lepší identifikaci jednotlivých žádostí a jejich zaměření bylo u všech podaných žádostí metodou intervenčního hermeneutického vyšetřování identifikováno 40 oborových tříd (tab. 9) detailního zaměření projektu, z nichž se každá vyznačovala specifickým zaměřením charakterizujícím bližší zaměření celého projektu. Na rozdíl od širšího členění dle Os a Opatření je toto dělení specifické tím, že nekopíruje dělení podle Os, ale protíná všechny obory napříč jednotlivými Osami, a identifikuje každý projekt samostatně.

Tabulka 9: Rozdělení projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (oborové třídy projektů ID 1 – ID 40); vlastní zpracování

ID kód	Zaměření dle činností
1	Zemědělské budovy – stavba, rekonstrukce
2	Zemědělská technika
3	Zemědělská technologie
4	Pastviny, trvalé travní porosty
5	Vinařství
6	Včelařská výroba a chov včel
7	Pivovar, minipivovar
8	Potravinářská výroba a likérnictví
9	Lesnická a dřevozpracující výroba
10	Zpracování biomasy a technologické linky na zpracování dřevního odpadu
11	Veterinární klinika a ambulance, útulek
12	Zdravotnictví – ordinace, lázně, kliniky, salony
13	Pečovatelské a sociální služby
14	Penziony, ubytovací zařízení a restaurace
15	Užitkový automobil, dodávka, servisní elektroauto, nákladní auto
16	Školní mikrobus, mikrobus
17	Komunitní a mateřské centrum, kulturní dům, kino, školící centrum, klubová činnost
18	Dětské hřiště
19	Sportoviště, hřiště, tělocvična, sokolovna
20	Golf
21	Jízdní sport - koně, jízdárna, stáje
22	Půjčovna lodiček a elektroloď, loděnice, přístaviště, vodácké centrum, molo
23	Hasiči, hasičský sport, oprava a rekonstrukce hasičské zbrojnice, zázemí hasičů
24	Muzeum, expozice, galerie, skanzen, archeologická škola, historický průzkum
25	Knihovna
26	Stan, podium na kulturní akce

27	Klece, voliéry, myslivost, bezkontaktní norování, zvěř
28	Hydro - vodojem, studny, vodní zdroje, požární nádrž, rezervoar vody, náhon
29	Vytvoření územního plánu
30	OÚ - Výstavba, rekonstrukce a rozšíření, obecní dům
31	ZŠ + MŠ - rekonstrukce, oprava, vybavení
32	Obecní prostranství – revitalizace, údržba, mobiliář, zastávky, přípojky, infrastruktura
33	Stroje a technologie pro komunální práci
34	Obecní rozhlas, kamerový systém, varovací systém integrovaného záchranného systému, internet, obecní radar
35	Informační centrum, turistický informační systém, informační mobiliář, CA a CK
36	Stezka – naučná, pěší, koňská, cyklostezka
37	Rozhledna – výstavba, oprava, vyhlídka
38	Podnikání – rozvoj a budování firmy, vybavení
39	Kulturní památky, památník, sakrální stavby, boží muka, hřbitov
40	Odpadové hospodářství, kontejnery, sběrný dvůr

Na rozdíl od rozdělení dle jednotlivých Os, které byly apriori dány striktně metodikou Ministerstva zemědělství ČR, vzniklo toto dělení aposteriori zkoumáním každého samostatného projektu. Z analýzy vyplynulo, že nejvíce projektů bylo zaměřeno na revitalizaci obcí a měst, kterých bylo 1 887, což představovalo 16,3 % z celku projektů. Tyto projekty byly zaměřeny zejména na budování obecních prostranství, budování infrastruktury včetně obecního mobiliáře. Jsou to projekty, které samozřejmě svým obsahem splňovaly podmínky způsobilosti, ale vzhledem k tomu, že se v projektových žádostech a v hodnocení nevidovaly údaje o místních strategiích, nedá se určit celkový přínos k naplnění daných strategií. Druhým nejčastějším zaměřením projektů byly projekty zaměřené na volnočasové aktivity spojené s klubovou činností a rekonstrukcí volnočasových center, kterých bylo 1 728, což představovalo 14,9 % ze všech projektů. Nad 10% hranicí byly ještě projekty zaměřené na revitalizaci kulturních památek, včetně přílehlých hřbitovních staveb, kterých bylo podpořeno 1 367 projektů (11,8 %) a 1 177 projektů zaměřených na venkovní a vnitřní sportoviště (10,1 %). V součtu tyto 4 skupiny projektů představovaly 6 159 projektů, což je 53,1 %, za všechny kraje. Z toho plyne, že MAS se zaměřovaly většinou na projekty směřující k posílení infrastruktury a občanské vybavenosti. Z takto vysoké podpory projektů lze usuzovat, že to byla veřejnost, která nejvíce intervenovala do zpracování Strategických plánů Leader. Při teritoriálním porovnání jednotlivých krajů byly nad tímto 53,1% podílem v rámci svých projektů Karlovarský kraj (61,2 %), Středočeský kraj (59,2 %), Moravskoslezský kraj (57,8 %), kraj Vysočina (57%), Plzeňský kraj (55,7%) a Ústecký kraj (55,4%). Naopak Jihočeský kraj byl pod touto 53,1% hranicí svých podaných projektů, a to celkem 47,7%. V rámci krajů jsou

samozejmě rozdily dané adekvátně velikostí jednotlivých krajů, nicméně projekty vedoucí ke zlepšení vzhledu obcí a občanské vybavenosti dominovaly. V tabulce č. 10 je zobrazen procentický podíl vybraných projektů v rámci daného kraje. Při porovnání projektů těchto čtyř skupin z jednotlivých krajů ke všem podaným projektům v rámci všech MAS, byla tato skupina projektů nejpočetnější.

Tabulka 10: Počet a procentický podíl vybraných projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 17, ID 19, ID 32, ID 39) – krajské uspořádání; vlastní zpracování

	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Komunitní a mateřské centrum, kulturní dům, kino, školící centrum, klubová činnost (ID 17)	178	210	146	34	96	54	173	95	129	201	170	131	111	1 728
%	10,3%	12,2%	8,4%	2,0%	5,6%	3,1%	10,0%	5,5%	7,5%	11,6%	9,8%	7,6%	6,4%	100%
Sportoviště, hřiště, tělocvična, sokolovna (ID 19)	191	92	91	21	51	44	140	58	59	115	145	96	74	1 177
%	16,2%	7,8%	7,7%	1,8%	4,3%	3,7%	11,9%	4,9%	5,0%	9,8%	12,3%	8,2%	6,3%	100%
Obecní prostranství – revitalizace, údržba, mobiliář, zastávky, přípojky, infrastruktura (ID 32)	252	235	107	57	119	70	169	108	142	142	178	164	144	1 887
%	13,4%	12,5%	5,7%	3,0%	6,3%	3,7%	9,0%	5,7%	7,5%	7,5%	9,4%	8,7%	7,6%	100%
Kulturní památky, památník, sakrální stavby, boží muka, hřbitov (ID 39)	249	130	113	46	74	62	120	42	88	137	145	70	91	1 367
%	18,2%	9,5%	8,3%	3,4%	5,4%	4,5%	8,8%	3,1%	6,4%	10,0%	10,6%	5,1%	6,7%	100 %
Celkem	870	667	457	158	340	230	602	303	418	595	638	461	420	6 159
%	59,2%	47,7%	55,7%	61,2%	55,4%	49,3%	52,7%	50,7%	57,0%	51,1%	51,1%	48,1%	57,8%	53,1%

Z analýzy vyplynulo, že žadatelé těchto projektů byly především subjekty prezentující veřejnou správu, což potvrzuje zjištění Svobodové (2015), že mnoho MAS v ČR nevnímá přístup Leader správně, myšleno ve smyslu proporcionality jednotlivých podpořených projektů. Vnímají ho spíše jako další „prostý“ zdroj příjmu na realizaci projektů jako celku. Hodnocením projektů na základě detailní identifikované třídy zaměření lze vyvodit, že některé MAS svými aktivitami nahrazují nedostatečný rozvoj místní infrastruktury, v jehož důsledku pak dochází k menší podpoře činností zaměřených

na rozvoj lidských zdrojů, to je jednoho z klíčových východisek neoendogenního modelu rozvoje venkova, na což upozorňuje Moseley (2005).

Zvláštní oblast analýzy z hlediska detailního zaměření projektů tvoří projekty pocházející od subjektů působících v zemědělství. Protože se jedná o projekty zaměřené na venkovské oblasti, kde bylo typickou činností zemědělství (Diviš, 2005), představují zemědělci a jejich projekty samostatnou analyzovanou skupinu. Při čerpání finančních prostředků z tohoto programu se očekávalo jejich menší zapojení (Wide, Rinne, 2011) plynoucí zejména z nedůvěry vůči programu, obavy z nadměrné administrativní zátěže a byrokracie, ale také se očekávalo, že zemědělci budou čerpat finanční prostředky přímo z programů určených zemědělcům. Předpokládalo se, že v důsledku vyšších finančních vstupů do prvovýroby, bude nižší finanční podpora ze zde analyzovaných projektů pro samotné zemědělce méně atraktivní. Přesto zemědělci v oblasti prvovýroby předložili 1 129 projektů, což představovalo 9,7 % ze všech podpořených projektových žádostí. Pokud se jednalo o samotné zemědělské projekty, podle jejich zaměření byly na základě intervenčního hermeneutického vyšetřování rozděleny do 5 skupin. Konkrétně to byly projekty zaměřené na budování a rekonstrukci staveb, zemědělskou techniku, zemědělské technologie, pastviny a vinařství. Ze všech těchto zemědělských projektů bylo nejvíce projektů (344) zaměřeno na pořízení zemědělské techniky zejména pro rostlinnou výrobu, což představovalo 30% ze všech zemědělských projektů. Na zemědělské stavby a na jejich rekonstrukce a budování bylo zaměřeno 325 projektů (28,9 %), a týkaly se především investic na rekonstrukce stávajících staveb. Na zemědělskou technologii a to jak do živočišné tak rostlinné výroby připadlo celkem 318 (28,1 %). Projektů zaměřených na vinařství bylo 89 (7,9 %), a údržbu pastvin 53 projektů (4,7 %).

Protože se jedná o projekty MAS, tak vzhledem k teritoriálnímu uspořádání v rámci krajů byl již v této kategorii značný nepoměr v počtu podpořených projektů. Pomineme-li oblast vinařskou (v ČR jsou významné 3 oblasti), tak nejúspěšnějším žadatelem byly MAS Jihomoravského kraje před Ústeckým a Středočeským. Ostatních projektů byl přibližně stejný počet vyjma pastvin, ale rozdílně v rámci krajů. Úspěšnost jednotlivých žadatelů ovšem nelze „paušalizovat“, neboť v rámci krajů má své specializace. Např. kraj Vysočina, který je typickou bramborářskou oblastí, má jiné zaměření než Pardubický kraj, který je typický produkcí drůbeže. Mezi kraje s nejmenší zemědělskou produkcí se řadí kraje Karlovarský a Liberecký, které jako typické podhorské oblasti mají vyšší podíl trvalých travních porostů a nízký podíl orné půdy. Při detailním hodnocení ovšem jednotlivé

podpořené projekty svým „krajským zemědělským specializacím“ neodpovídají. Obecně z analýzy vyplývá, že s cca 9,7 % podpořených projektů nejsou zemědělci typickými žadateli této Osy IV, z čehož lze usuzovat, že v rámci MAS je tento sektor v pozadí. Je to dáno také tím, že zemědělci primárně využívali finanční prostředky přímo z Osy I Osy II PRV 2007 – 2013.

Tabulka 11: Počet a procentický podíl vybraných zemědělských projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 1, ID 2, ID 3, ID 4, ID 5) – krajské uspořádání; vlastní zpracování

	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Zemědělské budovy – stavba, rekonstrukce (ID 1)	42	57	18	3	17	16	44	16	18	22	34	18	20	325
%	12,9%	17,5%	5,5%	0,9%	5,2%	4,9%	13,5%	4,9%	5,5%	6,8%	10,5%	5,5%	6,2%	100 %
Zemědělská technika (ID 2)	8	47	1	0	23	13	42	12	18	30	54	66	30	344
%	2,3%	13,7%	0,3%	0,0%	6,7%	3,8%	12,2%	3,5%	5,2%	8,7%	15,7%	19,2%	8,7%	100%
Zemědělská technologie (ID 3)	19	53	5	1	22	15	44	16	16	19	54	36	18	318
%	6,0%	16,7%	1,6%	0,3%	6,9%	4,7%	13,8%	5,0%	5,0%	6,0%	17,0%	11,3%	5,7%	100%
Pastviny, trvalé travní porosty (ID 4)	0	16	4	0	4	3	5	3	1	4	4	4	5	53
%	0,0%	30,2%	7,5%	0,0%	7,5%	5,7%	9,4%	5,7%	1,9%	7,5%	7,5%	7,5%	9,4%	100%
Vinařství (ID 5)	0	0	0	0	1	0	1	0	0	80	1	6	0	89
%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%	0,0%	1,1%	0,0%	0,0%	89,9%	1,1%	6,7%	0,0%	100%
Celkem	69	173	28	4	67	47	136	47	53	156	147	130	73	1 129
%	6,1%	15,3%	2,5%	0,4%	5,9%	4,2%	12,0%	4,2%	4,7%	13,8%	13,0%	11,5%	6,5%	9,7%

Poslední identifikovanou skupinou projektů, která při analýze detailní identifikované třídy zaměření projektu přesáhla 5 % hranici, byly projekty cílící přímo na podnikání, rozvoj firem a jejich technologie. Jednalo se především o podporu a zakládání nových nebo rozvoj existujících podniků nejmenší velikosti (mikropodniků) včetně zakládání nových živností v oblasti výroby, zpracování a služeb. Venkov totiž svou sociální, ale i zástavbovou strukturou vytváří potenciál pro diverzifikaci činností. V rozvoji podnikání bylo realizováno celkem 860 projektů, tj. 7,4 % ze všech podaných projektů. V rámci krajů byl nejméně úspěšný Jihočeský, Zlínský, Olomoucký kraj a Královéhradecký, které v rámci svých MAS vytvářely dobré podmínky pro žadatele. To se potvrdilo i ve srovnání s celorepublikovým průměrem, kdy se tyto kraje podílely nejvíce na podpoře

podnikání. Přestože byly kraje úspěšné, tak v celkovém měřítku bylo podnikání stále v pozadí za projekty zaměřenými na infrastrukturu a rozvoj obcí.

Tabulka 12: Počet a procentický podíl vybraných projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 20, ID 38) – krajské uspořádání; vlastní zpracování

	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Podnikání – rozvoj a budování firmy, vybavení (ID 38)	45	140	49	15	20	20	103	62	71	71	109	123	32	860
%	5,2%	16,3%	5,7%	1,7%	2,3%	2,3%	12,0%	7,2%	8,3%	8,3%	12,7%	14,3%	3,7%	100%
Golf (ID 20)	0	0	1	0	0	1	1	0	0	1	2	0	1	7
%	0,0%	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%	14,3%	14,3%	0,0%	0,0%	14,3%	28,6%	0,0%	14,3%	100 %

V tabulce výše uvedené je jako zajímavost uvedena i podpora projektů na golfovou činnost. Přestože je golf jako volnočasová aktivita spojen především s podnikáním a movitější klientelou, bylo podpořeno celkem 7 projektů, týkající se sportovního vybavení.

Tabulka 13: Počet a procentický podíl vybraných projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 23) – krajské uspořádání; vlastní zpracování

	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Hasiči, hasičský sport, oprava a rekonstrukce hasičské zbrojnice, zázemí hasičů (ID 23)	47	49	24	3	25	23	29	26	29	23	40	30	21	369
%	12,7%	13,3%	6,5%	0,8%	6,8%	6,2%	7,9%	7,0%	7,9%	6,2%	10,8%	8,1%	5,7%	100 %

Poslední větší skupinou podpořených projektů byly projekty zaměřené na rekonstrukce základních a mateřských škol včetně jejich vybavení, kterých bylo 574 (4,9%) a projektů zaměřených na rekonstrukci objektů Sboru dobrovolných hasičů (SDH), včetně příslušného vybavení, kterých bylo 369 (3,2 %). Tyto projekty měly význam z hlediska komunitní podpory, neboť ve většině případů šlo o zázemí Sborů dobrovolných hasičů, které patří v obcích k významným aktérům regionálního rozvoje.

Tabulka 14: Počet a procentický podíl vybraných projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 31) – krajské uspořádání; vlastní zpracování

	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
ZŠ + MŠ - rekonstrukce, oprava, vybavení (ID 31)	103	64	64	16	35	28	59	28	29	39	47	25	37	574
%	17,9%	11,1%	11,1%	2,8%	6,1%	4,9%	10,3%	4,9%	5,1%	6,8%	8,2%	4,4%	6,4%	100 %

Tabulka 15: Počet a procentický podíl vybraných projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 14, ID 24, ID 36, ID 37) – krajské uspořádání; vlastní zpracování

	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Penziony, ubytovací zařízení a restaurace (ID 14)	43	42	19	7	14	18	20	17	10	53	34	25	21	323
%	13,3%	13,0%	5,9%	2,2%	4,3%	5,6%	6,2%	5,3%	3,1%	16,4%	10,5%	7,7%	6,5%	100%
Muzeum, expozice, galerie, skanzen, archeologická škola, historický průzkum (ID 24)	37	22	35	7	15	13	34	6	9	61	17	34	13	303
%	12,3%	7,3%	11,6%	2,3%	5,0%	4,3%	11,3%	2,0%	3,0%	19,9%	5,6%	11,3%	4,3%	100 %
Stežka - naučná, pěší, koňská, cyklostežka (ID 36)	46	13	16	3	13	13	20	19	11	27	33	7	13	234
%	19,7%	5,6%	6,8%	1,3%	5,6%	5,6%	8,5%	8,1%	4,7%	11,5%	14,1%	3,0%	5,6%	100%
Rozhledna – výstavba, oprava, vyhlídka (ID 37)	1	0	5	2	1	1	0	1	0	1	1	0	2	15
%	6,7%	0,0%	33,3%	13,3%	6,7%	6,7%	0,0%	6,7%	0,0%	6,7%	6,7%	0,0%	13,3%	100 %

Další skupiny projektů, kterých bylo celkem 2 559, nepřesáhly (každá skupina jednotlivě podle oborového členění) 3% hranici (vyjma zemědělských projektů). To, že byly v marginálním počtu, ovšem neznamenalo, že by nebyly svým obsahem a přínosem významné. Jejich marginalita spočívala především v autentičnosti a jedinečnosti vyžadující samostatnou detailní kategorizaci pro lepší identifikaci samotného procesu a přinášení možných inovací, což byl další ukazatel při analýze projektů, a to z hlediska zahrnutí jednoho z klíčových prvků přístupu Leader, kterým je princip inovací (viz další oddíly).

Tabulka 16: Počet a procentický podíl podpořených projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu vytvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (oborové třídy projektů ID1 – ID40); vlastní zpracování

Zaměření dle činností	Počet projektů	%
Obecní prostranství – revitalizace, údržba, mobiliář, zastávky, přípojky, infrastruktura (ID 32)	1 887	16,3
Komunitní a mateřské centrum, kulturní dům, kino, školící centrum, klubová činnost (ID 17)	1 728	14,9
Kulturní památky, památník, sakrální stavby, boží muka, hřbitov (ID 39)	1 367	11,8
Sportoviště, hřiště, tělocvična, sokolovna (ID 19)	1 177	10,1
Podnikání – rozvoj a budování firmy, vybavení (ID 38)	860	7,4
ZŠ + MŠ - rekonstrukce, oprava, vybavení (ID 31)	574	4,9
Hasiči, hasičský sport, oprava a rekonstrukce hasičárny, zázemí hasičárny, hasičský sport (ID 23)	369	3,2
Zemědělská technika (ID 2)	344	3,0
Zemědělské budovy – stavba, rekonstrukce (ID 1)	325	2,8
Penziony, ubytovací zařízení a restaurace (ID 14)	323	2,8
Zemědělská technologie (ID 3)	318	2,7
Muzeum, expozice, galerie, skanzen, archeologická škola, historický průzkum (ID 24)	303	2,6
Dětské hřiště (ID 18)	288	2,5
OÚ - Výstavba, rekonstrukce a rozšíření, obecní dům (ID 30)	287	2,5
Stezka - naučná stezka, pěší stezka, koňská stezka, cyklostezka (ID 36)	234	2,0
Obecní rozhlas, kamerový systém, varovací systém integrovaného záchranného systému, internet, obecní radar (ID 34)	166	1,4
Stroje a technologie pro komunální práci (ID 33)	165	1,4
Jízdní sport - koně, jízďárna, stáje (ID 21)	122	1,1
Potravinářská výroba a líkérnictví (ID 8)	115	1,0
Lesnická a dřevozpracující výroba (ID 9)	94	0,8
Vinařství (ID 5)	89	0,8
Zpracování biomasy a technologické linky na zpracování dřevního odpadu (ID 10)	67	0,6
Pastviny, trvalé travní porosty (ID 4)	53	0,5
Knihovna (ID 25)	49	0,4
Zdravotnictví – ordinace, lázně, kliniky, salony (ID 12)	40	0,3
Pečovatelské a sociální služby (ID 13)	38	0,3
Včelařská výroba a chov včel (ID 6)	24	0,2
Půjčovna lodiček a elektro lodí, loděnice, přístaviště, vodácké centrum, molo (ID 22)	24	0,2
Stan, podium na kulturní akce (ID 26)	23	0,2
Informační centrum, turistický informační systém, informační mobiliář, CA a CK (ID 35)	19	0,2
Vytvoření územního plánu (ID 29)	18	0,2
Hydro - vodojem, studny, vodní zdroje, požární nádrž, rezervoár vody, náhon (ID 28)	16	0,1
Rozhledna – výstavba, oprava, vyhlídka (ID 37)	15	0,1
Veterinární klinika a ambulance, útulek (ID 11)	15	0,1
Pivovar, minipivovar (ID 7)	14	0,1
Školní mikrobuses, mikrobuses (ID 16)	13	0,1
Užitkový automobil, dodávka, servisní elektro auto, nákladní auto (ID 15)	11	0,1
Klece, voliéry, myslivost, bezkontaktní norování, zvěř (ID 27)	10	0,1
Odpadové hospodářství, kontejnery, sběrný dvůr (ID 40)	8	0,1
Golf (ID 20)	7	0,1
Celkem	11 599	100

Vysv. Řazeno sestupně podle počtu podpořených projektů

Protože všechny podpořené projekty a jejich výše alokací byly v plné kompetenci jednotlivých MAS, které si samy tvořily jednotlivé Fiche, lze na základě detailního hodnocení jednotlivých projektů usuzovat, že docházelo k naplňování jednoho z principů Leader, a to principu přístupu zdola nahoru. Přestože je tento přístup založený na spojení sil místních aktérů za účelem lepšího využití vnitřního potenciálu, mohou rozhodovací pravomoci jednotlivých MAS mít i opačný charakter. V praxi to mohlo znamenat, že jednotlivé MAS hodnotily a vybíraly projekty na základě neobjektivních kritérií, bez vazby na cíle. Stejně tak i samotný výběr projektů nemusel být řádně zdůvodněn a počet přidělených bodů nemusel odpovídat nastaveným a zveřejněným pravidlům hodnocení. Toto pochybení se u některých MAS i potvrdilo, když Národní kontrolní úřad prováděl v roce 2016 kontrolu peněžních prostředků v rámci Osy IV.

6.6 Uplatnění principů inovativnosti ve zkoumaných projektech

Na tento princip uplatněný v analyzovaných projektech se disertační práce zvláště soustředila. Jeden z prvků přístupu Leader inovativnost dokonce vstupoval i do preferenčních kritérií. Při samotné analýze projektů nebyla jejich inovativnost, jak budou dokumentovat následující stránky, nijak výrazná. Při předkládání projektů v rámci Osy IV byly totiž inovace zmiňovány pouze ve vztahu Opatření Osy I „Spolupráce při vývoji nových produktů, postupů a technologií (resp. inovací) v potravinářství“. Zde byly zařazeny i mezi kritéria přijatelnosti „inovace“ a pouze se zde hodnotilo, zda se jedná o inovace pro předkladatele projektu nebo zda jde o inovace pro dané odvětví, jestli se jedná o vývoj zcela nového výrobku nebo o technologický proces balení přispívající ke zvýšení jakosti výrobku, nebo se jedná o vývoj nové technologie zpracování suroviny. Žadatelé inovativní přístup při podávání žádostí projektů formálně vykazovali v rámci preferenčního kritéria, ale po samotné realizaci již inovativnost sledována nebyla. Jestli byla ve skutečnosti naplňována, se neevidovalo. Souviselo to přímo s metodikou hodnocení pro tvorbu Fichí (MZe, 2012), kdy způsob a míra zvýhodnění těchto kritérií byla ponechána na příslušné MAS.

Přestože si přístup Leader ve venkovských regionech kladl za cíl podporovat inovativní lokální aktivity, v praxi to může znamenat, že ne všechny podpořené projekty, byť inovativnost jejich předkladatelé uváděli v žádosti, inovativní přístup vykazovaly

(Shucksmith, 2000). To potvrzuje i Maye et al., (2010), podle nichž přístup Leader ztratil značné množství inovačního a experimentálního charakteru ze své podstaty. Došlo jednak k výraznému rozšíření činností v aktivitách, což způsobilo „mainstreamový efekt“, kdy se původní inovativní aktivity svým opakováním již staly aktivitami zavedenými. Dále došlo i k určitému střetu správy projektů a inovací v nich obsažených, kdy zvýšená administrativní zátěž spojená se správou projektů znamenala utlumení inovativního přístupu, což deklarovali i Strahl et al. (2010). Přestože je všeobecně známo, že inovace podporují hospodářský růst a podporují konkurenceschopnost regionů, bývají často ignorovány.

Za zmíněnou situaci deklarující inovativnost jako preferenční kritérium a nesledující inovativnost při realizaci projektů stojí odraz rozdílného chápání inovací v přístupu Leader. Podle legislativního rámce EK „inovativnost přístupu Leader“ neznámá, že každý projekt musel být inovativní. Dle legislativy byly sice inovace prvkem Osy IV (čl. 61, písm. e) nařízení (ES) č. 1698/2005), ale na úrovni MAS povinné nebyly (čl. 62, písm. a) nařízení (ES) č. 1698/2005). MAS byly pouze vybízeny, aby předkládaly inovativní strategie rozvoje, které zahrnují celou škálu rozvojových cílů, jichž mělo být dosaženo prostřednictvím daných projektů. Docházelo i k částečné ztrátě motivace pro MAS podporovat inovativní projekty a z toho důvodu se inovace nemusely vyskytovat ve všech podpořených projektech. Při hermeneutickém vyšetřování byly inovace operacionalizovány dle Sweeney (2000) - zda se jednalo o obnovu a zvětšení rozsahu výrobků a služeb, nebo zda šlo o vytvoření nových metod výroby a distribuce, či o zavedení změn v řízení a činnosti organizace. V rámci hodnocení projektů dle inovativního přístupu bylo všech 11 599 podpořených projektů Osy IV 1.2 rozděleno do dvou kategorií, a to na projekty bez inovací a projekty inovativní.

Zda se jednalo o projekty z té či oné (inovativní/neinovativní) skupiny, vycházelo z kontextu a pochopení textu. Z důvodu mnohdy obecné deklarace inovativního přínosu byly inovativní projekty ještě blíže rozděleny na projekty s jasným inovativním přístupem (inovace jednoznačně vyplývají z kontextu) a projekty, kde se inovativní přístup dal v kontextu projektu očekávat. Jednotlivé inovace nelze posuzovat v absolutním smyslu, ale v kontextu daného území (zda je to pro dané území nové, anebo pokud se určitý proces používá poprvé).

Tabulka 17: Počet a procentický podíl inovativních a neinovativních projektů; vlastní zpracování

	Počet	% zastoupení
Neinovativní projekty	7 262	62,6
Inovativní (nedefinované) projekty	2 613	22,5
Inovativní projekty	1 724	14,9
Celkem	11 599	100

Vysv. Řazeno sestupně podle počtu podpořených projektů

Téměř dvě třetiny projektů nedeklarovaly inovativní přístup, ale naopak. Jednalo se o projekty, kde bylo financování přidělováno na financování běžné činnosti, jako byla např. oprava vozovky, kanalizace, oprava osvětlení, plot kolem hřiště apod. Protože ale všechny tyto projekty byly podpořené, a výdaje byly uplatněny jako způsobilé v souladu s místními strategiemi příslušných MAS, nepředpokládalo se, že by přicházela možnost „multifinancování“, přestože se některé z projektů mohly zdát potenciálně financovatelné z jiných zdrojů. Tato skutečnost může představovat i tzv. efekt „mrtvé váhy“. Snížit riziko efektu mrtvé váhy by šlo pouze při tvorbě a plánování Opatření, kdy jednotlivé projekty a jejich investice budou mít inovační povahu. Ta by se ovšem musela zjišťovat již při tvorbě cílů. U již podpořených projektů to není možné. Také docházelo k podpoře velkého počtu investičních projektů, což se může jevit i jako „rozdávání finančních prostředků“.

Druhou skupinu projektů tvořily projekty inovativní. Konkrétně bylo 1 724 (14,9%) projektů inovativních a 2 613 (22,5 %) bylo takových, u kterých inovativnost nebyla přímo artikulovaná v textu, ale vzhledem ke kontextu a porozumění danému textu projektu bylo možné inovativnost očekávat.

6.6.1 Uplatnění principů inovativnosti ve zkoumaných projektech dle klasifikace projektů podle jednotlivých Opatření

Při prvotním sledování inovativnosti projektů byla, podobně jako v případě celkové analýzy projektů, využita klasifikace projektů podle Opatření v rámci Programu rozvoje venkova 207 – 2013, tak jak byla daná metodikou ministerstvem zemědělství (Mze, 2012) při tvorbě jednotlivých Fichí a definované podle jednotlivých Opatření a Podopatření. U nejvíce zastoupené skupiny projektů, kterými byly projekty zaměřené na obnovu, rozvoj vesnic a občanskou vybavenost, se vyskytovaly inovace pouze u 15,3 % projektů, přestože tato skupina tvořila více jak polovinu všech podpořených projektů. Protože se jednalo

především o investiční projekty dopravní a technické infrastruktury, prostor pro inovace zde byl minimální. Souviselo to přímo s nastavenými strategiemi jednotlivých MAS, kde v podmínkách přijatelnosti nebyla tato podmínka inovativního přístupu definována. Naopak, z projektů na ochranu a rozvoj kulturního bohatství byly tři čtvrtiny z 1 453 projektů inovativní (1 086). Tyto podpořené projekty zaměřené na udržování, obnovu a zhodnocení kulturního dědictví venkova, byly primárně určeny k financování veřejně prospěšných činností bez ekonomického prospěchu žadatele nebo provozovatele. Jednalo se zejména o používání jiných technologických postupů, propojující ochranu a obnovu památky s moderním, inovativním a vhodným způsobem zpřístupnění a využití. Jednalo se o projekty s citlivým zásahem, kde sehrávala svoji roli kvalita nad kvantitou, zejména co se technologie týkalo. Tato skupina projektů s převažujícími inovativními projekty se v rámci krajů nijak nevymezovala. Inovativní projekty v této skupině v jednotlivých krajích převažovaly nad neinovatívními, a to i v podobném poměru.

Tabulka 18: Počet inovativních a neinovatívních projektů vybraného Opatření (ID 15) – krajské uspořádání; vlastní zpracování

		Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
na a rozvoj dědictví venkova (ID 15)	Neinovativní	66	37	44	12	23	16	42	11	22	35	23	8	28	367
		24,0 %	29,6 %	30,1 %	26,7 %	28,0 %	21,6 %	29,8 %	37,9 %	22,9 %	21,9 %	17,8 %	14,8 %	28,9 %	25,3 %
	Inovativní	209	88	102	33	59	58	99	18	74	125	106	46	69	1086
		76,0 %	70,4 %	69,9 %	73,3 %	72,0 %	78,4 %	70,2 %	62,1 %	77,1 %	78,1 %	82,2 %	85,2 %	71,1 %	74,7 %
Celkem		275	125	146	45	82	74	141	29	96	160	129	54	97	1 453

Zemědělské projekty vykazovaly inovativnost u 67,6 % projektů. To je také dost vysoký poměr. Podpora se týkala projektů orientovaných jak na investice do zemědělských staveb, tak i technologických projektů. S nastupujícím trendem chytrého zemědělství jsou vkládány naděje do principů chytrého zemědělství a technologií přispívajících k udržitelnosti zemědělství, zvýšení efektivity a produkce s co nejmenšími dopady na

životní prostředí. Proto i podpořené projekty, byť nebyly typickými projekty „Smart zemědělství“, inovativní přínos měly. Při územním hodnocení jednotlivých MAS byly již patrné rozdíly napříč kraji. Karlovarský kraj podle výstupů neměl žádný podpořený projekt v tomto Opatření. Přestože je to nejmenší kraj, v zemědělské produkci je rozšířeno jak pěstování brambor, tak řepky i obilnin. Stejně tak živočišná výroba je reprezentována chovem mléčného a (z důvodu pastvin) masného skotu, drůbeže a prasat. Celkově měl tento kraj nejmenší počet podaných projektů, kdy absence zemědělských projektů nasvědčuje, že partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem v tomto kraji příliš nefungovala.

Tabulka 19: Počet inovativních a neinovativních projektů vybraného Opatření (ID 1) – krajské uspořádání; vlastní zpracování

		Sředočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Modernizace zemědělských podniků (ID 1)	Neinovativní	33	75	18	0	22	23	46	19	20	25	33	23	21	358
		50,0 %	39,5 %	58,1 %	0,0 %	32,8 %	43,4 %	30,9 %	37,3 %	33,9 %	26,6 %	22,0 %	18,9 %	28,4 %	32,4 %
	Inovativní	33	115	13	0	45	30	103	32	39	69	117	99	53	748
		50,0 %	60,5 %	41,9 %	0,0 %	67,2 %	56,6 %	69,1 %	62,7 %	66,1 %	73,4 %	78,0 %	81,1 %	71,6 %	67,6 %
Celkem		66	190	31	0	67	53	149	51	59	94	150	122	74	1106

Opatřením přímo souvisejícím s inovacemi byla „Spolupráce při vývoji nových produktů, postupů a technologií (resp. inovací) v zemědělství“. Vzhledem k tomu, že toto Opatření bylo přímo zaměřeno na inovace, mělo i vlastní kritéria přijatelnosti. Byl podán pouze 1 projekt, a to v kraji Jihočeském. Určen byl do ekologického zemědělství a byl zaměřen na zavádění inovací v oblasti technologie zpracování odpadů ze zemědělské výroby.

Dalším samostatným Opatřením ze zemědělské kategorie byly projekty zaměřené na přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům, tzn. projekty, které byly zaměřeny na investice do zpracovatelských projektů podporujících výrobu potravin nebo

krmiv určených pro hospodářská zvířata poskytující potraviny. V rámci krajského uspořádání byl velký nepoměr mezi kraji. Jenom projekty Jihomoravského kraje tvořily 40% všech podpořených projektů tohoto Opatření.

Tabulka 20: Počet inovativních a neinovativních projektů vybraného Opatření (ID 5) – krajské uspořádání; vlastní zpracování

		Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlímský	Moravskoslezský	Celkem
Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům (ID 5)	Neinovativní	0	0	1	0	3	1	1	0	1	7	2	2	2	20
		0,0 %	0,0 %	16,7 %	0,0 %	25,0 %	10,0 %	12,5 %	0,0 %	16,7 %	9,6 %	8,7 %	12,5 %	22,2 %	11,0 %
	Inovativní	3	12	5	3	9	9	7	0	5	66	21	14	7	161
		100,0 %	100,0 %	83,3 %	100,0 %	75,0 %	90,0 %	87,5 %	0,0 %	83,3 %	90,4 %	91,3 %	87,5 %	77,8 %	89,0 %
Celkem		3	12	6	3	12	10	8	0	6	73	23	16	9	181

Pokud se jedná o projekty oslovující cestovní ruch, ty vykazovaly inovativnost ve 24,8%.

Tabulka 21: Počet a procentické zastoupení projektů rozdělených dle Opatření a Podopatření (ID 1 – ID 16) ve vztahu k inovativnosti; vlastní zpracování

ID	Název		Inovativnost			
			Ne	Mohla	Ano	Celkem
14	Občanské vybavení a služby	Σ	3 967	602	116	4 685
		%	84,7%	12,8%	2,5%	100,0%
13	Obnova a rozvoj vesnic	Σ	1 640	344	117	2 101
		%	78,1%	16,4%	5,6%	100,0%
15	Ochrana a rozvoj kulturního dědictví venkova	Σ	367	1 042	44	1 453
		%	25,3%	71,7%	3,0%	100,0%
1	Modernizace zemědělských podniků	Σ	358	102	646	1 106
		%	32,4%	9,2%	58,4%	100,0%
9	Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje	Σ	280	238	466	984
		%	28,5%	24,2%	47,4%	100,0%
12	Ubytování, sport	Σ	314	56	9	379
		%	82,8%	14,8%	2,4%	100,0%
10	Podpora cestovního ruchu	Σ	197	33	32	262
		%	75,2%	12,6%	12,2%	100,0%
5	Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům	Σ	20	30	131	181
		%	11,0%	16,6%	72,4%	100,0%

11	Rozhledny, pěší trasy, vinařské stezky, hipostezky a další tematické stezky	Σ	19	75	42	136
		%	14,0%	55,1%	30,9%	100,0%
16	Vzdělávání a informace	Σ	38	64	10	112
		%	33,9%	57,1%	8,9%	100,0%
8	Diverzifikace činností nezemědělské povahy	Σ	38	1	49	88
		%	43,2%	1,1%	55,7%	100,0%
3	Lesnická technika	Σ	2	5	54	61
		%	3,3%	8,2%	88,5%	100,0%
4	Lesnická infrastruktura	Σ	16	8	1	25
		%	64,0%	32,0%	4,0%	100,0%
7	Neproduktivní investice v lesích	Σ	6	12	3	21
		%	28,6%	57,1%	14,3%	100,0%
6	Další odborné vzdělávání a informační činnost	Σ	0	1	3	4
		%	0,0%	25,0%	75,0%	100,0%
2	Spolupráce při vývoji nových produktů, postupů a technologií (resp. inovací) v zemědělství	Σ	0	0	1	1
		%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
<i>Vysv. Řazeno podle frekvence projektů celkem</i>		Celkem	7 262	2 613	1 724	11 599
			62,6%	22,5%	14,9%	100,0%

6.6.2 Uplatnění principů inovativnosti ve zkoumaných projektech rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu utvořené s využitím intervenčního hermeneutického vyšetřování (oborové třídy projektů)

Pro detailní analýzu obsahu inovativnosti jednotlivých projektů (v čem byl projekt inovativní) bylo v této kapitole využito „rozdělení projektů dle detailní identifikované třídy zaměření utvořené na základě intervenčního hermeneutického vyšetřování“. Na rozdíl od hodnocení dle Opatření (viz předcházející oddíl), lze prostřednictvím oborových skupin podpořené projekty identifikovat detailně podle 40 vytvořených oborových tříd. Nejvíce podpořených žádostí bylo zaměřených na revitalizaci obcí a infrastrukturu (ID 32). Jak již bylo uvedeno, tyto projekty příliš inovativnosti nevykazují. Stejně tak tomu bylo u druhého nejčastěji zaměřeného typu projektů, kterými byly projekty zaměřené na volnočasové aktivity spojené s klubovou činností a rekonstrukcí volnočasových center (ID 17). U obou těchto skupin projektů se převážně jednalo o projekty investiční, zaměřené na budování infrastruktury a rekonstrukci objektů, jejichž předkladateli byly ve většině případů především obce. Přestože lze dopad podpory spatřovat zejména v oblasti zlepšení života venkovského obyvatelstva, k vytváření přidané hodnoty na bázi inovativnosti u podpořených projektů nedocházelo. Do stejné sdružené skupiny projektů místní infrastruktury lze zařadit i projekty na opravu sportovišť a sokoloven (ID 19), rekonstrukci základních a mateřských škol (ID 31) a rekonstrukce požárních zbrojnic ID 23). Svou

podstatou se jedná o relativně blízké projekty (výstavba a rekonstrukce odpovídající infrastruktury), které se mohou zařadit do skupiny tzv. „standardních projektů“, jak je nazvali Oedl - Wieser, Strahl a Dax (2010) ve svém výzkumu na rakouských MAS. Do této skupiny se řadí projekty, které vznikly v rámci „mainstreamového přístupu“. To znamená, že se jedná o projekty, které „zevšedněly“ a pozbyly onen „leaderovský přístup“. Jsou to především projekty zabývající se právě infrastrukturou, výstavbou zemědělských komunikací a podniků, obnovou lesnického potenciálu apod., jejichž předkladateli byly zejména obce, kterým chybí ona „podnikavost“. Tomu odpovídá jedna z myšlenek Schumpeterova (2004) konceptu inovací a podnikavosti, že klíčovým zdrojem inovací jsou podnikatelé, kteří mají tzv. tvůrčího ducha. Proto jsou významnou skupinou podpořených projektů, podle oborového členění to jsou projekty na podporu podniků a samotné podnikání. Jednalo se zejména o projekty zaměřené na malé firmy. U nich byly kromě budování technického zázemí podporovány i technologické procesy. Inovativnost u této skupiny byla zjištěna u 562 projektů, což bylo cca 71 % z celku projektů v této skupině.

Z hlediska teritoriálního zastoupení této skupiny projektů měly nejvíce inovativních kraj Pardubický, Zlínský a kraj Vysočina. Všechny kraje až na kraj Ústecký měly více jak 50 % zastoupení inovativních projektů. Protože se jednalo především o malé firmy, není pravdou, že inovace jsou doménou pouze velkých firem. Z výsledků analýzy vyplývá, že i malé firmy mohou inovovat. Pravda je, že právě díky projektům inovují nepravidelně a nárazově, ale v reakci na požadavky zákazníků. Vzhledem k zaměření podpořených projektů většina těchto mikropodniků inovační proces neplánovala. K inovacím docházelo zejména ve službách a technickém zázemí, méně v produktech.

Tabulka 22: Zastoupení inovativních a neinovativních projektů v oboru Podnikání (ID 38) - krajské uspořádání; vlastní zpracování

		Sředočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Podnikání – rozvoj a budování firmy, vybavení (ID 38)	Neinovativní	19	40	14	5	13	11	40	14	12	32	38	29	9	276
		42,2 %	28,6 %	28,6 %	33,3 %	65,0 %	55,0 %	38,8 %	22,6 %	16,9 %	45,1 %	34,9 %	23,6 %	28,1 %	32,1 %
	Inovativní	26	100	35	10	7	9	63	48	59	39	71	94	23	584
		57,8 %	71,4 %	71,4 %	66,7 %	35,0 %	45,0 %	61,2 %	77,4 %	83,1 %	54,9 %	65,1 %	76,4 %	71,9 %	67,9 %
Celkem		45	140	49	15	20	20	103	62	71	71	109	123	32	860

Kromě těchto podnikatelů, „Schumpeterových „divých duchů“ byly zdroji inovačních projektů i větší společnosti, které mohou disponovat finančními zdroji využitelnými na výzkum a vývoj. Proto byly další analyzovanou skupinou zemědělské projekty, jejichž příjemci byli kromě fyzických osob – podnikatelů i větší kapitálové společnosti podnikající zejména v zemědělství.

Dle dělení oborových tříd bylo u podpořených projektů orientovaných do zemědělských staveb inovativních pouze 4 % projektů. Docházelo zde hlavně k opravě stávajících budov a k rekonstrukci bez využití inovativních přístupů. Naopak ze skupiny projektů zaměřených na zemědělskou techniku a technologii byly téměř všechny projekty inovativní. Zde se jednalo především o investice spojené s vývojem a používání nových technologií, jak v rostlinné tak živočišné výrobě, což mělo vliv nejen na tvorbu přidané hodnoty zvýšením konkurenceschopnosti samotných zemědělských podniků, ale i na celkový dopad zmírnění negativních klimatických změn.

Samostatnou skupinou pak byly projekty týkající se vinařství, kde bylo podpořeno 83 projektů, s naprostou většinou inovativních. Tyto vinařské projekty byly zaměřené nejen na produkční část tohoto sektoru, jako jsou vinice, ale i na projekty technologického zpracování hroznů a výroby vína.

Tabulka 23: Rozdělení vybraných zemědělských projektů dle detailní identifikované třídy zaměření projektu (ID 1, ID 2, ID 3, ID 4, ID 5) ve vztahu k inovativnosti; vlastní zpracování

Název	Neinovativní		Inovativní		Celkem
Zemědělské budovy – stavba, rekonstrukce (ID 1)	298	91,7%	27	8,3%	325
Zemědělská technika (ID 2)	33	9,6%	311	90,4%	344
Zemědělská technologie (ID 3)	14	4,4%	304	95,6%	318
Pastviny, trvalé travní porosty (ID 4)	19	35,8%	34	64,2%	53
Vinařství (ID 5)	6	6,7%	83	93,3%	89

Z hlediska teritoriálního zastoupení měly nejvíce projektů zaměřených na zemědělskou techniku Zlínský, Královéhradecký, Olomoucký a Jihočeský kraj, což může souviset s nadprůměrným podílem půdy pro intenzivní zemědělskou rostlinnou výrobu (zejména v Olomouckém a Královéhradeckém kraji). Co se ovšem týká projektů zaměřených na zemědělskou technologii, kraje s největší zemědělskou výkonností jako kraj Středočeský, Jihomoravský a Vysočina neměly inovativních projektů nejvíce. Naopak inovativní projekty v této detailní oborové třídě souvisely spíše s oblastmi ekologicky hospodařících zemědělců, kde dominoval kraj Jihočeský, který má v ČR největší podíl ekofarem.

Tabulka 24: Počet vybraných zemědělských projektů rozdělených dle detailní identifikované třídy (ID 2, ID 3, ID 5) zaměření projektu ve vztahu k inovativnosti – krajské uspořádání; vlastní zpracování

		Sředočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Zemědělská technika (ID 2)	Neinovativní	1 12,5 %	6 12,8 %	0 0,0 %	0 0,0 %	4 17,4 %	2 15,4 %	2 4,8 %	2 16,7 %	2 11,1 %	3 10,0 %	6 11,1 %	5 7,6 %	0 0,0 %	33 9,6 %
	Inovativní	7 87,5 %	41 87,2 %	1 100 %	0 0,0 %	19 82,6 %	11 84,6 %	40 95,2 %	10 83,3 %	16 88,9 %	27 90,0 %	48 88,9 %	61 92,4 %	30 100 %	311 90,4 %
	Celkem	8	47	1	0	23	13	42	12	18	30	54	66	30	344
Zemědělská technologie (ID 3)	Neinovativní	0 0,0 %	4 7,5 %	1 20,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	2 13,3 %	1 2,3 %	0 0,0 %	1 6,3 %	1 5,3 %	0 0,0 %	3 8,3 %	1 5,6 %	14 4,4 %
	Inovativní	19 100 %	49 92,5 %	4 80,0 %	1 100 %	22 100 %	13 86,7 %	43 97,7 %	16 100 %	15 93,8 %	18 94,7 %	54 100 %	33 91,7 %	17 94,4 %	304 95,6 %
	Celkem	19	53	5	1	22	15	44	16	16	19	54	36	18	318
Vinařství (ID 5)	Neinovativní	0 0 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	1 100 %	0 0 %	1 100 %	0 0 %	0 0 %	4 5,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0 %	6 6,7 %
	Inovativní	0 0 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	0 0,0 %	0 0 %	0 0,0 %	0 0 %	0 0 %	76 95,0 %	1 100 %	6 100 %	0 0 %	83 93,3 %
	Celkem	0	0	0	0	1	0	1	0	0	80	1	6	0	89

V rámci projektů zaměřených na cestovní ruch, kam patřily projekty zaměřené na rekonstrukce penzionů a ubytování, naučné stezky, muzea, skanzeny, infocentra a rozhledny, bylo zastoupení inovativních projektů různorodé. U největší skupiny projektů (rekonstrukce penzionů a ubytování) bylo z této kategorie 87 % neinovativních. Jednalo se zejména o investiční akce soukromých fyzických a právnických osob zaměřených na budování kapacit ubytování. Naopak u projektů zaměřených na naučné stezky bylo téměř

97,4 % inovativních. Také projektů zaměřených na muzea a skanzeny bylo inovativních projektů 60,9 %.

Tabulka 25: Počet vybraných projektů se zaměřením na cestovní ruch rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu (ID 36, ID 24, ID 14) ve vztahu k inovativnosti – krajské uspořádání; vlastní zpracování

		Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Stezka - naučná, pěší, koňská cyklostezka (ID 36)	Neinovativní	0	1	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0	1	6
		0,0 %	7,7 %	0,0 %	33,3 %	7,7 %	7,7 %	0,0 %	5,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	7,7 %	2,6 %
	Inovativní	46	12	16	2	12	12	20	18	11	27	33	7	12	228
		100,0 %	92,3 %	100,0 %	66,7 %	92,3 %	92,3 %	100,0 %	94,7 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	92,3 %	97,4 %
Celkem		46	13	16	3	13	13	20	19	11	27	33	7	13	234
Muzeum, expozice, galerie, skanzen, archeologická škola, historický průzkum (ID 24)	Neinovativní	18	7	15	0	7	3	13	5	4	21	9	9	7	118
		48,6 %	31,8 %	42,9 %	0,0 %	46,7 %	23,1 %	38,2 %	83,3 %	44,4 %	35,0 %	52,9 %	26,5 %	53,8 %	38,9 %
	Inovativní	19	15	20	7	8	10	21	1	5	40	8	25	6	185
		51,4 %	68,2 %	57,1 %	100,0 %	53,3 %	76,9 %	61,8 %	16,7 %	55,6 %	65,0 %	47,1 %	73,5 %	46,2 %	61,1 %
Celkem		37	22	35	7	15	13	34	6	9	60	17	34	13	303
Penziony, ubytovací zařízení a restaurace (ID 14)	Neinovativní	40	37	16	7	13	11	18	16	10	40	32	23	18	281
		93,0 %	88,1 %	84,2 %	100,0 %	92,9 %	61,1 %	90,0 %	94,1 %	100,0 %	75,5 %	94,1 %	92,0 %	85,7 %	87,0 %
	Inovativní	3	5	3	0	1	7	2	1	0	13	2	2	3	42
		7,0 %	11,9 %	15,8 %	0,0 %	7,1 %	38,9 %	10,0 %	5,9 %	0,0 %	24,5 %	5,9 %	8,0 %	14,3 %	13,0 %
Celkem		43	42	19	7	14	18	20	17	10	53	34	25	21	323

Projektů sledujících budování informačních center, turistických informačních systémů a agentur bylo podpořeno pouze osmnáct. Z toho polovina vykazovala inovativnost.

Projekty, které dosahovaly nejvyšší inovativnost (99,4 %), byly zaměřeny na kamerové systémy, varovací systémy Integrovaného záchranného systému (IZS), ale také na zpracování biomasy a technologické linky na zpracování dřevního odpadu (98,5 %) a elektronickou komunikaci v rámci obcí. Dalšími projekty s vysokým podílem inovativnosti byly projekty zaměřené na stroje a technologie pro komunální práce (97 % inovativnost), lesnická a dřevozpracující výroba (96,8 % inovativnost), projekty zaměřené na potravinářskou výrobu a likérnictví (95,7 % inovativnost), a projekty týkající se včelařství vykazovaly 87,5 % inovativnosti.

Všechny tyto projekty se však podílely na celkovém počtu podaných projektů nižší měrou. Byly v marginálním počtu, a přesto z hlediska přístupu Leader dokázaly vystihnout jeho inovativní přístup. Je to v důsledku toho, že inovativní projekty zpravidla vznikají v nikách, kde se často experimentuje, ale těmto experimentům nenahrávají výhody plynoucí z úspor z výroby ve velkém, tedy snížení výrobních nákladů na výrobek díky velké „velkosériové výrobě“ economy of scale.

Tabulka 26: Počet všech projektů rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu dle intervenčního hermeneutického vyšetřování (ID 1 – ID 40) ve vztahu k inovativnosti; vlastní zpracování

ID	Název		Inovativnost			
			Ne	Mohla	Ano	Celkem
39	Kulturní památky, památník, sakrální stavby, boží muka, hřbitov	Σ	220	1 145	2	1 367
		%	16,1%	83,8%	0,1%	100,0%
38	Podnikání – rozvoj a budování firmy, vybavení	Σ	276	207	377	860
		%	32,1%	24,1%	43,8%	100,0%
2	Zemědělská technika	Σ	33	23	288	344
		%	9,6%	6,7%	83,7%	100,0%
3	Zemědělská technologie	Σ	14	9	295	318
		%	4,4%	2,8%	92,8%	100,0%
36	Stezka - naučná, pěší, koňská, cyklostezka	Σ	6	168	60	234
		%	2,6%	71,8%	25,6%	100,0%
19	Sportoviště, hřiště, tělocvična, sokolovna	Σ	978	198	1	1 177
		%	83,1%	16,8%	0,1%	100,0%
24	Muzeum, expozice, galerie, skanzen, archeologická škola, historický průzkum	Σ	118	136	49	303
		%	38,9%	44,9%	16,2%	100,0%
17	Komunitní a mateř. centrum, kulturní dům, kino, školící centrum, klubová činnost	Σ	1 539	160	29	1 728
		%	89,1%	9,3%	1,7%	100,0%
34	Obecní rozhlas, kamerový systém, varovací systém Integr. záchranného systému, internet, obecní radar	Σ	1	165	0	166
		%	0,6%	99,4%	0,0%	100,0%
33	Stroje a technologie pro komunální práci	Σ	5	11	149	165
		%	3,0%	6,7%	90,3%	100,0%
32	Obecní prostranství – revitalizace, údržba, mobiliár, zastávky, přípojky, infrastrukturu	Σ	1 753	120	14	1 887
		%	92,9%	6,4%	0,7%	100,0%
8	Potravinářská výroba a likérnictví	Σ	5	1	109	115
		%	4,3%	0,9%	94,8%	100,0%
9	Lesnická a dřevozpracující výroba	Σ	3	3	88	94
		%	3,2%	3,2%	93,6%	100,0%
5	Vinařství	Σ	6	24	59	89

		%	6,7%	27,0%	66,3%	100,0%
10	Zpracování biomasy a technologické linky na zpracování dřevního odpadu	Σ	1	1	65	67
		%	1,5%	1,5%	97,0%	100,0%
31	ZŠ + MŠ - rekonstrukce, oprava, vybavení	Σ	512	49	13	574
		%	89,2%	8,5%	2,3%	100,0%
21	Jízdní sport - koně, jízdárna, stáje	Σ	75	30	17	122
		%	61,5%	24,6%	13,9%	100,0%
14	Penziony, ubytovací zařízení a restaurace	Σ	281	27	15	323
		%	87,0%	8,4%	4,6%	100,0%
4	Pastviny, trvalé travní porosty	Σ	19	21	13	53
		%	35,8%	39,6%	24,5%	100,0%
1	Zemědělské budovy – stavba, rekonstrukce	Σ	298	21	6	325
		%	91,7%	6,5%	1,8%	100,0%
6	Včelařská výroba a chov včel	Σ	3	5	16	24
		%	12,5%	20,8%	66,7%	100,0%
12	Zdravotnictví – ordinace, lázně, kliniky, salony	Σ	23	11	6	40
		%	57,5%	27,5%	15,0%	100,0%
13	Pečovatelské a sociální služby,	Σ	21	13	4	38
		%	55,3%	34,2%	10,5%	100,0%
11	Veterinární klinika a ambulance, útulek	Σ	1	1	13	15
		%	6,7%	6,7%	86,7%	100,0%
25	Knihovna	Σ	36	11	2	49
		%	73,5%	22,4%	4,1%	100,0%
37	Rozhledna – výstavba, oprava, vyhlídka	Σ	3	7	5	15
		%	20,0%	46,7%	33,3%	100,0%
7	Pivovar, minipivovar	Σ	3	2	9	14
		%	21,4%	14,3%	64,3%	100,0%
35	Informační centrum, turistický informační systém, informační mobiliář, CA a CK	Σ	9	6	4	19
		%	47,4%	31,6%	21,1%	100,0%
22	Půjčovna lodiček a elektrolodí, loděnice, přístaviště, vodácké centrum, molo	Σ	16	7	1	24
		%	66,7%	29,2%	4,2%	100,0%
40	Odpadové hospodářství, kontejnery, sběrný dvůr	Σ	0	5	3	8
		%	0,0%	62,5%	37,5%	100,0%
23	Hasiči, hasičský sport, oprava a rekonstrukce hasičské zbrojnice, zázemí hasičské zbrojnice	Σ	361	7	1	369
		%	97,8%	1,9%	0,3%	100,0%
15	Užitkový automobil, dodávka, servisní elektroauto, nákladní auto	Σ	5	4	2	11
		%	45,5%	36,4%	18,2%	100,0%
27	Klece, voliéry, myslivost, bezkontaktní norování, zvěř	Σ	4	2	4	10
		%	40,0%	20,0%	40,0%	100,0%
30	OÚ - Výstavba, rekonstrukce a rozšíření, obecní dům	Σ	281	5	1	287
		%	97,9%	1,7%	0,3%	100,0%
28	Hydro - vodojem, studny, vodní zdroje, požární nádrž, rezervoár vody, náhon	Σ	11	3	2	16
		%	68,8%	18,8%	12,5%	100,0%
18	Dětské hřiště	Σ	284	2	2	288
		%	98,6%	0,7%	0,7%	100,0%
20	Golf	Σ	4	3	0	7
		%	57,1%	42,9%	0,0%	100,0%
16	Školní mikrobus, mikrobus	Σ	13	0	0	13
		%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
26	Stan, podium na kulturní akce	Σ	23	0	0	23
		%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
29	Vytvoření územního plánu	Σ	18	0	0	18
		%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
<i>Vysv. Řazeno sestupně podle frekvence inovativních projektů celkem</i>		Celkem	7 262	2 613	1 724	11 599
			62,6%	22,5%	14,9%	100,0%

6.7 Členění projektů dle právní formy žadatelů

Vzhledem ke stále rostoucímu významu realizace rozvojových strategií typu „high-road“, tedy strategií usilujících o konkurenceschopnost založenou na inovacích a na vysoké kvalitě poskytovaných služeb, k jejichž naplnění by měl přispívat i přístup Leader (Uhlíř, Blažek, 2020), je vhodné identifikovat inovativní projekty ve vztahu k jednotlivému zaměření a jednotlivým žadatelům z hlediska právní subjektivity. Toto hodnocení má význam i z důvodu, že regionální rozdíly v tvorbě inovací jsou způsobeny rozdílnou oborovou strukturou, velikostní strukturou firem nebo institucí včetně vlastní míry autonomie (Maillat, 1982).

Nejvíce podpořených projektů bylo z veřejného sektoru (46,7 %). Tyto projekty ovšem vykazovaly nejméně inovací. Naopak podnikatelský sektor, a to jak fyzické, tak právnické osoby, měly inovativních projektů podpořených nejvíce.

Z hlediska jednotlivých žadatelů byly nejpočetnější skupinou žadatelů obce, které se podílely na všech podpořených projektech největší mírou, ponejvíce na budování infrastruktury. Druhou nejpočetnější skupinou byla sdružení občanů (spolky), třetí skupinou byly fyzické osoby, které ze všech tří skupin měly největší zastoupení inovativních projektů.

Tabulka 27: Počet inovativních a neinovativních projektů dle žadatelů (právní subjektivity); vlastní zpracování

	Obec	Sdružení, spolek	Fyzická osoba	Město	Společnost s ručením omezeným	Farmost	Městys	Akciová společnost	Družstvo	Příspěvková organizace	Obecně prospěšná společnost	Veřejná obchodní společnost	Univerzita	Státní podnik	Celkem
Počet projektů	4 129	2 552	2 104	994	555	441	287	167	144	144	69	9	3	1	11 599
%	35,6%	22,0%	18,1%	8,6%	4,8%	3,8%	2,5%	1,4%	1,2%	1,2%	0,6%	0,1%	0,0%	0,0%	100,0%
Z toho inovativních	997	738	1314	284	299	335	89	103	101	39	31	5	1	1	4 337
% ¹	23,0%	17,0%	30,3%	6,5%	6,9%	7,7%	2,1%	2,4%	2,3%	0,9%	0,7%	0,1%	0,0%	0,0%	100,0%
% ²	24,1%	28,9%	62,5%	28,6%	53,9%	76,0%	31,0%	61,7%	70,1%	27,1%	44,9%	55,6%	33,3%	100%	===
Z toho neinovativních	3 132	1 814	790	710	256	106	198	64	43	105	38	4	2	0	7 262
% ¹	43,1%	25,0%	10,9%	9,8%	3,5%	1,5%	2,7%	0,9%	0,6%	1,4%	0,5%	0,1%	0,0%	0,0%	100,0%
% ²	75,9%	71,1%	37,5%	71,4%	46,1%	24,0%	69,0%	38,3%	29,9%	72,9%	55,1%	44,4%	66,7%	0,0%	===

%¹ – procentický podíl v rámci všech právnických osob

%² – procentický podíl v rámci jedné právnické osoby

Z hlediska územního uspořádání byly shledány rozdíly mezi jednotlivými kraji. V podnikatelské sféře co se inovativnosti týče, dominovaly Olomoucký, Jihočeský, Zlínský, Jihomoravský, Královéhradecký a kraj Vysočina. Kraj Středočeský, který měl nejvíce podaných projektů, zaostával. Naopak si držel prvenství u těch projektů veřejné správy, kde bylo inovativních projektů více. Inovace obsažené v těchto projektech byly zaměřeny zejména na restaurování památek a opravy historických budov. Přestože byly v jednotlivých krajích poměrové rozdíly v podpořených projektech, tak z výsledků analýzy vyplývá, že podnikatelský sektor co se inovativních projektů týká, neměl vždy jednoznačné prvenství. Byl to kraj Středočeský, Plzeňský, Karlovarský a Liberecký, kde v počtu podpořených inovativních projektů zaujal prvenství veřejný sektor.

Tabulka 28: Rozdělení inovativních a neinovativních projektů dle sektoru zastoupení v MAS – krajské uspořádání; vlastní zpracování

		Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Neinovativní projekty	Veřejný sektor	602	522	301	112	242	142	366	183	299	333	342	293	303	4 040
	% ¹	14,9%	12,9%	7,5%	2,8%	6,0%	3,5%	9,1%	4,5%	7,4%	8,2%	8,5%	7,3%	7,5%	100,0%
	% ²	62,0%	60,0%	56,6%	66,3%	57,9%	50,5%	51,3%	46,8%	63,9%	49,2%	46,5%	52,2%	63,9%	55,6%
	Soukromý sektor	114	161	71	17	59	51	138	59	52	123	148	92	69	1 154
	% ¹	9,9%	14,0%	6,2%	1,5%	5,1%	4,4%	12,0%	5,1%	4,5%	10,7%	12,8%	8,0%	6,0%	100,0%
	% ²	11,7%	18,5%	13,3%	10,1%	14,1%	18,1%	19,3%	15,1%	11,1%	18,2%	20,1%	16,4%	14,6%	15,9%
	Neziskový sektor	255	187	160	40	117	88	210	149	117	221	246	176	102	2 068
	% ¹	12,3%	9,0%	7,7%	1,9%	5,7%	4,3%	10,2%	7,2%	5,7%	10,7%	11,9%	8,5%	4,9%	100,0%
	% ²	26,3%	21,5%	30,1%	23,7%	28,0%	31,3%	29,4%	38,1%	25,0%	32,6%	33,4%	31,4%	21,5%	28,5%
	Celkem	971	870	532	169	418	281	714	391	468	677	736	561	474	7 262
% ¹	13,4%	12,0%	7,3%	2,3%	5,8%	3,9%	9,8%	5,4%	6,4%	9,3%	10,1%	7,7%	6,5%	100,0%	
Inovativní projekty	Veřejný sektor	219	194	109	39	65	66	115	58	85	139	133	66	83	1 371
	% ¹	16,0%	14,2%	8,0%	2,8%	4,7%	4,8%	8,4%	4,2%	6,2%	10,1%	9,7%	4,8%	6,1%	100,0%
	% ²	44,0%	36,7%	37,7%	43,8%	33,2%	35,5%	26,9%	28,0%	32,1%	28,5%	25,9%	16,6%	32,8%	31,6%
	Soukromý sektor	104	256	77	25	71	63	193	95	121	211	259	237	102	1 814
	% ¹	5,7%	14,1%	4,2%	1,4%	3,9%	3,5%	10,6%	5,2%	6,7%	11,6%	14,3%	13,1%	5,6%	100,0%
	% ²	20,9%	48,4%	26,6%	28,1%	36,2%	33,9%	45,1%	45,9%	45,7%	43,3%	50,5%	59,7%	40,3%	41,8%
	Neziskový sektor	175	79	103	25	60	57	120	54	59	137	121	94	68	1 152
	% ¹	15,2%	6,9%	8,9%	2,2%	5,2%	4,9%	10,4%	4,7%	5,1%	11,9%	10,5%	8,2%	5,9%	100,0%
	% ²	35,1%	14,9%	35,6%	28,1%	30,6%	30,6%	28,0%	26,1%	22,3%	28,1%	23,6%	23,7%	26,9%	26,6%
	Celkem	498	529	289	89	196	186	428	207	265	487	513	397	253	4 337
% ¹	11,5%	12,2%	6,7%	2,1%	4,5%	4,3%	9,9%	4,8%	6,1%	11,2%	11,8%	9,2%	5,8%	100,0%	
Celkem	Veřejný sektor	821	716	410	151	307	208	481	241	384	472	475	359	386	5 411
	% ¹	15,2%	13,2%	7,6%	2,8%	5,7%	3,8%	8,9%	4,5%	7,1%	8,7%	8,8%	6,6%	7,1%	100,0%

% ²	55,9%	51,2%	49,9%	58,5%	50,0%	44,5%	42,1%	40,3%	52,4%	40,5%	38,0%	37,5%	53,1%	46,7%
Soukromý sektor	218	417	148	42	130	114	331	154	173	334	407	329	171	2 968
% ¹	7,3%	14,0%	5,0%	1,4%	4,4%	3,8%	11,2%	5,2%	5,8%	11,3%	13,7%	11,1%	5,8%	100,0%
% ²	14,8%	29,8%	18,0%	16,3%	21,2%	24,4%	29,0%	25,8%	23,6%	28,7%	32,6%	34,3%	23,5%	25,6%
Neziskový sektor	430	266	263	65	177	145	330	203	176	358	367	270	170	3 220
% ¹	13,4%	8,3%	8,2%	2,0%	5,5%	4,5%	10,2%	6,3%	5,5%	11,1%	11,4%	8,4%	5,3%	100,0%
% ²	29,3%	19,0%	32,0%	25,2%	28,8%	31,0%	28,9%	33,9%	24,0%	30,8%	29,4%	28,2%	23,4%	27,8%
Celkem	1 469	1 399	821	258	614	467	1 142	598	733	1 164	1 249	958	727	11 599
% ¹	12,7%	12,1%	7,1%	2,2%	5,3%	4,0%	9,8%	5,2%	6,3%	10,0%	10,8%	8,3%	6,3%	100,0%

%¹ - procentický podíl v rámci všech krajů
 %² - procentický podíl v rámci daného kraje

Jako předkladatelé nejvíce inovativních projektů vystupovaly zmiňované podnikající fyzické osoby. V rámci jimi podaných projektů byla inovativnost zjištěna u 62,3% projektů. Ve vztahu k celkovému počtu projektů to bylo 11,3 %. V rámci partnerství je patrné, že právě podnikající fyzické osoby, jako aktéři rozvoje regionu, nejlépe chápou inovativní přístup, jak je vtělen v samotný přístup Leader. Kromě podnikatelů – fyzických osob, vykazovaly v rámci svých projektů nad 50% inovativnosti také podnikající právnické osoby typu společností s ručením omezeným, akciové společnosti a družstva. Protože tyto společnosti mají kapitálovou základnu, kterou dokážou využít na rozvoj technologií a inovací, označoval je Schumpeter ve své teorii inovací skutečnými zdroji inovací a hybateli ekonomiky, se zdroji a kapitálem pro investice na výzkum a vývoj (Schumpeter, 2004). Esparcia (2014) navíc uvádí, že dané inovace se mohou vztahovat jak k dynamice užívání lokálních znalostí, tak ke schopnosti využít nelokálních znalostí v prostředí lokality. Přestože k inovacím dochází na venkově prostřednictvím velkých společností mnohdy s firemními „lídry“ pocházejícími z jiného území a stejně tak fyzicky podnikajících osob, na základě intervenčního hermeneutického vyšetřování projektů nelze určit, jestli těmito inovátory byli tito lidé, tzv. „outsiders“, přicházející z jiné lokality nebo podnikatelského prostředí a zavádějící inovativní prvky v dané lokalitě (Lošťák a kol. 2014).

Neméně významnými, co se inovativnosti týče, byly projekty neziskových organizací. Vzhledem k vysokému počtu podaných projektů však u nich inovativnost vykazovalo pouze 29 % projektů.

Zůstaneme-li u projektů s inovativním přístupem, potom, jak již bylo zmíněno, metodika hodnocení inovativnosti projektů ze strany řídicího orgánů zcela chyběla. Výše uvedená tabulka č. 28 vyjadřuje detailněji, jak měli žadatelé podpořeny své projekty, a znázorňuje poměr inovativních projektů podle právní subjektivity příjemců. V tabulce č.

34 (viz Příloha č.1) je pak znázorněno, jak měli žadatelé (podle právní subjektivity příjemců) podpořeny své projekty z hlediska poměru inovativních projektů v jednotlivých krajích.

Jak již bylo uvedeno, nejvíce žádostí bylo předloženo obcemi, z čehož bylo nejvíce projektů týkajících se revitalizace prostranství obce, rekonstrukce komunitních center, dětských hřišť a sportovišť. Jednalo se především o investiční (tvrdé) projekty, zaměřené na budování infrastruktury obce včetně zlepšení vzhledu obce, které prvky inovativnosti nevykazovaly. Naopak v projektech obcí spojených se zaváděním nových technologií, ať už souvisejících s technologiemi pro komunální práci, modernizaci obecního rozhlasu včetně varovných systémů integrovaného záchranného systému inovativnost obsažená byla. Také projekty zaměřené na kulturní dědictví vázané na budování muzeí, expozicí, výstav apod. vykazovaly nejen inovativnost, ale docházelo v nich i k podpoře jiného segmentu trhu, a to podpoře cestovního ruchu. Pomineme-li u těchto žadatelů hledisko inovativnosti, tak s absolutní suverenitou byly podpořeny projekty obcí Severomoravského, Středočeského a Ústeckého kraje. Naopak fyzické osoby byly nejvíce podpořeny v kraji Jihočeském a Olomouckém.

Zájmová sdružení a spolky z hlediska počtu podpořených projektů zaujaly druhé místo v četnosti podpořených projektů. Stejně jako v případě obcí u nich převažovaly projekty bez inovací, a to zejména projekty týkající se oprav a budování sportovišť a spolkové činnosti. Co se týká inovativních projektů, byly zaměřené především na rekonstrukci kulturních památek a s tím spojených činností (8,8%) včetně budování a oprav muzeí, skanzenů a na kulturní dědictví (3,8%). Významné je i budování stezek, a to jak turistických, tak naučných (3,5%). Z hlediska rozvoje regionu mají tyto projekty význam nejenom ze společenského hlediska, ale i historického a vzdělávacího, neboť odkazují na minulost, která je důležité z pohledu dalšího vývoje (princip path - dependancy). Projekty zaměřené na kulturní dědictví mají také význam identifikační, neboť určují specifický ráz daného prostředí, což v důsledku může znamenat zdroj příjmů, a to především díky cestovnímu ruchu, který se tímto ve venkovském prostoru daří rozvíjet.

Projekty, u nichž docházelo v nadpolovičním počtu k naplňování principu inovativnosti, jsou projekty fyzických osob. Jednalo se především o žadatele z řad osob podnikajících v zemědělství, ve službách a drobné další podnikatele. Jejich projekty byly především postaveny na bázi technologických inovací, které vedly ke zlepšení produktu,

procesu, marketingu, ale i organizace, s cílem dosáhnout lepších výsledků firmy. Tyto inovativní projekty se mohou částečně odchylovat od určitých dlouhodobě zavedených technologických standardů (proto jsou bytostně inovativní), když tyto fyzické osoby přinášejí do území novinky, umí je prosadit a obhájit, na což upozorňuje i Lošťák at al. (2014) v rámci příkladů dobré praxe. Významnými inovativními projekty byly i investice fyzických osob do oprav kulturních památek, souvisely především s technologickými procesy.

Další skupinou žadatelů, kteří vykazovali více jak 50% míru inovativnosti, byly společnosti s ručením omezeným. Jejich inovativní projekty byly zaměřeny především na aktivity spojené s jejich hlavní činností, a to podnikáním a zemědělskou činností a potřebu zavádění a zkvalitňování technologií. Akciové společnosti a družstva měly své inovativní projekty zaměřené zejména na zemědělskou činnost.

Poslední skupinou předkladatelů podpořených projektů, jejíž projekty byly ve většině inovativní, byly farnosti (církev). Inovativnost spočívala v rekonstrukcích a restaurátorských pracích na kulturních památkách, které vyžadovaly jiný (inovativní) způsob technologických postupů.

Zatímco u institucí veřejné správy a neziskových organizací inovace nedominovaly, organizace na bázi soukromého vlastnictví včetně podnikajících fyzických osob ve svých projektových žádostech vykazovaly inovativnost, a to více jak u 50% analyzovaných projektů. Je tedy zřejmé, že vymezením vlastnictví dané společnosti je dána odpovědnost jednotlivým vlastníkům, kteří musí projektovat „budoucnost“ (své vize mají spojené s tzv. „věčností“), a ne sledovat pouhý okamžitý prospěch.

Podrobnější členění, jak jednotliví žadatelé projekty předkládali a s jakým poměrem inovativnosti je zřejmé z tabulky č. 34 (Příloha č. 2) a tabulky č. 35 (Příloha č. 3).

6.8 Členění projektů dle financování

Protože z logiky principů přístupu Leader MAS určují směr a obsah strategie místního rozvoje venkova, přijímají také rozhodnutí o projektech, které by měly být financovány (princip „zdola nahoru“). Protože MAS realizovaly výdaje z rozpočtu EU udělováním grantů na projekty, měly také zajišťovat, aby granty byly nejefektivnějším možným využitím veřejných prostředků. Zda se tak dělo, se na základě dat z podpořených projektů nedá zjistit. Využití finančních prostředků by měly jednotlivé MAS díky svým

kontaktům s jednotlivými žadateli rozpoznat již při přípravě žádosti a umožnit tak posouzení možného rizika tzv. „mrtvé váhy“, což je právě jedna z výhod u manažerů MAS. U posuzování manažery u přístupu „shora dolů“ (bez znalosti místního prostředí), kteří většinou identifikují žadatele pouze na základě požadovaných dat, místní znalost v rozhodovacím procesu chybí. Znamená to, že rozhodovací pravomoci místních partnerství mohou přesáhnout rámec formálních omezení, což může být považováno za hlavní inovaci celého přístupu Leader. U strukturálních fondů je princip partnerství pevně spjat s principem subsidiarity⁴⁴ a s pochopením všech výhod decentralizace. Proto také Lukesch (2003) zařadil k sedmi bodům přístupu Leader ještě navíc bod osmý, a to decentralizaci a financování.

Na základě provedené analýzy hodnocených projektů ovšem nelze zjistit, zda u projektů platila efektivnost a zda projekty vykazovaly přidanou hodnotu, či zda mohlo docházet k riziku střetu zájmu při výběru jednotlivých žádostí a to vzhledem k lokálnímu charakteru MAS a znalosti místního prostředí a komunit, což se dá těžko vyloučit. Náklady na program Leader ve srovnání s ostatními programy strukturálních fondů a projektů EU byly marginální, a představovaly cca 5% celkových výdajů. Stejně tak i jednotlivé podpory na projekty byly poměrně nízké. Leader nefinancuje velké projekty infrastruktury, ale spíše malé a středně velké projekty. V jakých částkách byly jednotlivé projekty financovány, je uvedeno v tabulce č. 29.

⁴⁴ Subsidiarita dnes obvykle znamená politickou zásadu, podle níž se rozhodování a zodpovědnost ve veřejných záležitostech má odehrávat na tom nejnižším stupni veřejné správy, který je nejbližší občanům, tzn. na nejnižší možné úrovni správy. Vyšší úrovně správy mají rozhodovat jen tam, kde si to povaha věci vyžaduje. Princip subsidiarity je tak prohloubením myšlenky demokracie, je opakem centralismu a zdůrazňuje decentralizaci a úlohu samospráv. EK či jiná unijní instituce, tak s výjimkou záležitostí spadajících výhradně do její působnosti rozhoduje pouze, pokud jsou opatření přijatá na unijní úrovni účinnější než opatření na národní, regionální či místní úrovni.

Tabulka 29: Rozdělení projektů dle finanční podpory; vlastní zpracování

Identifikační třída ⁴⁵	Finanční rozpětí	Počet projektů	Počet projektů v %	Celkový počet projektů včetně % vyjádření	Počet inovativních projektů	Počet neinovativních projektů	Celkový počet inovativních projektů včetně % vyjádření	Celkový počet neinovativních projektů včetně % vyjádření	Inovativní projekty v % k celkovému počtu inovativních projektů	Neinovativní projekty v % k celkovému počtu neinovativních projektů
1	< 49 999	10	0,1	5 921 51 %	6	4	2 414 41 %	3 507 59 %	56 %	48 %
2	50 000 - 99 999	432	3,7		182	250				
3	100 000 - 149 000	657	5,7		284	373				
4	150 000 - 199 999	697	6,0		314	383				
5	200 000 - 249 999	745	6,4		345	400				
6	250 000 - 299 999	741	6,4		284	457				
7	300 000 - 349 999	632	5,4		241	391				
8	350 000 - 399 999	648	5,6		232	416				
9	400 000 - 449 999	565	4,9		218	347				
10	450 000 - 499 999	794	6,8		308	486				
11	500 000 - 549 999	489	4,2	3 259 28 %	180	309	1 129 34 %	2 130 66 %	26 %	74 %
12	550 000 - 599 999	730	6,3		234	496				
13	600 000 - 649 999	409	3,5		165	244				
14	650 000 - 699 999	226	1,9		68	158				
15	700 000 - 749 999	261	2,3		98	163				
16	750 000 - 799 999	246	2,1		78	168				
17	800 000 - 849 999	218	1,9		70	148				
18	850 000 - 899 999	213	1,8		79	134				
19	900 000 - 949 999	208	1,8		65	143				
20	950 000 - 999 999	259	2,2		92	167				
21	1 000 000 - 1 099 999	283	2,4	2 419 21 %	101	182	794 32 %	1 625 68 %	18 %	83 %
22	1 100 000 - 1 199 999	306	2,6		97	209				
23	1 200 000 - 1 299 999	269	2,3		104	165				
24	1 300 000 - 1 399 999	159	1,4		53	106				
25	1 400 000 - 1 499 999	143	1,2		43	100				
26	1 500 000 - 1 599 999	136	1,2		50	86				
27	1 600 000 - 1 699 999	106	0,9		30	76				
28	1 700 000 - 1 799 999	90	0,8		30	60				
29	1 800 000 - 1 899 999	89	0,8		31	58				
30	1 900 000 - 1 999 999	135	1,2		44	91				
31	2 000 000 - 2 499 999	446	3,8		146	300				
32	2 500 000 - 2 999 999	117	1,0		35	82				
33	3 000 000 - 3 499 999	53	0,5		11	42				
34	3 500 000 - 3 999 999	29	0,3		10	19				
35	4 000 000 - 4 999 999	28	0,2		3	25				
36	5 000 000 - 5 999 999	12	0,1		1	11				
37	6 000 000 - 6 999 999	9	0,1		3	6				
38	7 000 000 - 7 999 999	2	0,0		0	2				
39	8 000 000 - 8 999 999	2	0,0		0	2				
40	> 9 000 000	5	0,0		2	3				

⁴⁵ Identifikační třída vymezuje finanční rozmezí jednotlivých projektů

Z výsledků šetření vyplývá, že nejvíce projektů čerpalo finanční částky 500 000 Kč. Z toho bylo i nejvíce inovativních projektů, a to 56 %. Tyto výsledky vypovídají o tom, že malé finanční prostředky (finanční dotace) nemusí znamenat vždy „finanční rozptýlení“ s omezeným výsledkem, ale spíše naopak. Menší částky zde znamenaly větší generování inovací a tím i naplňování přístupu Leader v jednom z jeho principů. Znamená to, že MAS přidělovaly uvážlivě „malé částky“ projektům s inovativním přínosem. Potvrzuje se zde úvaha Ray (2000), který odkazuje na „fenomén Leader“, jehož jedním z rysů je, že se jedná o post-moderní formu zásahu (principem „vše je možné“ rozbíjející zavedené paradigma rozvoje venkova spojené s přidělování zdrojů vnějšími aktéry) s minimálně nastaveným využíváním čerpání veřejných prostředků. Tato finančně menší podpora projektů může být vnímána i jako svým způsobem „Leader start up“. Ten v další fázi může vést k podpoře dané aktivity z jiných finančních zdrojů. Taková myšlenka je samozřejmě pro jednotlivé aktéry výzvou, nicméně zde může nastat problém se zajištěním následných finančních zdrojů na dofinancování jednotlivých Leader projektů.

Jak jednotlivé typy právnických ale i fyzických osob čerpaly, je zřejmé z tabulky č. 30. Podnikatelské subjekty nebo organizace s vyšším kapitálovým základem předkládaly žádosti o dotaci s vyšší částkou, fyzické osoby či neziskové organizace předkládaly žádosti s nižší částkou. To samozřejmě nevylučuje méně kapitálově založené aktéry z účasti na grantech, ale jen upřesňuje, že přestože měl být přístup Leader určen k podpoře inovací realizace investic zamýšlených v rámci místních strategií, včetně tvorby originálních integrovaných strategií rozvoje venkovských území s cílem zapojovat místní aktéry, docházelo mnohdy i k velkým investičním akcím.

Cílem provedené analýzy z hlediska rozložení nákladovosti jednotlivých projektů nebylo hodnocení transparentního jednání, ale znázornit skladbu a finanční náročnost jednotlivých žádostí. Nicméně netransparentní jednání, které může být způsobeno umělým navyšováním faktur, a navyšování objemu projektů možné je.

Tabulka 30: Počet projektů dle jednotlivých žadatelů (právní subjektivita) v porovnání s finanční alokací; vlastní zpracování

Žadatel		< 499 999	500 000 – 999 999	1 000 000 >	Celkem
Město	Σ	388	328	278	994
	% ¹	39,0%	33,0%	28,0%	100,0%
	% ²	6,6%	10,1%	11,5%	8,6%
Městys	Σ	126	84	77	287
	% ¹	43,9%	29,3%	26,8%	100,0%
	% ²	2,1%	2,6%	3,2%	2,5%
Obec	Σ	2 004	1 314	811	4 129
	% ¹	48,5%	31,8%	19,6%	100,0%
	% ²	33,8%	40,3%	33,5%	35,6%
Sdružení, spolek	Σ	1 738	539	275	2 552
	% ¹	68,1%	21,1%	10,8%	100,0%
	% ²	29,4%	16,5%	11,4%	22,0%
Společnost s ručením omezeným	Σ	184	160	211	555
	% ¹	33,2%	28,8%	38,0%	100,0%
	% ²	3,1%	4,9%	8,7%	4,8%
Akciová společnost	Σ	39	58	70	167
	% ¹	23,4%	34,7%	41,9%	100,0%
	% ²	0,7%	1,8%	2,9%	1,4%
Fyzická osoba	Σ	1 053	538	513	2 104
	% ¹	50,0%	25,6%	24,4%	100,0%
	% ²	17,8%	16,5%	21,2%	18,1%
Obecně prospěšná společnost	Σ	44	12	13	69
	% ¹	63,8%	17,4%	18,8%	100,0%
	% ²	0,7%	0,4%	0,5%	0,6%
Církev, farnost	Σ	209	150	82	441
	% ¹	47,4%	34,0%	18,6%	100,0%
	% ²	3,5%	4,6%	3,4%	3,8%
Veřejná obchodní společnost	Σ	2	3	4	9
	% ¹	22,2%	33,3%	44,4%	100,0%
	% ²	0,0%	0,1%	0,2%	0,1%
Družstvo	Σ	24	44	76	144
	% ¹	16,7%	30,6%	52,8%	100,0%
	% ²	0,4%	1,4%	3,1%	1,2%
ZŠ a MŠ, příspěvková organizace	Σ	108	28	8	144
	% ¹	75,0%	19,4%	5,6%	100,0%
	% ²	1,8%	0,9%	0,3%	1,2%
Univerzita	Σ	1	1	1	3
	% ¹	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Státní podnik	Σ	1	0	0	1
	% ¹	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Celkem	Σ	5 921	3 259	2 419	11 599
	% ¹	51,0%	28,1%	20,9%	100,0%

%¹ podíl projektů v rámci dané právnické osoby
 %² podíl projektů v rámci všech právnických osob

Šetření dále ukázalo, které projekty rozdělené dle činnosti byly finančně více nebo méně nákladné. Dle očekávání bylo nejvíce nákladných projektů směřováno do zemědělských nemovitostí, hasičských zbrojnic, kulturních památek a rozvoje podnikání. Většina těchto projektů, přesahující 1 000 000 Kč byla zaměřena na opravu nemovitostí. Naopak projektů do 500 000 Kč, které svou četností tvořily cca polovinu všech podaných žádostí, byly projekty spojené především s technologickými inovacemi a komunitními centry. Většina realizovaných projektů však byla projekty „tvrdými“.

Pro úspěšné naplňování přístupu Leader je nepochybně důležité vzdělávání aktérů působících na venkově, a to jednak v oblastech diverzifikace činností nezemědělské povahy, zakládání a rozvoje mikropodniků, ale také vzdělávání v oblasti venkovského cestovního ruchu, obnovy a rozvoje vesnic, občanského vybavení a služeb včetně ochrany a rozvoje kulturního dědictví venkova. Jak tvrdí Cook (1995), kulturní charakteristikou regionu jsou čtyři „I“ a to identifikace, inteligence (dostatek informací a schopnost se učit), instituce a integrace. V případě Osy IV je zde velká mezera. Aby nedocházelo ke snižování potenciálu přidané hodnoty přístupu Leader a Leader se nestával pouze dalším zdrojem financování běžných činností místní správy, je potřeba toto vzdělávání podporovat. Vzdělávání funguje ve dvou rovinách. Na jedné straně MAS předávají své (dobré) zkušenosti dále, jsou inspirací i „učitelem“ méně zkušených MAS, ale je nutné mít stále přehled o aktuálním dění a nových trendech, aby MAS mohly i nadále fungovat a plnit svou nezastupitelnou roli v rozvoji regionu. Ačkoliv v rámci Osy IV existovalo Opatření pro realizaci měkkých (vzdělávacích) projektů, podpořeno bylo pouze 222 projektů ze všech podaných žádostí, což je 1,9 %.

Tabulka 31: Počet „měkkých a tvrdých“ projektů ve vztahu k výši finanční podpory; vlastní zpracování

		< 499 999	500 000 – 999 999	> 1 000 000	Celkem	
Počet „měkkých“ projektů	Σ	186	26	10	222	1,9 %
	%	83,8%	11,7%	4,5%	100,0%	
Počet „tvrdých“ projektů	Σ	5 735	3 233	2 409	11 377	98,1 %
	%	50,4%	28,4%	21,2%	100,0%	
Celkem	Σ	5 921	3 259	2 419	11 599	100 %
	%	51,0%	28,1%	20,9%	100,0%	

Podrobný přehled jednotlivých projektů z hlediska oboru a velikosti alokace finanční podpory je uveden v tabulce č. 32. Nejvíce žádostí přesahující 1 000 000 Kč byly projekty zaměřené na revitalizaci obcí, rekonstrukci základních a mateřských škol, rekonstrukci a budování sportovišť, revitalizace kulturních památek a zemědělské projekty. Jednalo se o projekty převážně investičního charakteru. Na tomto členění je také vidět, že MAS financovaly projekty, které se příliš nelišily od projektů financovaných z jiných programů EU, nebo které odpovídají běžným činnostem místních orgánů.

Tabulka 32: Počet projektů rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu (ID 1 – ID 40) ve vztahu k finanční alokaci; vlastní zpracování

ID	Název		< 499 999	500 000 – 999 999	1 000 000 >	Celkem
1	Zemědělské budovy – stavba, rekonstrukce	Σ	74	95	156	325
		% ¹	22,8%	29,2%	48,0%	100,0%
		% ²	1,2%	2,9%	6,4%	2,8%
2	Zemědělská technika	Σ	151	93	100	344
		% ¹	43,9%	27,0%	29,1%	100,0%
		% ²	2,6%	2,9%	4,1%	3,0%
3	Zemědělská technologie	Σ	131	92	95	318
		% ¹	41,2%	28,9%	29,9%	100,0%
		% ²	2,2%	2,8%	3,9%	2,7%
4	Pastviny, trvalé travní porosty	Σ	32	15	6	53
		% ¹	60,4%	28,3%	11,3%	100,0%
		% ²	0,5%	0,5%	0,2%	0,5%
5	Vinařství	Σ	52	19	18	89
		% ¹	58,4%	21,3%	20,2%	100,0%
		% ²	0,9%	0,6%	0,7%	0,8%
6	Včelařská výroba a chov včel	Σ	17	4	3	24
		% ¹	70,8%	16,7%	12,5%	100,0%
		% ²	0,3%	0,1%	0,1%	0,2%
7	Přívovár, minipřívovár	Σ	5	4	5	14
		% ¹	35,7%	28,6%	35,7%	100,0%
		% ²	0,1%	0,1%	0,2%	0,1%
8	Potravinářská výroba a likérnictví	Σ	58	23	34	115
		% ¹	50,4%	20,0%	29,6%	100,0%
		% ²	1,0%	0,7%	1,4%	1,0%
9	Lesnická a dřevozpracující výroba	Σ	48	23	23	94
		% ¹	51,1%	24,5%	24,5%	100,0%
		% ²	0,8%	0,7%	1,0%	0,8%
10	Zpracování biomasy a technologické linky na zpracování dřevního odpadu	Σ	28	21	18	67
		% ¹	41,8%	31,3%	26,9%	100,0%
		% ²	0,5%	0,6%	0,7%	0,6%
11	Veterinární klinika a ambulance, útulek	Σ	8	5	2	15
		% ¹	53,3%	33,3%	13,3%	100,0%
		% ²	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%
12	Zdravotnictví – ordinace, lázně, kliniky, salony	Σ	26	10	4	40
		% ¹	65,0%	25,0%	10,0%	100,0%
		% ²	0,4%	0,3%	0,2%	0,3%

13	Pečovateľské a sociálne služby	Σ	17	14	7	38
		% ¹	44,7%	36,8%	18,4%	100,0%
		% ²	0,3%	0,4%	0,3%	0,3%
14	Penzióny, ubytovacie zariadenia a reštaurácie	Σ	73	91	159	323
		% ¹	22,6%	28,2%	49,2%	100,0%
		% ²	1,2%	2,8%	6,6%	2,8%
15	Užitkový automobil, dodávka, servisní elektroautomobil, nákladný automobil	Σ	1	8	2	11
		% ¹	9,1%	72,7%	18,2%	100,0%
		% ²	0,0%	0,2%	0,1%	0,1%
16	Školní mikrobús, mikrobús	Σ	0	11	2	13
		% ¹	0,0%	84,6%	15,4%	100,0%
		% ²	0,0%	0,3%	0,1%	0,1%
17	Komunitní a materské centrum, kultúrny dóm, kino, školicí centrum, klubová činnosť	Σ	1021	454	253	1 728
		% ¹	59,1%	26,3%	14,6%	100,0%
		% ²	17,2%	13,9%	10,5%	14,9%
18	Dětské hřiště	Σ	185	80	23	288
		% ¹	64,2%	27,8%	8,0%	100,0%
		% ²	3,1%	2,5%	1,0%	2,5%
19	Sportoviště, hřiště, tělocvična, sokolovna	Σ	592	322	263	1 177
		% ¹	50,3%	27,4%	22,3%	100,0%
		% ²	10,0%	9,9%	10,9%	10,1%
20	Golf	Σ	3	2	2	7
		% ¹	42,9%	28,6%	28,6%	100,0%
		% ²	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
21	Jízdní sport - koně, jízďárna, stáje	Σ	71	25	26	122
		% ¹	58,2%	20,5%	21,3%	100,0%
		% ²	1,2%	0,8%	1,1%	1,1%
22	Půjčovna lodiček a elektroloď, loděnice, přístaviště, vodácké centrum, molo	Σ	14	6	4	24
		% ¹	58,3%	25,0%	16,7%	100,0%
		% ²	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
23	Hasiči, hasičský sport, oprava a rekonstrukce hasičské zbrojnice, zázemí hasičské zbrojnice	Σ	236	78	55	369
		% ¹	64,0%	21,1%	14,9%	100,0%
		% ²	4,0%	2,4%	2,3%	3,2%
24	Muzeum, expozice, galerie, skanzen, archeologická škola, historický průzkum	Σ	190	73	40	303
		% ¹	62,7%	24,1%	13,2%	100,0%
		% ²	3,2%	2,2%	1,7%	2,6%
25	Knihovna	Σ	27	11	11	49
		% ¹	55,1%	22,4%	22,4%	100,0%
		% ²	0,5%	0,3%	0,5%	0,4%
26	Stan, podium na kulturní akce	Σ	17	6	0	23
		% ¹	73,9%	26,1%	0,0%	100,0%
		% ²	0,3%	0,2%	0,0%	0,2%
27	Klece, voliéry, myslivost, bezkontaktní norování, zvěř	Σ	9	0	1	10
		% ¹	90,0%	0,0%	10,0%	100,0%
		% ²	0,2%	0,0%	0,0%	0,1%
28	Hydro - vodojem, studny, vodní zdroje, požární nádrž, rezervoár vody, náhon	Σ	5	7	4	16
		% ¹	31,3%	43,8%	25,0%	100,0%
		% ²	0,1%	0,2%	0,2%	0,1%
29	Vytvoření územního plánu	Σ	18	0	0	18
		% ¹	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% ²	0,3%	0,0%	0,0%	0,2%
30	OÚ - Výstavba, rekonstrukce a rozšíření, obecní dům	Σ	121	93	73	287
		% ¹	42,2%	32,4%	25,4%	100,0%
		% ²	2,0%	2,9%	3,0%	2,5%
31	ZŠ + MŠ - rekonstrukce, oprava, vybavení	Σ	260	187	127	574
		% ¹	45,3%	32,6%	22,1%	100,0%
		% ²	4,4%	5,7%	5,3%	4,9%
32	Obecní prostranství – revitalizace, údržba, mobiliář, zastávky, přípojky, infrastruktura	Σ	781	642	464	1 887
		% ¹	41,4%	34,0%	24,6%	100,0%
		% ²	13,2%	19,7%	19,2%	16,3%

33	Stroje a technologie pro komunální práci	Σ	110	40	15	165
		% ¹	66,7%	24,2%	9,1%	100,0%
		% ²	1,9%	1,2%	0,6%	1,4%
34	Obecního rozhlasu, kamerový systém, varovací systém IZS, internet, obecní radar	Σ	108	48	10	166
		% ¹	65,1%	28,9%	6,0%	100,0%
		% ²	1,8%	1,5%	0,4%	1,4%
35	Informační centrum, turistický informační systém, informační mobiliář, CA a CK	Σ	11	4	4	19
		% ¹	57,9%	21,1%	21,1%	100,0%
		% ²	0,2%	0,1%	0,2%	0,2%
36	Stežka - naučná stežka, pěšší, koňská, cyklostežka	Σ	151	51	32	234
		% ¹	64,5%	21,8%	13,7%	100,0%
		% ²	2,6%	1,6%	1,3%	2,0%
37	Rozhledna – výstavba, oprava, vyhlídka	Σ	5	2	8	15
		% ¹	33,3%	13,3%	53,3%	100,0%
		% ²	0,1%	0,1%	0,3%	0,1%
38	Podnikání – rozvoj a budování firmy, vybavení	Σ	494	207	159	860
		% ¹	57,4%	24,1%	18,5%	100,0%
		% ²	8,3%	6,4%	6,6%	7,4%
39	Kulturní památky, památník, sakrální stavby, boží muka, hřbitov	Σ	769	388	210	1 367
		% ¹	56,3%	28,4%	15,4%	100,0%
		% ²	13,0%	11,9%	8,7%	11,8%
40	Odpadové hospodářství, kontejnery, sběrný dvůr	Σ	2	5	1	8
		% ¹	25,0%	62,5%	12,5%	100,0%
		% ²	0,0%	0,2%	0,0%	0,1%
C E L K E M			5 921	3 259	2 419	11 599

%¹ podíl projektů v rámci daného zaměření
 %² podíl projektů v rámci všech zaměření

6.9 Zhodnocení inovativnosti projektů v přístupu Leader (shrnutí)

Přestože je jeden z klíčových charakteristických prvků přístupu Leader inovativnost, z výsledků provedené analýzy je patrné, že jednotlivé MAS podporovaly i projekty, které inovativní nebyly. Nejedná se o ryze českou skutečnost, protože i polský výzkum Psyk-Piotrowska, E., Kretek-Kamińska, A., (2013), ukázal, že také v Polsku byly inovativní koncepce realizovány v malém rozsahu. I když MAS v ČR vycházely při přidělování prostředků na projekty ze schválených Strategických plánů Leader, celkové zastoupení inovativních projektů bylo necelých 40 %. Tato skutečnost sice není v rozporu s legislativou EU, avšak je patrné, že k naplňování minimálně jednoho z principů přístupu Leader dochází zřetelně v omezené míře.

Aby přístup Leader dosáhl očekávaného přínosu, navrhli Pisiani a Burighel (2014) jako jedno z řešení podpořit zapojení jednotlivých MAS do nadnárodní spolupráce ve smyslu sdílení příkladů dobré praxe projektů. Účelem je usnadnit sdílení osvědčených postupů a nových nápadů spojených s inovacemi. Jedná se o modelový systém přizpůsobený jednotlivým komunitám, ze kterého by výměnou zkušeností mezi

zúčastněnými stranami jednotlivé MAS profitovaly, což by ve výsledku vedlo k rozvoji inovací (Dwyer, 2013).

Strategické plány si tvořily jednotlivé MAS samostatně, zahrnovaly do nich (nebo měly zahrnovat) principy Leader, včetně inovativního přínosu. Výkaznictví ovšem nebylo na inovativnost nastaveno, a tak z hodnocených projektů tříděných podle Os, Opatření a Podopatření nelze přímo usoudit, na co byly inovativní projekty zaměřeny. Analýza inovativnosti podle oboru zaměření provedená v této práci pomocí intervenčního hermeneutického vyšetřování dokáže lépe vystihnout projektový záměr a postihnout v něm inovativnost. Podobně jako zjištění Volk, Bojnec (2012) či Psyk - Piotrowská a Kretek - Kaminská (2013) i analýza inovativnosti dle oboru zaměření provedená v této práci ukázala, že nižší poměr inovativních projektů vykazovala veřejná správa oproti podnikatelským subjektům.

Z hlediska plošného poměrného zastoupení podpořených projektů ve vztahu ke všem podpořeným projektům vykazoval v rámci krajů nejvíce inovativních projektů kraj Jihomoravský, Zlínský a Olomoucký kraj, naopak nejméně inovativních vykazoval kraj Ústecký. Z poměrného zastoupení se však nedá vyhodnotit, že by některý kraj v inovativnosti dominoval. Dalo by se předpokládat, že na základě spolupráce osvědčených postupů z praxe a vědy by díky univerzitám působícím v kraji mohlo častěji docházet k inovativním přístupům. Platnost takové hypotézy se nedá analýzou podpořených projektů zkoumat, neboť z nich není zřejmé, zda autoři jednotlivých projektů měli určité vazby na univerzitní, výzkumné, anebo podobně zaměřené týmy.

Tabulka 33: Rozdělení inovativních a neinovativních projektů v rámci krajů; vlastní zpracování

	Inovativní projekty			Neinovativní projekty			Celkem
	Σ	% ¹	% ²	Σ	% ¹	% ²	Σ
Jihočeský	528	37,80%	4,60%	870	62,20%	7,50%	1 398
Olomoucký	513	41,10%	4,40%	736	58,90%	6,30%	1 249
Středočeský	502	34,10%	4,30%	971	65,90%	8,40%	1 473
Jihomoravský	487	41,80%	4,20%	677	58,20%	5,80%	1 164
Královéhradecký	428	37,50%	3,70%	714	62,50%	6,20%	1 142
Zlínský	397	41,40%	3,40%	561	58,60%	4,80%	958
Plzeňský	288	35,10%	2,50%	532	64,90%	4,60%	820
Vysočina	265	36,20%	2,30%	468	63,80%	4,00%	733
Moravskoslezský	253	34,80%	2,20%	474	65,20%	4,10%	727
Pardubický	207	34,60%	1,80%	391	65,40%	3,40%	598
Ústecký	195	31,80%	1,70%	418	68,20%	3,60%	613
Liberecký	185	39,70%	1,60%	281	60,30%	2,40%	466

Karlovarský	89	34,50%	0,80%	169	65,50%	1,50%	258
Celkem	4 337	==	37,40%	7 262	==	62,60%	11 599

Vysv. řazeno sestupně podle frekvence inovativních projektů celkem

% ¹ – procentický podíl v rámci daného kraje

% ² – procentický podíl v rámci všech krajů

7 Závěr

Autor této disertační práce se zabýval odpovědí na zvláštní zprávu EÚD z roku 2010 zabývající se výkonností MAS v letech 2000 – 2006 s predikcí stejného vývoje pro období 2007 – 2013. Leader, jakožto přístup k dosažení cílů politiky EU pro rozvoj venkova způsobem zdola nahoru byl ve zprávě kritizován pro omezený potenciál přidané hodnoty, nenaplňování cílů svých místních strategií, neefektivnost výdajů, včetně toho nejpodstatnějšího, a to absencí inovací ve strategiích MAS či samotných projektech. Protože byl Leader zamýšlen jako inovativní přístup, kde koncipované strategie měly na vznikající, ale i na staré problémy reagovat inovativně, nabízela se v reakci na tuto zprávu a na základě hodnocení projektů otázka, je přístup Leader realitou, anebo jen fikcí předstírající přístup založený na inovacích. Jestli je tedy opravdu tím, jenž využívá místní přírodní, lidský a kulturní potenciál a zvyšuje tak svoji efektivnost, anebo se jedná pouze o přístup tvářící se jako nový, ale v podstatě je jeden z dalších programů, „suplující“ jiné programy s efektem „mrtvé váhy“?

Všechny hodnocené projekty v této práci byly z Programu rozvoje venkova, konkrétně Osy IV, Opatření 1.2 – Realizace místní rozvojové strategie. Jednalo se o projekty, pomocí nichž MAS realizovaly svoje Strategické plány Leader. Celkem bylo hodnoceno 11 599 projektů, jejichž databáze byla poskytnuta SZIF ČR. Vzhledem k tomu, že šlo o podpořené projekty, bylo bráno v úvahu, že všechny splňovaly kritéria přijatelnosti, jak byla nastavena MZe ČR. To znamená, že byly v souladu se strategií Leader jednotlivých MAS a metodikou danou MZe ČR. Bohužel, v praxi již samotné výstupy jednotlivých podpořených projektů a naplnění strategických plánů Leader MZe ČR nevyhodnocovalo. Nebylo tedy možné zjistit a následně zhodnotit, zda jednotlivé podpořené projekty byly úspěšné a zda měly onen očekávaný přínos pro rozvoj regionů (pokud se úspěšnost hodnotila, probíhalo hodnocení na základě dotazníkového šetření, rozhovorů či případových studií na omezené skupině vybraných vzorků projektů či vybraných MAS). Právě proto bylo v této práci pilotně využito intervenčního hermeneutického vyšetřování, které umožnilo detailně analyzovat všechny tyto podpořené projekty. Přestože se nedalo přesně dobrat skutečného záměru (pravdy), tak jak jej chápali samotní předkladatelé projektů, bylo možné dopátrat se způsobu naplňování jednotlivých cílů a výsledků, zejména (což bylo klíčové) způsobu naplňování cílů a principů Leader. To

znamená, že bylo možné identifikovat tzv. přidanou hodnotu, spočívající v generování inovativních přínosů přístupu Leader v jednotlivých projektech.

Protože nedílnou součástí přístupu Leader jsou zmíněné inovace (pro něž ale neexistuje žádná oficiální definice chápání v daném kontextu), bylo členění projektů na inovativní a neinovativní ponecháno na hodnocení autora, který zvolil za východisko principy obecné hermeneutiky odhalující objektivní struktury za subjektivními významovými strukturami. Ač inovace měly tvořit základ přístupu Leader, ve výstupech podpořených projektů se hodnocení inovativnosti nevyskytovalo, přestože právě inovativní přínos byl součástí akcentovaných kritérií pro udělování podpory projektům. Proto nastal i onen názorový rozkol v chápání inovativního přístupu mezi EÚD a EK. Dle platné legislativy EK totiž nespočívá inovativnost přístupu Leader v tom, že by měl být každý projekt inovativní. Inovativní by měly být pouze strategie jednotlivých MAS, tudíž z programu Leader mohou být financovány i neinovativní projekty, jen by měly být organickou součástí jednotlivých strategií MAS. Kdežto podle EÚD by projekty spadající do „běžných činností“ místních orgánů z programu Leader být financovány neměly. Pokud ano, tak pouze ve výjimečných případech, řádně zdůvodněných konkrétní strategickou potřebou.

Detailním rozdělením projektů dle oborů činnosti a intervenčním hermeneutickým vyšetřováním se zjistilo, jak dalece byly projekty inovativní a zda docházelo k podporám „běžných činností“. Teritoriální členění pak vyhodnotilo úspěšnost jednotlivých krajů, a to nejen v počtu celkově podpořených projektů, ale i podpořených projektů z hlediska inovativnosti a výše finanční podpory ve všech kategoriích projektů. V rámci krajského uspořádání měl bez zohlednění velikosti území a počtu obyvatel nejvíce podpořených projektů Středočeský kraj následován Jihočeským, Olomouckým, Jihomoravským a Královéhradeckým, kteří měli podpořených projektů více jak tisíc. Při zohlednění velikosti kraje dle počtu obyvatel již pořadí krajů bylo jiné. Dominoval kraj Jihočeský následovaný krajem Královéhradeckým, Olomouckým a Zlínským, naopak Středočeský kraj zaujímal už osmé místo. Z hlediska inovativnosti na základě plošného poměrného zastoupení podpořených projektů ve vztahu ke všem podpořeným projektům vykazoval nejvíce inovativních projektů kraj Jihomoravský, Zlínský, Olomoucký, Jihočeský a Královéhradecký, naopak nejméně inovativních vykazoval kraj Ústecký. Z poměrného zastoupení se však nedá vyhodnotit, že by některý kraj v inovativnosti příliš dominoval nebo zaostával. Lze však konstatovat, že kraje, které patřily k nejúspěšnějším co do

podpory projektů (v přepočtu dle počtu obyvatel kraje), také zaujaly přední místa v inovativnosti projektů. Výjimku tvoří Jihomoravský kraj se svým prvenstvím v inovativnosti projektů, přičemž zaujal až 10. místo v počtu podpořených projektů na obyvatele kraje. Je to dáno tím, že tento kraj měl velký počet inovativních technologicky zaměřených projektů v oblasti vinařství. Napříč všemi kraji se pohyboval průměrný počet inovativních projektů v rozmezí 31 – 41 % k celkovému počtu podpořených projektů daných krajů. To odpovídá i skutečnosti, že téměř u dvou třetin projektů nebyla inovativnost shledána. Přestože to byly ve velké míře projekty týkající se „běžných činností“ (např. oprava vozovky, stavební úpravy, oplocení, osvětlení, kanalizace apod.), které by svým charakterem mohly odpovídat financování jinými výzvami v rámci PRV a jinými programy (na což EÚD upozorňoval), nebylo možné jednoznačně potvrdit, že by u nich byl prokázán efekt mrtvé váhy. Je to dáno nastavením legislativního rámce pro tvorbu projektů, jehož pravidla projekty splnily. Není pochybnost o tom, že by nové vozovky, kanalizace či opravy budov nebyly pro rozvoj venkovského území důležité včetně pro zvýšení konkurenceschopnosti. Přístup Leader měl ale hrát roli „vyvolávače“ (start-up) novátorských přístupů k problémům venkova. Proto inovace měly v příslušných projektech sehrát klíčovou roli, což se nestalo. Inovativnost byla shledána pouze u třetiny ze všech podpořených projektů. Ač byl přístup Leader sebelépe inovativním přístupem, jím podpořené projekty samotnými inovacemi nijak nevynikaly.

Nejvyšší inovativnost vykazovaly projekty, jehož předkladateli byli jednoznačně zástupci soukromého sektoru, z nich pak k neaktivnějším patřili fyzicky podnikající osoby. A byli to právě podnikatelé, kteří se podíleli cca 30% na všech inovativních projektech, čemuž odpovídá i tvrzení Schumpetera (2004), že právě podnikatelé (soukromý sektor) bývají iniciátory inovací, a nikoli veřejný sektor. V rámci krajského uspořádání bylo možno porovnat „úspěšnost v inovacích“ předkladatelů projektů ze soukromého sektoru i podle krajů, a zde byly rozdíly zřetelné. Úspěšné kraje jako Zlínský, Olomoucký, Jihomoravský, Královéhradecký a Vysočina dosahovaly násobku kraje Středočeského (s největším počtem podpořených projektů), pokud bereme za celek počet inovativních projektů předložených soukromým sektorem.

Veřejný sektor představoval téměř polovinu ze všech podpořených projektů, z nichž neinovativních bylo 3x více než inovativních. Ke stejnému závěru dospěli i Oedl-Wieser, Strahl a Dax (2010) ve svém výzkumu rakouských MAS, jejichž zkoumané projekty byly svou podstatou relativně blízké projektům odpovídajícím budování tamní

infrastruktury. Tyto projekty autoři proto nazvali „standardními“, jenž vznikly v rámci „mainstreamového přístupu“, zevšedněly a ztratily „leaderovský přístup“ spočívající právě v inovacích. Z hlediska krajského uspořádání v neinovativních projektech měl nejvíce projektů kraj Ústecký, a to téměř 69%. Ovšem Středočeský kraj, který měl všech podpořených projektů více jak jednou tolik co Ústecký kraj, tak se svými téměř 66% neinovativních projektů si své „pomyslné“ prvenství obhájil.

Analýza projektů došla také ke zjištění, že inovativních projektů bylo nejvíce ve finančně méně náročných pásmech a to do 500 000 Kč. S tímto finančním pásmem měl nejvíce podpořených projektů kraj Středočeský, Olomoucký, Jihomoravský, Jihočeský a Královéhradecký v rozmezí 10 – 15 %, u ostatních krajů to bylo v rozmezí od 1 – 8 % k celkovému počtu projektů podpořených v tomto finančním pásmu. Toto zjištění potvrzuje, že pro přístup Leader je typická podpora finančně méně náročných projektů. Lze to také spojovat s faktem, že inovativní projekty většinou vznikají v „nikách“, kde se velmi často experimentuje. Díky tomu se mohou firmy vyhnout přímé konkurenci velkých firem, které mají širší tržní záběr. Těmto „experimentům“ však nenahrávají výhody plynoucí z úspor z výroby ve velkém, tedy snížení výrobních nákladů na výrobek díky velké „velkosériové výrobě“. Přesto by zde mělo platit, že správně a efektivně zacílený projekt s přístupem Leader by měl z podpořených projektů činit nejefektivnější projekty spolufinancované z fondů EU, což se zatím nestalo, jak vyplývá z výsledků této práce, ale také podobně zaměřených zahraničních studií.

Všechny podpořené projekty analyzované podle oborového zaměření vychází z principu Leader, a to rozhodování zdola nahoru. Hlavním aktérem směřování jednotlivých podpor byla veřejná správa, z největší části reprezentována obcemi, jejichž dominantní vliv nad soukromým sektorem je velmi zřetelný. Z toho plyne, že MAS se výrazně zaměřovaly na podporu projektů obcí (jejich základních potřeb, směřujících nejčastěji do obnovy a rozvoje vesnic, anebo občanského vybavení a služeb), což výrazně ovlivňovalo inovativnost projektů (nejvíce ve Středočeském a Jihočeském kraji). Pak lze usoudit, že jmenovaný princip zdola nahoru se s principem inovativnosti v praxi často rozchází.

Pohled z hlediska počtu a oborového zaměření podpořených projektů ukazuje, že projekty v Opatření IV. 1.2 byly bezesporu úspěšné, a to zejména v duchu zlepšení kvality života obyvatel ve venkovských oblastech, zachování kulturního dědictví venkova, a také posílení řídicích a administrativních schopností aktérů na venkově. Ovšem k posílení

ekonomického potenciálu venkovských oblastí, což bylo jedním z cílů Osy IV Leader, podpořené projekty převážně zaměřené na infrastrukturu a občanskou vybavenost obcí s dominantním předkladatelem obcí (veřejného sektoru) přispěly minimálně. Do projektů, zřetelně směřujících k posílení ekonomického potenciálu venkovských obcí (např. zemědělská technika, zemědělská technologie, diverzifikované ekonomické činnosti, vznik nových firem a mikropodniků) do projektu byla vložena jen malá část z finančních prostředků, jimiž Leader disponoval. Dalším důvodem, který podporuje zjištění, že ekonomický potenciál obcí díky přístupu Leader nebyl znatelně zvýšen, je skutečnost, že podle závěrečné zprávy Ex-post hodnocení PRV za období 2007 - 2013, která kontrolovala provádění přístupu Leader v období 2007 – 2013, nebyl splněn plán podpořit zaměstnanost na venkově vytváření určitého počtu pracovních míst. Lze připojit, že v samotném plánu byl počet nově vytvořených pracovních míst nastaven velmi nízko.

8 Seznam citovaných zdrojů

- ALEXANDER, J. (2003) *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*. New York: Oxford University Press.
- AMIN, A., THRIFT, N. (1992) *Neo-Marshallian nodes in global networks*. International Journal of Urban and Regional Research, roč. 16, s. 571-587
- AMIN, A., THRIFT, N. (1997) *Globalization, socio-economics, territoriality*. In: Lee, R., Wills., J. (eds.): *The Geographies of Economies*. London, Arnold, s. 147-157
- AMIN, A., (1998) *An institutionalist perspective on regional economic development* . Mimeo university of Durham, Department of Geography
- BAGNASCO, A. (1977) *Tre Italie. La problematica Territoriale dello Sviluppo Italiano. Il Mulino Bologna*
- BARCA F., McCANN, P. and RODRÍGUEZ-POSE, A. (2012) *The case for regional development intervention: Place-based versus place-neutral approaches*, Journal of regional science, vol. 52, NO. 1, 2012, pp 134-152
- BELL, M., (2007) *The Two-ness of Rural Life and the Ends of Rural Scholarship*, Journal of Rural Studies 23: 402–415, <http://dx.doi.org/10.1016/j.jrurstud.2007.03.003>
- BINEK, J., SVOBODOVÁ, H., CHABIČOVSKÁ, K., HOLEČEK, J., GALVASOVÁ, I., MARTĚNEK, J. (2011) *Synergie ve venkovském prostoru. Paradoxy rozvoje venkova*. Brno: GaREP, spol. s.r.o. ISBN 978-80-904308-6-0
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002) *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0384-5.
- BLAŽEK, J. a UHLÍŘ, D. (2011) *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. 342 s. ISBN 978-80-246-1974-3.
- BLAŽEK, J. a UHLÍŘ, D. (2020) *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. přeprac. a rozš. Praha: Charles University in Prague, Karolinum Press, 2020. 364 s. ISBN 9788024645667
- BOCK, B. (2016) *Rural marginalisation and the role of social innovation; a turn towards nexogenous development and rural reconnection*. Sociologia Ruralis 56 (4), 552–573. DOI: 10.1111/soru.12119.
- BÖCHER, M. (2005) *The concept of Regional Governance in different national funding programmes*. Paper presented at International Workshop „Regional Governance for Sustainable Development“, Hagen.

BÖCHER, M. (2008) *Regional Governance and Rural Development in Germany: the Implementation of LEADER+*. Sociologia Ruralis, 48 (4), 372-388 s. DOI 10.1111/j.1467-9523.2008.00468.x

BOUKALOVÁ, K., KOLÁŘOVÁ, A., LOŠŤÁK (2016) *Tracing shift in Czech rural development paradigm (Reflections of Local Action Groups in the media)*, Agric.Econ – Czech, 62, 149–159 Original Paper doi: 10.17221/102/2015-AGRICECON

A.BONFIGLIO, A., CAMAIONI, B., CODERONI, S., ESPOSTI, R., PAGLIACCI, F., SOTTE, F., (2017) *Are rural regions prioritizing knowledge transfer and innovation? Evidence from Rural Development Policy expenditure across the EU space*, Journal of Rural Studies, Volume 53, Pages 78-87

BRUCHMEIER, K. (2000) *LEADER in Germany and the discourse of autonomous regional development*. Sociologia Ruralis 40(2), 219–227. DOI: 10.1111/1467-9523.00144.

BULLER, H., (2000) *Re-creating rural territories: Leader in France*. Sociologia Ruralis 40(2), 190-199

BUŠŤÍKOVÁ, L. (1999) *Analýza sociálních sítí*. Sociologický časopis 35, 193-206.

CLOKE, P., (2006) *Conceptualizing Rurality*, Pp. 18–28 in P. Cloke, P. Marsden, P. Mooney (eds.). Handbook of Rural Studies. London: SAGE,

CLOKE, P., GOODWIN M. (1992) *Conceptualizing Countryside Change: From Post-Fordism to Rural Structured Coherence*. Transactions of the Institute of British Geographers 17 (3): 321–336.

CONVERY, I., SOANE, I., DUTSON, T., SHAW, H., (2010) *Mainstreaming LEADER delivery of the RDR in Cumbria: an interpretative phenomenological analysis*. Sociologia ruralis 50(4), 370-391.

COOKE, P., (1995) *Planet Europa: network approaches to regional innovation and technology management*. Technology management, roč. 2, s. 18-30

COOKE, P., MORGAN, K. (1993): *The network paradigm: new departure in corporate and regional development* . Environment and Planning D: Society and Space, roč. 11, s. 543-564

ČEPELKA, O., (2001) *Iniciativa Evropské unie LEADER pro rozvoj venkova*. Praha: MMR ČR

ČEPELKA, O., (2008) *Místní akční skupiny v ČR v roce pět*. Liberec: Tima. 91 s.

DARGAN, L., SHUCKSMITH, M. (2008) *LEADER and Innovation*. Sociologia Ruralis, 48 (3), 274-291.

DAX, T., STRAHL, W., KIRWAN, J., MAYE, D. (2013) *The Leader programme 2007-2013: Enabling or disabling social innovation and neo-endogenous development? Insights*

from Austria and Ireland. *European Urban and Regional Studies* (DOI: 10.1177/0969776413490425)

DEJMKOVÁ, M. (2013) *Contribution of MAS as a support tool for development of rural areas. Case study of LAG Boskovicko PLUS, o. s.*, January 2013, Conference: Region in the Development of Society, Faculty of Regional Development and International https://www.researchgate.net/publication/261759557_Contribution_of_MAS_as_a_support_tool_for_development_of_rural_areas_Case_study_of_LAG_Boskovicko_PLUS_o.s.,

DELÍN, M., POSPĚCH, P., (2016) *Komodifikace venkova a utváření identity regionu*. Sociologický časopis, Praha: 52 (2): 209 – 235.

DIVIŠ, I., (2005) *Stavby ve venkovském prostoru*. In Štenclová, Š., et. al. *Obnova venkovského prostoru*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2005. s. 18.

DOSTÁL, J., (2012) *Cooperation between non-governmental organizations and the State in the matter of flood risk management in the Czech Republic*. In Proverbs, D. G. ed., *Flood recovery, innovation and response III* (pp. 15-26). Southampton: WIT Press. DOI: 10.2495/FRIAR120021. DOSTÁL, P., (1992) *Transition:*

DRLÍK, J., (2007) *Zemědělci a venkovská společnost - spolupráce nebo soupeření?* In: *Sborník z kontěrence Méně příznivé oblasti pro zemědělství a venkov*. Praha: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky.

DRUCKER, P. F., (1985) *Innovation and Entrepreneurship*. New York 1985, ISBN-13: 978-0-06-085113-2

DWYER, J., (2013) *Transformation for Sustainable Agriculture: What Role for the Second Pillar of CAP?* *Biobased and Applied Economics* 2(1): 29-47.

EISENSTADT, S., (2010) *From Generation to generation: Age groups and social structure*. London: Free Press of Glencoe.

EK-EVROPSKÁ KOMISE, (2006) *Přístup Leader: základní příručka*, Lucemburk, Úřad pro publikace Evropské unie, ISBN 92-79-02040-4

EK-EVROPSKÁ KOMISE, (2014) *Guidance on Community-led Local Development for local Actors*, May 2014, [online]. [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/regional_policy/information/guidelines/index_en.cfm#3>.

ENRD. *Leader brána*. 2014a [online]. [cit. 2014-05-07]. Dostupné z WWW: http://enrd.ec.europa.eu/leader/cz/leader_cz.cfm

ENRD. *LAGs database*. 2014b [online]. [cit. 2014-05-07]. Dostupné z WWW: http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/en/lags-database_en.cfm

ENSOR, J. & BERGER, R., (2009) *Community Based Adaptation and Culture in Theory and Practice*. In Adger, W. N., Lorenzoni, I. & O'Brien, K. L. (Eds.), *Adapting to climate*

change: thresholds, values, governance (pp. 227-239). Cambridge; New York: Cambridge University Press.

EU RURAL REVIEW č. 29, (2020) *Úspěchy Leaderu*, ISSN 1831-5267 https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/enrd_publications/uspechy_leaderu_eu_rural_review_c29_pro_web.pdf

EUROPEAN COMMISSION (2001) *Guidelines for the Evaluation of the Rural Development Programmes Supported by SAPARD*. Brussels.

EUROPEAN COMMISSION (2016) *A Better Life in Rural Areas*", Cork – Ireland https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/rur-dev-small-villages_en.pdf

EUROPEAN COMMISSION (2016) *The LEADER approach. A basic guide*. Brussels, Belgium. At: www.ec.europa.eu/agriculture/rur/Leaderplus/pdf/factsheet_en.pdf, last accessed on 22 .06.2016.

EUROPEAN COUNTRYSIDE (2018) *Interpretations of Innovation in Rural development. The cases of Leader projects in Lecce (Italy) and Granada (Spain) in 2007-2013 Period*. *Europ. Contrys*, 10 (1) 107–126. DOI: 10.2478/euco-2018-0007

EUROPEAN COUNTRYSIDE (2018) *Specialities in the Institutionalisation of Hungarian Leader Groups*. *Europ. Countrys*. 10 (1) 89 – 106. DOI: 10.2478/euco-2018-0006

EUROPEAN UNION RURAL OBSERVATORY (1997) *Innovation*. Observatory dossier 2 (6). AEIDL, Brussels, Belgium.

EP-EVROPSKÝ PARLAMENT (2013) Nařízení Evropského parlamentu a rady č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti, Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova a Evropském námořním a rybářském fondu, o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1083/2006. Úřední věstník Evropské unie L 347/320.

ÉÚD – EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR, (2010) Zvláštní zpráva č 5/2010; Provádění přístupu Leader pro rozvoj venkova, Lucemburk, Úřad pro publikace Evropské unie, ISBN 978-92-9207-899-7 (ECA - European Court of Auditors (2010) Implementation of the Leader approach for rural development, Special Report, No 5/2010, Luxembourg)

ESPARCIA, J., (2014) *Innovation and networks in rural areas*. An analysis from European innovative projects. *Journal of Rural Studies* 34, 1-14.

FEKETE, E. (2014) *Cross-community cooperation in post-socialist Hungarian rural space*, in: *Kasabov, E. (Ed.), In search of the 'relational rurals': Cooperation in rural, peripheral areas of Europe, its challenges and solutions*. Palgrave Macmillan (forthcoming).

FHLATHARTA, A. M. N. & FARRELL, M., (2017) *Unravelling the strands of 'patriarchy' in rural innovation: A study of female innovators and their contribution to rural Connemara*. Journal of Rural Studies, 54, 15–27. DOI: 10.1016/j.jrurstud.2017.05.002.

FIALA, P., STRMISKA, M. (2005) *Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody*. 1. vyd. Brno: ISPO a CDK, 2005. s. 5-6. ISBN 80-7325-074-8.

FLORIDA, R. (1995) *Toward the Learning Region*. Futures, 27, No. 5, s. 527-536.

GADAMER H.G., (2010) *Hermeneutik I. Wahrheit und Methode: Grundzüge Einer Philosophischen Hermeneutik*, Mohr Siebeck, ISBN 9783161502118

GIDDENS, A., (1989) *Sociology*. Cambridge: Polity press, 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

GILBERT, J., (1982) „*Rural Theory: The Grounding of Rural Sociology*.“ Rural Sociology 47: 609–633.

GOODWIN, M., (1998) *The Governance of Rural Areas: Some Emerging Research Issues and Agendas*. Journal of Rural Studies, 14, 5–12.

GRABHER, G., (1994) *The disembedded regional economy: the transformation of East German industrial complexes into western enclaves*. In: Amin, A., Thrift, N. (eds.): *Globalization , Institutions and Regional Development i Europe*. Oxford, Oxford University Press, s. 177-196

GRANOVETTER, M., (1991) *The social construction of economic institutions*. In: Etzioni, A., Lawrence, P.R. (eds.): *Socioeconomics: Towards a New Synthesis*. Armonk a London, M. E. Sharpe, s 75-81.

GRIEVE, J., LUKESCH, R., WEINSPACH, U., FERNANDES, P., BRAKALOVA, M., CRISTIANO, S., GEISSENDORFER, M., NEMES, G., O'GREADY, S., SEPULVEDA, R., PFEFERKORN, W., POLLERMANN, K., Pylkkänen, P., RICCI, C., SLEE, B., (2011) *Capturing impacts of Leader and of measures to improve Quality of Life in rural areas*. Paper prepared for the 122nd EAAE seminar "Evidence-based agricultural and rural policy making: methodological and empirical challenges of policy evaluation", Ancona, February 17-18, 2011.

HALFACREE, K. (1993) *Locality and Social Representation: Space, Discourse and Alternative Definitions of the Rural*, Journal of Rural Studies 9: 23–37, [http://dx.doi.org/10.1016/0743-0167\(93\)90003-3](http://dx.doi.org/10.1016/0743-0167(93)90003-3).

HARRISON, B. (1992) *Industrial districts: old wine in new bottles?* Regional Studies, roč. 26, s, 469-483

HIGH, C., NEMES, G. (2007) *Social learning in LEADER: exogenous, endogenous and hybrid evaluation in rural development*. Sociologia Ruralis 47 (2), 103-119.

HRUŠKA, V., KONEČNÝ, O., (2011) *Současný venkov v kontextu postproduktivistického přechodu: rozdílné předpoklady konkurenceschopnosti* Pp. 72–80 in J. Ježek, L. Kaňka (eds.). *Konkurenceschopnost a udržitelný rozvoj malých měst a venkovských regionů v České republice*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

HRUŠKA, V., (2014) *Proměny přístupů ke konceptualizaci venkovského prostoru v rurálních studiích*, *Czech Sociological Review*, 2014, Vol. 50, No. 4: 581–601 DOI: <http://dx.doi.org/10.13060/00380288.2014.50.4.109>

HUTCHINSON, J., CAMPBELL M., (1998) *Working in partnership: Lessons from the literature*. Research Brief No 63, Policy Research Institute, Leeds <https://www.education.gov.uk/publications/eOrdering>

HUDSON, R. (1999) *The learning economy, the learning firms and the learning region: a sympathetic critique of the limits to learning*. *European Urban and Regional Studies*, roč. 6, s. 59-72

CHROMÝ, P. (2002) *Metodologické přístupy v geografickém výzkumu kulturních oblastí Česka (215/2002/B-GEO/PrF) a GA ČR: Periferní oblasti v Česku jako součást polarizace prostoru v souvislostech evropské integrace (403/03/1369)*.

INKELES, A. (1973): *A Model of the Modern Man. Social Science and the New Societies. Problem in Cross-cultural Research and Theory Building*. Maplewood

JONES, O. (1995) *Lay discourses of the rural: Developments and implications for rural studies*. *Journal of Rural Studies* 11 (1): 35–49.

KASSAI, Z., GODA, P., (2011) *Evaluation of local rural development strategies in Hungary*. *Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists* 13 (6): 83-88.

KABELE, J., (1999) *Metodologie intervenčního heuristického vyšetřování*. Praha: Institut sociologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Pp. 113-136 in Filipov II (informatoria katedry sociologie Institutu sociologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze).

KIS, K., SZEKERESNÉ KÖTELES, R., (2010) *A Helyi Akciócsoportok szerepe a versenyképes és fenntartható vidékfejlesztés megvalósításában*, *Tér és Társadalom*, 24(3): 119-135

KIS K., (2012) *The experiences of implementing Leader approach, with special attention to effectiveness, efficiency and sustainabilitye studia ubb*, *Oeconomica*, volume 57, issue 2

KNEAFSEY, M., (2001) *Rural Cultural Economy*, *Annals of Tourism Research* 28 (3): 762–783, [http://dx.doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00077-3](http://dx.doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00077-3).

KULHÁNEK, L., (2007) *Rozvoj regionu v teorii učících se regionů*, Technical University of Košice, Faculty of Economics, 2nd Central European Conference in Regional Science – CERS

- KUČERA, Z., KULDOVÁ, S., (2006) In: Majerová, V. (ed.): *Sborník příspěvků z mezinárodní konference Venkov je náš svět, Countryside – Our World*, pp. 406–414, PEF ČŽU v Praze
- KURTZ, M., V. CRAIG. (2009) *Constructing Rural Geographies in Publication*, ACME: An International E-Journal for Critical Geographies [online] 8 (2) [cit. 9. 3. 2014].
- LACQUEMENT, G., (2013) *Involvement of local stakeholders in LEADER (2007-2013) programme partnerships in Eastern Germany: network thinking and context effects*. Acta Universitatis Lodzensis Folia Sociologica, (44), 55-72.
- LACY, D., (2001) *An Overview of Rural Governance Issues. Presentation prepared for the 51st National Public Policy Education Conference, San Antonio*. At: www.farmfoundation.org
- LABIANCA, M., DE RUBERTIS, S., BELLIGGIANO, A. & SALENTO, A., (2016) *Innovation in rural development in Puglia, Italy: critical issues and potentialities starting from empirical evidence*. Studies in Agricultural Economics 118, 38–46. DOI: 10.7896/j.1531.
- LEE, J., ÁRNASON, A., NIGHTINGALE, A., SHUCKSMITH, M., (2005) *Networking: Social Capital and Identities in European Rural Development*. Sociologia Ruralis, 45 (4), 15 s. ISSN 0038-0199
- LOŠŤÁK, M., HUDEČKOVÁ, H., (2010) *Agriculture and farming related activities: their actors and position in the LEADER approach*, Agricultural Economics, vol. 45, no. 4, pp. 245-262
- LOŠŤÁK, M., KARANIKOLAS, P., DRAGANOVA, M., ZAGATA, L., (2014) *Local Quality and Certification Schemes as New Forms of Governance in Sustainability Transitions*. In *Transition Pathways Towards Sustainability in Agriculture: Case Studies from Europe*. CABI: Oxfordshire. 246 s. ISBN 978- 1780642192.
- LUKESH, R., (2003) *It specifically addresses “the role of evaluations as a vehicle for accountability and for improving transparency”*, Paper presentation in workshop 8: Programme Evaluation (26/6)
- LUKESCH, R., (2007) *The LAG handbook*, Brussels: Leader Observatory. At: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/Program_razvoja_podezelja/4os/las_handbook_lukesch.pdf
- LUNDWALL, B. A., (1992 b) Introduction. In: Lundwall, B.A., (ed.): *National Systems of Innovation*, s. 1-19. London, Pinter
- MAJEROVÁ, V. et. al. (2009) *Český venkov 2008: Proměny venkova*. ČŽU, Praha.

MALMBERG, A., (1997) *Industrial geography: location and learning*. Progres in Human Geography, roč. 21, s. 573-582

MARKUSEN, A. R. (1985) *Profit Cycles, Oligopoly, and Regional Development*, Cambridge, Mass., MIT Press, 357 s,

MARTIN R. & SUNLEY P., (1998) *Slow Convergence? The New Endogenous Growth Theory and Regional Development*, Economic Geography, 74:3, 201-227, DOI: 10.1111/j.1944-8287.1998.tb00113.x

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., (1996) *Velký sociologický slovník I. a II.*. Praha: Karolinum, Univerzita Karlova. 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.

MAS JAKO PLATFORMA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE, Metodika pro zlepšení procesů místních akčních skupin (2015) *Partnerstvím ke zlepšení procesů LEADER*, MAS Haná z.s., <http://nmascr.cz/content/uploads/2015/06/Partnerstv%C3%ADm-ke-zlep%C5%A1en%C3%AD-proces%C5%AF-LEADER.pdf>

MAS Společná CIDLINA, z. s. (2015) *Metodika Uplatňování principu LEADER v Královéhradeckém kraji*
https://www.maskd.cz/userfiles/files/UPLATNOVANI-PRINCIPU-LEADER-V-KRALOVEHRADECKEM-KRAJI_final_08_06_web.pdf

MASKELL, P., (1998) *Low-tech competitive advantage and the role of proximity*. European Urban and Regional Studies, roč. 5, s. 99-118

MASKELL, P., MALMBERG, A., (1999) *The competitiveness of firms and regions: ubiquitification and the importance of localized learning*. European Urban and Regional Studies, roč. 6, s. 9-25

MAILLAT, D., (1982) *The Firm and the Regional factor (A new Framewor For Regional Policy)*, Saint Saphorin (Switzerland), Georgi, s. 247-254

MAŘÍKOVÁ, H., LINHART, J., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., (1996) *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.

MAYE, D., KIRWAN, J. AND SIMPSON, R., (2010) *New models of LEADER governance in Ireland*, Internal material of the project RuDi. Cheltenham: Countryside & Community Research Institute Cheltenham.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR, (2009) *LEADER – budoucnost venkova 2009*. 32 s. ISBN 978-80-7084-856-2.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR, (2012) *Metodika pro tvorbu Fichí a specifické podmínky Opatření IV. 1. 2, č.j. 188818/2012-MZE-14113*,
https://eagri.cz/public/web/file/183004/IV_1_2_Metodika.pdf

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR, (2016) *EX-post hodnocení Programu rozvoje venkova ČR za období 2007-2013, Závěrečná zpráva*,

MOSCOVICI, S., DUVEEN, G., (2000) *Social Representations: Explorations in Social Psychology*. Cambridge: Polity Press.

MOSELEY, J. M. (2003) *Local Partnerships for Rural Development: The European Experience*, Oxon: CABI Publishing.

MOSER, S. C. & EKSTROM, J. A., (2010) *A framework to diagnose barriers to climate change adaptation. Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(51), 22026-22031. DOI: 10.1073/pnas.1007887107

MURDOCH, J., (1995) *Actor-networks and the evolution of economic forms: combining description and explanation in theories of regulation, flexible specialization and networks*. *Environment and Planning A*, roč. 27, s, 731-757

NÁBRÁDI, A., PETŐ, K., BALOGH, V., SZABÓ, E., BARTHA, A., KOVÁCS, K., (2009) *Efficiency indicators in different dimension*, *Apstract*, 3(1-2): 7-22

NAŘÍZENÍ RADY (ES) Č 1698/2005 ze dne 20. září 2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV), Úřední věstník Evropské unie

NAVARRO, F., LABIANCA, M., CEJUDO, E., RUBERTIS, S., SALENTO, A., MAROTO, J. C., BELLIGIANO, A., (2018) *The cases of Leader projects in Lecce (Italy) and Granada (Spain) in 2007–2013 period*, No. 1, p. 107-126 DOI: 10.2478/euco-2018-0007 *European Countryside*, Mendelu interpretations of innovation in rural development,

NELSON, R., (1998) *The agenda for growth theory: a different point of wiew*, *Cambridge Journal of Economic*, vol. 22, s. 497-520

NKÚ - NÁRODNÍ KONTROLNÍ ÚŘAD, (2016) *Peněžní prostředky Evropské unie a státního rozpočtu určené na podporu místního rozvoje v rámci iniciativy LEADER prostřednictvím Programu rozvoje venkova*, Kontrolní závěr z kontrolní akce 16/14, Praha,

OECD - Organisation for Economic Cooperation and Development/European Communities (2005). *Oslo Manual. Guidelines for collecting and interpreting innovation data*. Oslo: OECD.

OECD - Organisation for Economic Cooperation and Development (1990) *Partnerships for rural development*, OECD Publications, Paris.

OECD - Organisation for Economic Cooperation and Development/European Communities (2009). *Annual report is prepared by the Public Affairs Division, Public Affairs and Communications Directorate*. It is published under the responsibility of the Secretary-General of the OECD

OEDL-WIESER, T., STRAHL, W., DAX, T., (2010) *The LEADER programme 2007-2013: refocusing towards agriculture-oriented activities as a consequence of*

'mainstreaming' innovative rural action in Austria. In: 118th EAAE Seminar "Rural development: governance, policy design and delivery", Ljubljana (Slovenia).

ÖIR - Österreichisches Institut für Raumplanung (2003) Ex-post Evaluation of the Community Initiative LEADER II, Final Report, Volume 1: Main Report, Vienna <http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/leader2/full1.pdf>

PAWLOWSKÁ, A., (2017) *Territorial Partnerships in Rural Regions*, Neo-Institutional Perspective polish ISSN 1231 – 1413 1(197), University of Rzeszów

PERLÍN, R., (2009) *Vymezení venkovských obcí v Česku*. Deník veřejné správy: rubrika Regiony. 14. 7. 2009. [cit. 2017-3-28]. Dostupné z WWW: PERLÍN, R. (2009) Vymezení venkovských obcí v Česku. *Obec & Finance* 2/2009

PIKE, A., RODRIGUEZ-POSE, A. and TOMANEY, J. (2006) *Local and Regional Development*. London: Routledge.

PIORE, M., SABEL, C., (1984) *The Second Industrial Divide: Possibilities for Prosperity*. New York, Basic Books

PISIANI, E, BURIGHEL, L., (2014) *Structures and dynamics of transnational cooperation networks: evidence based on Local Action Groups in the Veneto Region, Italy*. *Bio-based and Applied Economics* 3: 249

POCOL, C.B., KASSAI, Z., (2016) *Initiatives for Promoting Innovation Among Local Action Groups in Romania*, *Bulletin UASVM Horticulture* 73(2) Print ISSN 1843-5254, Electronic ISSN 1843-5394 DOI:10.15835/buasvmcn-hort:12348

POLLERMANN, K., (2005) *Regional governance - working together for sustainable regions in biosphere reserves in Germany and the Uk*. In: *Regional Studies Association* (ed.): *Sustainable Regions: Making Regions Work*. 132 S., Seaford: 94-96.

POLLERMANN, K., (2013) *Destination Governance aus empirischer Sicht. Analyse von tourismusbezogenen Governance-Arrangements und Schlussfolgerungen für die Praxis*, in: Wöhler, K., Saretzki, A., (Eds.): *Governance für Destinationen*. Erich Schmidt Verlag Berlin, pp 131-157.

POSPĚCH, P., (2014) *Discursive no man's land: Analysing the discourse of the rural in the transitional Czech Republic*. *Journal of Rural Studies* 34, 96–107.

PRV-PROGRAM ROZVOJE VENKOVA (2013) *Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013. Červen 2013*. [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné na: <https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fefafd%2F1393415127062.pdf>

PRV-PROGRAM ROZVOJE VENKOVA (2015) *Program rozvoje venkova České republiky na období 2014-2020, verze 1.1. Březen 2015*. [online]. [cit. 2016-12-21]. Dostupné na: <http://eagri.cz/public/web/file/370916/PRV_odeslane_EK_25_3_15.pdf>.

PSYK-PIOTROWSKA, E., KRETEK-KAMIŃSKA, A., (2013) *The role of Local Action Groups in the formation of human, social and economic capital of rural areas*. *Więś i Rolnictwo*, (4) (161): 45–61.

PUTNAM, R. D., (1993) *Making Democracy Work: Civic Tradition in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press, 280 s. ISBN 978-0691078892.

RAY, CH., (1998) *Culture, intellectual property and territorial rural development*. *Sociologia Ruralis* 38 (1): 3-20

RAY, CH., (2000) *The EU Leader programme: Rural development Laboratory*. *Sociologia Ruralis* 40 (2): 163-171

RAUPELIENÉ, A., (2017) *Leader: Seven key elements in the local development strategies and in the implementation*, Proceedings of the 8th International Scientific Conference Rural Development 2017, ISSN 1822-3230 / eISSN 2345-0916, eISBN 978-609-449-128-3, Article DOI: <http://doi.org/10.15544/RD.2017.222>

SHUCKSMITH, M., (2000) *Endogenous development, social capital and social inclusion: perspectives from LEADER in the UK*. *Sociologia Ruralis* 40(2), 208–218. DOI: 10.1111/1467-9523.00143.

SCHILLER, H., (2011) *Networks of Local Action Groups in Rural Areas. The Example of the EU Initiative Broads and Rivers LEADER+*. DM Verlag Dr. Müller GmbH&Co., Saarbrücken.

SCHNAUT, G., POLLERMANN, K., RAUE, P., (2012) *LEADER - an approach to innovative and suitable solutions in rural areas?* Paper prepared for presentation at the 131st EAAE Seminar 'Innovation for Agricultural Competitiveness and Sustainability of Rural Areas', Prague, September 18-19 2012, 16 p, [<http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/135779/2/Schnaut.pdf>].

SCHUMPETER, J. A., (2004) *Kapitalismus, socialismus a demokracie (z angl. orig.: Capitalism, Socialism and Democracy)*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2004 (orig. 1942). ISBN 80-7325-044-6.

SLEPIČKA, A., (1981) *Venkov a/nebo město*. Svoboda, Praha, 367 s.

SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIÉ (2017), Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana

SPĚŠNÁ, D., et al. (2009) *Aging of the agricultural workforce in relation to the agricultural labour market*. *Agricultural Economics* 55 (9): 424 – 435.

STACHOVÁ J., (2008) *Občanská společnost v regionech České republiky*. (Civic society in the regions of the Czech Republic.) Sociologický ústav Akademie věd ČR, Praha.

SWEENEY, G., (2000) *Innovation, Economic Progress and the Quality of Life SICA*, Innovation Consultants Ltd, Dublin, Ireland, Publication Date: 2000 ISBN: 978 1 84064 603 0 Extent: 192 pp

STARK, N., (2004) *Effective Rural Governance What Is It Does It Matter*, Rural Governance Initiative RUPRI/CFED

STORPER, M., (1995) *The resurgence of regional economies, ten years later: The region as a nexus of untraded interdependencies*. European Urban and Regional Studies, roč. 2., s. 191-221

STRAHL, W., WEISER T. O., DAX, T., (2010) LEADER PROGRAMME 2007-2013: *Refocusing towards agriculture – oriented activities as a consequence of ‘mainstreaming’ innovative rural action in Austria*, 118th EAAE Seminar "Rural development: governance, policy design and delivery" Ljubljana, 25-27 August 2010 THE

STRATEGIE EVROPA 2020

<https://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/CR/Analyticke-vyhodnoceni-plneni-narodnich-cilu-SE-2020.pdf>

<https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/cr/eu-2020-a-cr-78696/>

SÝKORA, L., MATOUŠEK, R., (2008) *Sociální kapitál a teritorialita sociálních sítí*. Sborník příspěvků Geodny Liberec. 7 s. ISBN 978-80-7372-443-6

SZÖRÉNYINÉ K., (2005) *A fenntartható fejlődés stratégiai elemei a rurális térségekben*, Tér és Társadalom, 19(3-4): 111-137

SVOBODOVÁ, H., et al. (2015) *Do the Czech Local Action Groups Respect the LEADER Method?*, Acta Univ. Agric. Silv. Mendelianae Brun., 63, 1769-1777 | DOI: 10.11118/actaun201563051769

THUESSEN, A., NIELSEN, N., (2014) *Mendelu a territorial perspective on EU's Leader approach in Denmark: The added value of community – led local development of rural and coastal areas in a multi – level governance settings*, European Countryside. · 4· 2014 · p. 307-326 DOI: 10.2478/euco-2014-0017

THORSTENSEN, E., FORSBERG, E. M., UNDERTHUN, A., DANIHELKA, P., ŘEHÁČEK, J., (2016) *Regional development and climate change adaptation: A study of the role of legitimacy*, Europ. Countrys. · 3 · 2016 · p. 207-226 DOI: 10.1515/euco-2016-0016, European Countryside MENDELU

TOMŠÍK, K. (2009) *Vývoj a perspektivy evropského venkova*, Praha: Wolters Kluwer ČR. 208 s. ISBN 978- 80-7357-495-6

TRANTINOVÁ, M. (2015) *Identifikace úspěchů a neúspěchů naplňování vybraných principů Leader s posouzením, proč k úspěchu či neúspěchu dochází*. Ústav zemědělské ekonomiky a informací, Závěrečná zpráva o výsledcích řešení Interního výzkumného projektu, Praha

- Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, (2006)
<https://eur-ex.europa.eu/legalontent/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2006:321E:FULL&from=PLES>
- Úřední věstník Evropské unie, (2005)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32009D0545>
- ÚZPI – Ústav zemědělských a potravinářských informací (2006) *MAS-krok za krokem. Praktické rady z jednotlivých etap zakládání a činnosti místních akčních skupin.*
- VAHL, R., (2018) *Leadership in Disguise: Role of the European Commission in EC Decision-making on Agriculture in the Uruguay Round*, Routledge Revivals, ISBN 0429819412, 9780429819414, 312
- VAN MEYER, H., (1997) *Presentation to the Leader Symposium*, Brussels, November 10 – 12.
- VAN DEPOELE, L. (2013) *Local Development Strategie in the EU. The Case of LEADER in Rural Development. Institute for International and European Policy. Catholic University of LEUVEN (Belgium).* [online] dostupné z: <
http://www.eurolocaldevelopment.org/wp-content/uploads/2013/03/local_development_strategies_in_the_eu-.pdf>.
- VARVAŽOVSKÁ, P., JARKOVSKÁ, M., (2016) *Local Action Group as a Symbol of a Possible Development of the Region.* In Marketing identity, Smolenice. Trnava: 1 – 9
- Velký sociologický slovník (Sociological dictionary) (1996). Karolinum, Praha.
- VOLK, A., BOJNEC, S., (2012) *Local Action Groups and Rural Development Projects: The LEADER Program in Slovenia.* In: 131st Seminar, September 18-19, 2012, Prague (Czech Republic), No. 135781. European Association of Agricultural Economists.
- WADE, P., RINNE, P., (2008) *A LEADER Dissemination Guide Book based on programme experience in Finland, Ireland and the Czech Republic.* Final Report of the Transnational LEADER Dissemination Project. Rural Policy Committee. 2008
- WADE, P., RINNE, P., (2011) *A guide to the LEADER programme based on experience from Finland, Ireland and Czech Republic.* Translated by R. Čuhel. 1st edition, Brno: Institute of Regional Development in cooperation with Ministry for Regional Development of the CR. ISBN 978-80-87318-20-1.
- WALSH J., (1996) *Local Development Theory and Practice: Recent Experience in Ireland*, ALDEN J. and BOLAND P. (eds.), *Regional Development Strategies*. London, Jessica Kingsley Publishers, London, 159–177
- WARNER, M., (1999) *Social capital construction and the role of the local state*, Rural Sociology, No. 64 (3).

- WARNER, M., (2001) *Building social capital: the role of local government*, Journal of Socio - Economics, No. 30
- WOKOUN, R., ed., MATES, P., ed. a COGAN, R., (2006) *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha: Linde. 351 s. ISBN 80-7201-608-3.
- WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J., (2008) *Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*, Praha: LINDE Publishing House, a. s. ISBN 978-80-7201-699-0.
- WOODS, M., (2008) *Social Movements and Rural Politics*. Journal of Rural Studies 24(2). 129–137.
- WOODS, M. (2011) *Rural*. London: Routledge. Taylor&Francis Book. ISBN: 0415442400
- WOOLCOCK, M., (1998) *Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework*, Theory and Society, Volume 27, No. 2.
- YAGÜE BLANCO, J. L., DE NICOLAS DE NICOLAS, V. L., MARTÍNEZ, J. L., (2013) *Leader Rural Development Program in Spain: Profile and Functions of Workers in Local Action Groups..* En: "The Sixth International Scientific Conference Rural Development 2013. Innovations and Sustainability", 28/11/2013 - 29/11/2013, Akademija. Lithuania.
- YANUS, M. (2003) first published 1999, with Alan Jolis: *“Banker to the Poor: Micro-Lending and the Battle against World Poverty”*. PublicAffairs, New York.
- ZNEBEJÁNEK, F., (2013) *Mezi konfliktem a kooperací. Jednotná teorie konfliktu a kooperace*. Praha: Sociologické nakladatelství. 158 s. ISBN 978-80-7419-154-1.

9 Přílohy

Příloha 1: Počet projektů (inovativních a neinovativních) podle žadatelů - právní subjektivity - krajské uspořádání

Tabulka 34: Počet projektů (inovativních a neinovativních) podle žadatelů - právní subjektivity - krajské uspořádání; vlastní zpracování

			Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Neinovativní projekty	Město	Σ	110	106	89	54	41	53	77	29	50	29	15	23	34	710
		% ¹	15,5%	14,9%	12,5%	7,6%	5,8%	7,5%	10,8%	4,1%	7,0%	4,1%	2,1%	3,2%	4,8%	100,0%
		% ²	11,3%	12,2%	16,7%	32,0%	9,8%	18,9%	10,8%	7,4%	10,7%	4,3%	2,0%	4,1%	7,2%	9,8%
	Městys	Σ	36	40	7	0	0	1	10	5	48	32	11	7	1	198
		% ¹	18,2%	20,2%	3,5%	0,0%	0,0%	0,5%	5,1%	2,5%	24,2%	16,2%	5,6%	3,5%	0,5%	100,0%
		% ²	3,7%	4,6%	1,3%	0,0%	0,0%	0,4%	1,4%	1,3%	10,3%	4,7%	1,5%	1,2%	0,2%	2,7%
	Obec	Σ	456	376	205	58	201	88	279	149	201	272	316	263	268	3132
		% ¹	14,6%	12,0%	6,5%	1,9%	6,4%	2,8%	8,9%	4,8%	6,4%	8,7%	10,1%	8,4%	8,6%	100,0%
		% ²	47,0%	43,2%	38,5%	34,3%	48,1%	31,3%	39,1%	38,1%	42,9%	40,2%	42,9%	46,9%	56,5%	43,1%
	Sdružení, spolek	Σ	223	165	142	28	97	78	201	129	108	176	223	155	89	1814
		% ¹	12,3%	9,1%	7,8%	1,5%	5,3%	4,3%	11,1%	7,1%	6,0%	9,7%	12,3%	8,5%	4,9%	100,0%
		% ²	23,0%	19,0%	26,7%	16,6%	23,2%	27,8%	28,2%	33,0%	23,1%	26,0%	30,3%	27,6%	18,8%	25,0%
	Společnost s ručením omezeným	Σ	28	20	10	2	15	10	34	14	8	29	46	29	11	256
		% ¹	10,9%	7,8%	3,9%	0,8%	5,9%	3,9%	13,3%	5,5%	3,1%	11,3%	18,0%	11,3%	4,3%	100,0%
		% ²	2,9%	2,3%	1,9%	1,2%	3,6%	3,6%	4,8%	3,6%	1,7%	4,3%	6,3%	5,2%	2,3%	3,5%
	Akciová společnost	Σ	9	4	4	0	1	4	11	5	4	8	8	1	5	64
		% ¹	14,1%	6,3%	6,3%	0,0%	1,6%	6,3%	17,2%	7,8%	6,3%	12,5%	12,5%	1,6%	7,8%	100,0%
		% ²	0,9%	0,5%	0,8%	0,0%	0,2%	1,4%	1,5%	1,3%	0,9%	1,2%	1,1%	0,2%	1,1%	0,9%
	Fyzická osoba	Σ	71	135	56	14	43	37	88	39	33	81	86	57	50	790
		% ¹	9,0%	17,1%	7,1%	1,8%	5,4%	4,7%	11,1%	4,9%	4,2%	10,3%	10,9%	7,2%	6,3%	100,0%
% ²		7,3%	15,5%	10,5%	8,3%	10,3%	13,2%	12,3%	10,0%	7,1%	12,0%	11,7%	10,2%	10,5%	10,9%	
Obecně prospěšná společnost	Σ	3	6	5	4	4	6	1	0	1	4	2	2	0	38	
	% ¹	7,9%	15,8%	13,2%	10,5%	10,5%	15,8%	2,6%	0,0%	2,6%	10,5%	5,3%	5,3%	0,0%	100,0%	
	% ²	0,3%	0,7%	0,9%	2,4%	1,0%	2,1%	0,1%	0,0%	0,2%	0,6%	0,3%	0,4%	0,0%	0,5%	
Farnost	Σ	9	7	7	0	7	3	0	10	6	23	11	13	10	106	
	% ¹	8,5%	6,6%	6,6%	0,0%	6,6%	2,8%	0,0%	9,4%	5,7%	21,7%	10,4%	12,3%	9,4%	100,0%	
	% ²	0,9%	0,8%	1,3%	0,0%	1,7%	1,1%	0,0%	2,6%	1,3%	3,4%	1,5%	2,3%	2,1%	1,5%	
Veřejně obchodní společnost	Σ	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	4	
	% ¹	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	25,0%	0,0%	25,0%	100,0%	
	% ²	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,2%	0,1%	
Družstvo	Σ	5	3	1	1	0	1	5	1	6	6	7	5	2	43	
	% ¹	11,6%	7,0%	2,3%	2,3%	0,0%	2,3%	11,6%	2,3%	14,0%	14,0%	16,3%	11,6%	4,7%	100,0%	
	% ²	0,5%	0,3%	0,2%	0,6%	0,0%	0,4%	0,7%	0,3%	1,3%	0,9%	1,0%	0,9%	0,4%	0,6%	
ZŠ a MŠ, přísp. organizace	Σ	20	8	6	8	9	0	8	10	2	15	10	6	3	105	
	% ¹	19,0%	7,6%	5,7%	7,6%	8,6%	0,0%	7,6%	9,5%	1,9%	14,3%	9,5%	5,7%	2,9%	100,0%	
	% ²	2,1%	0,9%	1,1%	4,7%	2,2%	0,0%	1,1%	2,6%	0,4%	2,2%	1,4%	1,1%	0,6%	1,4%	
Univerzita	Σ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	
	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	
Celkem	Σ	971	870	532	169	418	281	714	391	468	677	736	561	474	7262	
	% ¹	13,4%	12,0%	7,3%	2,3%	5,8%	3,9%	9,8%	5,4%	6,4%	9,3%	10,1%	7,7%	6,5%	100,0%	
	% ²	9,0%	9,1%	11,1%	20,2%	6,1%	14,5%	7,0%	4,3%	6,0%	3,5%	1,9%	0,5%	7,1%	6,5%	
Vní anolet	Město	Σ	45	48	32	18	12	27	30	9	16	17	10	2	18	284
		% ¹	15,8%	16,9%	11,3%	6,3%	4,2%	9,5%	10,6%	3,2%	5,6%	6,0%	3,5%	0,7%	6,3%	100,0%
		% ²	9,0%	9,1%	11,1%	20,2%	6,1%	14,5%	7,0%	4,3%	6,0%	3,5%	1,9%	0,5%	7,1%	6,5%

Celkem	Městys	Σ	18	21	6	1	0	1	4	2	11	12	9	3	1	89
		% ¹	20,2%	23,6%	6,7%	1,1%	0,0%	1,1%	4,5%	2,2%	12,4%	13,5%	10,1%	3,4%	1,1%	100,0%
		% ²	3,6%	4,0%	2,1%	1,1%	0,0%	0,5%	0,9%	1,0%	4,2%	2,5%	1,8%	0,8%	0,4%	2,1%
	Obec	Σ	156	125	71	20	53	38	81	46	58	110	114	61	64	997
		% ¹	15,6%	12,5%	7,1%	2,0%	5,3%	3,8%	8,1%	4,6%	5,8%	11,0%	11,4%	6,1%	6,4%	100,0%
		% ²	31,3%	23,6%	24,6%	22,5%	27,0%	20,4%	18,9%	22,2%	21,9%	22,6%	22,2%	15,4%	25,3%	23,0%
	Sdružení, spolek	Σ	122	46	77	16	43	42	94	42	33	73	61	63	26	738
		% ¹	16,5%	6,2%	10,4%	2,2%	5,8%	5,7%	12,7%	5,7%	4,5%	9,9%	8,3%	8,5%	3,5%	100,0%
		% ²	24,5%	8,7%	26,6%	18,0%	21,9%	22,6%	22,0%	20,3%	12,5%	15,0%	11,9%	15,9%	10,3%	17,0%
	Společnost s ručením omezeným	Σ	26	23	21	10	11	14	26	10	22	30	45	42	19	299
		% ¹	8,7%	7,7%	7,0%	3,3%	3,7%	4,7%	8,7%	3,3%	7,4%	10,0%	15,1%	14,0%	6,4%	100,0%
		% ²	5,2%	4,3%	7,3%	11,2%	5,6%	7,5%	6,1%	4,8%	8,3%	6,2%	8,8%	10,6%	7,5%	6,9%
	Akciová společnost	Σ	8	2	2	0	1	7	24	13	3	10	21	3	9	103
		% ¹	7,8%	1,9%	1,9%	0,0%	1,0%	6,8%	23,3%	12,6%	2,9%	9,7%	20,4%	2,9%	8,7%	100,0%
		% ²	1,6%	0,4%	0,7%	0,0%	0,5%	3,8%	5,6%	6,3%	1,1%	2,1%	4,1%	0,8%	3,6%	2,4%
	Fyzická osoba	Σ	65	219	53	14	59	42	138	70	81	162	167	177	67	1314
		% ¹	4,9%	16,7%	4,0%	1,1%	4,5%	3,2%	10,5%	5,3%	6,2%	12,3%	12,7%	13,5%	5,1%	100,0%
		% ²	13,1%	41,4%	18,3%	15,7%	30,1%	22,6%	32,2%	33,8%	30,6%	33,3%	32,6%	44,6%	26,5%	30,3%
	Obecně prospěšná společnost	Σ	4	6	3	2	6	2	2	0	0	3	1	2	0	31
		% ¹	12,9%	19,4%	9,7%	6,5%	19,4%	6,5%	6,5%	0,0%	0,0%	9,7%	3,2%	6,5%	0,0%	100,0%
		% ²	0,8%	1,1%	1,0%	2,2%	3,1%	1,1%	0,5%	0,0%	0,0%	0,6%	0,2%	0,5%	0,0%	0,7%
	Farnost	Σ	43	24	23	3	10	11	18	9	26	49	54	26	39	335
		% ¹	12,8%	7,2%	6,9%	0,9%	3,0%	3,3%	5,4%	2,7%	7,8%	14,6%	16,1%	7,8%	11,6%	100,0%
		% ²	8,6%	4,5%	8,0%	3,4%	5,1%	5,9%	4,2%	4,3%	9,8%	10,1%	10,5%	6,5%	15,4%	7,7%
	Veřejně obchodní společnost	Σ	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	3	0	0	5
		% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	20,0%	0,0%	0,0%	60,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,5%	0,0%	0,0%	0,6%	0,0%	0,0%	0,1%
Družstvo	Σ	5	12	1	1	0	1	5	3	15	10	23	17	8	101	
	% ¹	5,0%	11,9%	1,0%	1,0%	0,0%	1,0%	5,0%	3,0%	14,9%	9,9%	22,8%	16,8%	7,9%	100,0%	
	% ²	1,0%	2,3%	0,3%	1,1%	0,0%	0,5%	1,2%	1,4%	5,7%	2,1%	4,5%	4,3%	3,2%	2,3%	
ZŠ a MŠ, příspěv. organizace	Σ	6	3	0	4	1	1	4	2	0	10	5	1	2	39	
	% ¹	15,4%	7,7%	0,0%	10,3%	2,6%	2,6%	10,3%	5,1%	0,0%	25,6%	12,8%	2,6%	5,1%	100,0%	
	% ²	1,2%	0,6%	0,0%	4,5%	0,5%	0,5%	0,9%	1,0%	0,0%	2,1%	1,0%	0,3%	0,8%	0,9%	
Univerzita	Σ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	
	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	
Státní podnik	Σ	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	
	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	
Celkem	Σ	498	529	289	89	196	186	428	207	265	487	513	397	253	4337	
	% ¹	11,5%	12,2%	6,7%	2,1%	4,5%	4,3%	9,9%	4,8%	6,1%	11,2%	11,8%	9,2%	5,8%	100,0%	
	% ²	10,6%	11,0%	14,7%	27,9%	8,6%	17,1%	9,4%	6,4%	9,0%	4,0%	2,0%	2,6%	7,2%	8,6%	
Celkem	Město	Σ	155	154	121	72	53	80	107	38	66	46	25	25	52	994
		% ¹	15,6%	15,5%	12,2%	7,2%	5,3%	8,0%	10,8%	3,8%	6,6%	4,6%	2,5%	2,5%	5,2%	100,0%
		% ²	10,6%	11,0%	14,7%	27,9%	8,6%	17,1%	9,4%	6,4%	9,0%	4,0%	2,0%	2,6%	7,2%	8,6%
	Městys	Σ	54	61	13	1	0	2	14	7	59	44	20	10	2	287
		% ¹	18,8%	21,3%	4,5%	0,3%	0,0%	0,7%	4,9%	2,4%	20,6%	15,3%	7,0%	3,5%	0,7%	100,0%
		% ²	3,7%	4,4%	1,6%	0,4%	0,0%	0,4%	1,2%	1,2%	8,0%	3,8%	1,6%	1,0%	0,3%	2,5%
	Obec	Σ	612	501	276	78	254	126	360	195	259	382	430	324	332	4129
		% ¹	14,8%	12,1%	6,7%	1,9%	6,2%	3,1%	8,7%	4,7%	6,3%	9,3%	10,4%	7,8%	8,0%	100,0%
		% ²	41,7%	35,8%	33,6%	30,2%	41,4%	27,0%	31,5%	32,6%	35,3%	32,8%	34,4%	33,8%	45,7%	35,6%
	Sdružení, spolek	Σ	345	211	219	44	140	120	295	171	141	249	284	218	115	2552
		% ¹	13,5%	8,3%	8,6%	1,7%	5,5%	4,7%	11,6%	6,7%	5,5%	9,8%	11,1%	8,5%	4,5%	100,0%
		% ²	23,5%	15,1%	26,7%	17,1%	22,8%	25,7%	25,8%	28,6%	19,2%	21,4%	22,7%	22,8%	15,8%	22,0%
	Společnost s ručením omezeným	Σ	54	43	31	12	26	24	60	24	30	59	91	71	30	555
		% ¹	9,7%	7,7%	5,6%	2,2%	4,7%	4,3%	10,8%	4,3%	5,4%	10,6%	16,4%	12,8%	5,4%	100,0%
		% ²	3,7%	3,1%	3,8%	4,7%	4,2%	5,1%	5,3%	4,0%	4,1%	5,1%	7,3%	7,4%	4,1%	4,8%
	Akciová společnost	Σ	17	6	6	0	2	11	35	18	7	18	29	4	14	167
		% ¹	10,2%	3,6%	3,6%	0,0%	1,2%	6,6%	21,0%	10,8%	4,2%	10,8%	17,4%	2,4%	8,4%	100,0%
		% ²	1,2%	0,4%	0,7%	0,0%	0,3%	2,4%	3,1%	3,0%	1,0%	1,5%	2,3%	0,4%	1,9%	1,4%
	Fyzická	Σ	136	354	109	28	102	79	226	109	114	243	253	234	117	2104

osoba	% ¹	6,5%	16,8%	5,2%	1,3%	4,8%	3,8%	10,7%	5,2%	5,4%	11,5%	12,0%	11,1%	5,6%	100,0%
	% ²	9,3%	25,3%	13,3%	10,9%	16,6%	16,9%	19,8%	18,2%	15,6%	20,9%	20,3%	24,4%	16,1%	18,1%
Obecně prospěšná společnost	Σ	7	12	8	6	10	8	3	0	1	7	3	4	0	69
	% ¹	10,1%	17,4%	11,6%	8,7%	14,5%	11,6%	4,3%	0,0%	1,4%	10,1%	4,3%	5,8%	0,0%	100,0%
Farnost	% ²	0,5%	0,9%	1,0%	2,3%	1,6%	1,7%	0,3%	0,0%	0,1%	0,6%	0,2%	0,4%	0,0%	0,6%
	Σ	52	31	30	3	17	14	18	19	32	72	65	39	49	441
Veřejně obchodní společnost	% ¹	11,8%	7,0%	6,8%	0,7%	3,9%	3,2%	4,1%	4,3%	7,3%	16,3%	14,7%	8,8%	11,1%	100,0%
	% ²	3,5%	2,2%	3,7%	1,2%	2,8%	3,0%	1,6%	3,2%	4,4%	6,2%	5,2%	4,1%	6,7%	3,8%
Družstvo	Σ	1	0	0	0	0	0	1	1	1	0	4	0	1	9
	% ¹	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	11,1%	11,1%	11,1%	0,0%	44,4%	0,0%	11,1%	100,0%
ZŠ a MŠ, přísp. organizace	% ²	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,2%	0,1%	0,0%	0,3%	0,0%	0,1%	0,1%
	Σ	10	15	2	2	0	2	10	4	21	16	30	22	10	144
Univerzita	% ¹	6,9%	10,4%	1,4%	1,4%	0,0%	1,4%	6,9%	2,8%	14,6%	11,1%	20,8%	15,3%	6,9%	100,0%
	% ²	0,7%	1,1%	0,2%	0,8%	0,0%	0,4%	0,9%	0,7%	2,9%	1,4%	2,4%	2,3%	1,4%	1,2%
Státní podnik	Σ	26	11	6	12	10	1	12	12	2	25	15	7	5	144
	% ¹	18,1%	7,6%	4,2%	8,3%	6,9%	0,7%	8,3%	8,3%	1,4%	17,4%	10,4%	4,9%	3,5%	100,0%
Celkem	% ²	1,8%	0,8%	0,7%	4,7%	1,6%	0,2%	1,1%	2,0%	0,3%	2,1%	1,2%	0,7%	0,7%	1,2%
	Σ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	3
Státní podnik	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Celkem	Σ	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Celkem	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Σ	1469	1399	821	258	614	467	1142	598	733	1164	1249	958	727	11599
Celkem	% ¹	12,7%	12,1%	7,1%	2,2%	5,3%	4,0%	9,8%	5,2%	6,3%	10,0%	10,8%	8,3%	6,3%	100,0%

%¹ - procentický podíl v rámci daného právního subjektu

%² - procentický podíl daného zaměření v rámci všech podpořených projektů všech právních subjektů

Příloha 2: Počet projektů rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu ve vztahu k inovativnosti – krajské uspořádání

Tabulka 35: Počet projektů rozdělených dle detailní identifikované třídy zaměření projektu ve vztahu k inovativnosti – krajské uspořádání; vlastní zpracování

			Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
Neinovativní	1	Σ	36	53	17	3	16	16	40	14	18	16	33	18	18	298
		% ¹	12,1%	17,8%	5,7%	1,0%	5,4%	5,4%	13,4%	4,7%	6,0%	5,4%	11,1%	6,0%	6,0%	100%
		% ²	3,7%	6,1%	3,2%	1,8%	3,8%	5,7%	5,6%	3,6%	3,8%	2,4%	4,5%	3,2%	3,8%	4,1%
	2	Σ	1	6	0	0	4	2	2	2	2	3	6	5	0	33
		% ¹	3,0%	18,2%	0,0%	0,0%	12,1%	6,1%	6,1%	6,1%	6,1%	9,1%	18,2%	15,2%	0,0%	100%
		% ²	0,1%	0,7%	0,0%	0,0%	1,0%	0,7%	0,3%	0,5%	0,4%	0,4%	0,8%	0,9%	0,0%	0,5%
	3	Σ	0	4	1	0	0	2	1	0	1	1	0	3	1	14
		% ¹	0,0%	28,6%	7,1%	0,0%	0,0%	14,3%	7,1%	0,0%	7,1%	7,1%	0,0%	21,4%	7,1%	100%
		% ²	0,0%	0,5%	0,2%	0,0%	0,0%	0,7%	0,1%	0,0%	0,2%	0,1%	0,0%	0,5%	0,2%	0,2%
	4	Σ	0	5	1	0	2	1	1	2	1	2	2	1	1	19
		% ¹	0,0%	26,3%	5,3%	0,0%	10,5%	5,3%	5,3%	10,5%	5,3%	10,5%	10,5%	5,3%	5,3%	100%
		% ²	0,0%	0,6%	0,2%	0,0%	0,5%	0,4%	0,1%	0,5%	0,2%	0,3%	0,3%	0,2%	0,2%	0,3%
	5	Σ	0	0	0	0	1	0	1	0	0	4	0	0	0	6
		% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	100%
		% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
	6	Σ	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	3
		% ¹	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100%
		% ²	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	7	Σ	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	3
		% ¹	33,3%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	100%
		% ²	0,1%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
	8	Σ	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	2	5
		% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	20,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	40,0%	100%
		% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,3%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,4%	0,1%
	9	Σ	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	3
		% ¹	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	33,3%	0,0%	0,0%	100%
		% ²	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
	10	Σ	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
		% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100%
		% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
11	Σ	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	
	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100%	
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	
12	Σ	4	4	1	0	1	2	1	5	0	2	2	1	0	23	
	% ¹	17,4%	17,4%	4,3%	0,0%	4,3%	8,7%	4,3%	21,7%	0,0%	8,7%	8,7%	4,3%	0,0%	100%	
	% ²	0,4%	0,5%	0,2%	0,0%	0,2%	0,7%	0,1%	1,3%	0,0%	0,3%	0,3%	0,2%	0,0%	0,3%	
13	Σ	3	7	0	0	2	1	4	0	1	0	2	1	0	21	

	% ¹	14,3%	33,3%	0,0%	0,0%	9,5%	4,8%	19,0%	0,0%	4,8%	0,0%	9,5%	4,8%	0,0%	100%
	% ²	0,3%	0,8%	0,0%	0,0%	0,5%	0,4%	0,6%	0,0%	0,2%	0,0%	0,3%	0,2%	0,0%	0,3%
14	Σ	40	37	16	7	13	11	18	16	10	40	32	23	18	281
	% ¹	14,2%	13,2%	5,7%	2,5%	4,6%	3,9%	6,4%	5,7%	3,6%	14,2%	11,4%	8,2%	6,4%	100%
	% ²	4,1%	4,3%	3,0%	4,1%	3,1%	3,9%	2,5%	4,1%	2,1%	5,9%	4,3%	4,1%	3,8%	3,9%
15	Σ	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	2	0	5
	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	40,0%	40,0%	0,0%	100%
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,4%	0,0%	0,1%
16	Σ	1	4	1	2	0	1	1	0	2	0	0	0	1	13
	% ¹	7,7%	30,8%	7,7%	15,4%	0,0%	7,7%	7,7%	0,0%	15,4%	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	100%
	% ²	0,1%	0,5%	0,2%	1,2%	0,0%	0,4%	0,1%	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%
17	Σ	158	192	124	29	83	44	146	84	120	178	159	125	97	1539
	% ¹	10,3%	12,5%	8,1%	1,9%	5,4%	2,9%	9,5%	5,5%	7,8%	11,6%	10,3%	8,1%	6,3%	100%
	% ²	16,3%	22,1%	23,3%	17,2%	19,9%	15,7%	20,4%	21,5%	25,6%	26,3%	21,6%	22,3%	20,5%	21,2%
18	Σ	54	27	20	6	17	6	18	19	9	35	35	19	19	284
	% ¹	19,0%	9,5%	7,0%	2,1%	6,0%	2,1%	6,3%	6,7%	3,2%	12,3%	12,3%	6,7%	6,7%	100%
	% ²	5,6%	3,1%	3,8%	3,6%	4,1%	2,1%	2,5%	4,9%	1,9%	5,2%	4,8%	3,4%	4,0%	3,9%
19	Σ	157	81	83	16	44	33	110	44	45	97	121	84	63	978
	% ¹	16,1%	8,3%	8,5%	1,6%	4,5%	3,4%	11,2%	4,5%	4,6%	9,9%	12,4%	8,6%	6,4%	100%
	% ²	16,2%	9,3%	15,6%	9,5%	10,5%	11,7%	15,4%	11,3%	9,6%	14,3%	16,4%	15,0%	13,3%	13,5%
20	Σ	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	4
	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	25,0%	0,0%	0,0%	25,0%	25,0%	0,0%	0,0%	100%
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%
21	Σ	10	12	11	2	1	4	6	6	5	6	6	1	5	75
	% ¹	13,3%	16,0%	14,7%	2,7%	1,3%	5,3%	8,0%	8,0%	6,7%	8,0%	8,0%	1,3%	6,7%	100%
	% ²	1,0%	1,4%	2,1%	1,2%	0,2%	1,4%	0,8%	1,5%	1,1%	0,9%	0,8%	0,2%	1,1%	1,0%
22	Σ	2	1	1	0	0	0	2	1	0	3	4	0	2	16
	% ¹	12,5%	6,3%	6,3%	0,0%	0,0%	0,0%	12,5%	6,3%	0,0%	18,8%	25,0%	0,0%	12,5%	100%
	% ²	0,2%	0,1%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,3%	0,0%	0,4%	0,5%	0,0%	0,4%	0,2%
23	Σ	47	48	22	3	24	23	29	26	28	22	39	29	21	361
	% ¹	13,0%	13,3%	6,1%	0,8%	6,6%	6,4%	8,0%	7,2%	7,8%	6,1%	10,8%	8,0%	5,8%	100%
	% ²	4,8%	5,5%	4,1%	1,8%	5,7%	8,2%	4,1%	6,6%	6,0%	3,2%	5,3%	5,2%	4,4%	5,0%
24	Σ	18	7	15	0	7	3	13	5	4	21	9	9	7	118
	% ¹	15,3%	5,9%	12,7%	0,0%	5,9%	2,5%	11,0%	4,2%	3,4%	17,8%	7,6%	7,6%	5,9%	100%
	% ²	1,9%	0,8%	2,8%	0,0%	1,7%	1,1%	1,8%	1,3%	0,9%	3,1%	1,2%	1,6%	1,5%	1,6%
25	Σ	6	5	2	1	1	3	1	2	3	4	5	3	0	36
	% ¹	16,7%	13,9%	5,6%	2,8%	2,8%	8,3%	2,8%	5,6%	8,3%	11,1%	13,9%	8,3%	0,0%	100%
	% ²	0,6%	0,6%	0,4%	0,6%	0,2%	1,1%	0,1%	0,5%	0,6%	0,6%	0,7%	0,5%	0,0%	0,5%
26	Σ	1	3	4	1	0	2	4	1	3	0	2	2	0	23
	% ¹	4,3%	13,0%	17,4%	4,3%	0,0%	8,7%	17,4%	4,3%	13,0%	0,0%	8,7%	8,7%	0,0%	100%
	% ²	0,1%	0,3%	0,8%	0,6%	0,0%	0,7%	0,6%	0,3%	0,6%	0,0%	0,3%	0,4%	0,0%	0,3%
27	Σ	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	% ¹	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100%
	% ²	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
28	Σ	1	2	1	1	0	2	3	0	0	1	0	0	0	11
	% ¹	9,1%	18,2%	9,1%	9,1%	0,0%	18,2%	27,3%	0,0%	0,0%	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%	100%
	% ²	0,1%	0,2%	0,2%	0,6%	0,0%	0,7%	0,4%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%
29	Σ	6	2	3	0	4	0	2	0	0	0	1	0	0	18

		% ¹	33,3%	11,1%	16,7%	0,0%	22,2%	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	5,6%	0,0%	0,0%	100%	
		% ²	0,6%	0,2%	0,6%	0,0%	1,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,2%	
		Σ	48	33	18	13	19	12	23	10	29	24	17	20	15	281	
	30	% ¹	17,1%	11,7%	6,4%	4,6%	6,8%	4,3%	8,2%	3,6%	10,3%	8,5%	6,0%	7,1%	5,3%	100%	
		% ²	4,9%	3,8%	3,4%	7,7%	4,5%	4,3%	3,2%	2,6%	6,2%	3,5%	2,3%	3,6%	3,2%	3,9%	
		Σ	92	57	52	13	35	25	55	23	26	35	42	22	35	512	
	31	% ¹	18,0%	11,1%	10,2%	2,5%	6,8%	4,9%	10,7%	4,5%	5,1%	6,8%	8,2%	4,3%	6,8%	100%	
		% ²	9,5%	6,6%	9,8%	7,7%	8,4%	8,9%	7,7%	5,9%	5,6%	5,2%	5,7%	3,9%	7,4%	7,1%	
		Σ	231	212	102	55	116	67	156	103	138	127	156	154	136	1753	
	32	% ¹	13,2%	12,1%	5,8%	3,1%	6,6%	3,8%	8,9%	5,9%	7,9%	7,2%	8,9%	8,8%	7,8%	100%	
		% ²	23,8%	24,4%	19,2%	32,5%	27,8%	23,8%	21,8%	26,3%	29,5%	18,8%	21,2%	27,5%	28,7%	24,1%	
		Σ	0	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	1	5	
	33	% ¹	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	20,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	100%	
		% ²	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,3%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,1%	
		Σ	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
	34	% ¹	100%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100%	
		% ²	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%		
		Σ	1	1	1	0	0	1	1	0	1	2	0	0	1	9	
	35	% ¹	11,1%	11,1%	11,1%	0,0%	0,0%	11,1%	11,1%	0,0%	11,1%	22,2%	0,0%	0,0%	11,1%	100%	
		% ²	0,1%	0,1%	0,2%	0,0%	0,0%	0,4%	0,1%	0,0%	0,2%	0,3%	0,0%	0,0%	0,2%	0,1%	
		Σ	0	1	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0	1	6	
	36	% ¹	0,0%	16,7%	0,0%	16,7%	16,7%	16,7%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	100%	
		% ²	0,0%	0,1%	0,0%	0,6%	0,2%	0,4%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,1%	
		Σ	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	3	
	37	% ¹	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	33,3%	100%	
		% ²	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	
		Σ	19	40	14	5	13	11	40	14	12	32	38	29	9	276	
	38	% ¹	6,9%	14,5%	5,1%	1,8%	4,7%	4,0%	14,5%	5,1%	4,3%	11,6%	13,8%	10,5%	3,3%	100%	
		% ²	2,0%	4,6%	2,6%	3,0%	3,1%	3,9%	5,6%	3,6%	2,6%	4,7%	5,2%	5,2%	1,9%	3,8%	
		Σ	33	20	19	11	13	6	30	11	9	19	19	10	20	220	
	39	% ¹	15,0%	9,1%	8,6%	5,0%	5,9%	2,7%	13,6%	5,0%	4,1%	8,6%	8,6%	4,5%	9,1%	100%	
		% ²	3,4%	2,3%	3,6%	6,5%	3,1%	2,1%	4,2%	2,8%	1,9%	2,8%	2,6%	1,8%	4,2%	3,0%	
		Celkem	Σ	870	532	169	418	281	714	391	468	677	736	561	474	7262	
		% ¹	13,4%	12,0%	7,3%	2,3%	5,8%	3,9%	9,8%	5,4%	6,4%	9,3%	10,1%	7,7%	6,5%	100%	
		% ²	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%		
	Inovativní	1	Σ	6	4	1	0	1	0	4	2	0	6	1	0	2	27
			% ¹	22,2%	14,8%	3,7%	0,0%	3,7%	0,0%	14,8%	7,4%	0,0%	22,2%	3,7%	0,0%	7,4%	100%
			% ²	1,2%	0,8%	0,3%	0,0%	0,5%	0,0%	0,9%	1,0%	0,0%	1,2%	0,2%	0,0%	0,8%	0,6%
		2	Σ	7	41	1	0	19	11	40	10	16	27	48	61	30	311
% ¹			2,3%	13,2%	0,3%	0,0%	6,1%	3,5%	12,9%	3,2%	5,1%	8,7%	15,4%	19,6%	9,6%	100%	
% ²			1,4%	7,8%	0,3%	0,0%	9,7%	5,9%	9,3%	4,8%	6,0%	5,5%	9,4%	15,4%	11,9%	7,2%	
3		Σ	19	49	4	1	22	13	43	16	15	18	54	33	17	304	
		% ¹	6,3%	16,1%	1,3%	0,3%	7,2%	4,3%	14,1%	5,3%	4,9%	5,9%	17,8%	10,9%	5,6%	100%	
		% ²	3,8%	9,3%	1,4%	1,1%	11,2%	7,0%	10,0%	7,7%	5,7%	3,7%	10,5%	8,3%	6,7%	7,0%	
4		Σ	0	11	3	0	2	2	4	1	0	2	2	3	4	34	
		% ¹	0,0%	32,4%	8,8%	0,0%	5,9%	5,9%	11,8%	2,9%	0,0%	5,9%	5,9%	8,8%	11,8%	100%	
		% ²	0,0%	2,1%	1,0%	0,0%	1,0%	1,1%	0,9%	0,5%	0,0%	0,4%	0,4%	0,8%	1,6%	0,8%	
5		Σ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	76	1	6	0	83	

	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	91,6%	1,2%	7,2%	0,0%	100%
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	15,6%	0,2%	1,5%	0,0%	1,9%
6	Σ	2	0	2	0	0	1	0	2	0	1	1	11	1	21	
	% ¹	9,5%	0,0%	9,5%	0,0%	0,0%	4,8%	0,0%	9,5%	0,0%	4,8%	4,8%	52,4%	4,8%	100%	
	% ²	0,4%	0,0%	0,7%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	1,0%	0,0%	0,2%	0,2%	2,8%	0,4%	0,5%	
7	Σ	2	0	1	0	0	0	1	0	0	4	3	0	0	11	
	% ¹	18,2%	0,0%	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%	9,1%	0,0%	0,0%	36,4%	27,3%	0,0%	0,0%	100%	
	% ²	0,4%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,8%	0,6%	0,0%	0,0%	0,3%	
8	Σ	3	11	6	3	5	8	7	3	6	12	27	13	6	110	
	% ¹	2,7%	10,0%	5,5%	2,7%	4,5%	7,3%	6,4%	2,7%	5,5%	10,9%	24,5%	11,8%	5,5%	100%	
	% ²	0,6%	2,1%	2,1%	3,4%	2,6%	4,3%	1,6%	1,4%	2,3%	2,5%	5,3%	3,3%	2,4%	2,5%	
9	Σ	9	10	6	1	0	4	13	4	7	3	14	18	2	91	
	% ¹	9,9%	11,0%	6,6%	1,1%	0,0%	4,4%	14,3%	4,4%	7,7%	3,3%	15,4%	19,8%	2,2%	100%	
	% ²	1,8%	1,9%	2,1%	1,1%	0,0%	2,2%	3,0%	1,9%	2,6%	0,6%	2,7%	4,5%	0,8%	2,1%	
10	Σ	7	10	3	0	4	3	6	1	2	5	14	4	7	66	
	% ¹	10,6%	15,2%	4,5%	0,0%	6,1%	4,5%	9,1%	1,5%	3,0%	7,6%	21,2%	6,1%	10,6%	100%	
	% ²	1,4%	1,9%	1,0%	0,0%	2,0%	1,6%	1,4%	0,5%	0,8%	1,0%	2,7%	1,0%	2,8%	1,5%	
11	Σ	0	3	0	0	0	0	8	0	2	0	1	0	0	14	
	% ¹	0,0%	21,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	57,1%	0,0%	14,3%	0,0%	7,1%	0,0%	0,0%	100%	
	% ²	0,0%	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,9%	0,0%	0,8%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,3%	
12	Σ	1	3	4	0	1	0	2	0	0	1	2	2	1	17	
	% ¹	5,9%	17,6%	23,5%	0,0%	5,9%	0,0%	11,8%	0,0%	0,0%	5,9%	11,8%	11,8%	5,9%	100%	
	% ²	0,2%	0,6%	1,4%	0,0%	0,5%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,2%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	
13	Σ	1	4	2	0	1	0	1	2	3	0	0	1	2	17	
	% ¹	5,9%	23,5%	11,8%	0,0%	5,9%	0,0%	5,9%	11,8%	17,6%	0,0%	0,0%	5,9%	11,8%	100%	
	% ²	0,2%	0,8%	0,7%	0,0%	0,5%	0,0%	0,2%	1,0%	1,1%	0,0%	0,0%	0,3%	0,8%	0,4%	
14	Σ	3	5	3	0	1	7	2	1	0	13	2	2	3	42	
	% ¹	7,1%	11,9%	7,1%	0,0%	2,4%	16,7%	4,8%	2,4%	0,0%	31,0%	4,8%	4,8%	7,1%	100%	
	% ²	0,6%	0,9%	1,0%	0,0%	0,5%	3,8%	0,5%	0,5%	0,0%	2,7%	0,4%	0,5%	1,2%	1,0%	
15	Σ	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2	1	6	
	% ¹	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	33,3%	16,7%	100%	
	% ²	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,5%	0,4%	0,1%	
17	Σ	20	18	22	5	13	10	27	11	9	23	11	6	14	189	
	% ¹	10,6%	9,5%	11,6%	2,6%	6,9%	5,3%	14,3%	5,8%	4,8%	12,2%	5,8%	3,2%	7,4%	100%	
	% ²	4,0%	3,4%	7,6%	5,6%	6,6%	5,4%	6,3%	5,3%	3,4%	4,7%	2,1%	1,5%	5,5%	4,4%	
18	Σ	1	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4	
	% ¹	25,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100	
	% ²	0,2%	0,0%	0,0%	2,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	
19	Σ	34	11	8	5	7	11	30	14	14	18	24	12	11	199	
	% ¹	17,1%	5,5%	4,0%	2,5%	3,5%	5,5%	15,1%	7,0%	7,0%	9,0%	12,1%	6,0%	5,5%	100%	
	% ²	6,8%	2,1%	2,8%	5,6%	3,6%	5,9%	7,0%	6,8%	5,3%	3,7%	4,7%	3,0%	4,3%	4,6%	
20	Σ	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	3	
	% ¹	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	33,3%	100%	
	% ²	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,4%	0,1%	
21	Σ	8	7	5	1	2	2	0	4	4	3	4	1	6	47	
	% ¹	17,0%	14,9%	10,6%	2,1%	4,3%	4,3%	0,0%	8,5%	8,5%	6,4%	8,5%	2,1%	12,8%	100%	
	% ²	1,6%	1,3%	1,7%	1,1%	1,0%	1,1%	0,0%	1,9%	1,5%	0,6%	0,8%	0,3%	2,4%	1,1%	
22	Σ	1	0	0	1	0	1	1	0	0	0	1	1	2	8	

	% ¹	12,5%	0,0%	0,0%	12,5%	0,0%	12,5%	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	12,5%	12,5%	25,0%	100%
	% ²	0,2%	0,0%	0,0%	1,1%	0,0%	0,5%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,3%	0,8%	0,2%
23	Σ	0	1	2	0	1	0	0	0	1	1	1	1	0	8
	% ¹	0,0%	12,5%	25,0%	0,0%	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	12,5%	12,5%	12,5%	12,5%	0,0%	100%
	% ²	0,0%	0,2%	0,7%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%	0,2%	0,2%	0,3%	0,0%	0,2%
	Σ	19	15	20	7	8	10	21	1	5	40	8	25	6	185
24	% ¹	10,3%	8,1%	10,8%	3,8%	4,3%	5,4%	11,4%	0,5%	2,7%	21,6%	4,3%	13,5%	3,2%	100%
	% ²	3,8%	2,8%	6,9%	7,9%	4,1%	5,4%	4,9%	0,5%	1,9%	8,2%	1,6%	6,3%	2,4%	4,3%
25	Σ	0	0	1	0	0	0	0	2	0	6	1	2	1	13
	% ¹	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	15,4%	0,0%	46,2%	7,7%	15,4%	7,7%	100%
	% ²	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,0%	0,0%	1,2%	0,2%	0,5%	0,4%	0,3%
	Σ	0	1	2	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	6
27	% ¹	0,0%	16,7%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	100%
	% ²	0,0%	0,2%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%	0,1%
28	Σ	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	5
	% ¹	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	20,0%	0,0%	20,0%	20,0%	0,0%	100%
	% ²	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,4%	0,0%	0,2%	0,3%	0,0%	0,1%
	Σ	1	2	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	6
30	% ¹	16,7%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	16,7%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	100%
	% ²	0,2%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,4%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
31	Σ	11	7	12	3	0	3	4	5	3	4	5	3	2	62
	% ¹	17,7%	11,3%	19,4%	4,8%	0,0%	4,8%	6,5%	8,1%	4,8%	6,5%	8,1%	4,8%	3,2%	100%
	% ²	2,2%	1,3%	4,2%	3,4%	0,0%	1,6%	0,9%	2,4%	1,1%	0,8%	1,0%	0,8%	0,8%	1,4%
	Σ	21	23	5	2	3	3	13	5	4	15	22	10	8	134
32	% ¹	15,7%	17,2%	3,7%	1,5%	2,2%	2,2%	9,7%	3,7%	3,0%	11,2%	16,4%	7,5%	6,0%	100%
	% ²	4,2%	4,3%	1,7%	2,2%	1,5%	1,6%	3,0%	2,4%	1,5%	3,1%	4,3%	2,5%	3,2%	3,1%
33	Σ	15	20	15	1	11	14	12	19	18	8	13	8	6	160
	% ¹	9,4%	12,5%	9,4%	0,6%	6,9%	8,8%	7,5%	11,9%	11,3%	5,0%	8,1%	5,0%	3,8%	100%
	% ²	3,0%	3,8%	5,2%	1,1%	5,6%	7,5%	2,8%	9,2%	6,8%	1,6%	2,5%	2,0%	2,4%	3,7%
	Σ	16	50	8	8	9	4	10	4	4	14	17	8	13	165
34	% ¹	9,7%	30,3%	4,8%	4,8%	5,5%	2,4%	6,1%	2,4%	2,4%	8,5%	10,3%	4,8%	7,9%	100%
	% ²	3,2%	9,5%	2,8%	9,0%	4,6%	2,2%	2,3%	1,9%	1,5%	2,9%	3,3%	2,0%	5,1%	3,8%
35	Σ	1	0	1	0	3	0	1	1	0	1	1	1	0	10
	% ¹	10,0%	0,0%	10,0%	0,0%	30,0%	0,0%	10,0%	10,0%	0,0%	10,0%	10,0%	10,0%	0,0%	100%
	% ²	0,2%	0,0%	0,3%	0,0%	1,5%	0,0%	0,2%	0,5%	0,0%	0,2%	0,2%	0,3%	0,0%	0,2%
	Σ	46	12	16	2	12	12	20	18	11	27	33	7	12	228
36	% ¹	20,2%	5,3%	7,0%	0,9%	5,3%	5,3%	8,8%	7,9%	4,8%	11,8%	14,5%	3,1%	5,3%	100%
	% ²	9,2%	2,3%	5,5%	2,2%	6,1%	6,5%	4,7%	8,7%	4,2%	5,5%	6,4%	1,8%	4,7%	5,3%
37	Σ	1	0	4	2	1	1	0	1	0	0	1	0	1	12
	% ¹	8,3%	0,0%	33,3%	16,7%	8,3%	8,3%	0,0%	8,3%	0,0%	0,0%	8,3%	0,0%	8,3%	100%
	% ²	0,2%	0,0%	1,4%	2,2%	0,5%	0,5%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,4%	0,3%
	Σ	26	100	35	10	7	9	63	48	59	39	71	94	23	584
38	% ¹	4,5%	17,1%	6,0%	1,7%	1,2%	1,5%	10,8%	8,2%	10,1%	6,7%	12,2%	16,1%	3,9%	100%
	% ²	5,2%	18,9%	12,1%	11,2%	3,6%	4,8%	14,7%	23,2%	22,3%	8,0%	13,8%	23,7%	9,1%	13,5%
39	Σ	216	110	94	35	61	56	90	31	79	118	126	60	71	1147
	% ¹	18,8%	9,6%	8,2%	3,1%	5,3%	4,9%	7,8%	2,7%	6,9%	10,3%	11,0%	5,2%	6,2%	100%
	% ²	43,4%	20,8%	32,5%	39,3%	31,1%	30,1%	21,0%	15,0%	29,8%	24,2%	24,6%	15,1%	28,1%	26,4%
	Σ	0	0	2	0	2	0	1	1	1	0	0	1	0	8
40	Σ	0	0	2	0	2	0	1	1	1	0	0	1	0	8

Celkem	% ¹	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	25,0%	0,0%	12,5%	12,5%	12,5%	0,0%	0,0%	12,5%	0,0%	100%	
	% ²	0,0%	0,0%	0,7%	0,0%	1,0%	0,0%	0,2%	0,5%	0,4%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,2%	
	Celkem	498	529	289	89	196	186	428	207	265	487	513	397	253	4337	
	% ¹	11,5%	12,2%	6,7%	2,1%	4,5%	4,3%	9,9%	4,8%	6,1%	11,2%	11,8%	9,2%	5,8%	100%	
	% ²	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	
Celkem	1	Σ	42	57	18	3	17	16	44	16	18	22	34	18	20	325
		% ¹	12,9%	17,5%	5,5%	0,9%	5,2%	4,9%	13,5%	4,9%	5,5%	6,8%	10,5%	5,5%	6,2%	100%
		% ²	2,9%	4,1%	2,2%	1,2%	2,8%	3,4%	3,9%	2,7%	2,5%	1,9%	2,7%	1,9%	2,8%	2,8%
	2	Σ	8	47	1	0	23	13	42	12	18	30	54	66	30	344
		% ¹	2,3%	13,7%	0,3%	0,0%	6,7%	3,8%	12,2%	3,5%	5,2%	8,7%	15,7%	19,2%	8,7%	100%
		% ²	0,5%	3,4%	0,1%	0,0%	3,7%	2,8%	3,7%	2,0%	2,5%	2,6%	4,3%	6,9%	4,1%	3,0%
	3	Σ	19	53	5	1	22	15	44	16	16	19	54	36	18	318
		% ¹	6,0%	16,7%	1,6%	0,3%	6,9%	4,7%	13,8%	5,0%	5,0%	6,0%	17,0%	11,3%	5,7%	100%
		% ²	1,3%	3,8%	0,6%	0,4%	3,6%	3,2%	3,9%	2,7%	2,2%	1,6%	4,3%	3,8%	2,5%	2,7%
	4	Σ	0	16	4	0	4	3	5	3	1	4	4	4	5	53
		% ¹	0,0%	30,2%	7,5%	0,0%	7,5%	5,7%	9,4%	5,7%	1,9%	7,5%	7,5%	7,5%	9,4%	100%
		% ²	0,0%	1,1%	0,5%	0,0%	0,7%	0,6%	0,4%	0,5%	0,1%	0,3%	0,3%	0,4%	0,7%	0,5%
	5	Σ	0	0	0	0	1	0	1	0	0	80	1	6	0	89
		% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%	0,0%	1,1%	0,0%	0,0%	89,9%	1,1%	6,7%	0,0%	100%
		% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	6,9%	0,1%	0,6%	0,0%	0,8%
6	Σ	2	1	2	0	0	2	1	2	0	1	1	11	1	24	
	% ¹	8,3%	4,2%	8,3%	0,0%	0,0%	8,3%	4,2%	8,3%	0,0%	4,2%	4,2%	45,8%	4,2%	100%	
	% ²	0,1%	0,1%	0,2%	0,0%	0,0%	0,4%	0,1%	0,3%	0,0%	0,1%	0,1%	1,1%	0,1%	0,2%	
7	Σ	3	0	2	0	0	0	1	0	0	4	4	0	0	14	
	% ¹	21,4%	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%	0,0%	7,1%	0,0%	0,0%	28,6%	28,6%	0,0%	0,0%	100%	
	% ²	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,3%	0,3%	0,0%	0,0%	0,1%	
8	Σ	3	11	6	3	5	8	8	4	6	12	28	13	8	115	
	% ¹	2,6%	9,6%	5,2%	2,6%	4,3%	7,0%	7,0%	3,5%	5,2%	10,4%	24,3%	11,3%	7,0%	100%	
	% ²	0,2%	0,8%	0,7%	1,2%	0,8%	1,7%	0,7%	0,7%	0,8%	1,0%	2,2%	1,4%	1,1%	1,0%	
9	Σ	9	10	7	1	0	4	13	4	7	4	15	18	2	94	
	% ¹	9,6%	10,6%	7,4%	1,1%	0,0%	4,3%	13,8%	4,3%	7,4%	4,3%	16,0%	19,1%	2,1%	100%	
	% ²	0,6%	0,7%	0,9%	0,4%	0,0%	0,9%	1,1%	0,7%	1,0%	0,3%	1,2%	1,9%	0,3%	0,8%	
10	Σ	7	10	3	0	5	3	6	1	2	5	14	4	7	67	
	% ¹	10,4%	14,9%	4,5%	0,0%	7,5%	4,5%	9,0%	1,5%	3,0%	7,5%	20,9%	6,0%	10,4%	100%	
	% ²	0,5%	0,7%	0,4%	0,0%	0,8%	0,6%	0,5%	0,2%	0,3%	0,4%	1,1%	0,4%	1,0%	0,6%	
11	Σ	0	3	0	0	0	0	9	0	2	0	1	0	0	15	
	% ¹	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	60,0%	0,0%	13,3%	0,0%	6,7%	0,0%	0,0%	100%	
	% ²	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	0,3%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%	
12	Σ	5	7	5	0	2	2	3	5	0	3	4	3	1	40	
	% ¹	12,5%	17,5%	12,5%	0,0%	5,0%	5,0%	7,5%	12,5%	0,0%	7,5%	10,0%	7,5%	2,5%	100%	
	% ²	0,3%	0,5%	0,6%	0,0%	0,3%	0,4%	0,3%	0,8%	0,0%	0,3%	0,3%	0,3%	0,1%	0,3%	
13	Σ	4	11	2	0	3	1	5	2	4	0	2	2	2	38	
	% ¹	10,5%	28,9%	5,3%	0,0%	7,9%	2,6%	13,2%	5,3%	10,5%	0,0%	5,3%	5,3%	5,3%	100%	
	% ²	0,3%	0,8%	0,2%	0,0%	0,5%	0,2%	0,4%	0,3%	0,5%	0,0%	0,2%	0,2%	0,3%	0,3%	
14	Σ	43	42	19	7	14	18	20	17	10	53	34	25	21	323	
	% ¹	13,3%	13,0%	5,9%	2,2%	4,3%	5,6%	6,2%	5,3%	3,1%	16,4%	10,5%	7,7%	6,5%	100%	
	% ²	2,9%	3,0%	2,3%	2,7%	2,3%	3,9%	1,8%	2,8%	1,4%	4,6%	2,7%	2,6%	2,9%	2,8%	
15	Σ	1	0	0	0	0	1	1	0	0	1	2	4	1	11	

		% ¹	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	9,1%	9,1%	0,0%	0,0%	9,1%	18,2%	36,4%	9,1%	100%
		% ²	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%	0,2%	0,4%	0,1%	0,1%
	Σ	1	4	1	2	0	1	1	0	2	0	0	0	0	1	13
	16	% ¹	7,7%	30,8%	7,7%	15,4%	0,0%	7,7%	7,7%	0,0%	15,4%	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	100%
		% ²	0,1%	0,3%	0,1%	0,8%	0,0%	0,2%	0,1%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%
	17	Σ	178	210	146	34	96	54	173	95	129	201	170	131	111	1728
		% ¹	10,3%	12,2%	8,4%	2,0%	5,6%	3,1%	10,0%	5,5%	7,5%	11,6%	9,8%	7,6%	6,4%	100%
	18	% ²	12,1%	15,0%	17,8%	13,2%	15,6%	11,6%	15,1%	15,9%	17,6%	17,3%	13,6%	13,7%	15,3%	14,9%
		Σ	55	27	20	8	17	6	19	19	9	35	35	19	19	288
	19	% ¹	19,1%	9,4%	6,9%	2,8%	5,9%	2,1%	6,6%	6,6%	3,1%	12,2%	12,2%	6,6%	6,6%	100%
		% ²	3,7%	1,9%	2,4%	3,1%	2,8%	1,3%	1,7%	3,2%	1,2%	3,0%	2,8%	2,0%	2,6%	2,5%
	20	Σ	191	92	91	21	51	44	140	58	59	115	145	96	74	1177
		% ¹	16,2%	7,8%	7,7%	1,8%	4,3%	3,7%	11,9%	4,9%	5,0%	9,8%	12,3%	8,2%	6,3%	100%
	21	% ²	13,0%	6,6%	11,1%	8,1%	8,3%	9,4%	12,3%	9,7%	8,0%	9,9%	11,6%	10,0%	10,2%	10,1%
		Σ	0	0	1	0	0	1	1	0	0	1	2	0	1	7
	22	% ¹	0,0%	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%	14,3%	14,3%	0,0%	0,0%	14,3%	28,6%	0,0%	14,3%	100%
		% ²	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%	0,2%	0,0%	0,1%	0,1%
	23	Σ	18	19	16	3	3	6	6	10	9	9	10	2	11	122
		% ¹	14,8%	15,6%	13,1%	2,5%	2,5%	4,9%	4,9%	8,2%	7,4%	7,4%	8,2%	1,6%	9,0%	100%
	24	% ²	1,2%	1,4%	1,9%	1,2%	0,5%	1,3%	0,5%	1,7%	1,2%	0,8%	0,8%	0,2%	1,5%	1,1%
		Σ	3	1	1	1	0	1	3	1	0	3	5	1	4	24
	25	% ¹	12,5%	4,2%	4,2%	4,2%	0,0%	4,2%	12,5%	4,2%	0,0%	12,5%	20,8%	4,2%	16,7%	100%
		% ²	0,2%	0,1%	0,1%	0,4%	0,0%	0,2%	0,3%	0,2%	0,0%	0,3%	0,4%	0,1%	0,6%	0,2%
	26	Σ	47	49	24	3	25	23	29	26	29	23	40	30	21	369
		% ¹	12,7%	13,3%	6,5%	0,8%	6,8%	6,2%	7,9%	7,0%	7,9%	6,2%	10,8%	8,1%	5,7%	100%
	27	% ²	3,2%	3,5%	2,9%	1,2%	4,1%	4,9%	2,5%	4,3%	4,0%	2,0%	3,2%	3,1%	2,9%	3,2%
		Σ	37	22	35	7	15	13	34	6	9	61	17	34	13	303
	28	% ¹	12,2%	7,3%	11,6%	2,3%	5,0%	4,3%	11,2%	2,0%	3,0%	20,1%	5,6%	11,2%	4,3%	100%
		% ²	2,5%	1,6%	4,3%	2,7%	2,4%	2,8%	3,0%	1,0%	1,2%	5,2%	1,4%	3,5%	1,8%	2,6%
	29	Σ	6	5	3	1	1	3	1	4	3	10	6	5	1	49
		% ¹	12,2%	10,2%	6,1%	2,0%	2,0%	6,1%	2,0%	8,2%	6,1%	20,4%	12,2%	10,2%	2,0%	100%
	30	% ²	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	0,2%	0,6%	0,1%	0,7%	0,4%	0,9%	0,5%	0,5%	0,1%	0,4%
Σ		1	3	4	1	0	2	4	1	3	0	2	2	0	23	
31	% ¹	4,3%	13,0%	17,4%	4,3%	0,0%	8,7%	17,4%	4,3%	13,0%	0,0%	8,7%	8,7%	0,0%	100%	
	% ²	0,1%	0,2%	0,5%	0,4%	0,0%	0,4%	0,4%	0,2%	0,4%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	
32	Σ	0	5	2	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	10	
	% ¹	0,0%	50,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	100%	
33	% ²	0,0%	0,4%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,1%	
	Σ	1	3	1	1	0	2	4	0	1	1	1	1	0	16	
34	% ¹	6,3%	18,8%	6,3%	6,3%	0,0%	12,5%	25,0%	0,0%	6,3%	6,3%	6,3%	6,3%	0,0%	100%	
	% ²	0,1%	0,2%	0,1%	0,4%	0,0%	0,4%	0,4%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%	
35	Σ	6	2	3	0	4	0	2	0	0	0	1	0	0	18	
	% ¹	33,3%	11,1%	16,7%	0,0%	22,2%	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	5,6%	0,0%	0,0%	100%	
36	% ²	0,4%	0,1%	0,4%	0,0%	0,7%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,2%	
	Σ	49	35	18	13	19	12	24	10	30	25	17	20	15	287	
37	% ¹	17,1%	12,2%	6,3%	4,5%	6,6%	4,2%	8,4%	3,5%	10,5%	8,7%	5,9%	7,0%	5,2%	100%	
	% ²	3,3%	2,5%	2,2%	5,0%	3,1%	2,6%	2,1%	1,7%	4,1%	2,1%	1,4%	2,1%	2,1%	2,5%	
38	Σ	103	64	64	16	35	28	59	28	29	39	47	25	37	574	

	% ¹	17,9%	11,1%	11,1%	2,8%	6,1%	4,9%	10,3%	4,9%	5,1%	6,8%	8,2%	4,4%	6,4%	100%
	% ²	7,0%	4,6%	7,8%	6,2%	5,7%	6,0%	5,2%	4,7%	4,0%	3,4%	3,8%	2,6%	5,1%	4,9%
32	Σ	252	235	107	57	119	70	169	108	142	142	178	164	144	1887
	% ¹	13,4%	12,5%	5,7%	3,0%	6,3%	3,7%	9,0%	5,7%	7,5%	7,5%	9,4%	8,7%	7,6%	100%
	% ²	17,2%	16,8%	13,0%	22,1%	19,4%	15,0%	14,8%	18,1%	19,4%	12,2%	14,3%	17,1%	19,8%	16,3%
33	Σ	15	21	15	1	11	14	13	20	19	8	13	8	7	165
	% ¹	9,1%	12,7%	9,1%	0,6%	6,7%	8,5%	7,9%	12,1%	11,5%	4,8%	7,9%	4,8%	4,2%	100%
	% ²	1,0%	1,5%	1,8%	0,4%	1,8%	3,0%	1,1%	3,3%	2,6%	0,7%	1,0%	0,8%	1,0%	1,4%
34	Σ	17	50	8	8	9	4	10	4	4	14	17	8	13	166
	% ¹	10,2%	30,1%	4,8%	4,8%	5,4%	2,4%	6,0%	2,4%	2,4%	8,4%	10,2%	4,8%	7,8%	100%
	% ²	1,2%	3,6%	1,0%	3,1%	1,5%	0,9%	0,9%	0,7%	0,5%	1,2%	1,4%	0,8%	1,8%	1,4%
35	Σ	2	1	2	0	3	1	2	1	1	3	1	1	1	19
	% ¹	10,5%	5,3%	10,5%	0,0%	15,8%	5,3%	10,5%	5,3%	5,3%	15,8%	5,3%	5,3%	5,3%	100%
	% ²	0,1%	0,1%	0,2%	0,0%	0,5%	0,2%	0,2%	0,2%	0,1%	0,3%	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%
36	Σ	46	13	16	3	13	13	20	19	11	27	33	7	13	234
	% ¹	19,7%	5,6%	6,8%	1,3%	5,6%	5,6%	8,5%	8,1%	4,7%	11,5%	14,1%	3,0%	5,6%	100%
	% ²	3,1%	0,9%	1,9%	1,2%	2,1%	2,8%	1,8%	3,2%	1,5%	2,3%	2,6%	0,7%	1,8%	2,0%
37	Σ	1	0	5	2	1	1	0	1	0	1	1	0	2	15
	% ¹	6,7%	0,0%	33,3%	13,3%	6,7%	6,7%	0,0%	6,7%	0,0%	6,7%	6,7%	0,0%	13,3%	100%
	% ²	0,1%	0,0%	0,6%	0,8%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,3%	0,1%
38	Σ	45	140	49	15	20	20	103	62	71	71	109	123	32	860
	% ¹	5,2%	16,3%	5,7%	1,7%	2,3%	2,3%	12,0%	7,2%	8,3%	8,3%	12,7%	14,3%	3,7%	100%
	% ²	3,1%	10,0%	6,0%	5,8%	3,3%	4,3%	9,0%	10,4%	9,7%	6,1%	8,7%	12,8%	4,4%	7,4%
39	Σ	249	130	113	46	74	62	120	42	88	137	145	70	91	1367
	% ¹	18,2%	9,5%	8,3%	3,4%	5,4%	4,5%	8,8%	3,1%	6,4%	10,0%	10,6%	5,1%	6,7%	100%
	% ²	17,0%	9,3%	13,8%	17,8%	12,1%	13,3%	10,5%	7,0%	12,0%	11,8%	11,6%	7,3%	12,5%	11,8%
40	Σ	0	0	2	0	2	0	1	1	1	0	0	1	0	8
	% ¹	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	25,0%	0,0%	12,5%	12,5%	12,5%	0,0%	0,0%	12,5%	0,0%	100%
	% ²	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,3%	0,0%	0,1%	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%
Celkem		1 469	1 399	821	258	614	467	1 142	598	733	1 164	1 249	958	727	11599
% ¹		12,7%	12,1%	7,1%	2,2%	5,3%	4,0%	9,8%	5,2%	6,3%	10,0%	10,8%	8,3%	6,3%	100%
% ²		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

%¹ - procentický podíl v rámci daného právního subjektu

%² - procentický podíl daného zaměření v rámci všech podpořených projektů všech právních subjektů

Příloha 3: Rozdělení projektů dle výše finanční podpory – krajské uspořádání

Tabulka 36: Rozdělení projektů dle výše finanční podpory – krajské uspořádání; vlastní zpracování

		Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
450 000 - 499 999	Σ	116	85	50	14	45	28	81	53	44	89	89	59	41	794
	% ¹	14,6%	10,7%	6,3%	1,8%	5,7%	3,5%	10,2%	6,7%	5,5%	11,2%	11,2%	7,4%	5,2%	100,0%
	% ²	7,9%	6,1%	6,1%	5,4%	7,3%	6,0%	7,1%	8,9%	6,0%	7,6%	7,1%	6,2%	5,6%	6,8%
200 000 - 249 999	Σ	83	96	47	27	33	22	86	33	46	77	84	67	44	745
	% ¹	11,1%	12,9%	6,3%	3,6%	4,4%	3,0%	11,5%	4,4%	6,2%	10,3%	11,3%	9,0%	5,9%	100,0%
	% ²	5,7%	6,9%	5,7%	10,5%	5,4%	4,7%	7,5%	5,5%	6,3%	6,6%	6,7%	7,0%	6,1%	6,4%
250 000 - 299 999	Σ	81	95	53	8	31	27	74	35	51	68	112	68	38	741
	% ¹	10,9%	12,8%	7,2%	1,1%	4,2%	3,6%	10,0%	4,7%	6,9%	9,2%	15,1%	9,2%	5,1%	100,0%
	% ²	5,5%	6,8%	6,5%	3,1%	5,0%	5,8%	6,5%	5,9%	7,0%	5,8%	9,0%	7,1%	5,2%	6,4%
550 000 - 599 999	Σ	82	106	77	14	27	24	62	49	42	70	79	67	31	730
	% ¹	11,2%	14,5%	10,5%	1,9%	3,7%	3,3%	8,5%	6,7%	5,8%	9,6%	10,8%	9,2%	4,2%	100,0%
	% ²	5,6%	7,6%	9,4%	5,4%	4,4%	5,1%	5,4%	8,2%	5,7%	6,0%	6,3%	7,0%	4,3%	6,3%
150 000 - 199 999	Σ	70	95	49	14	42	21	102	53	43	78	50	60	20	697
	% ¹	10,0%	13,6%	7,0%	2,0%	6,0%	3,0%	14,6%	7,6%	6,2%	11,2%	7,2%	8,6%	2,9%	100,0%
	% ²	4,8%	6,8%	6,0%	5,4%	6,8%	4,5%	8,9%	8,9%	5,9%	6,7%	4,0%	6,3%	2,8%	6,0%
100 000 - 149 000	Σ	74	79	40	6	37	24	75	48	37	75	73	66	23	657
	% ¹	11,3%	12,0%	6,1%	0,9%	5,6%	3,7%	11,4%	7,3%	5,6%	11,4%	11,1%	10,0%	3,5%	100,0%
	% ²	5,0%	5,6%	4,9%	2,3%	6,0%	5,1%	6,6%	8,0%	5,0%	6,4%	5,8%	6,9%	3,2%	5,7%
350 000 - 399 999	Σ	103	84	43	9	40	24	66	30	58	58	62	43	28	648
	% ¹	15,9%	13,0%	6,6%	1,4%	6,2%	3,7%	10,2%	4,6%	9,0%	9,0%	9,6%	6,6%	4,3%	100,0%
	% ²	7,0%	6,0%	5,2%	3,5%	6,5%	5,1%	5,8%	5,0%	7,9%	5,0%	5,0%	4,5%	3,9%	5,6%
300 000 - 349 999	Σ	67	77	45	10	38	24	74	19	41	60	85	67	25	632
	% ¹	10,6%	12,2%	7,1%	1,6%	6,0%	3,8%	11,7%	3,0%	6,5%	9,5%	13,4%	10,6%	4,0%	100,0%
	% ²	4,6%	5,5%	5,5%	3,9%	6,2%	5,1%	6,5%	3,2%	5,6%	5,2%	6,8%	7,0%	3,4%	5,4%

400 000 - 449 999	Σ	79	77	36	8	36	18	48	27	45	45	62	53	31	565
	% ¹	14,0%	13,6%	6,4%	1,4%	6,4%	3,2%	8,5%	4,8%	8,0%	8,0%	11,0%	9,4%	5,5%	100,0%
	% ²	5,4%	5,5%	4,4%	3,1%	5,9%	3,9%	4,2%	4,5%	6,1%	3,9%	5,0%	5,5%	4,3%	4,9%
500 000 - 549 999	Σ	56	78	46	11	31	14	41	25	39	40	51	36	21	489
	% ¹	11,5%	16,0%	9,4%	2,2%	6,3%	2,9%	8,4%	5,1%	8,0%	8,2%	10,4%	7,4%	4,3%	100,0%
	% ²	3,8%	5,6%	5,6%	4,3%	5,0%	3,0%	3,6%	4,2%	5,3%	3,4%	4,1%	3,8%	2,9%	4,2%
2 000 000 - 2 499 999	Σ	64	39	24	26	20	33	28	13	20	47	37	35	60	446
	% ¹	14,3%	8,7%	5,4%	5,8%	4,5%	7,4%	6,3%	2,9%	4,5%	10,5%	8,3%	7,8%	13,5%	100,0%
	% ²	4,4%	2,8%	2,9%	10,1%	3,3%	7,1%	2,5%	2,2%	2,7%	4,0%	3,0%	3,7%	8,3%	3,8%
50 000 - 99 999	Σ	55	71	29	6	19	9	54	28	22	56	37	27	19	432
	% ¹	12,7%	16,4%	6,7%	1,4%	4,4%	2,1%	12,5%	6,5%	5,1%	13,0%	8,6%	6,3%	4,4%	100,0%
	% ²	3,7%	5,1%	3,5%	2,3%	3,1%	1,9%	4,7%	4,7%	3,0%	4,8%	3,0%	2,8%	2,6%	3,7%
600 000 - 649 999	Σ	67	59	33	2	13	16	23	27	31	39	42	32	25	409
	% ¹	16,4%	14,4%	8,1%	0,5%	3,2%	3,9%	5,6%	6,6%	7,6%	9,5%	10,3%	7,8%	6,1%	100,0%
	% ²	4,6%	4,2%	4,0%	0,8%	2,1%	3,4%	2,0%	4,5%	4,2%	3,4%	3,4%	3,3%	3,4%	3,5%
1 100 000 - 1 199 999	Σ	38	21	30	5	12	12	19	12	15	36	38	36	32	306
	% ¹	12,4%	6,9%	9,8%	1,6%	3,9%	3,9%	6,2%	3,9%	4,9%	11,8%	12,4%	11,8%	10,5%	100,0%
	% ²	2,6%	1,5%	3,7%	1,9%	2,0%	2,6%	1,7%	2,0%	2,0%	3,1%	3,0%	3,8%	4,4%	2,6%
1 000 000 - 1 099 999	Σ	38	31	16	4	16	17	23	12	16	24	39	21	26	283
	% ¹	13,4%	11,0%	5,7%	1,4%	5,7%	6,0%	8,1%	4,2%	5,7%	8,5%	13,8%	7,4%	9,2%	100,0%
	% ²	2,6%	2,2%	1,9%	1,6%	2,6%	3,6%	2,0%	2,0%	2,2%	2,1%	3,1%	2,2%	3,6%	2,4%
1 200 000 - 1 299 999	Σ	38	19	24	7	8	10	30	8	15	27	36	25	22	269
	% ¹	14,1%	7,1%	8,9%	2,6%	3,0%	3,7%	11,2%	3,0%	5,6%	10,0%	13,4%	9,3%	8,2%	100,0%
	% ²	2,6%	1,4%	2,9%	2,7%	1,3%	2,1%	2,6%	1,3%	2,0%	2,3%	2,9%	2,6%	3,0%	2,3%
700 000 - 749 999	Σ	25	25	18	1	17	16	31	16	18	31	25	14	24	261
	% ¹	9,6%	9,6%	6,9%	0,4%	6,5%	6,1%	11,9%	6,1%	6,9%	11,9%	9,6%	5,4%	9,2%	100,0%
	% ²	1,7%	1,8%	2,2%	0,4%	2,8%	3,4%	2,7%	2,7%	2,5%	2,7%	2,0%	1,5%	3,3%	2,3%
950 000 - 999 999	Σ	30	21	16	9	17	11	27	8	29	32	26	12	21	259
	% ¹	11,6%	8,1%	6,2%	3,5%	6,6%	4,2%	10,4%	3,1%	11,2%	12,4%	10,0%	4,6%	8,1%	100,0%
	% ²	2,0%	1,5%	1,9%	3,5%	2,8%	2,4%	2,4%	1,3%	4,0%	2,7%	2,1%	1,3%	2,9%	2,2%
750 000 - 799 999	Σ	30	31	12	4	16	9	35	9	17	21	22	17	23	246

	% ¹	12,2%	12,6%	4,9%	1,6%	6,5%	3,7%	14,2%	3,7%	6,9%	8,5%	8,9%	6,9%	9,3%	100,0%
	% ²	2,0%	2,2%	1,5%	1,6%	2,6%	1,9%	3,1%	1,5%	2,3%	1,8%	1,8%	1,8%	3,2%	2,1%
650 000 - 699 999	Σ	31	25	18	6	11	10	20	13	13	24	20	22	13	226
	% ¹	13,7%	11,1%	8,0%	2,7%	4,9%	4,4%	8,8%	5,8%	5,8%	10,6%	8,8%	9,7%	5,8%	100,0%
	% ²	2,1%	1,8%	2,2%	2,3%	1,8%	2,1%	1,8%	2,2%	1,8%	2,1%	1,6%	2,3%	1,8%	1,9%
800 000 - 849 999	Σ	41	26	17	4	14	10	19	11	11	21	19	14	11	218
	% ¹	18,8%	11,9%	7,8%	1,8%	6,4%	4,6%	8,7%	5,0%	5,0%	9,6%	8,7%	6,4%	5,0%	100,0%
	% ²	2,8%	1,9%	2,1%	1,6%	2,3%	2,1%	1,7%	1,8%	1,5%	1,8%	1,5%	1,5%	1,5%	1,9%
850 000 - 899 999	Σ	27	25	16	5	18	14	21	8	11	16	28	16	8	213
	% ¹	12,7%	11,7%	7,5%	2,3%	8,5%	6,6%	9,9%	3,8%	5,2%	7,5%	13,1%	7,5%	3,8%	100,0%
	% ²	1,8%	1,8%	1,9%	1,9%	2,9%	3,0%	1,8%	1,3%	1,5%	1,4%	2,2%	1,7%	1,1%	1,8%
900 000 - 949 999	Σ	33	23	12	2	15	13	12	13	11	23	19	19	13	208
	% ¹	15,9%	11,1%	5,8%	1,0%	7,2%	6,3%	5,8%	6,3%	5,3%	11,1%	9,1%	9,1%	6,3%	100,0%
	% ²	2,2%	1,6%	1,5%	0,8%	2,4%	2,8%	1,1%	2,2%	1,5%	2,0%	1,5%	2,0%	1,8%	1,8%
1 300 000 - 1 399 999	Σ	18	15	8	5	9	12	11	5	6	17	18	14	21	159
	% ¹	11,3%	9,4%	5,0%	3,1%	5,7%	7,5%	6,9%	3,1%	3,8%	10,7%	11,3%	8,8%	13,2%	100,0%
	% ²	1,2%	1,1%	1,0%	1,9%	1,5%	2,6%	1,0%	0,8%	0,8%	1,5%	1,4%	1,5%	2,9%	1,4%
1 400 000 - 1 499 999	Σ	20	17	3	4	3	8	15	9	10	11	13	11	19	143
	% ¹	14,0%	11,9%	2,1%	2,8%	2,1%	5,6%	10,5%	6,3%	7,0%	7,7%	9,1%	7,7%	13,3%	100,0%
	% ²	1,4%	1,2%	0,4%	1,6%	0,5%	1,7%	1,3%	1,5%	1,4%	0,9%	1,0%	1,1%	2,6%	1,2%
1 500 000 - 1 599 999	Σ	15	14	7	5	7	4	13	9	6	11	11	15	19	136
	% ¹	11,0%	10,3%	5,1%	3,7%	5,1%	2,9%	9,6%	6,6%	4,4%	8,1%	8,1%	11,0%	14,0%	100,0%
	% ²	1,0%	1,0%	0,9%	1,9%	1,1%	0,9%	1,1%	1,5%	0,8%	0,9%	0,9%	1,6%	2,6%	1,2%
1 900 000 - 1 999 999	Σ	23	11	9	7	7	6	13	1	7	17	14	5	15	135
	% ¹	17,0%	8,1%	6,7%	5,2%	5,2%	4,4%	9,6%	0,7%	5,2%	12,6%	10,4%	3,7%	11,1%	100,0%
	% ²	1,6%	0,8%	1,1%	2,7%	1,1%	1,3%	1,1%	0,2%	1,0%	1,5%	1,1%	0,5%	2,1%	1,2%
2 500 000 - 2 999 999	Σ	9	8	9	10	9	6	11	4	5	8	14	13	11	117
	% ¹	7,7%	6,8%	7,7%	8,5%	7,7%	5,1%	9,4%	3,4%	4,3%	6,8%	12,0%	11,1%	9,4%	100,0%
	% ²	0,6%	0,6%	1,1%	3,9%	1,5%	1,3%	1,0%	0,7%	0,7%	0,7%	1,1%	1,4%	1,5%	1,0%
1 600 000 - 1 699 999	Σ	15	12	4	5	3	10	5	7	3	13	15	3	11	106

	% ¹	14,2%	11,3%	3,8%	4,7%	2,8%	9,4%	4,7%	6,6%	2,8%	12,3%	14,2%	2,8%	10,4%	100,0%
	% ²	1,0%	0,9%	0,5%	1,9%	0,5%	2,1%	0,4%	1,2%	0,4%	1,1%	1,2%	0,3%	1,5%	0,9%
1 700 000 - 1 799 999	Σ	8	13	7	7	7	4	6	2	4	9	9	5	9	90
	% ¹	8,9%	14,4%	7,8%	7,8%	7,8%	4,4%	6,7%	2,2%	4,4%	10,0%	10,0%	5,6%	10,0%	100,0%
	% ²	0,5%	0,9%	0,9%	2,7%	1,1%	0,9%	0,5%	0,3%	0,5%	0,8%	0,7%	0,5%	1,2%	0,8%
1 800 000 - 1 899 999	Σ	12	8	12	4	9	8	4	3	2	8	8	5	6	89
	% ¹	13,5%	9,0%	13,5%	4,5%	10,1%	9,0%	4,5%	3,4%	2,2%	9,0%	9,0%	5,6%	6,7%	100,0%
	% ²	0,8%	0,6%	1,5%	1,6%	1,5%	1,7%	0,4%	0,5%	0,3%	0,7%	0,6%	0,5%	0,8%	0,8%
3 000 000 - 3 499 999	Σ	7	5	4	2	1	1	8	3	3	2	3	6	8	53
	% ¹	13,2%	9,4%	7,5%	3,8%	1,9%	1,9%	15,1%	5,7%	5,7%	3,8%	5,7%	11,3%	15,1%	100,0%
	% ²	0,5%	0,4%	0,5%	0,8%	0,2%	0,2%	0,7%	0,5%	0,4%	0,2%	0,2%	0,6%	1,1%	0,5%
3 500 000 - 3 999 999	Σ	5	2	2	2	0	0	2	2	3	3	5	1	2	29
	% ¹	17,2%	6,9%	6,9%	6,9%	0,0%	0,0%	6,9%	6,9%	10,3%	10,3%	17,2%	3,4%	6,9%	100,0%
	% ²	0,3%	0,1%	0,2%	0,8%	0,0%	0,0%	0,2%	0,3%	0,4%	0,3%	0,4%	0,1%	0,3%	0,3%
4 000 000 - 4 999 999	Σ	4	5	1	3	2	2	1	1	2	3	2	1	1	28
	% ¹	14,3%	17,9%	3,6%	10,7%	7,1%	7,1%	3,6%	3,6%	7,1%	10,7%	7,1%	3,6%	3,6%	100%
	% ²	0,3%	0,4%	0,1%	1,2%	0,3%	0,4%	0,1%	0,2%	0,3%	0,3%	0,2%	0,1%	0,1%	0,2%
5 000 000 - 5 999 999	Σ	1	0	1	1	0	0	1	0	1	1	1	2	3	12
	% ¹	8,3%	0,0%	8,3%	8,3%	0,0%	0,0%	8,3%	0,0%	8,3%	8,3%	8,3%	16,7%	25,0%	100,0%
	% ²	0,1%	0,0%	0,1%	0,4%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%	0,4%	0,1%
< 49 999	Σ	0	0	3	1	0	0	0	1	4	1	0	0	0	10
	% ¹	0,0%	0,0%	30,0%	10,0%	0,0%	0,0%	0,0%	10,0%	40,0%	10,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	% ²	0,0%	0,0%	0,4%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,5%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
6 000 000 - 6 999 999	Σ	3	1	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	2	9
	% ¹	33,3%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	22,2%	100,0%
	% ²	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,3%	0,1%
> 9 000 000	Σ	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	1	1	5
	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	20,0%	0,0%	20,0%	20,0%	20,0%	100,0%
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	
7 000 000 - 7 999 999	Σ	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2

	% ¹	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	% ²	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
8 000 000 - 8 999 999	Σ	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2
	% ¹	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	% ²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Celkem	Σ	1 469	1 399	821	258	614	467	1 142	598	733	1 164	1 249	958	727	11 599
	% ¹	12,7%	12,1%	7,1%	2,2%	5,3%	4,0%	9,8%	5,2%	6,3%	10,0%	10,8%	8,3%	6,3%	100,0%

%¹ - procentický podíl v rámci všech krajů

%² - procentický podíl v rámci daného kraje